

Japan
Fund for
Poverty
Reduction

“Монголын зөгийн балыг Европын холбооны орнуудад экспортлох боломжид судалгаа хийж, дэмжлэг үзүүлэх” 2020/B/05 гэрээт судалгааны ажлын эцсийн тайлан

Тайланг бичсэн: Зөвлөх Н. Оюундэлгэр

2020 оны 09 дүгээр сарын 28

Улаанбаатар хот

АГУУЛГА	1
1. АХБ-ны санхүүжилттэй “Хөдөө Аж Ахуйн Өртгийн Сүлжээг Дэмжих” төслийн хүрээнд хийгдэж буй “монголын зөгийн балыг европын холбооны орнуудад экспортлох боломжид судалгаа хийж, дэмжлэг үзүүлэх” судалгааны ажлын товч хураангуй.....	4
2. Европын Холбооны зөгийн балны хангамж, хэрэглээ, үйлдвэрлэл	8
3. Европын Холбоо (ЕХ)-ны хүнсний аюулгүй байдлын систем	15
3.1. Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын гурван шатлал бүхий систем	17
3.2. Хүнсний аюулгүй байдлын чиглэлээр олон улсын байгууллагуудтай явуулж буй хамтын ажиллагаа	19
4. Европын Холбоонд гуравдагч орноос хүнсний бүтээгдэхүүн импортлоход тавигддаг ерөнхий шаардлагууд, эрх зүйн зохицуулалт, холбогдох дүрэм журмууд	20
4.1.ЕХ-ны орнуудад мөрдөгддөг хүнсний бүтээгдхүүний хууль эрх зүй.....	20
4.2.Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах	21
4.3.Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах.....	24
4.4.Хүнсний бүтээгдхүүний бохирдлын хяналт	26
4.5.Хүнс болон тэжээлийг эргэн мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагын тухай.....	28
4.6.Хүнсний бүтээгдхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт	30
4.7.ЕХ-нд хүнсний бүтээгдхүүнийг импортлох үед мөрддөг нэмэлт дүрэм журмууд.....	32
4.8.Европын Холбооны бус орноос мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдхүүнийг импортлох үед тавигддаг үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө.....	34
4.9.ЕХ-ны зөгийн балны стандартын тухай.....	34
5. Зөгийн балыг Европын Холбоо руу экспортлох одоогийн нөхцөл байдлын судалгаа	36
5.1. Монгол улсын зөгийн балны үйлдвэрлэлийн хөгжлийн өнөөгийн төлөв байдал	36
5.2. Зөгийн балны үйлдвэрлэлд мөрдөх эрх зүйн орчин.....	38
5.3. Монголд үйлдвэрлэсэн зөгийн балыг Европын Холбоо руу экспортлох боломж болон тус холбооны гуравдагч орноос бүтээгдэхүүн импортлох жагсаалтад оруулахаар ажиллаж буй одоогийн нөхцөл байдлыг судалгаа	39
5.3.1. Зөгийн балыг Монгол улсаас ЕХ-руу экспортлох хүсэлтийг хүлээн авсны үндсэн дээр ех-ны эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын ерөнхий захирлын газраас 2019 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдөр монгол улсаас ирүүлсэн гуравдагч орны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (үхт)-нд хийсэн үнэлгээ.....	40
5.3.2.Зөгийн бал экспортлох боломжийн талаар Монголын талаас хийж буй оролдлого, тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлүүд тэдгээрийг шийдвэрлэх алхмууд	56
5.3.3.Монгол улсад хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй малын, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, түүний дотор зөгийн баланд малын эмийн үлдэгдлийг хянах	56
5.3.4.Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах.....	59
5.3.5.Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналт	60

5.3.6. Хүнс болон тэжээлийн гарал үүслийг эргэж мөшгих, хууль ёсны дагуу байх, шаардлагатай арга хэмжээг авах	62
5.3.7. Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт	66
5.4. Монголын зөгийн балыг Европын Холбооны гуравдагч орны импортлох бүтээгдэхүүний жагсаалтад оруулахаар европын холбоонд хүргүүлэх баримт бичгийн төслийг нягтлан зөрчилдөж байгааг нь залруулах, дутагдалтай хэсгийг нь гүйцээх, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох төрийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх	67
5.5. Дүгнэлт.....	68
6. Зөгийн балыг экспортлох ажлыг зохион байгуулах арга хэмжээний талаар зөвлөмж боловсруулах	70
6.1 Зөгийн балыг экспортлох үеийн эрх зүйн орчин	70
6.2 Зөгийн балыг экспортлох үеийн шат дараалсан алхмууд.....	73
6.3 Зөгийн бал экспортлогчдод зориулсан зөвлөмж, гарын авлага	76
6.4 Зөгийн балны экспортыг дэмжих чиглэлээр ажиллаж буй олон улсын байгууллагуудын төслүүд болон цаашид хэрэгжүүлэх төслүүдийн санал	83
6.5 Дүгнэлт.....	86

Товчлол

АХБ	Азийн хөгжлийн банк
ЕК	Европын комисс
ЕХ	Европын холбоо
ЕХАБГ	Европын хүнсний аюулгүй байдлын газар
ЗГ	Засгийн газар
МЭЕГ	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар
МХЕГ	Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар
МУ	Монгол улс
МҮХАҮТ	Монголын үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим
НҮБ-ын ХХААБНҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага	
НҮБ	Нэгдсэн үндэсний байгууллага
УМЭАЦТЛ	Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лаборатори
ҮХТ	Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө
ХАА	Хөдөө аж ахуй
ХАБҮЛЛ	Хүнсний аюулгүй байдлын лавлагаа лаборатори
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
ХҮБХЗГ	Хүнсний үйлдвэрийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар
СХЗТ	Стандарт хэмжил зүйн төв
ХХААХГ	Хүнс, хөдөө аж ахуйн хяналтын газар
EFSA	European Food Safety Authority
GAP	Good Agricultural Practice
GHP	Good Hygiene Practice
GMP	Good Manufacturing Practice
НАССР	Эгзэгтэй цэгийн аюултай байдлыг хянах тогтолцоо

1. АХБ-ны санхүүжилттэй “Хөдөө аж ахуйн өртгийн сүлжээг дэмжих” төслийн хүрээнд хийгдэж буй “Монголын зөгийн балыг Европын холбооны орнуудад экспортлох боломжид судалгаа хийж, дэмжлэг үзүүлэх” судалгааны ажлын товч хураангуй.

1. Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж буй “Хөдөө аж ахуйн өртгийн сүлжээг дэмжих” төслийн хүрээнд “Монголын зөгийн балыг Европын холбооны орнуудад экспортлох боломжид судалгаа хийж, дэмжлэг үзүүлэх” гэрээг Техник тусалцааны төсөлтэй 2020 оны 7 дугаар сарын 06-ны өдөр гарын үсэг зурж судалгааны ажлыг 3 сарын хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ. Төслийн Гэрээний хавсралтанд заасан ажлын төлөвлөгөөний дагуу судалгааг гурван үе шаттайгаар явуулж Эхлэлийн, Үйл явцын, Эцсийн тайлангуудыг боловсруулан төслийн нэгжид хүлээлгэн өгсөн.
2. Энэхүү судалгааны ажлыг гурван бүлэгт хувааж хийсэн бөгөөд нэгдүгээр хэсэгт ЕХ-нд гуравдагч орноос мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн импортлоход тавигддаг ерөнхий шаардлагууд, эрх зүйн зохицуулалт, холбогдох дүрэм журмуудыг судалсан бол хоёрдугаар хэсэгт гуравдугаар хэсэгт
3. ЕХ-ны улсуудын 2018 онд хурааж авсан зөгийн балны хэмжээ 280 000 тонн буюу дэлхийд Хятадын (550.000 тонн) дараагаар орох хоёрдогч том үйлдвэрлэгч болсон байна (Зураг 1, 2). ЕХ-ны үйлдвэрлэл 2014 оны 240.000-той харьцуулахад 16%-иар өссөн байгаа боловч ЕХ-ны орнуудын хэрэгцээг хангаж чадахгүй байдаг. 2018 оны зөгийн балны ургацын хэмжээ нийт хэрэгцээнийхээ 60 хувийг хангаж байгаа ба үлдсэн хувийг импортын зөгийн бал нөхөж байна. Импортын зөгийн балыг ханган нийлүүлэгч хамгийн том оронд Хятад (40%), түүний дараа Украин (20%) улсууд ордог. Эдгээр статистик үзүүлэлтээс харахад Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох бүрэн боломж байгаа юм. Гэхдээ зөгийн баланд хийсэн SWOT шинжилгээний явцаас харахад хэд хэдэн сөрөг талууд байгаа бөгөөд заримаас нь дурьдвал ЕХ-ны зах зээлд зарж буй экспортын зөгийн балны бөөний үнэ нилээн хяамд буюу 2018 онд 3.79 евро/кг байсан (555), экспортын нийлүүлэлтийн хэмжээ наад зах нь хэдэн зуун тонноос хэдэн мянган тонн байж чадсанаар амжилт нь тогтвортой байхаар байна.
4. ЕХ-ны орнуудын Хүнсний аюулгүй байдлын бодлого, хууль тогтоомжийн гол үндсэн зарчим нь хүний эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалахад чиглэсэн байдаг тул хүнсний бүтээгдэхүүнийг фермерийн талбайгаас буюу хүнсний түүхий эдийн бэлтгэх цэгээс эцсийн хэрэглэгчийн ширээн дээр очих хүртэлх бүх шат дамжлагыг дүрэм журмаараа зохицуулж өгсөн байдаг. Яг энэ зарчмыг Гуравдагч орнуудаас импортоор оруулж ирж буй бүх хүнсний бүтээгдэхүүнүүдэд адилхан тавьдаг тул Монгол улсаас зөгийн балыг ЕХ-руу экспортлох гэж буй тохиолдолд бид ч мөн адилхан систем, тогтолцоог бий болгох хэрэгтэй болж байгаа нь харагдаж байна. Ийм учраас ЕХ-ны улсуудад мөрддөг хүнсний хууль эрх зүйн тухай тусгайлан 3.1-д оруулж өгсөн бөгөөд энэ хууль журмуудыг хүнсний бүтээгдэхүүн импортлогч нарт ч гэсэн нэгэн адил тавина. Үүн дээр нэмж, Гуравдагч орнуудад импортоор хүнс оруулж ирж байгаатай холбоотой тусгайлсан дүрэм журмуудыг давхар мөрдөхийг шаарддаг. ЕХ-ны хүнсний бүтээгдэхүүнийг импортоор оруулж ирэн ЕХ-ны зах зээлд гаргахтай холбоотойгоор дараахь таван чиглэлээр асуудлыг авч үзэж, зохих ёсны хууль, журам, шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлдэг байна. Үүнд: 1) Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах, 2) Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах, 3) Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналт, 4) Хүнс болон тэжээлийг эргэн мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагын тухай, 5) Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт зэрэг болно.
5. Судалгааны тайланд дээрх таван чиглэл тус бүрд хамаарах асуудлууд болон холбогдох дүрэм, журмуудын жагсаалтыг нэгтгэн гаргаж өгсөн. Ялангуяа Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах чиглэлээр Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ)-г ЕХ-ны бүх гишүүн орнуудад жил бүр хэрэгжүүлж, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хэрхэн хийж байгаад ЕХ-

ны Эрүүл ахуй, хүнсний аюулгүй байдлын аудитын газраас жил бүр давхар хяналтыг тавьж ажилладаг. ЕХ-ны хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад чухал үүрэг бүхий онлайн хүчирхэг системүүд цаг ямагт ажиллаж байдаг. Эдгээрт TRACES буюу эргэж мөрдөх, мэдээллийг хурдан солилцох систем, RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) буюу Хүнс, тэжээлийн Шуурхай Мэдээлэх Систем, EYROPNET (European Union Notification System for Plant Health Interceptions) буюу ЕХ-ны Ургамлын Эрүүл Ахуйн Мэдээлэх Системүүдийг нэрлэж болно.

6. ЕХ-нд амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортоор гуравдагч орон нийлүүлэх гэж буй тохиолдолд Үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрийн төлөвлөгөө (ҮХТ)-г экспортлогч орон хэрэгжүүлсэн байхыг шаарддаг. Үүний тулд хамгийн эхлээд экспортлогч орны эрх бүхий байгууллагаас малын эмийн Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлдэг болохыг баталсан албан ёсны хүсэлтийг Council Directive 96/23/ЕС-ийн дагуу ЕК-т ирүүлэх ёстой. Комиссоос энэхүү ҮХТ-г баталсан тохиолдолд шийдвэрийг Decision 2011/123/EU-ийн дагуу ЕХ-руу экспортлохыг зөвшөөрсөн мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний жагсаалтанд оруулдаг байна. Энэхүү импортоор оруулах эрх олгогдсон орнуудын жагсаалтыг https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food сайтаас харах боломжтой бөгөөд энэ “үлдэгдлийн жагсаалт” (Residue List)-нд орсноор тухайн нэр заагдсан бүтээгдэхүүнийг экспортлох анхан шатны эрх үүснэ. ЕХ-оос импортлогч орнуудад зориулан гаргасан “Европын Холбооны бус орноос мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн импортлох” танилцуулга товхимолд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний талаар дэлгэрэнгүй тайлбаруудыг өгсөн ба мөн зөгийн бал гэх мэт зарим бүтээгдэхүүнд зориулан мөрдөх шаардлагатай тусгай дүрмүүдийг оруулсан байна. Эдгээр мэдээллүүд нь бидний хийхээр зорьж байгаа ажилд ач холбогдолтой гэж үзсэн учраас энэхүү товхимлыг бүтнээр орчуулсан.
7. Монгол улсаас зөгийн балыг Европын холбоо руу экспортлох талаар Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам (ХХААХҮЯ)-ны Хүнсний үйлдвэрийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар (ХҮБХЗГ)-аас санаачлан олон улсын байгууллага болон тэдгээрийн санхүүжилттэй төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд 2015 оноос идэвхтэй ажиллаж ирсэн байдаг. Одоогийн байдлаар ЕХ-руу зөгийн балыг экспортлох, ЕХ-ны бус, гуравдагч орноос мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн импортлох жагсаалтанд оруулах (ЕХ-ны Council Directive 96/23/ЕС дүрмийн дагуу) хүсэлтийг ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ-аас ЕХ-ны Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын газарт 2017, 2019 онуудад хоёр ч удаа хүргүүлээд байгаа юм. Энэхүү хүсэлтийг Европын Комиссын Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газарт хүлээн авч зөгийн балыг жагсаалтанд оруулахад авч үзэх гол шалгуур болсон Зөгийн баланд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ)-г хийсэн ЕХ-ны үнэлгээ болон нэмэлт асуултуудыг Монголын талд хоёр удаа ирүүлээд байгаа боловч манай талаас одоогоор тодруулга болон хариу тайлбарыг хийгээгүй байгаа болохыг хоёр талын хооронд солилцсон албан тоот, харилцсан мэйлүүдээс олж тогтоосон.
8. Үүнтэй холбогдуулан ЕХ-нд хүргүүлсэн Монгол улсын ҮХТ-ний тухай мэдээлэл дээр нэмэлт, судалгааг хийж үзэхэд дэлхийн экспортын зөгийн балны том зах зээл болсон ЕХ-ны орнууд руу Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох бүрэн боломжтой байгааг тогтоож байна. Гэхдээ үүний тулд ЕХ-руу Зөгийн балыг экспортлоход мөрддөг дүрэм журмын хүрээнд Монгол улсын зүгээс өмнө хийж байсан үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн явуулах, ЕХ-ны мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлоход мөрддөг дүрэм журамд зөгийн балны үйлдвэрлэл нийцэж буйг баталгаажуулах тогтолцоог явцын дунд улам боловсронгуй болгох хэрэгтэй байна.
9. Монгол улсын Хүнсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой бүх хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь Олон улсын стандарт, зөвлөмжид нийцүүлэн батлуулсан байдаг учраас олон улсын түвшинд, тэр дундаа ЕХ-ны улсуудад мал амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортоор гаргахад шаардлагатай хууль эрх зүйн орчин хангалттай бүрдсэн байна. Ялангуяа сүүлийн 2 жилийн хугацаанд Японы ЖАЙКА байгууллагын De Veer-2 төслийн хүрээнд батлагдсан “Зөгийн аж ахуйд Мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх заавар”, АХБ-ны санхүүжилттэй ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих төслийн хүрээнд шинэчлэн баталсан “Зөгийн бал, техникийн шаардлага” MNS6294:2019, “Зөгийн балны гарал,

үүслийг тодорхойлох” үндэсний стандарт, “Зөгийн аж ахуйд зохистой дадал нэвтрүүлэх” баримт бичгүүдийг гаргаж хэрэгжүүлж эхэлснээр зөгийн балны экспортын худалдаанд тавигддаг шаардлагуудыг биелүүлэхэд маш чухал ач холбогдолтой юм. Харин нэн тэргүүний ээлжинд эдгээр дүрэм, журам, заавруудыг зөгийн аж ахуйн анхан шатны нэгжүүдээс эхлэн бүх л хүнсний сүлжээний үе шат бүрт хэрэгжүүлэх, мөн хэрэгжиж байгааг баталгаажуулах хяналт тавьж чадах тогтолцоог сайн ажиллуулах үлдэж байна.

10. Өмнө дурьдсан ЕХ-ны улсууд руу зөгийн балыг экспортлоход нэн тэргүүнд тавьдаг шаардлага болох Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг Монгол улсад хэрэгжүүлж эхлээгүй байна. ЕК-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газар руу 2017, 2019 онд явуулсан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг үнэлэх хуудсанд ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх болно гэдгийг баталгаажуулсан боловч (4 жилийн өмнөөс) өнөөг хүртэл хийгдээгүй байна. Тийм учраас энэхүү ҮХТ-г боловсруулах, батлуулах, хэрэгжилтийг эхний байдлаар 2020-2021 онд хийж байж ЕХ-руу дахин хүсэлт явуулах саналыг дэвшүүлж байна. Судлаачийн зүгээс ЕХ-руу илгээх ҮХТ-г үнэлэх баримт бичгийг шинэчлэн энэхүү тайлангийн хавсралт байдлаар хүргүүлж байна.
11. Зөгийн балны ҮХТ-г хэрэгжүүлэхэд энэ салбарын онцлог болох нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ тийм их биш, зөгий ихэнхдээ байгалийн балт цэцэг бүхий бэлчээрээс балаа цуглуулдаг, химийн болон малын эмийн хэрэглээ хязгаарлагдмал зэрэг нөхцөл байдалтай уялдан бусад мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнтэй харьцуулахад харьцангуй хялбар байх юм. Монгол улсад одоогоор Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө, хөтөлбөр байхгүй тохиолдолд ЕХ-ны удирдамжийн дагуу богино хугацаанд дотооддоо боловсруулж батлуулах бүрэн боломжтой.
12. Монгол улсаас ЕК-ийн Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар руу 2017, 2019 онуудад бөглөж явуулсан ҮХТ-г үнэлэх баримт бичгийг судалж, мөн одоогийн зөгийн балны салбарын нөхцөл байдал дээр үндэслэн шинээр боловсруулах Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөтэй холбогдуулан хэд хэдэн саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд: 1) ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ-ын харьяа Зөгийн балыг экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх ажлын хэсгийг байгуулах. 2) ҮХТ-ний гол зорилго нь зөгийн баланд агуулагдах малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг ЕХ-ны стандарт шаардлагын дагуу хийж гүйцэтгэн, Үндэсний хэмжээнд баталгаажуулахад оршиж байгаа юм. Үүнтэй холбогдуулан энэ ҮХТ-г боловсруулахад МЭЕГ-аас мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, хэрэгжилтэнд МЭЕГ-ын харьяа нэгжүүдийг татан оролцуулах, 3) МЭЕГ-ын зүгээс ХХААХҮЯ-ны Сайдын тушаалаар батлагдсан “Үлдэгдлийг хянах үндэсний хөтөлбөр”-тэй Зөгийн балны ҮХТ-г уялдуулан ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна, 4) Зөгийн балны ҮХТ-нд European Council Directive 96/23/ЕХ-д заасан химийн нэгдэл, малын эм, бохирдуулагчдын шинжилгээг заавал үзэх ёстой байдаг. Түүнчлэн нэмж зөгийчдийн дунд малын эмийн хэрэглээ нэмэгдэж байж болзошгүй гэдэг үүднээс зарим антибиотик болон түгээмэл хэрэглэдэг пестицидийн үлдэгдлийн шинжилгээг оруулан химийн бохирдолтой гарч болох эрсдлээс эртнээс хамгаалж болох юм. Мөн ҮХТ-нд эргэн мөшгих, НАССР-ийн хэрэгжилт гэх мэт экспортод тавигддаг бусад шаардлагуудын биелэлт ямар байгааг судалгаанд оруулж болох юм.
13. 5) Монгол улсын зөгийн балны үйлдвэрлэлийн нийт хэмжээ 300 тонноос бага байгаа учраас European Council Directive 96/23/ЕХ-д заасны дагуу 10 дээжийг шинжлэхэд хангалттай бөгөөд эдгээр цуглуулсан нийт дээжний 50%-д нь В1 болон В2 (с) бүлэгт, 40% нь В3 (а), (в), (с) бүлгүүдэд харьяалагдах үлдэгдлийн шинжилгээг, үлдсэн 10%-ийг улс орон бүр өөрсдийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж шинжилгээг сонгоно гэсэн зааврыг дагаж ажиллахыг санал болгож байна. 2017, 2019 онуудад хүргүүлсэн манай саналд 50 дээжийг шинжилнэ гэж оруулсан байсан боловч ЕХ-ны зүгээс бүх дээжээ дахин ЕХ –ны итгэмжлэгдсэн лабораториудаар хийлгэх шаардлагатай гэсэн тохиолдолд зөвхөн А, В бүлэгт хамаарагдах үлдэгдлүүдээс гадна бусад малын эм, антибиотикүүдийн шинжилгээг давхар хийлгэх зэрэг асуудлууд үүсч болзошгүй бөгөөд санхүүгийн хувьд нилээн өндөр үнэтэй байх болно. Тийм учраас 50 гэсэн дээжний тоог 10 болгох санал дэвшүүлж байгаа юм.

14. Эдгээр А, В бүлэгт багтах үлдэгдлүүдийн шинжилгээний илрүүлэлтийн хамгийн бага түвшин 0.1µg/kg (chloramphenicol) – аас эхэлж байгаа нь шинжилгээний маш өндөр нарийвчлалтай багажууд болох шингэний болон хийн хроматографийн багажуудыг масс детектортой (GC/MS/, LC/MS), эсвэл масс/масс детектортой (LC/MS/MS, GC/MS/MS) байхыг шаардаж байна. Монгол улсад УМЭАЦТЛ итгэмжлэлийнхээ хүрээгээр малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг зөгийн баланд хийж байгаа бөгөөд энэ жил LC/MS/MS багажийг худалдан аваад байгаа ба одоогоор шинжилгээг хийж эхлээгүй байна.
15. Судалгааны явцад Зөгийн балыг экспортлох ажлыг зохион байгуулах арга хэмжээний талаар гарын авлага, зөвлөмжийг боловсрууллаа. Мал, амьтны гаралтай ямар ч төрлийн бүтээгдэхүүн, жишээлбэл зөгийн балыг экспортонд гаргахын тулд Монгол улсад болон олон улсын худалдаанд, тэр дундаа импортлогч орнуудад мөрддөг хууль эрх зүйн актуудыг маш сайн судалж мэдсэн байх шаардлагатай байдаг. Мөн зөгийн балыг экспортлоход зайлшгүй шаардлагатай байдаг зөгийн балны олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ, экспортын гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, тохирлын гэрчилгээг авах шат дарааллын талаар тайлбарлаж оруулсан.
16. Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох үйл ажиллагааг “Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын болон гаалийн хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль”, “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай” хууль, “Гаалийн тухай хууль зэрэг гол хуулиудаар зохицуулагддаг бөгөөд мөн эдгээр хуулиудыг хэрэгжүүлэх хүрээнд дагалдан гарсан журам заавруудаар зарим үйл ажиллагааг илүү тодруулж өгдөг. Ялангуяа Мал, амьтны эрүүл мэндийн хуулийг үндэслэн гарсан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-т зөгийн балыг экспортлох үед шаардагдах Экспортын гэрчилгээ, Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ авах урьдчилсан нөхцлүүдийг маш сайн тайлбарлан заасан байдаг.
17. Зөгийн балыг экспортлох гэж буй аж ахуйн нэгж, хувь иргэд экспортлох үйл явцыг гурван түвшинд авч үзэж, түвшин тус бүрт тавигдаж буй шаардлага, хэрэгжүүлэх алхмуудыг сайн ойлгож байснаар өөрсдийн үнэтэй цаг хугацаа, хөрөнгө хүчээ хэмнэхээс гадна зорилгондоо хурдан хүрч чадна. Нэгдүгээрт, зөгийн балыг үйлдвэрлэн гаргаж буй анхан шатны үе, Хоёрдугаарт, экспортын бүрдүүлэлтийн үеийн хяналт шалгалтын үе, Гуравдугаарт гаалийн бүрдүүлэлтийг хийж хилээр гаргах үе шатуудад хувааж болно.
18. ЕХ-ны орнууд руу Зөгийн балыг экспортлохыг зорьж буй аж ахуйн нэгж болон хувь хүмүүст зориулсан зөвлөмжийг хүргэхдээ түгээмэл тулгарч болох асуулт, тэдгээрт өгч буй хариулт байдлаар хүргэсэн ба дараахь гурван түвшинд ангилсан. Үүнд: 1) Зөгийн балыг экспортонд гаргахтай холбоотой хууль эрх зүйн орчинтой хамааралтай асуулт, 2) Хүнсний аюулгүй байдлын системийг хянан шалгах, баталгаажуулах системийн чадамжтай холбоотой асуултууд, 3) Үйлдвэрлэл эрхлэгчидтэй шууд хамааралтай асуултууд гэсэн гурван түвшинд ангилан хүргүүлж байгаа нь уншигчдад илүү ойлгомжтой дөхөм байх юм. Энэ зөвлөмжийн хэсэгт орсон асуулт, хариултууд нь судалгааны тайланд орсон маш олон асуудлуудыг дахин багцлан хүргэж байгаа юм. Хэрвээ эдгээр асуулт, хариултыг илүү дэлгэрүүлэн харахыг хүсвэл өмнөх бүлгүүдэд байгаа тухайн асуудалтай холбоотой мэдээллийг уншихад илүү ойлгомжтой болно. Бүр шаардлагатай тохиолдолд ЕХ-ны холбогдох хууль, дүрэм журмын нэрсүүд, интернэтээс харах линкүүдийг ч гэсэн өмнөх бүлгүүдэд хамтад нь оруулж өгсөн байгаа.
19. Зөгийн аж ахуйн салбарын хэмжээнд хийх шаардлагатай олон ажлууд байгаа бөгөөд тэдгээрийг тоймлон товч, төслийн санал болгож орууллаа. Нэн тэргүүний ээлжинд дараахь чиглэлээр жижиг төслүүдийг, эсвэл захиалгат ажлуудыг хийж чадвал ойрын хугацаанд зөгийн балыг ЕХ-ны улсууд руу экспортлох боломж бүрдэнэ. Үүнд: : Зөгийн балыг ЕХ-руу экспортлохыг дэмжсэн ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг эхлүүлэх, Зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн дунд НАССР нэвтрүүлэх, Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үндэсний чадавхийг сайжруулах, Зөгийн баланд химийн бодисын бохирдлоос үүсэх эрсдлийг бууруулах, Зөгийн аж ахуйд үйлчлэх мал эмнэлгийн үйлчилгээний чадавхийг сайжруулах зэрэг төслүүд байж болох юм. ЕХ-руу мал,

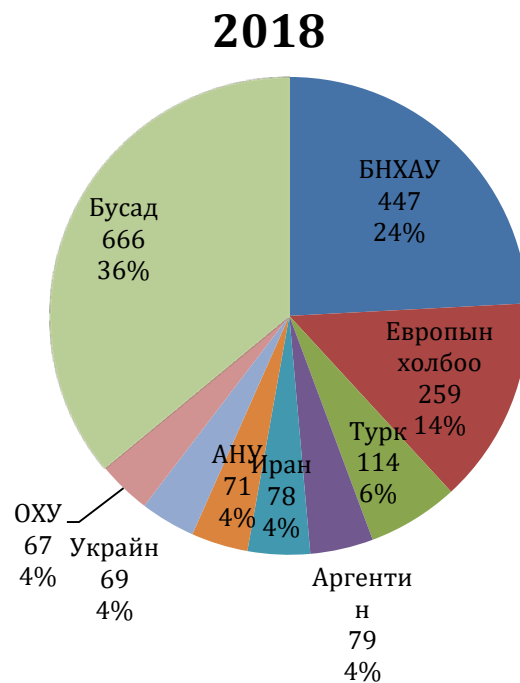
амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх төслүүдийг ЕХ-ны харьяа Хүнсний аюулгүй байдлын газар нь Гуравдагч орнуудад хэрэгжүүлдэг тухай энэхүү байгууллагын танилцуулганд нь байсан. Тийм учраас ХХААХҮЯ-ны зүгээс энэхүү байгууллагад төсөл хэрэгжүүлэх хүсэлтийг уламжилж хамтран ажиллах боломжтой байгаа юм.

2.Европын Холбооны зөгийн балны хангамж, хэрэглээ, үйлдвэрлэл

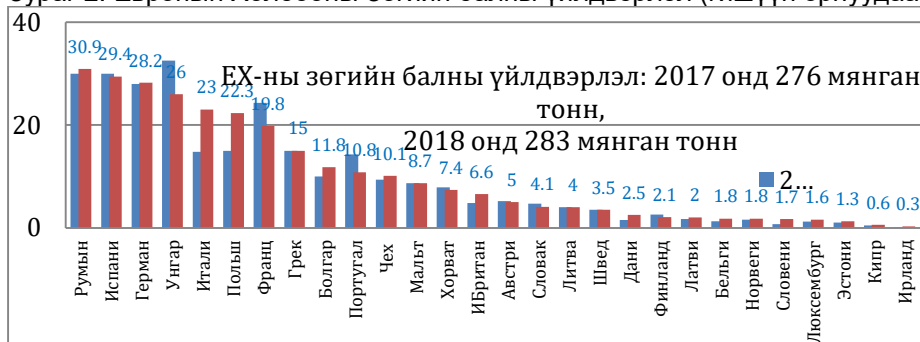
20. Зөгийн балыг хүмүүс хэдэн мянган жилийн өмнөөс хэрэглэж ирсэн түүхтэй бөгөөд ихэвчлэн боловсруулаагүй, түүхийн байдлаар нь хүнсний хэрэгцээнд чихэрлэг амт оруулагчийн зориулалтаар дангаар нь эсвэл орц байдлаар гол төлөв ашиглаж ирсэн, байгалийн амтлагчдын нэг юм. Дөнгөж 200 хүрэхгүй жилийн өмнө хүртэл байгальд байгаа зөгийн үүрийг эвдэж балыг авах байдлаар цуглуулж хэрэглэдэг байсан бол 1850 –аад оны дундаас зөгийн бал, лавыг авахын тулд үүрийг нь эвдэхгүй, зөгийн сүргийг устгахгүйгээр дахин ашиглаж болох аргыг нээснээр зөгийн аж ахуй үүсэн хөгжиж эхэлсэн түүхтэй. Ойролцоогоор нэг кг зөгийн балыг хийхэд 120.000 зөгий ажиллах хэрэгтэй болдог ба нэг зөгийн амьдралынхаа туршид цуглуулсан зөгийн балны хэмжээ зөвхөн нэг л цайны халбага хэмжээтэй байдаг байна [Thomas and Schumann, 1992]. Зөгийн балны найрлаганд маш олон төрлийн хүний биед ашиг тустай, амин дэм, уураг, эрдэст бодисууд агуулагддаг учраас зөвхөн чихэрлэг амтнаас гадна хүний эрүүл мэндэд нэн чухал гэж үзэн эрт үед эмчилгээний зориулалтаар түлхүү хэрэглэдэг байжээ.
21. Орчин үеийн зөгийн аж ахуй зөвхөн байгалийн амтлагчаар хэрэглэгчдийг хангахаас гадна шавжаар тоос хүртдэг хөдөө аж ахуйн ургамал, газар тариалангийн аж ахуйд маш чухал ач холбогдолтой байдаг. Ялангуяа хүн төрөлхтөний идэж хэрэглэж буй хүнсний гуравны нэг нь шавжаар тоос хүртдэг хөдөө аж ахуйн ургамлаас гаргаж авдаг бол балт зөгий энэхүү тоос хүртээлтийн 80 гаруй хувийг хийдэг байна. (National Honey Board, 1998). Тийм ч учраас өндөр хөгжилтэй орнуудад, тэр дундаа Европын Холбооны орнуудын Зөгийн аж ахуйг хөгжүүлэх Хөтөлбөрт тоос хүртээх чадамжийг дээшлүүлэх талаас нь авч үзэж тусгайлан арга хэмжээнүүдийг оруулдаг. Нөгөө талдаа, хэрэглэгчдийн хүнсний аюулгүй байдлын талаархи ойлголт, эрүүл мэндэд тавих анхаарал маш өндөр түвшинд хүрч байгаатай холбогдон аль болох органик, байгалийн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг түлхүү ашиглах хэрэгцээтэй уялдаад зөгийн балны хэрэгцээ ч гэсэн улам нэмэгдэж байна.
22. Зөгийн балны үйлдвэрлэлийг дэлхийн хэмжээнд авч үзвэл 2018 оны байдлаар 1,851 мянган тонн хүрсэн бөгөөд нэгдүгээр байранд Хятад улс нийт үйлдвэрлэлийн 24% буюу 447 тонныг, хоёрдугаарт Европын холбоо 14% буюу 259 мянган тонн, түүний дараагаар Турк, Аргентин, Иран, АНУ жагсаж байна (Зураг 1).
23. Зураг 1. Дэлхийн Зөгийн балны үйлдвэрлэл

	2017	2018	Үйлдвэрлэлтийн хувь
БНХАУ	543	447	24%
Европын холбоо	248	259	14%
Турк	114	114	6%
Аргентин	76	79	4%
Иран	71	78	4%
АНУ	66	71	4%
Украйн	68	69	4%
ОХУ	66	67	4%
Энэтхэг	65	65	4%
Мексик	51	64	3%
Этиоп	50	50	3%
Бразил	42	42	2%
Канад	39	39	2%
Бүгд найрамдах нэгдсэн	30	31	2%
БНСУ	26	27	1%
Ангол	23	23	1%
Урагвай	18	21	1%
Вьетнам	20	20	1%
Кени	19	20	1%
Төв Африкийн БНУ	15	20	1%
Мали	16	16	1%
Шинэ Зеланд	12	13	1%
Австрали	12	12	1%
Бусад	188	203	11%
	1879	1851	

Эх сурвалж: НҮБ- ХХААБ, 2020

24. ЕХ-ны улсуудын 2018 онд хурааж авсан зөгийн балны хэмжээ 280 000 тонн буюу дэлхийд Хятадын (550.000 тонн) дараагаар орох хоёрдогч том үйлдвэрлэгч болсон байна (Зураг 1, 2). ЕХ-ны үйлдвэрлэл 2014 оны 240.000-той харьцуулахад 16%-иар өссөн байгаа боловч ЕХ-ны орнуудын хэрэгцээг хангаж чадахгүй байдаг. 2018 оны зөгийн балны ургацын хэмжээ нийт хэрэгцээнийхээ 60 хувийг хангаж байгаа ба үлдсэн хувийг импортын зөгийн бал нөхөж байна. Импортын зөгийн балыг ханган нийлүүлэгч хамгийн том оронд Хятад (40%), түүний дараа Украин (20%) улсууд ордог.
25. Харин Европын Холбооны зөгийн балны дотоодын үйлдвэрлэлийг Гишүүн улс орнуудаар нь харуулбал Румын, Испани, Герман, Унгар, Итали, Польш, Франц, Грек улсууд тэргүүлж нийт үйлдвэрлэлийн бараг 70%-ийг бүрдүүлж байна (Зураг 2).
26. Зураг 2. Европын Холбооны Зөгийн балны үйлдвэрлэл (гишүүн орнуудаар)

Эх сурвалж: Eurostat

27. Зөгийн балны импортыг дэлхийн хэмжээнд харвал ЕХ нь хамгийн их буюу зөгийн балны нийт импортын худалдааны 38.5%-ийг эзэлж байгаа бол түүний дараагаар Хойд Америк болон Азийн орнууд, тэр дундаа Япон улс дэлхийн импортын 8.3%-ийг эзэлдэг байна (Хүснэгт 1).

28. Хүснэгт 1. Дэлхийн зөгийн балны импорт

	2017		2018		Дэлхийн импортод эзлэх хувь	
	Тонн	1 000 €	Тонн	1 000 €	Тонн	1 000 €
Европын Холбоо	208 317	457 218	207 376	451 085	38.5%	33.8%
Хойд Америк	204 416	532 155	202 309	451 710	37.6%	33.8%
Үүнээс АНУ	202 565	503 411	197 867	421 395	36.7%	31.6%
Ази	72 134	319 544	62 333	211 508	11.6%	15.8%
Үүнээс Япон	42 821	126 573	44 521	123 068	8.3%	9.2%
Үүнээс БНХАУ	5 682	80 896	3 824	59 362	0.7%	4.4%
Ойрхи Дорнодын орнууд	33 582	112 904	31 827	116 741	5.9%	8.7%
Далайн болон туйлын бүс	8 713	41 777	15 588	45 500	2.9%	3.4%
Европын бусад улсууд	11 006	43 165	11 545	46 234	2.1%	3.5%
Африк	10 311	17 841	6 669	9 826	1.2%	0.7%
Өмнөд Америк	840	2 205	610	1 562	0.1%	0.1%
Төв Америк болон Карибын орнууд	912	2 374	272	701	0.1%	0.1%
Бүгд	550 231	1529185	538 529	1 334 867		

Эх сурвалж: UN Comtrade

29. Харин зөгийн балны дэлхийн экспортын хэмжээ 2018 онд 523 мянган тоннд хүрч үүний 40,9% хувийг Ази тив, тэр дундаа Хятад улс дангаараа 23.6%-ийг буюу 123 мянган тонныг экспортолжээ. Европын холбооны орнуудын зөгийн балны экспортын хэмжээ дэлхийн нийт экспортын 5.2% буюу 27.8 мянган тоннд хүрсэн байгаа боловч мөнгөн дүнгээрээ 10.8% байгаа нь илүү өндөр үнэтэйгээр худалдаалж байгааг харж болохоор байна (Хүснэгт 2).

30. Хүснэгт 2. Дэлхийн Зөгийн балны экспорт

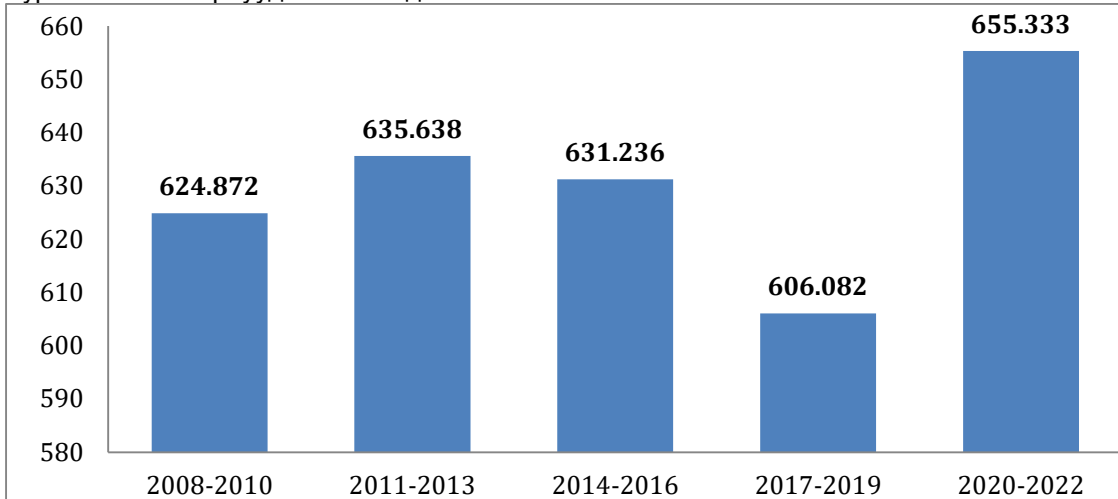
	2017		2018		Дэлхийн экспортын хувь	
	Тонн	1 000 €	Тонн	1 000 €	Тонн	1 000 €
Ази	219 909	441 525	214 336	398 202	40.9%	28.7%
Үүнээс БНХАУ	129 260	239 570	123 477	211 027	23.6%	15.2%
Европын холбоо	27 801	160 047	27 283	150 078	5.2%	10.8%
Өмнөд Америк	111 774	306 635	111 411	261 019	21.3%	18.8%
Европын бусад улсууд	78 342	152 542	59 049	113 847	11.3%	8.2%
Төв Америк болон Карибын орнууд	31 523	102 681	55 170	100 105	10.5%	7.2%
Хойд Америк	27 190	76 945	26 691	73 315	5.1%	5.3%
Үүнээс Канад	19 462	53 632	18 837	51 807	3.6%	3.7%
Үүнээс АНУ	7 728	23 313	7 853	21 508	1.5%	1.5%
Далайн болон туйлын бүс	13 433	264 420	14 782	235 405	2.8%	17.0%
Ойрхи болон Дорнодын орнууд	15 221	61 479	12 337	46 267	2.4%	3.3%

Африк	2 695	8 765	2 843	9 640	0.5%	0.7%
Бүгд	527 888	1 575 040	523 901	1 387 878		

Эх сурвалж: Eurostat

31. 2019 оны байдлаар ЕХ-ны орнуудад ойролцоогоор 650.000 зөгийчид 17.5 сая зөгийн бүлийг үржүүлж байна. Статистик тоон мэдээлээр 2016 онтой харьцуулахад энэ тоо хэмжээ өссөн байгаа нь Зураг -д харагдаж байна.

Зураг 3. ЕХ-ны орнуудын зөгийчдийн тоо

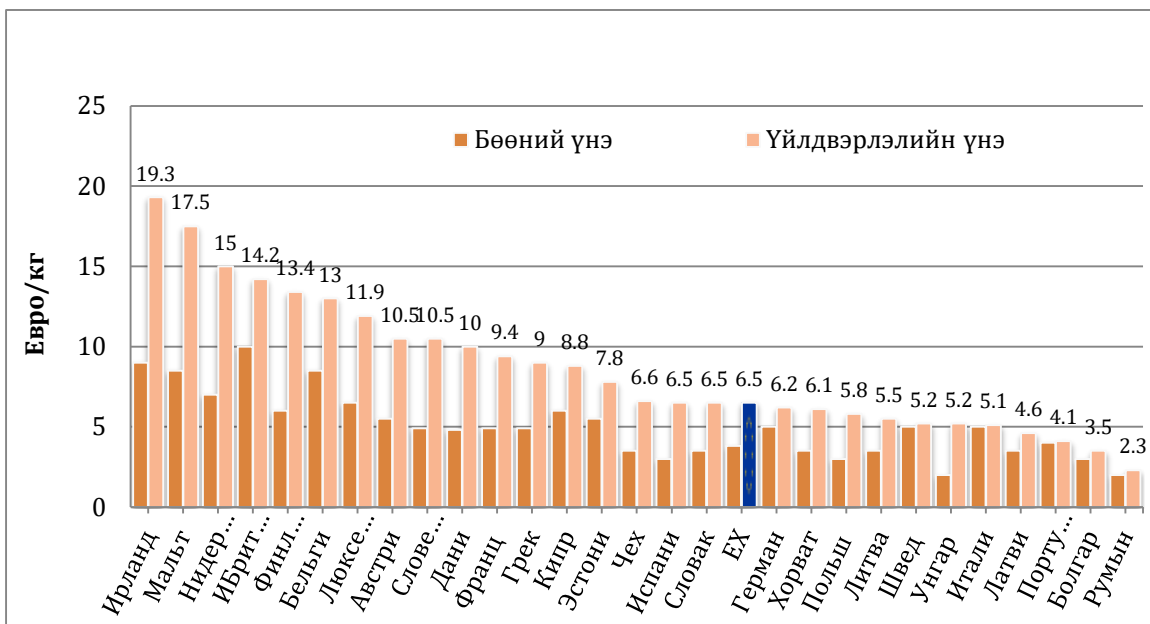

2007/2010/2013/2016/2019 онуудад ЕХ-нд мэдээлэгдсэн

32. Зөгийн балны үнэ.

33. Зөгийн балны үнийн хувьд гишүүн орнуудын дунд харьцангуй өөр хэмжээнд хэлбэлзэхээс гадна, зөгийн балны чанар болон зах зээлд хаанаас нийлүүлж байгаа гэдгээс хамааралтай байдаг байна. Жишээлбэл олон цэцгээс хураасан зөгийн балны талбайн ЕХ-ны дундаж үнэ 2018 онд 6.46 евро/кг байсан. Ихэнхи орнуудад зөгийн балыг бөөнөөр зарж байгаа тохиолдолд үнэ нилээн буурч ирдэг бөгөөд 2018 оны бөөний үнэн 3.79 евро/кг байсан. Хэдийгээр эдгээр үнийн хэмжээ өмнөх 2015 оны 3.21 евро/кг-тай харьцуулахад нэг их өөрчлөгдөөгүй боловч үйлдвэрлэлийн зардал нэмэгдэж байгаа нь 1 кг-аас гарах ашгийн хэмжээг тэр хэмжээгээр бууруулж байна.

34. Зураг 4. Зөгийн балны дундаж үнэ, (хамгийн дээд/доод үнэ)

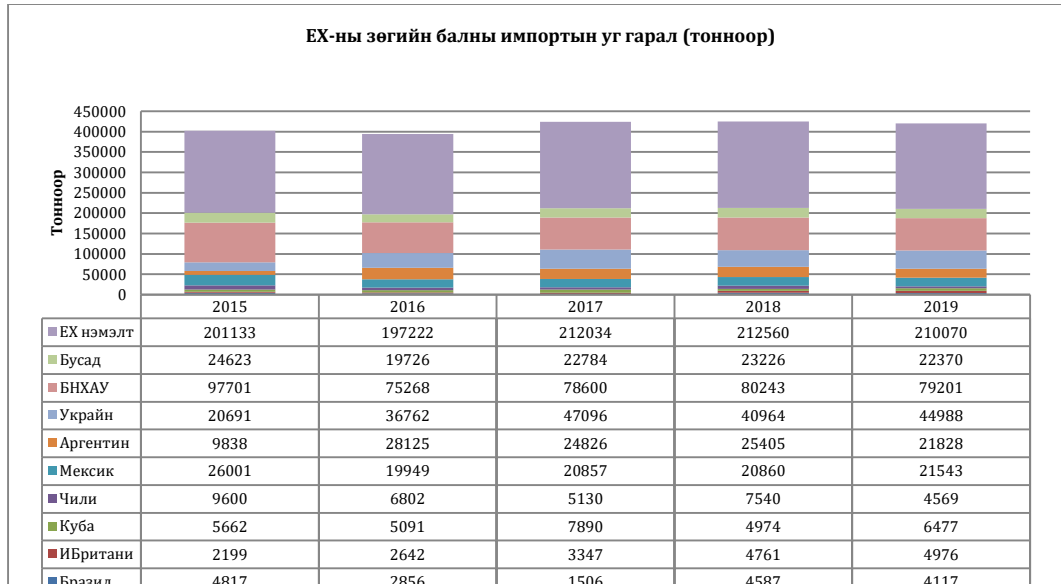
Эх сурвалж: Eurostat Comext

35. Зөгийн балны худалдаа
36. ЕХ-ны орнуудын хувьд зөгийн балны дотоодын үйлдвэрлэл хэрэгцээнийхээ 60 орчим хувийг хангадаг талаар өмнө дурьдсан. 2018 оны ургацын мэдээгээр 452 сая евроны үнэ бүхий 208.000 тонныг хураасан байна. Тийм учраас импортоор авдаг зөгийн балны хэмжээгээр дэлхийд нэгдүгээрт ордог ба Хятад улсаас 2015 онд 100.000 тонныг авч байсан бол 2018 онд 80.000 тонныг тус тус импортолсон. Харин энэ хугацаанд Украины импорт 2015 онд 20.000 тонн байснаа 2018 онд 41.000 тонн болж өссөн. Түүний дараагаар гуравдагч болон дөрөвдөгч импортлогчид болох Аргентин, Мексик улсууд 25.000 болон 20.000 тонныг импортолжээ (Зураг 7). Зөгийн балны үнэ импортын үнэ ЕХ-ны дотоодын үнэтэй харьцуулахад хямдхан буюу 2018 онд импортын зөгийн балны дундаж үнэ дөнгөж 2 евро/кг байсан.
37. Зураг 5. 2009-2018 онуудын ЕХ-ны орнуудын импортын (хөх, тод шугам) болон экспортын (улаан тасархай) зөгийн балны дундаж үнэ ханш, Eurostat Comext

Эх сурвалж: Eurostat

38. Герман, Их Британи, Франц улсууд нийт Европын зөгийн балны импортын 50%-ийг эзэлдэг бөгөөд ялангуяа Герман улс 26%-ийг нь дангаараа эзэлдэг байна. Сүүлийн хэдэн жил Төв болон Зүүн Европын орнуудаас импортоор орж ирэх зөгийн балны хэмжээ нэмэгдэж байгаа бөгөөд Украины зөгийн балны нийлүүлэлт ОХУ-аас ЕХ-ны орнууд руу чиглэж ирсэн. Ялангуяа ОХУ болон Украины улс төрийн хувьд өрнөсөн үйл явцуудаас болж Украины ЕХ-руу хийх зөгийн балны экспорт 2011-2015 онуудад бараг дөрөвний нэг дахин нэмэгдсэн байна. Мөн энэхүү импортыг нэмэгдүүлэхийн тулд ЕХ-оос зөгийн балны импортлогчдод 5000 тонн зөгийн балыг импортыг татвараас чөлөөлсөн. Гэхдээ газар нутгийн хувьд илүү ойрхон Польш, Румын, Болгар зэрэг орнуудад Украины зөгийн балыг илүү худалдаалдаг.
39. Зураг 7. ЕХ-ны импортын зөгийн балны гарал үүсэл (орнуудаар)

Эх сурвалж: Eurostart Comext

40. ЕХ-ны экспортын хэмжээ дөнгөж дотоодын үйлдвэрлэлийн 7 % буюу 2018 онд 21.000 тонныг гаргаж байсан бөгөөд голлон Швейцар, Саудын Араб, АНУ болон Японд гаргаж байсан. Экспортын дундаж үнэ 2018 онд 5.7 евро/кг байсан. Нэг зүйлийг тэмдэглэн хэлэхэд 2010 он хүртэл Аргентин улс зөгийн балны экспортоор хоёрдогч том ханган нийлүүлэгч байсан бол Генийн өөрчлөлттэй ургамлын тоос зөгийн балны найрлаганд орохыг хориглосоноос хойш экспортынх нь хэмжээ огцом буурсан байна.
41. ЕХ-ны Зөгийн аж ахуйг дэмжих Үндэсний хөтөлбөр
42. Европын холбооны орнуудад зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэл бүтээгдэхүүнийхээ хэмжээгээр бусад хөдөө аж ахуйн салбаруудтай харьцуулахад харьцангуй бага боловч чухал байр суурь эзэлдэг. Үүнд зөвхөн зөгийн балны хангамжаас гадна бусад газар тариалангийн ургамал, байгалийн зэрлэг ургамал, жимс жимсгэний тоос хүртэхэд чухал үүрэгтэй байдаг гэж үздэг. Үүнтэй холбогдуулан ЕХ-ны Нийтийн Хөдөө аж ахуйн бодлогын (Common Agriculture Policy, CAP)-ын хүрээнд зөгийн аж ахуйг дэмжих хөтөлбөрүүд тусгагддаг ба эдгээрийн нэг болох Regulation (EU) No 1308/2013 (СМО гэж нэрлэх)-ийн дагуу гурван жил тутамд Зөгийн аж ахуйг дэмжих хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайланг Парламент болон Зөвлөлд гаргаж өгдөг байна.
43. Европын холбооноос гишүүн орнуудынхаа зөгийн аж ахуйн салбарыг дэмжих хөтөлбөрийг 1997 оноос шууд хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд гол зорилго нь зөгийн аж ахуйн бүтээгдэхүүнүүд болох зөгийн бал, лав, сүүнцэр, цэцгийн тоос, сархиагын ургацыг нэмэгдүүлэх, зах зээлд борлуулахад нь дэмжлэг үзүүлэхэд оршдог. Эдгээр хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх санхүүжилтийн 50 хувийг Европын холбооноос, үлдсэн 50 хувийг Гишүүн орон тус бүр өөрсдөө гаргадаг байна. Хүснэгт–3-д ЕХ-ноос Зөгийн аж ахуйг дэмжих хөтөлбөрт зарцуулж буй санхүүжилтийн Холбооны зардлын санхүүжилтийг харуулж байна.
44. Хүснэгт 3. Зөгийн хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх Холбооны зардлын санхүүжилт болон зардал

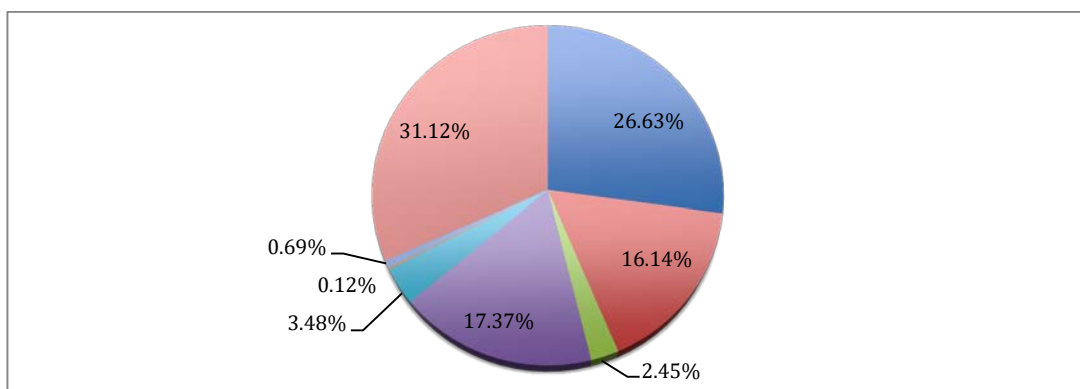
	2014-2016 оны хөтөлбөрт тусгагдсан аар 2016 онд	2017-2019 оны хөтөлбөрт тусгагдсана ар 2017 онд	2017-2019 оны хөтөлбөрт тусгагдсан аар 2018 онд	2017-2019 оны хөтөлбөрт тусгагдсана ар 2019 онд	2010-202 оны хөтөлбөр
Еврогоор	33100 000	36 000 000	36000 000	36 000 000	40000 000

Гишүүн орнуудад зарцуулагдах санхүүжилтийн хэмжээ, еврогоор	31102 215	32 372 777	33974 000	2020 онд мэдээлнэ	2021 онд мэдээлнэ
Ашиглалтын хувь	94%	90%	94%		

45. Хэдийгээр энэхүү хөтөлбөрүүд нь сайн дурынх боловч бүх Гишүүн орнууд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлдэг. Зөгийн аж ахуйг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд дараах ажлуудыг санхүүжүүлэн хэрэгжүүлдэг байна (Зураг 8). Үүнд:

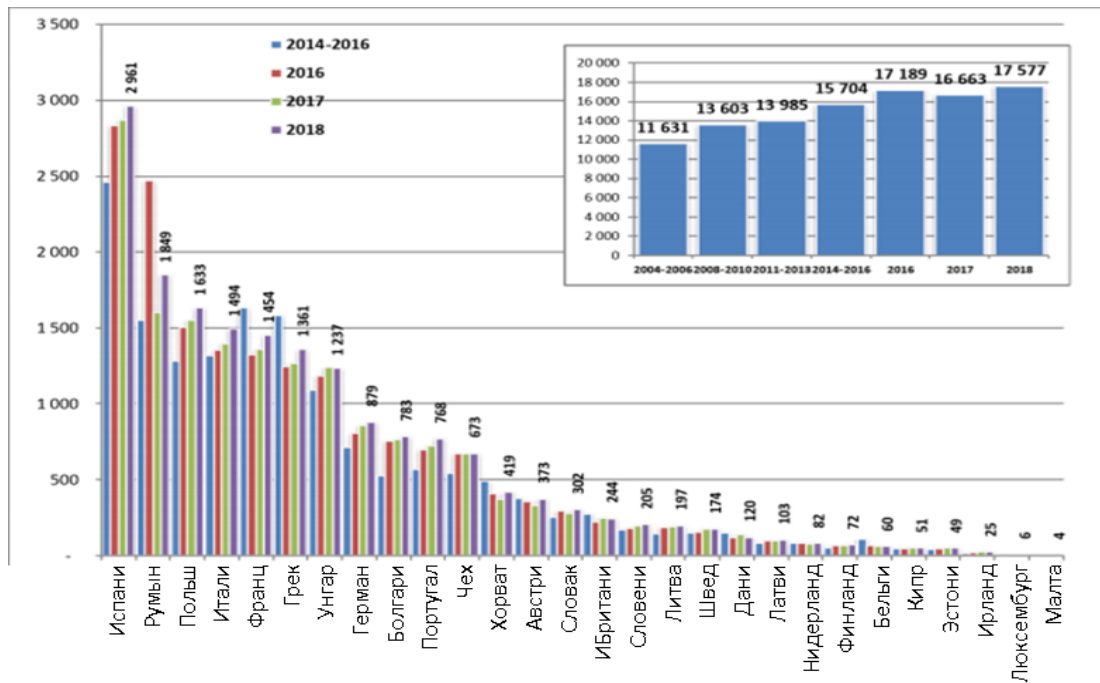
- Зөгийчид болон зөгийн аж ахуй эрхэлдэг байгууллагуудад техник туслалцааны дэмжлэг үзүүлэх
- Зөгийн болон зөгийн хортон, халдварлагч өвчин зэрэгтэй тэмцэх
- Ургамлын цэцэглэлтийн үеэр зөгийчдийг чөлөөтэй нүүж, шилжүүлэх боломжоор хангах
- Зөгийн балыг зах зээлд нийлүүлэх, бүтээгдэхүүний чанарын үнэлэмжийг сайжруулах зорилгоор лабораторийн шинжилгээг хийхэд дэмжлэг үзүүлэх
- Зөгийн сүргээ алдсан тохиолдолд дахин худалдаж авахад туслах
- Зөгийн аж ахуй эрхлэх болон зөгийн аж ахуйн бүтээгдэхүүний салбарт ажилладаг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран судалгааны хөтөлбөрүүдийг явуулах
- Зах зээлийн мониторинг хийснээр зөгийн аж ахуйн бүтээгдэхүүний үнэ болон бүтээгдэхүүний талаархи нөхцлийг судалж цаашид хэрэгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрт тусгах
- Зах зээлийн хэрэгцээнд нийцсэн бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах

46. Зураг 8. Зөгийн аж ахуйг дэмжих хөтөлбөрийн санхүүжилтийн задаргаа

47. Европын Комиссын (EU) 2015/1368-д зааснаар, Гишүүн орнууд Зөгийн аж ахуйн Үндэсний хөтөлбөртөө өөрсдийн нутаг дэвсгэртээ зөгийн бүлийг тоолох аргачлалыг оруулах ёстой байдаг. Нийт 17 Гишүүн орнууд үүнд, Естони, Грек, Итали, Франц зэрэг хамгийн олон зөгийн бүлүүдтэй улсуудад заавал мөрдөх аргачлалыг хэрэглэж тооллогыг явуулдаг. Энэхүү заавал мөрдөх аргачлалд тухайн бүртгэл дээр байгаа зөгийчин, зөгийн бүлүүд болон бусад мал, амьтны мэдээллийн системээс мэдээллийг авч оруулах гэх мэт шаардлагууд тавигддаг. Харьцангуй зөгий багатай Гишүүн 11 орнууд заавал мөрдөх аргачлалаас бусад аргыг ашигладаг ба энэ тохиолдолд мэдээллийг зөгийн холбоо, судалгаа, тандалт, тооллого, эсвэл эдгээрийн хамтарсан мэдээллийн эх үүсвэрийг ашигладаг. Зөгийн бүлүүдийг заавал бүртгүүлэх аргачлал нь мэдээллийг маш сайн цуглуулж чаддаг систем боловч захиргааны их ачааллыг зөгийчдөд үүрүүлэхэд хүргэдэг байна. Гэсэн хэдий боловч Гишүүн орнуудын зөгийчид хууль тогтоомжийн хүрээнд өөрсдийн үйл ажиллагаагаа бүртгүүлэх, мэдээлэх үүргээ нарийн чанд хэрэгжүүлсээр иржээ.

48. Зураг 9. Европын Холбооны Зөгийн бүлүүдийн тоо, мянган ширхэг

3. Европын Холбоо (ЕХ)-ны Хүнсний Аюулгүй Байдлын Систем

49. Фермерийн аж ахуйгаас хэрэглэгчийн ширээ хүртэлхи хүнс бэлтгэлийн үе шатуудад чанартай, аюулгүй хүнсний бүтээгдэхүүнийг ханган нийлүүлж байгааг баталгаажуулахын тулд Европын Холбооны Хүнсний аюулгүй байдлын систем /тогтолцоо ажиллаж байдаг. Үүнтэй холбоотойгоор ЕХ-ны хөдөө аж ахуй, газар тариалан, маа, хүнсний үйлдвэрийн салбарт мөрдөж буй бүх хууль дүрэм, стандартууд нь хүний эрүүл мэнд, хэрэглэгчдийн аюулгүй байдлыг хамгаалахад шууд чиглэж байна.
50. ЕХ-ны баталсан маш өргөн цар хүрээг хамарсан хүнсний аюулгүй байдлын тухай хууль эрх зүйн баримт бичиг (Summaries of EU legislation on food safety)-ийн заалтууд ЕХ-ны гишүүн улс орнуудад хүнсний бүтээгдэхүүний түүхий эд бэлтгэлийн анхан шатны үйлдвэрлэлээс боловсруулалт, борлуулалт, жижиглэн худалдааны үе шат бүрийг хамарч чадсан байдаг бөгөөд мөн импорт, экспортын бүтээгдэхүүнд ч гэсэн адилхан үйлчилж байдаг. ЕХ-ны гишүүн орнууд бүгд нэгдсэн нэг стандартуудыг хэрэглэж, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хяналтын тогтолцоог бий болгосон. ЕХ-оос хууль дүрмийн хэрэгжилт хяналтанд тогтмол аудит, шалгалтыг явуулж асуудал хариуцсан ЕХ-ны болон олон улсын байгууллагуудаас сургалтыг тогтмол зохион байгуулж мэргэжилтнүүдийг чадавхижуулахад байнга анхаарч байдаг.
51. ЕХ-ны Хүнсний аюулгүй байдлын (ХАБ) бодлого, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа дараахь дөрвөн чиглэлд төвлөрч байна. Үүнд:
- Хүнсний бүтээгдэхүүний ариун цэвэр: хүнсний бүтээгдэхүүнийг фермерийн талбайгаас хэрэглэгчийн ширээ хүргэх шат дамжлагуудад оролцож буй хүнсний бизнесийн бүх ажиллагаа, мөн ЕХ-руу импортолж буй хүнсний бүтээгдэхүүнүүд ЕХ-ны холбогдох хуулиудын шаардлаганд бүрэн нийцэж байх
 - Мал, амьтны эрүүл мэнд: фермерийн аж ахуйн мал, амьтан болон зэрлэг амьтад, гэрийн тэжээмэл амьтдын эрүүл мэндийг хянаж шалгадаг, өвчин гарсан үед арга хэмжээ авах, фермийн мал, амьтны бүх хөдөлгөөнийг хянадаг байх
 - Ургамлын эрүүл ахуй: ургамлын өвчин, хортныг эрт үед илрүүлэн устгаснаар цаашдын тархалтаас урьдчилан сэргийлэх, эрүүл үр хэрэглэж байгааг баталгаажуулах
 - Химийн бохирдол болон үлдэгдэл: Хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах химийн бохирдол, үлдэгдлийн хяналтыг тогтмол хийж байснаар хүнс болон амьтны

тэжээлийг бохирдолгүй байлгах, Химийн бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг дотоодын болон импортын хүнс, мөн амьтны тэжээлд үзэж шалгаж байх

52. Хүнсний бүтээгдэхүүний ариун цэвэр, эрүүл ахуй.

53. Мал, амьтны эрүүл мэнд. Мал, амьтны өвчлөл гарахаас урьдчилан сэргийлэх, тандах, хянах үйл ажиллагааг зохицуулах хууль дүрмийн хэрэгжилт ЕХ-ны орнуудад маш сайн явагдаж чаддаг. Фермерүүд болон бизнес эрхэглэгчид малын өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, тандалт судалгааны үед гол үүрэгтэй оролцдог бөгөөд ЕХ-ны дүрэм журманд тэдгээрийн үүргийг маш тодорхой тусгаж өгсөн байдаг. Бүх фермерийн аж ахуйнууд мал, амьтны хөдөлгөөнийг электроник мэдээллийн санд хөтөлж оруулдаг ба хэдийгээр энэ нь зардал өндөртэй боловч өвчлөл гарсан тохиолдолд маш яаралтай мөрдөн мөшгиж, цааш халдварлан тархаахгүй, богино хугацаанд арга хэмжээ авах боломжийг олгодог байна. ЕХ-ны мал, амьтны өвчлөлийг мэдээлэх систем нь мэргэжлийн мал эмнэлгийн байгууллагуудын хооронд мэдээллийг хурдан шуурхай дамжуулах, өвчин үүсгэгчийг тодорхойлж, арга хэмжээг цаг алдалгүй авахын тулд 24 цагт нээлттэй ажиллана. Мэдээллийг мөн дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллагын (OIE) системээр дамжуулан бусад хамтрагч орнууддаа мэдээллийг ил тод нээлтэйгээр зарлан хүргэж байдаг.

54. Ургамлын Эрүүл Ахуй. Ургамлын эрүүл ахуйн асуудал нь тогтвортой, өрсөлдөх чадвартай газар тариалан, ой, цэцэрлэгийн аж ахуйн үндэс суурь болж өгдөг. Эрүүл үр үржүүлгийн материал хэрэглэснээр ЕХ-ны газар нутгийн ой модыг хамгаалж, арвин их ургацыг авч хүнсний баталгаат байдлыг хангаж өгнө. ЕК-ын аудитын тогтмол үзлэгт Гишүүн орнуудын ургамлын эрүүл мэндийн чиглэлээр ажилладаг хяналтын системийг шалгаж байдаг. Гишүүн орнуудын Үндэсний ургамал хамгааллын байгууллагууд ургамлын хортонгуудын талаархи арвин их туршлага, судалгаатай байдаг бөгөөд үүнийг ч хууль дүрмийн хүрээнд шаардаж байдаг. ЕХ-ны орнуудад импортоор орж ирж буй олон төрлийн ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүнээр дамжин гаднын хөнөөлт организм орж ирэхээс урьдчилан сэргийлэх үүрэгтэй байдаг учраас ургамлын эрүүл мэндийн систем нь маш сайн хүчирхэгжиж чадсан. ЕХ-ны орнууд руу ямар ч хөнөөлт хортонгүй гэдгийг нотолсон тохиолдолд л хилээр бараа бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэхийг зөвшөөрнө.

55. Химийн бохирдол болон үлдэгдэл

56. Хүнс, амьтны тэжээлийн найрлаганд бохирдуулагч химийн бодисын үлдэгдлийг хянадаг хамгийн хатуу, чанга систем ЕХ-нд үйлчилж байдаг. ЕХ-ны орнуудад үйлдвэрлэсэн эсвэл гуравдагч орноос импортлон оруулж ирсэн хүнс, тэжээлийн ямар ч бүтээгдэхүүнд заавал химийн бодисын Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээний заалт бүхий шаардлагыг биелүүлэх дүрэм үйлчилж байдаг. Түүнчлэн, хүнсний бүтээгдэхүүнтэй шууд шүргэлцэн хүрэлцэж буй эд, зүйл, материалуудыг бохирдолд өртөхөөс сэргийлж ЕХ-ны хууль дүрмээр зохицуулалтыг хийж өгч байна. Гишүүн орнуудын эрх бүхий байгууллагууд фермерийн аж ахуйгаас хэрэглэгчийн ширээ хүртэлхи бүхий л хүнс бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээний шат дамжлагын явцад бүтээгдэхүүнээс дээж авч, лабораторийн шинжилгээнд оруулах хөтөлбөрийг өргөн хүрээнд явуулж химийн бохирдлыг тодорхойлдог. Европын холбооны Хүнсний Аюулгүй байдлын газраас (ЕХАБ) Гишүүн орнуудын хяналт шалгалтын үр дүнг тогтмол цуглуулж олон нийтэд тайлагнаж байдаг.

57. ЕХ-ны хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад чухал үүрэг бүхий онлайн хүчирхэг системүүд цаг ямагт ажиллаж байдаг. Эдгээрт TRACES буюу эргэж мөрдөх, мэдээлийг хурдан солилцох систем, RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) буюу Хүнс, тэжээлийн Шуурхай Мэдээлэх Систем, EYROPNET (European Union Notification System for Plant Health Interceptions) буюу ЕХ-ны Ургамлын Эрүүл Ахуйн Мэдээлэх Системүүдийг нэрлэж болно.

58. Эргэж мөрдөх, мэдээллийг хурдан солилцох (TRACES)

59. ЕХ-ны орнуудын нутаг дэвсгэрт нэг өдөрт гэхэд л хэдэн мянга тооны мал, амьтан, хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа наймаа явагдаж байдаг нь ойлгомжтой юм. TRACES (Trade Control and Expert System) буюу Худалдаа, Хяналт болон Экспертийн Систем гэдэг нь ЕХ-ны гишүүн орнуудын зах зээлд гаднаас импортоор орж ирж буй бүх амьтан, ургамал, хүнс, тэжээлийн хөдөлгөөнийг хянаж байдаг онлайн систем юм. Улс орнуудын Үндэсний эрх бүхий байгууллагууд ачааг тээвэрлэхээс өмнө TRACES-д тухайн ачааны сертификатыг байршуулснаар хүлээн авагч орон ачааг ирэхээс өмнө урьдчилан мэдэж хил дээр хийх шалгалтыг төлөвлөдөг. Энэ системийн үр дүнд худалдааны үйл ажиллагааг маш хөнгөлж өгсөн ба хэрэглэгчдэд ашиглахад хялбар

болгох үүднээс 35 хэлээс сонгож ашиглах боломжтой юм. Нийтдээ дэлхийн 80 гаруй орны 36000 хэрэглэгч TRACES-ээр дамжин холбогдож, нэг сард 50000-аас дээш тооны малын болон ургамлын эрүүл ахуйн гэрчилгээг олгодог байна.

60. Хүнс, тэжээлийн Шуурхай Мэдээлэх Систем (Rapid Alert System for Food and Feed) The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) буюу орчуулбал Хүнс, тэжээлийн шуурхай мэдээллийн системийн тусламжтайгаар олон нийтийн эрүүл мэндэд ямар нэг аюул учруулах тохиолдол нэг зах эсвэл хилийн цэг дээр илэрмэгц нэн яаралтай хариу арга хэмжээ авдаг. Жил бүр 3000-аас дээш тооны ийм төрлийн мэдэгдлүүд бүртгэгдэж, холбогдох албаныхан хариу арга хэмжээг яаралтай авч сэжиг бүхий хүнс, тэжээлийг эргүүлэн татдаг байна.
61. **EYROPNET European Union Notification System for Plant Health Interceptions буюу ЕХ-ны Ургамлын Эрүүл Ахуйг Мэдээлэх Систем**
62. ЕХ-ны нутаг дэвсгэр дээр импортоор орж ирсэн эсвэл худалдааны ачаа, бараанд хортон шавж, өвчин илэрсэн тохиолдолд ЕХ-ны Гишүүн орнуудад яаралтай мэдэгдэж мэдээллийг солилцон, эрт шатанд урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах боломжийг олгодог систем юм.
63. Европын Хүнсний аюулгүй байдлын байгууллага (European Food Safety Authority, EFSA) нь ЕХ-ны хүнсний аюулгүй байдлын стандартуудад бие даасан үнэлгээг хийж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй зөвлөмж, удирдамжийг гаргаж өгч байдаг байгууллага юм. Дээр өгүүлснээр ЕХ-ны ХАБ-ын бодлогын зорилго нь хэрэглэгчдийн эрүүл мэндийг хамгаалахад чиглэж байгаа бөгөөд Гишүүн орнуудын дундах нээлттэй нэг зах зээлийн хэвийн ажиллагааг хангахад ЕХАБ-ын зорилго оршиж байгаа. 2003 оноос, ЕХ-ны ХАБ-ын бодлогод хүнсний үйлдвэрлэлийн орцууд (ж: тэжээл гэх мэт) болон гарцуудыг (ж: анхан шатны үйлдвэрлэл, боловсруулалт, хадгалалт, тээвэрлэлт болон жижиглэнгийн худалдаа) эргэн мөрдөх боломжтой байх зарчим дээр голлон төвлөрч ажиллах зарчмын баримталж эхэлсэн бөгөөд үүнтэй холбоотойгоор энэхүү ЕХАББ-ыг байгуулсан байна.
64. ЕХ-ны стандартууд нь хүнсний эрүүл ахуй, малын эрүүл мэнд, аж ахуйг эрхэлж буй арчилгааны арга барил, ургамлын эрүүл ахуй, гаднын бохирдуулагч бодисуудын үлдэгдлийг (пестицид) хянаж, аюулгүй болохыг баталгаажуулдаг байх ёстой гэсэн зарчим дээр тулгуурладаг. Тийм учраас хүнс үйлдвэрлэлийн процессын бүх үе шатанд маш нарийн хяналт шалгалтыг хийж байдаг бөгөөд ЕХ-нд гаднаас орж ирж буй импортын бүтээгдэхүүнд ч гэсэн нэгэн адил ЕХ-нд мөрдөх ёстой стандарт шаардлагуудад нийцэж, мөн адилхан түвшний хяналт шалгалтанд хамрагдаж байхыг шаарддаг.

3.1. Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын гурван шатлал бүхий систем

65. ЕХ-ны ХАА, хүнсний салбарын бүх л хууль дүрмийн гол цөм нь хүний эрүүл мэндийг хамгаалахад оршдог. Түүнтэй адилхан ургамлын болон мал, амьтны эрүүл ахуйн асуудал ч гэсэн адилхан чухал ач холбогдолтой бөгөөд тийм учраас ЕХ-ны нутаг дэвсгэрт эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн хууль дүрмүүдийг нэгтгэн хэрэгжүүлж байна. Эдгээр хууль тогтоомжууд нь бүгд фермерийн аж ахуйгаас хэрэглэгчийн ширээ хүртэлхи бүх л үе шат, дамжлагуудын үйл ажиллагааг хамардаг ба импорт, экспортын бүтээгдэхүүнд нэгэн адил тавигддаг.
66. ЕХ-ны гишүүн орон бүр хууль дүрэм, стандартуудын хэрэгжилтийг өөрсдийн нутаг дэвсгэртээ хариуцах ба хэрэгжилтийг хангахын тулд хүчирхэг, албан ёсны хяналтын байгууллагатай байдаг. Бүх Гишүүн орнууд адил түвшинд хуулийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьж байгааг баталгаажуулах үүрэг бүхий Аудитийг Европын Комисс (ЕК)-оос хариуцан ажиллуулдаг байна. Байцаагчдыг ЕХ-ны түвшинд хийгддэг тогтмол сургалтуудад хамруулж хамгийн сайн дадал, зуршлуудыг Холбооны улсуудад хэрэгжүүлж байхад анхаарч ажилладаг.
67. Хүнсний аюулгүй байдлыг гурван шатлал бүхий хяналтын системээр дамжуулан ЕХ-ны нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлдэг.
68. Зураг 10. ЕХ-ны Хүнсний аюулгүй байдлын гурван шатлал бүхий хяналтын тогтолцоо

- Системийн хамгийн дээд талд Европын Комисс байх бөгөөд Гишүүн орнуудын болон экспортлогч орнуудын хяналтын системд аудит хийж хяналтын тогтолцооны найдвартай ажиллагааг баталгаажуулдаг
 - Гишүүн орнуудын үүрэг нь бизнес эрхлэгч/операторуудыг өөрсдийнхөө үйл ажиллагааг хянадаг систем нь ажиллаж чадаж байгаа эсэхийг баталгаажуулах албан ёсны тогтолцоог бий болгосон байх ба импортлогч орны хувьд ч гэсэн ийм тогтолцоог бий болгосон байхыг мөн шаардана
 - Өөрсдийн үйл ажиллагааг хянах үүрэг, заалтуудыг тусгаж өгсөн ЕХ-ны дүрэм журмыг биелүүлэх хүрээнд хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчид болон фермерүүд маш ойлгомжтойгоор үүрэг, хариуцлагаа дотооддоо хуваарилж хяналтын системээ ажиллуулж байх ёстой
69. ЕХ-ны хуулинд Гишүүн орон болон бизнесийн байгууллагуудыг бүгд адилхан арга барилаар хяналт, шалгалт хийхийг заадаггүй. Гэхдээ бүх бизнес эрхлэгчид, Гишүүн орнуудыг хэрэглэгчийн эрүүл мэндийг хамгаалахын тулд хамгийн найдвартай, арга ажиллагааг нэвтрүүлж, мөрдүүлж байхын төлөө тасралтгүй сайжруулах зарчмыг баримтлан ажилладаг. Хүнсний бизнес эрхлэгчид өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа ЕХ-ны хүнсний хуулийн шаардлагуудыг биелүүлж байгаагаа батлах ёстой бөгөөд үүнтэй холбогдуулан ямар ч хүнсний үйлдвэрлэл эрхэлж байгаагаас үл хамааран, жишээлбэл махны үйлдвэр, ресторан, жимсний импорт, загас нөөшлөх үйлдвэр зэрэг бүх л газруудад өөрсдийн үйл ажиллагааг хянах хяналтын тогтолцоог бий болгож болзошгүй эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авсан байх хэрэгтэй юм.
70. Фермерүүдийн хувьд мөн адил ЕХ-ны хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд тавигддаг эрүүл ахуй, ариун цэврийн шаардлагуудыг эрхэлж буй ХАА-н үйлдвэрлэлийн бүх шат дамжлагын явцад нийцүүлэхэд чухал үүрэгтэй оролцдог. Хүнсний эргэн мөрдөх сүлжээний эхлэх цэг нь фермерүүдээс эхэлдэг. Ер нь ЕХ-ны фермерүүдийг аваад үзвэл дэлхийн хамгийн чанга стандарт, шаардлагуудыг мөрдөж хэрэгжүүлэх шаардлагатай тулгардаг ба ингэснээр нэг талаас хэдийгээр аж ахуйгаа эрхлэхэд хэцүү бэрхшээлтэй юм шиг боловч нөгөө талдаа дүрэм, журмын хүрээнд ажилладаг дадлыг бий болгосноор Европын зах зээлийг дэлхийн хамгийн эрүүл хүнсээр хангадаг болгожээ. Тийм ч учраас Европын гаралтай ХАА-н хүнсний бүтээгдэхүүн эрүүл, аюулгүйн үзүүлэлтээр дэлхийд тэргүүлж чадаж байна.
71. Европын Комиссоос Гишүүн орнуудын болон импортлогч орнуудын хяналтын систем буюу фермерүүдээс хэрэглэгчийн ширээ хүртэлхи хяналтын системийг аудитаар хянаж байдаг бөгөөд Европын Комиссын дэргэдэх Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын газрын (ЭМХАБГ) Ерөнхий захирлын албаны хариуцах нэг үүрэг нь болдог байна. Жил бүр 200 орчим хяналтын байгууллагуудад аудитыг хийдэг. ЕХ-ны орнууд руу хүнсний бүтээгдэхүүн импортолж буй тохиолдолд дэлхийн өөр ямар ч оронд байхгүй гурван үе шатлал бүхий хяналтын системээр шалгагддаг тухай өмнө өгүүлсэн (зураг 10).
72. ЕХ-ны дүрэм, журмыг хэрэгжүүлснээр бүтээмж өндөртэй үр дүнг гаргаж чаддаг учраас ихэнхи тохиолдолд олон улсын худалдааны стандартуудад шууд хэрэглэх, зарим тохиолдолд ЕХ-ны дүрэм журмууд дээр суурилсан олон улсын стандарт, дүрмүүдийг хэрэглэж байна. Энэ хүрээнд Олон улсын хүнсний хууль эрх зүйн хороо (CODEX), Олон улсын мал амьтны эрүүл мэндийн байгууллага (OIE), Олон улсын Ургамал хамгааллын Конвенц, (IPPC)-ийн үйл ажиллагаанд идэвхитэй оролцож хамтран ажилладаг.
73. ЕХАБ-аас бие даасан эрсдлийн үнэлгээг хийж байдаг бөгөөд ингэснээр ЕХ-ноос батлах хууль эрх зүйн баримт бичгийн суурь болж өгдөг. Энэхүү байгууллага нь олон тооны зөвлөхүүдийн багтай бөгөөд түүгээр дамжуулан хамгийн шилдэг эрдэмтэн, судлаачидтай хамтран ажиллаж хүнсний бохирдол, аюулгүй байдлын талаархи мэдээллүүдийг нэгтгэн тайлагнаж, зөвлөмжийг хүргүүлснээр дараа дараагийн ЕК-ын бодлого, шийдвэрт шинжлэх ухааны үндэслэлтэй хүнсний аюулгүй байдлын асуудлыг тодорхойлоход тусалж ажилладаг байна.

3.2. Хүнсний аюулгүй байдлын чиглэлээр Олон улсын байгууллагуудтай явуулж буй хамтын ажиллагаа

74. Дэлхийн худалдааны байгууллага (ДХБ): ДХБ нь олон улсын худалдаанд тавигддаг дүрэм, журмыг баталдаг олон улсын тэргүүлэгч байгууллага юм. ЕХ болон ЕХ-ны Гишүүн орнууд бүгд ДХБ-ын гишүүн бөгөөд Европын Комисс (ЕК) нь ДХБ-ын уулзалт, хурлуудад ЕХ болон Гишүүн орнуудыг төлөөлөн оролцдог. ДХБ-аас Тариф болон Худалдааны Ерөнхий хэлэлцээрийг (Goods and GATT) 1994 онд баталсан бөгөөд өнөөг хүртэл бүхий л олон улсын худалдаанд энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр үйлчиж байна. GATT-ын гэрээгээр хүн, амьтан, болон ургамлын амьдрал, эсвэл эрүүл мэндийг хамгаалахын тулд бараа бүтээгдэхүүний чөлөөтэй шилжилтийг хязгаарлах заалтуудыг хэрэглэж болох (The GATT agreement allows WTO Members to apply exceptions to free circulation of goods) бөгөөд гэхдээ эдгээр заалтууд нь худалдааны хамгаалалтыг хийхэд хэрэглэх ёсгүй гэж заасан байдаг

75. Олон улсын худалдаанд хөдөө аж ахуйн гаралтай хүнсний бараа бүтээгдэхүүнийг ДХБ-ын Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээний хэлэлцээрийн (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS Agreement) хүрээнд зохицуулдаг бөгөөд энэхүү хэлэлцээрийн гол заалтууд нь хүнсний аюулгүй байдал, амьтан ургамлын эрүүл ахуйн дүрмүүд байдаг. ЕХ-ны хувьд 1994 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн Council Decision 94/800/EU-гээр ЕХ нь Уругвайн дугуй ширээний олон талт худалдааны хэлэлцээрийн сүүлчийн актыг ЕХ-ны нэрийн өмнөөс баталсан. Энэ Актанд SPS хэлэлцээр багтаж орсон. ЕХ-ны Гишүүн орнуудын шинжээч мэргэжилтнүүдийн бүлгүүд ДХБ-ын Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн хороонд ЕХ-ны баримтлах байр суурийг тодорхойлоход тусалж ажилладаг.

76. Бүсчилэл (Regionalization): ДХБ-ын SPS (SPS Agreement) гэрээнд “Бүсчилэл” –ийг тодорхойлж түүнд хамаарах нөхцлүүдийг зааж өгсөн байдаг ба хөгжиж буй олон орон энэ заалтыг ашиглан хаа-н гаралтай бүтээгдэхүүнийг өндөр хөгжилтэй орнуудад амжилттай импортлож ирсэн. Бүсчилэл гэдэг нь тодорхой нэг газар нутаг нь хортон шавьж болон өвчнөөс ангид эсвэл хортон шавьж болон өвчний тархалт бага хэмжээнд байхыг хүлээн зөвшөөрөх зарчим юм. Хэдийгээр бусад нутаг дэвсгэр нь таагүй боловч тодорхой бүсчилэлд оруулсан газар нутгаас худалдаа хийхийг зөвшөөрдөг. Улс орнууд бүсчилэлд хамрагдахын тулд дараахь зүйлийг хэрэгжүүлэх ёстой:

- Бүтээгдэхүүнийг хаанаас гарал үүсэлтэй болон хүргэх гэж буй газар нутагт мөрддөг эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх
- Хортон шавьж болон өвчнөөс ангид, эсвэл хортон шавьж болон өвчний тархалт багатай гэсэн зарчмуудыг хүлээн зөвшөөрөх
- Тухайн орны газар нутаг хортон шавьж болон өвчнөөс ангид, эсвэл хортон шавьж болон өвчний тархалт багатай болохыг баталгаажуулсан байх ёстой бөгөөд импортлогч орон шалгаж хянах болон бусад шаардлагатай үйл ажиллагааг явуулахыг зөвшөөрөх

77. Бүсчлэлийн ач холбогдол:

- Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээнээс үүдэлтэй худалдааны сөрөг нөхцлүүдийг даван туулахад тусалдаг
- Хөгжиж буй орнуудын хувьд нийт нутаг дэвсгэрийн эрүүл ахуйн байдал сайн биш байгаа тохиолдолд бүсчилсэн газар нутгаас экспортыг хийх боломжтой
- Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн түвшин өндөр байдаг орнуудад экспортыг хийх боломжийг бага зэрэг ч гэсэн олгодог

78. Хортон болон өвчнөөс ангид, эсвэл өвчин, болон хортны тархалт бага газар нутгийг хүлээн зөвшөөрөх заавал хэрэгжүүлэх ёстой бус удирдамжийг (Non-binding guidelines) ДХБ-аас бэлтгэж өгсөн байдаг. ЕХ болон ЕХ-ны Гишүүн орнууд хүнс, тэжээлийн салбарт хэрэглэх олон улсын доорхи нэр бүхий байгууллагуудын стандарт боловсруулах явцад идэвхитэй оролцдог. Товчоор тайлбарлавал Дэлхийн худалдааны байгууллагын SPS хэлэлцээрийн хүрээнд хэрэглэх хүнс, мал, амьтан болон ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний худалдаанд хэрэглэх стандартуудыг боловсруулдаг байгууллагууд юм.

- Олон улсын Хүнсний хууль эрх зүйн хороо (Codex Alimentarius Commission (CODEX)) нь хүнсний бүтээгдэхүүний стандартуудыг баталдаг

- Дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийн байгууллага (World Organisation for Animal Health (OIE)); нь мал, амьтан, тэдгээрээс гаралтай бүтээгдэхүүний стандартуудыг баталдаг
- Олон улсын ургамал хамгааллын конвенц (IPPC International Plant Protection Convention) нь ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний стандартуудыг баталдаг

79. Дэлхийн мал, амьтны байгууллага (OIE) нь дэлхийн мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, сайжруулах чиглэлээр байгуулагдсан Засгийн газар хоорондын олон улсын байгууллага юм. 1924 онд анх байгуулагдсан бол одоо 182 орныг гишүүнээр, үүний дотор ЕХ-ны бүх орнууд энэ байгууллагын гишүүн ба ЕК-ын хувьд ажиглагчийн статустай оролцдог. OIE-ын үйл ажиллагаанд ЕК идэвхитэй оролцсоор ирсэн ба ЕХ-ны Гишүүн орнуудын оролцоог нэгтгэж зохион байгуулдаг. ЕХ-ны Гишүүн 28 орны байр суурийг ЕК төлөөлөн OIE-ийн хүрээнд хэлэлцэгдэж буй асуудалд нэг байр суурьтайгаар оролцдог. Мал, амьтны эрүүл мэнд, арчилгаа, маллагаа, хүнсний үйлдвэрлэл, аюулгүй байдлын талаархи ЕХ-ны хууль эрх зүйн хүрээнд нийцүүлэн Гишүүн орнуудын байр суурийг харгалзан үзэж OIE-ийн хэлэлцэж буй асуудалд ЕК ерөнхий нэг байр суурь болон саналтайгаар оролцдог бөгөөд саналаа Position paper буюу байр сууриа баримтжуулан гаргаж өгдөг байна.

4. Европын Холбоонд гуравдагч орноос хүнсний бүтээгдэхүүн импортлоход тавигддаг ерөнхий шаардлагууд, эрх зүйн зохицуулалт, холбогдох дүрэм журмууд

4.1. ЕХ-ны орнуудад мөрдөгддөг хүнсний бүтээгдэхүүний хууль эрх зүй

- 80 Европын холбооны орнуудад хүнсний бүтээгдэхүүн, тэр дундаа мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн экспортоор гаргах гэж буй тохиолдолд тухайн оронд мөрдөгддөг Хүнсний хууль эрх зүйн баримт бичгүүдийн үндсэн зарчим, шаардлагуудыг сайн ойлгосон байх нь чухал юм. Хүнсний аюулгүй байдлын асуудал нь ЕХ-ны орнуудад мөрддөг Хүнсний тухай хуулийн гол цөм нь гэж хэлж болно. 1990-ээд оны сүүлээр гарч байсан хүнсний бохирдлоос үүсэлтэй томоохон хэргүүдийн улмаас Европын Холбооны түвшинд хүнсний болон тэжээлийн хуулинд ерөнхий зарчмуудыг суулгаж өгөх шаардлага гарсан. Үүнтэй холбогдуулан “фермерээс сэрээ хүртэл” (from farm to fork) буюу утгачлан орчуулбал “фермерийн талбайгаас хэрэглэгчийн ширээ хүртэлхи” хүнсний аюулгүй байдалд нэгдмэл байдлаар хандах аргачлалыг оруулж ирсэн. Энэ тухай Хүнсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын бичигт (White paper on Food Safety)-д баримтлах чиг хандлага, дүрэм журмуудын талаар дэлгэрэнгүй зааж өгсөн байдаг. Европын Парламент болон Комиссоос Regulation (EC) No 178/2002 -д Хүнсний тухай хуулийн ерөнхий зарчим шаардлагуудыг (General Food Law Regulation) баталсан. Энэхүү Хүнсний тухай хуулийн журам нь хүнс, тэжээлийн тухай хуулийн суурь үндэс бөгөөд Холбооны гишүүн орнуудын түвшинд хүнс, тэжээлийн тухай хуулийг боловсруулахад хэрэглэх ерөнхий цар хүрээг зааж өгсөн байдаг. Мөн энэ Regulation-ий хүрээнд бие даасан Европын Хүнсний Аюулгүй Байдлын Байгууллага (The European Food Safety Authority, EFSA)-г байгуулсан байдаг.
- 81 Хэрвээ ямар нэг хүнсний бүтээгдэхүүн чанар аюулгүй байдлын шаардлага хангаагүй, хортой, өвчин үүсгэж болзошгүй зэрэг зөрчлүүд гарсан, эсвэл гарч болзошгүй тохиолдолд тэдгээр бүтээгдэхүүнийг зах зээлээс эргэн татах, тандан мөрдөх механизмтай байдаг. Тухайн бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал алдагдсан гэж үзсэн тохиолдолд бүтээгдэхүүнийг зах зээлээс эргүүлэн татаж ЕХ-ны Хүнс болон Тэжээлийг Буцаан татах анхааруулах системд шууд оруулдаг (European Union's Rapid Alert System for Food and Feed).
- 82 ЕХ-ны хүнсний бүтээгдэхүүнийг импортоор оруулж ирэн ЕХ-ны зах зээлд гаргахтай холбоотойгоор дараахь таван чиглэлээр асуудлыг авч үзэж, зохих ёсны хууль, журам, шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлдэг байна. Үүнд:

- Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах
- Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүнд дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах
- Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналт
- Хүнс болон тэжээлийг эргэн мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагын тухай
- Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт

4.2. Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах

83. Хэрэглэгчдийн аюулгүй байдлыг дээд түвшинд хамгаалахын тулд ЕХ-руу амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг импортлохдоо амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд агуулагдах химийн бодисын үлдэгдлийг хянах тухай ЕХ-ны дүрэм, журманд нийцэж байгаа тохиолдолд л зөвхөн зөвшөөрдөг. Энэхүү шаардлагад хамаарах бүтээгдэхүүнд: үхрийн мах, шувууны мах, гахайн мах, адууны мах, усны амьтад, сүү, өндөг, туулайн мах, зэрлэг болон фермийн аж ахуйн амьтдын мах, зөгийн бал орно.

84. ЕХ-нд малын эмийн үлдэгдлийг хянах.

85. Council Regulation (EU) 2017/625-оор ЕХ-нд амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн дэх үлдэгдлийн хяналтыг зохицуулах хууль эрх зүйн зохицуулалтыг хийдэг. Гуравдагч орнууд буюу хүнсний бүтээгдэхүүнийг ЕХ руу импортлох гэж орнууд ийм төрлийн хяналтыг хийж байгаа тохиолдолд ЕХ-ны хууль дүрмэнд нийцэх түвшинд хийж байгаа болохыг нотолсон баталгааг заавал гаргаж өгөх ёстой байдаг.

86. ЕХ-нд амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортоор нийлүүлэх гэж буй тохиолдолд жил бүр үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрийн төлөвлөгөөг тухайн заасан бүтээгдэхүүн тус бүрээр ЕК-т ирүүлэх ёстой. Комиссоос төлөвлөгөөг баталсан тохиолдолд шийдвэрийг Decision 2011/123/EU жагсаалтанд оруулна. Энэхүү импортоор оруулах эрх олгогдсон орнуудын жагсаалтыг https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food сайтаас харах боломжтой бөгөөд энэ “үлдэгдлийг жагсаалт” (Residue List)-нд орсноор тухайн нэр заагдсан бүтээгдэхүүнийг экспортлох анхан шатны эрх үүснэ. Хүн амын болон амьтны эрүүл мэндийн шаардлагууд бас энд үйлчилнэ.

87. Энэхүү жагсаалтанд орох, хүлээгдэх нь Directive-ийн Хавсралт I-д заасан химийн (https://webgate.ec.europa.eu/reqs/public/v1/requirement/auxi/eu/eu_heaveteres_annex1_d96_23.pdf/) бодисын бүлгүүдийг найдвартай хянаж чаддаг болохыг баталгаажуулсан төлөвлөгөөг гуравдагч орон ирүүлсэн эсэхээс хамаарна. Жишээ болгож эхний Зураг 11-д жагсаалтын эхэнд байгаа 10 орны нэрсийг харуулж байна (Зураг 11). Монгол улсын хувьд амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлох зөвшөөрөл байхгүй байна.

88. Зураг 11. ЕХ-нд амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлох зөвшөөрөл бүхий орнуудын жагсаалт (https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food)

Код ISO2	Улсууд	Үхрийн мах	Хоньны мах	Гахайн мах	Адууны мах	Шувууны мах	Усны амьтны мах	Сүү	Өндөг	Туулайн мах	Зэрлэг ан амьтны мах	Фермийн ан амьтны мах	Зөгийн бал
AL	Албани		X				X		X				
AD	Андора	X	X	X(3)	X								X
AR	Аргентин	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
AM	Армени						X						X
AU	Австрали	X	X		X		X	X			X	X	X
BD	Бангладеш						X						
BF	Буркин Фасо												X
BJ	Бенин						X						

BY	Беларусь				X(2)		X	X	X				
BZ	Белиз						X						
BA	Босни Герцеговина	X	X	X			X	X	X				X

89 ЕХ-ны орнуудад импортлохыг зөвшөөрсөн бүтээгдэхүүнийг хил дээр ирмэгц ачаанаас дээж авч, үндэсний итгэмжлэгдсэн лабораториудын нэгнээр үлдэгдлийн шинжилгээг хийлгэж болно (https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food). Дээр өгүүлсэн дээжийг авах, шинжлэх талаар Regulation (EU) 2019/2130-д заасан байдаг.

90 Малын эмийн үлдэгдлийн аюулгүй байх концентрацийн хэмжээ

91 2009 оны долоодугаар сард баталсан Regulation 470/2009-д дараахь заалтууд болон хийх процедурыг оруулсан:

- Амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд агуулагдах эмийн идэвхитэй бодисын зөвшөөрөгдөх хамгийн их хэмжээ буюу MRL (Maximum Residue Limits, MRL)-г зааж өгсөн, MRL-г Regulation (EU) 37/2010-д жагсаан бичсэн.
- MRL буюу зөвшөөрөгдөх хамгийн их хэмжээ нь тогтоогдоогүй байгаа эмийн идэвхитэй бодисуудын үлдэгдлийн түвшингээр тооцох (Reference Point of Action, RPA)

92 Амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн бүхий ачаанд (гуравдагч орноос импортолсон ч бай, эсвэл ЕХ-нд үйлдвэрлэсэн ч байсан) дараахь зөрчлүүд илэрсэн байвал хууль ёсны дагуу ЕХ-ны зах зээлд нийлүүлэх боломжгүй бөгөөд буцаагдах болно:

- ЕХ-ны MRL хэмжээнээс илүү идэвхитэй бодисын үлдэгдлийг агуулж байвал (Regulation (EU)-ын 37/2010-ын Хүснэгт 1-ийг харах)
- эсвэл ЕХ-ны MRL-ийн хэмжээ нь тогтоогдоогүй эмийн идэвхитэй бодисын үлдэгдлийг агуулж байвал (Regulation (EU)-ын 37/2010-ын Хавсралтын Хүснэгт 1-ийн жагсаалтанд байхгүй)
- ЕХ-нд хүнсэнд хэрэглэх амьтанд хэрэглэхийг зөвшөөрөөгүй химийн бодисын үлдэгдлийг агуулж байх (Regulation (EU)-ын 37/2010-ын Хавсралтын Хүснэгт 2-ийн жагсаалтанд байх), мөн Хамгийн бага зөвшөөрөгдөх үзүүлэлтийн хязгаар (Minimum Required Performance Limit)-ыг тогтоосон үзүүлэлтүүд дээр (ж: chloramphenicol эсвэл nitrofuran) концентрацийн хэмжээ нь илүү гарч байвал
- Эсвэл Directive 96/22/EC-д тусгайлан заасан тохиолдлуудад дараахь бодисууд илэрсэн амьтнаас гаралтай бол, үүнд:
- Ямар ч зорилгоор байсан stilbenes эсвэл thyrostats-ийг хэрэглэсэн
- өсөлтийг нэмэгдүүлэх зорилгоор beta agonists (өсөлтийн стероид) хэрэглэсэн
- зоотехникийн болон эмчилгээний зориулалтаар oestradiol RPA-г илэрсэн

93 Түүнээс гадна амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнүүд нь зөвшөөрөгдөөгүй эмийн идэвхитэй бодисыг RPA-ийн хэмжээнд эсвэл түүнээс их хэмжээнд агуулсан байвал Regulation (EU) 2019/1871-ийн дагуу ЕХ-ны хүнсний сүлжээнд орох ёсгүй байдаг.

94 **ЕХ-нд импортын тодорхой нэр бүхий амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд тавигдах үлдэгдлийн шаардлагууд**

95 Тодорхой нэр бүхий амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг болон хүнсний бүтээгдэхүүнийг гарган авдаг амьтанд тавигддаг үлдэгдлийн тухай мэдээллийг Эрүүл мэнд, хэрэглэгчдийг хамгаалах Ерөнхий захирлын газрын вэб сайтаас авах боломжтой. Үүнд:

- Зөгийн бал: Зөгийн балыг импортлох үеийн үлдэгдлийн шаардлагуудын мэдээллийг бүрэн эхээр нь орчуулж энэхүү тайланд хавсралтаар орууллаа.
- Адуу: ЕХ-д адууг импортоор оруулах үед тавигддаг шаардлагууд

96 Түүнчлэн бусад төрлийн амьтан болон амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг импортлох үед тавигддаг малын эмийн бодисын үлдэгдлийн мэдээлэл энэ сайт дээр тавигдсан

байдаг(https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/cs_vet-med-residues_animal-imports-non-eu_brochure_en.pdf).

97 Хүснэгт 4. Мал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүнийг ЕХ-руу импортлох үед зайлшгүй дагаж мөрдөх шаардлагатай ЕХ-ны холбогдох хууль дүрмүүдийн жагсаалт:

	Хууль дүрмийн англи нэр, линкийн хаяг	Хууль, дүрмийн Монгол орчуулга
1	General food law: http://ec.europa.eu/food/safety/general_food_law_en	Хүнсний Ерөнхий хууль
2	Foodstuffs for specific groups: http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/special_groups_food_en	Тодорхой бүлгийн хүнсний зүйлүүд
3	Animal Health and Welfare: http://ec.europa.eu/food/animals/welfare_en	Ма, амьтны эрүүл мэнд, арчилгаа маллагаа
	Trade and imports of animal products: http://ec.europa.eu/food/animals/animalproducts_en	Мал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүний импорт болон худалдаа
	Specific measures for prevention and control of Animal diseases: http://ec.europa.eu/food/animals/animal-diseases_en	Мал, амьтны өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хянахтай холбоотой тусгай арга хэмжээ
	The EU Emergency Veterinary Team provides assistance to third countries in case of animal disease outbreaks: http://ec.europa.eu/food/animals/animal-diseases/emergency-team/index_en.htm	Мал, амьтны өвчин гарсан тохиолдолд ЕХ-ны яаралтай мал эмнэлгийн баг Гуравдагч орнуудад туслалцаа үзүүлэх
	Veterinary border control: http://ec.europa.eu/food/animals/vet-border-control_en	Мал эмнэлгийн хилийн хяналт
4	Biological Food Safety:	Хүнсний биологийн аюулгүй байдал
	Food-borne diseases (Zoonoses): Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE), Trichinella, Salmonella and other food-borne: http://ec.europa.eu/food/safety/biosafety/food_borne_diseases_en	Хүнсний гаралтай өвчин (Зоонозын):
	Food irradiation: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/additives/index_en.htm	Хүнсийг цацраг туяагаар ариутгах
5	Chemical Food Safety:	Хүнсний Химийн аюулгүй байдал
	Food additives: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/additives/index_en.htm	Хүнсний нэмэлтүүд
	Food flavourings: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/flavourings/index_en.htm	Хүнсний амтлагчууд
	Food contaminants: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/contaminants/index_en.htm	Хүнсний бохирдлууд
	Residues of veterinary medicinal products: http://ec.europa.eu/food/safety/docs/cs_vet-med-residues_animal-imports-non-eu_brochure_en.pdf	Малын эмийн үлдэгдлүүд
	Pesticide residues: http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides_en	Пестицидийн үлдэгдэл
	Hormones in food of animal origin: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/meat_hormones/index_en.htm	Мал, амьтны гаралтай хүнсэнд агуулагдах гормонууд

Genetically Modified (GM) food: http://ec.europa.eu/food/plant/gmo_en	Генийн өөрчлөлттэй хүнсний бүтээгдхүүн
Novel food: http://ec.europa.eu/food/safety/novel_food/index_en.htm	Онцгой шинэ бүтээгдхүүн
Food contact materials: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/food_contact_materials/index_en.htm	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй хүрэлцэх материалууд
Special import conditions for the import of animal products into the EU (chemical risks): http://ec.europa.eu/food/animals/docs/bips_special-import-conditions_list.pdf	ЕХ-руу импортлох мал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүний импортын нөхцлүүд (химийн эрсдлийн)

4.3. Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах

- 98 Хэрэглэгчдийн аюулгүй байдлыг дээд хэмжээнд хамгаалахын тулд ЕХ-ны орнууд руу пестицидийн үлдэгдэл байж болзошгүй ургамал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, тэдгээрийн хэсгүүдийг импортлохын тулд амьд амьтан, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүнд агуулагдах химийн бодис, тэдгээрийн үлдэгдлийг хянахад ЕХ-ны дүрэм, журманд нийцэж буй тохиолдолд л зөвшөөрдөг. Ийм төрлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд гаргахын тулд гол 2 журмуудаар (нэг нь амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн нөгөөх нь ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний журмууд) зохицуулалтыг хийдэг:
- 99 Амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн- Амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд үнэлгээ хийх ЕХ-ны дүрэм, журмын шаардлагуудад нийцэж чадахуйц хэмжээнд химийн бодисын үлдэгдлийг гуравдагч орон баталгаажуулж чадсан эсэхэд Regulation (EU) 2017/625-ын дагуу импортоор амьтан, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг орж ирэхэд үнэлгээ хийх процедурыг зааж өгсөн байдаг.
- 100 Эдгээр бүтээгдэхүүнийг зөвшөөрөгдсөн орнуудаас оруулахын тулд Decision 2011/163/EU-ийн дагуу Зураг 11-д үзүүлсэн хүснэгтэнд бүтээгдэхүүн заавал бичигдсэн байх ёстой. Энэхүү жагсаалтанд орох, хүлээгдэх нь дүрмийн Хавсралт 1-д заасан нэр бүхий үлдэгдэл болон химийн бодисын бүлгүүдийг найдвартай хянадаг болохыг баталгаажуулсан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг гуравдагч орон ирүүлэхээс хамаарна гэдгийг өмнөх хэсгүүдэд тайлбарласан.
- 101 Ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүн болон ургамал хамгааллын химийн бодисууд-Regulation (EC) 1107/2009-д ЕХ-ны зах зээлд нийлүүлэх идэвхитэй химийн бодисууд болон тэдгээрийг агуулсан ургамал хамгааллын бүтээгдэхүүнийг Гишүүн орнууд зөвшөөрөх үйл ажиллагааг зохицуулах заалтуудыг оруулсан байдаг. ЕХ-ны зөвшөөрөгдсөн жагсаалтанд байхгүй химийн бодисуудыг ургамал хамгааллын бодис болгон ашиглаж болохгүй (positive EU list.). Эдгээр химийн бодисууд нь ЕХ-ны пестицидийн сайтад мөн бичигдсэн байдаг (EU Pesticide Database). Химийн бодисыг энэ жагсаалтанд орсон тохиолдолд эдгээр бодисыг агуулсан ургамал хамгааллын бодисыг хэрэглэхийг Гишүүн орнуудад зөвшөөрдөг.
- 102 ЕХ-нд пестицидийн үлдэгдлийг хянах -Үлдэгдлийн хамгийн их түвшинг (MRLs) 2008 оны 9 дүгээр сарын 1-ээс, Regulation 396/2005-ын дагуу пестицидийн үлдэгдлийг зохицуулах нэгдсэн багц дүрмүүдийг гаргасан. Энэ журмын заалтанд хүнс болон малын тэжээлд агуулагдах пестицидийн хамгийн их хэмжээг (MRL) зааж өгсөн. Ургамал болон малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг импортоор оруулж ирж буй тохиолдолд хэрэглэгчдийг зөвшөөрөгдөх түвшнээс дээш хэмжээнд агуулагдах пестицидийн үлдэгдэлд өртүүлэхгүй эрсдлээс хамгаалахын тулд ЕХ-ын заасан хамгийн их түвшинд үлдэгдлийн хэмжээнд заавал нийцэж байх ёстой.
- 103 Regulation 326/2005-ын Хавсралтуудад хяналт, шалгалтанд хамаарах бүтээгдэхүүний нэрс болон тэдгээрт оногдох MRL-ийн жагсаалтууд байдаг.
- 104 Хавсралт I-д (Annex I)-д MRL –ийн хэмжээг авч үзэх ёстой бүтээгдэхүүний жагсаалт (амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, жимс, ногоо, үр тариа, халуун ногоо, зарим төрлийн

иддэг ургамал)Хавсралт II-т ЕХ-ны баталсан MRL-ийн жагсаалт Хавсралт III-т ЕХ-ны түр хугацааны MRL (2008 оны 9 дүгээр сарын 1-ээс өмнө зөвхөн үндэсний түвшинд хэрэглэх пестицидүүдэд хамааралтай)Хавсралт IV-т учруулах эрсдлийн хэмжээ бага учраас MRL-г тогтоох шаардлагагүй пестицидүүдийн жагсаалтХавсралт V-д тогтоосон хязгаарын хэмжээ 0.01 мг/кг-аас их байх ёсгүй пестицидийн жагсаалт, Хавсралт VI-д боловсруулсан бүтээгдэхүүнд агуулагдах MRL-ийн хөрвүүлсэн хүчин зүйлүүдийн жагсаалт Хавсралт VII (Annex VII) –д бүтээгдэхүүнийг зах зээлд гаргахаас өмнө Гишүүн орнууд зөвшөөрсөн тохиолдолд фумигацийг хийж болдог бөгөөд энэ тохиолдолд хэрэглэх пестицидийн жагсаалт

- 105 Хавсралт II, III, IV-ийн жагсаалтанд орсон химийн бодисын талаархи тусгайлсан мэдээлэл болон тэдгээрийн MRL-үүд ЕХ-ны Пестицидийн мэдээллийн санд (EU Pesticide Database) байдаг. Гишүүн орнуудын эрх бүхий байгууллагууд MRL-ийг хянах, хэрэгжилтийг мөрдүүлэх үүрэгтэй. Энэхүү хяналт шалгалтыг явуулахдаа Regulation (EU) 2018/55-д заасны дагуу ургамлын гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнд пестицидийн үлдэгдлийг хянах Хамтарсан хөтөлбөрийн аргачлалын дагуу явуулна. Энэхүү схемд зааснаар үндэсний итгэмжлэгдсэн лабораториуд (national reference laboratories) 2019, 2020, 2021 онуудад Regulation-д заасны дагуу үлдэгдлийг илрүүлэх зорилгоор бүтээгдэхүүн/үлдэгдэл гэсэн хослолоор дээжийг авч шинжилгээг гүйцэтгэнэ.
- 106 Түүнчлэн Regulation (EU) 2019/1973-ын заалтуудын дагуу гуравдагч орнуудаас ирсэн зарим амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд Журамд заасан зарим аюултай бодисуудын агууламж илрэх нь ихэсч байгаа учраас шинжилгээг мөн хийх ёстой (official controls of the presence of hazardous substances on certain commodities of non-animal origin from selected third countries).
- 107 Хүснэгт 5. Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах ЕХ-ны холбогдох хууль дүрмүүдийн жагсаалт

	Хууль дүрмийн англи нэр, линкийн хаяг	Хууль, дүрмийн товч Монгол орчуулга
1	Regulation (EC) 1107/2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC	Ургамал хамгааллын бүтээгдхүүнийг зах зээлд гаргах тухай
3	Commission Implementing Regulation (EU) No 540/2011 of 25 May 2011 implementing Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council as regards the list of approved active substances (OJ L-153 11/0/2011) (CELEX 32011R0540)	Зөвшөөрсөн идэвхитэй химийн бодисын жагсаалт, (CELEX 32011R0540)
	Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products (OJ L-95 07/04/2017) (CELEX 32017R0625)	Хүнс, тэжээлийн хууль, мал, амьтны эрүүл мэнд, маллагаа, ургамлын эрүүл мэнд болон ургамал хамгааллын бүтээгдхүүний хэрэглээг аюулгүй байгааг баталгаажуулах албаны хяналт болон албаны үйл ажиллагааны тухай Европын Парламентийн болон Комиссын Regulation (EU) 2017/625, 15 March 2017
	Commission Decision 2011/163/EU of 16 March 2011 on the approval of plans submitted by third countries in accordance with Article 29 of Council Directive 96/23/EC (OJ L-70 17/03/2011) (CELEX 32011D0163)	Гуравдагч орнуудаас ирсэн төлөвлөгөөг батлах
	Regulation (EC) 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels (MRLs) of pesticides in	Ургамал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүнд агуулагдах пестицидийн зөвшөөрөгдөх хамгийн дээд хэмжээ

products of plant and animal origin (OJ L-70 16/03/2005) (CELEX 32005R0396)	
Commission Decision 98/536/EC of 3 September 1998 establishing the list of national reference laboratories for the detection of residues (OJ L-251 11/09/1998) (CELEX 31998D0536)	Химийн үлдэгдлийг шалгах лабораториудын жагсаалтыг гаргах
Commission Implementing Regulation (EU) 2018/555 of 9 April 2018 concerning a coordinated multiannual control programme of the Union for 2019, 2020 and 2021 to ensure compliance with maximum residue levels of pesticides and to assess the consumer exposure to pesticide residues in and on food of plant and animal origin (OJ L-92 10/04/2018) (CELEX 32018R0555)	Мал, амьтан, ургамлын гаралтай хүнсний бүтээгдхүүнд агуулагдах пестицидийн үлдэгдэлд хэрэглэгчдийн өртөгдөж буй байдлыг үнэлэх, 2019, 2020, 2021 онуудад пестицидийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг мөрдөж буй байдлыг шалгах хамтарсан, жилийн хяналт, шалгалтын хөтөлбөрүүд
Community Reference Laboratories for Residues of Pesticides: https://www.crl-pesticides.eu	Химийн үлдэгдлийг шалгах лабораториудын жагсаалтыг гаргах

4.4. Хүнсний бүтээгдхүүний бохирдлын хяналт

108 Хүнсний бүтээгдхүүнийг ЕХ-руу импортлохын тулд зах зээлд нийлүүлэх гэж буй бүтээгдэхүүн нь идэхэд аюулгүй, хүний эрүүл мэндэд хор учруулж болзошгүй түвшинд хүртэл ямар нэг бохирдолгүй болохыг батлах тухай ЕХ-ны зохих дүрэм журманд нийцсэн байх ёстой. Regulation (EU) 2017/625 (Албан ёсны хяналтын журам буюу The Official Controls Regulation, OCP) нь хэрэглэгчдийг дээд зэргээр хамгаалахыг баталгаажуулахад зориулагдсан шинэ, ерөнхий хууль эрх зүйн акт юм.

109 Хүнсний бүтээгдэхүүний (үүнд жимс, ногоо, мал, загас, үр тариа, халуун ногоо, сүүн бүтээгдэхүүн г.м) үйлдвэрлэл, савлалт, тээвэрлэлт, эсвэл хадгалалтын аль нэг шатанд, эсвэл байгаль орчны бохирдлын улмаас хүнсний бүтээгдхүүн бохирдсон байж болзошгүй байдаг. 1993 оны 2 дугаар сарын 8-ны өдрийн Regulation (ЕЕС) 315/93-д ЕХ-д хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын үед авах арга хэмжээний зохицуулалтыг хэрхэн хийх талаар заасан байдаг:

- хүн амын эрүүл мэндийн үүднээс авч үзэхэд үл зөвшөөрөгдөх хэмжээнд бохирдлыг агуулсан хүнсний бүтээгдэхүүнийг ЕХ-ны зах зээлд гаргахгүй бөгөөд буцаах болно
- бохирдлын түвшинг аль болох хамгийн бага түвшинд барьж байх ёстой бөгөөд үүний тулд зөв ажлын дадлыг мөрдөж хэвшүүлэх
- олон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалахын тулд зарим төрлийн бохирдуулагчдын байж болох хамгийн дээд хязгаарыг зааж өгч болох юм

110 Regulation 1881/2006-д ЕХ-ны зах зээлд гаргах хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах зарим бохирдуулагчдын зөвшөөрөгдөх хамгийн дээд хэмжээнээс илүү гарсан хэмжээнд агуулагдах ёсгүй. Хавсралтын хэсгүүдэд (Annex) хүнсний бүтээгдхүүн тус бүрээр нь ангилж бохирдлыг зааж өгсөн.

- 1-р бүлэг: леттус, спинач, нярай хүүхдийн хоолон дахь нитратын агууламжийн хязгаарыг зааж өгсөн
- 2-р бүлэг: төрөл бүрийн микотоксины агуулагдах хязгаарыг, жишээлбэл: газрын самар, самар, хуурай жимс, тэдгээрээс гаралтай бүтээгдэхүүн, үр тариа, үр тарианы бүтээгдэхүүн

- 3-р бүлэг: төрөл бүрийн хүнд металлын агууламжийн хязгаар, жишээлбэл: сүү, мах, загас, өндөг, тос, өөхөнд агуулагдах
 - 4-р бүлэг: гидролизд оруулсан ногооны уураг болон шар буурцагны соусд агуулагдах 3-MCPD-ийн хязгаарыг зааж өгөх
 - 5-р бүлэг: мах, загас, сүү, тос, өөхөнд агуулагдах диоксин болон РСВ-тай адилхан диоксины хязгаарыг зааж өгсөн
 - 6-р бүлэг: өөх, тос, утсан мах, утсан загас, хавч, нялцгай биетэн, нярайн хоолонд агуулагдах РАН-ын хязгаарыг зааж өгсөн
- 111 Зарим төрлийн бага хэмжээгээр хэрэглэдэг хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ нь харьцангуй их буюу арав дахин их байдаг.
- 112 Түүнчлэн, Regulation 2016/52-д цөмийн осол гарсан, радио идэвхит бодисын ямар нэг аюултай нөхцөл үүссэн газарт байсан хүнсний бүтээгдэхүүнд (нэн даруй эсвэл боловсруулалт хийсний дараа) радио идэвхит бохирдлын зөвшөөрөгдөх дээд хязгаарыг зааж өгсөн. Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газрын вэб сайтанд ЕХ-нд хүнсний бохирдлын талаархи илүү дэлгэрэнгүй мэдээлэл болон холбогдох хууль дүрмүүдийг (information on the contaminants) байршуулсан байдаг.
- 113 Тодорхой нэр бүхий гуравдагч орноос импортолж буй хүнсний бүтээгдэхүүнд тавих тусгай нөхцлүүд-Хяналтын арга хэмжээг (control measures) тодорхой нэр бүхий гуравдагч орноос жагсаалтанд орсон бохирдлуудыг импортоор оруулж ирэх үед авдаг. Ялангуяа афлотоксин, меламин, эрдэс тос, pentachlorophenol, диоксин зэрэг илэрсэн тохиолдлууд хамаарна. Бохирдлуудын агууламжийн хэмжээ ЕХ-ны дүрмэнд зааснаас их байвал ЕХ-ны нутаг дэвсгэрт оруулахгүй, буцаах болно. Энэ арга хэмжээний талаархи дэлгэрэнгүй мэдээллийг (information on these measures) Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий газрын вэб сайтаас авч болно.
- 114 Хүснэгт 6. Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлыг хянахтай холбоотой ЕХ-ны дүрэм журмууд

	Хууль дүрмийн англи нэр, линкийн хаяг	Хууль, дүрмийн Монгол орчуулга
1	Regulation (EU) No 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products (OJ L-95 07/04/2017) (CELEX 32017R0625)	Хүнс, тэжээлийн хууль, мал, амьтны эрүүл мэнд, маллагаа, ургамлын эрүүл мэнд болон ургамал хамгааллын бүтээгдэхүүний хэрэглээг аюулгүй байгааг баталгаажуулах албаны хяналт болон албаны үйл ажиллагааны тухай ЕП болон Комиссын Regulation (EU) 2017/625, 15 March 2017
3	Council Regulation (EEC) No 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food (OJ L-37 13/02/1993) (CELEX 31993R0315)	Хүнсэнд бохирдол илрэх үед Орон нутгийн хүрээнд авах арга хэмжээ
	Commission Regulation (EC) No 1881/2006 of 19 December 2006 setting maximum levels for certain contaminants in foodstuffs (OJ L-364 20/12/2006) (CELEX 32006R1881)	Хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах зарим бохирдуулагчдын зөвшөөрөгдөх хамгийн дээд хэмжээг тодорхойлох
	Council Regulation (EU) 2016/52 of 15 January 2016 laying down maximum permitted levels of radioactive contamination of food and feed following a nuclear accident or any other case of radiological emergency (OJ L-13 20/01/2016) (CELEX 32016R0052)	Цөмийн осол болон бусад төрлийн радио идэвхит бодисын аваар ослын дараа хүнс, мал, амьтны тэжээлд агуулагдах радио идэвхит бохирдлын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
	Бусад мэдээллүүд: Directorate-General for Health and Food Safety- Factsheet on food	Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий Захирлын

contaminants: https://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/contaminants/index_en.htm	газраас гаргасан Хүнсний бохирдлын талаархи тоон баримтууд
Centre for the promotion of imports from developing countries (CBI): https://www.cbi.eu/marketinfo/cbi/?action=showDetails&id=5142 European Food Safety Authority (EFSA): https://www.efsa.europa.eu/	Хөгжиж буй орнуудын импортыг дэмжих төв Европын Хүнсний Аюулгүй Байдлын Байгууллага

4.5. Хүнс болон тэжээлийг эргэн мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагын тухай

115 ЕХ-ны хүнсний аюулгүй байдлын хуулийн дагуу, хэрвээ хүнсний бүтээгдэхүүн нь чанар аюулгүй байдлын хувьд асуудалтай, найдвартай биш бол зах зээлд гаргаж болохгүй. ЕХ-ны Хүнсний хуулиар зөвхөн хүний эрүүл мэнд, амь нас, хэрэглэгчдийн сонирхлыг маш өндөр түвшинд хамгаалаад зогсохгүй мөн амьтны эрүүл мэнд, ургамлын эрүүл ахуй, байгаль орчныг ч гэсэн бас хамгаалдаг. Хүнс болон тэжээлийн бизнес эрхлэгчид Европын парламентийн болон Зөвлөлийн Regulation (EC) No 178/2002-д заасан тусгай нөхцлүүдийг бүгдийг нь биелүүлэх ёстой байдаг бөгөөд үүнд хүнс/тэжээлийн үйлдвэрлэлийн бүхий л шат дамжлага, түгээлтийн үе шатуудыг оруулсан байдаг:

- Хүнсний хуулинд нийцэх
- Эргэн мөрдөх боломжтой байх
- Үүрэг хариуцлагатай байх

Хүнсний хуулинд нийцэх-Импортын хүнс болон тэжээл нь хүнсний хуулиудын холбогдох шаардлагыг заавал биелүүлсэн байх ёстой бөгөөд эсвэл үүнтэй адилтгах ЕХ-оор зөвшөөрүүлсэн нөхцлүүдийг хангах ёстой. Экспортлогч орны эрх бүхий байгууллагаас ЕХ-ны шаардлаганд нийцсэн, эсвэл дүрэм, журмуудыг биелүүлсэн болохыг баталгаажуулан хүргүүлэх ёстой гэж заасан.

Эргэн мөрдөх боломжтой байх-ЕХ-ны хуулинд зааснаар хүнсний хэрэгцээнд ашигласан ямар ч хүнсний хүнс, тэжээл хүнсний бүтээгдэхүүнийг гарган авч буй амьтан, эсвэл эд юмсыг үйлдвэрлэлийн, боловсруулалтын, түгээлтийн аль ч шатанд эргэн мөрдөх боломжтой байх ёстой гэж үздэг. Эргэн мөрдөх шаардлаганд дараахь хүнсний бүтээгхүүнүүд болон үйлдвэрлэл эрхлэгчид хамаарна.

Бүтээгдэхүүн: Хүнс болон тэжээлийн найрлаганд оруулахаар зэхэж байсан, эсвэл оруулахаар хүлээгдэж байсан, эсвэл оруулж өгсөн ямар ч зүйлийг эргэн мөрдөх боломжтой байх ёстой гэсэн шаардлагыг тавьдаг. Гэхдээ тодорхой нэр бүхий хүнсний бүтээгдэхүүнийг тусгайлсан ЕХ-ны дүрэм, журмын хүрээнд эргэн шалган, мөрдөх ажиллагааг илүү нарийн түвшинд хийгдэхийг шаарддаг. Үүнд дараахь бүтээгдэхүүн хамаарна:

- Амьтан
- Генийн өөрчлөлттэй организм
- Жимс, ногоо
- Амьтны гаралтай бүтээгхүүнд (үхрийн мах, загас, зөгийн бал)
- Оливийн тос

116 Хүнсний бүтээгдэхүүнийг эргэж мөрдөх ЕХ-ны хууль дүрмүүдийг нэгтгэсэн хууль дүрмүүдийг энэхүү линкэд нэгтгэн оруулсан (EU specific legislation on traceability in foodstuffs).

117 Оператор/бизнес эхлэгчид: Хүнсний бизнес эрхлэгч операторууд ЕХ-нд импортлогчоос жижиглэнгийн түвшинд хүртэл (эцсийн хэрэглэгчид очсон байхад энэ нь хамааралгүй) хүнсний бүтээгдэхүүнийг ханган нийлүүлэх явцдаа нийлүүлсэн цагаас дараагийн бүтээгдэхүүний ачилтыг хийлгэж байхдаа барааг

маш хурдан хаана байгааг нь олж тогтоох чадамжтай байлгахад хуулийн заалт оршиж байгаа юм. Эрх бүхий байгууллагын шаардлагын дагуу мэдээллийг тэр дор нь гаргаж өгөх чадамж бүхий системийг нэвтрүүлж, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг байхыг хүнс болон тэжээлийн бизнест ажилладаг операторуудаас шаарддаг. Хэдийгээр энэхүү эргэж мөрдөх тухай шаардлагуудыг ЕХ-ны гадна талд шаарддаггүй боловч ЕХ-ны импортлогчдод энэ шаардлага хамааралтай буюу гуравдагч орны хэнээс бүтээгдэхүүнийг авсан болохыг тодорхойлох чадамжтай байх ёстой. Хүнсний бүтээгдэхүүний чанар аюулгүй байдлын хариуцлагыг үйлдвэрлэгч болон бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээнд оролцож буй тоглогчдод бүрэн өгсөн байдаг бөгөөд хуулиараа (Regulation (EC) 852/2004) хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй, ариун цэврийн байдлыг үйлдвэрлэл эрхлэгч бүрэн хариуцах ёстой. Энэ хүрээнд Эгзэгтэй цэгийн аюултай байдлыг хянах тогтолцооны (НАССР) зарчмууд дээр суурилсан хүнсний аюулгүй байдлын менежментийн системийг хэрэгжүүлж, ингэснээр хүнсний бизнес, үйлдвэрлэл, үйл ажиллагааг явуулж байхад учирч болзошгүй аюулыг тодорхойлж арилгахад ямагт анхаарч байхыг шаарддаг.

118 ЕХ-ны зах зээлд гаргах гэж буй хүнс, эсвэл тэжээл нь тухайн багц бүтээгдэхүүний талаархи холбогдох баримт, мэдээллээр дамжуулан эргэн мөрдөх боломжийг хангахуйц зохих ёсны хаяг шошготой байх ёстой. Ингэж эргэн мөрдөх үйл ажиллагааг явуулснаар:

- Хүнс болон тэжээлээс үүсч болох болзошгүй эрсдэлд хариу өгөх
- Зах зээлээс чанар, аюулгүй байдал хангагдаагүй хүнсний бүтээгдэхүүнийг татан авах
- Олон нийтийг зөв мэдээллээр хангаснаар худалдаанд гарах сөрөг үр дагаврыг бууруулахад хэрэгтэй байдаг.

Хүнс, тэжээлийн импортлогчдын үүрэг хариуцлага-Хүнсний үйлдвэрлэл, боловсруулалт, түгээлтийн үе шатанд оролцож буй бүх операторууд өөрсдийн үйл ажиллагааны явцдаа хүнсний хууль, дүрмийн өөрсдийн үйл ажиллагаатай хамааралтай хэсгийн шаардлагуудыг хангаж байгаа болохыг хариуцах ёстой бөгөөд мөн гэрчлэн баталгаажуулах ёстой. Хэрвээ хүнсний бизнес эрхлэгчийн зүгээс импортын хүнс эсвэл тэжээл нь хүнсний чанар, аюулгүй байдалд үл нийцэж байна гэж үзвэл асуудал үүсгэж буй хүнснийг яаралтай зах зээлээс татан авч эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх ёстой. Хүнсний бүтээгдэхүүний чанар аюулгүй байдлын хариуцлагыг үйлдвэрлэгч болон бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээнд оролцож буй тоглогчдод бүрэн өгсөн байдаг бөгөөд хуулиараа (Regulation (EC) 852/2004) хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй, ариун цэврийн байдлыг үйлдвэрлэл эрхлэгч бүрэн хариуцах ёстой. Энэ хүрээнд Эгзэгтэй цэгийн аюултай байдлыг хянах тогтолцооны (НАССР) зарчмууд дээр суурилсан хүнсний аюулгүй байдлын менежментийн системийг хэрэгжүүлж, ингэснээр хүнсний бизнес, үйлдвэрлэл, үйл ажиллагааг явуулж байхад учирч болзошгүй аюулыг тодорхойлж арилгахад ямагт анхаарч байхыг шаарддаг.

119 Хүснэгт 7. Хүнс болон тэжээлийг эргэн мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагатай холбоотой ЕХ-ны холбогдох хууль дүрэм, мэдээллүүд

Хууль дүрэм, мэдээллийн англи нэр, линкийн хаяг	Хууль, дүрмийн Монгол орчуулга
Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council (OJ L-31 01/02/2002) (CELEX 32002R0178) on laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety	Хүнсний хуулийн ерөнхий зарчим, шаардлагуудыг хэрэгжүүлэх, Европын Хүнсний Аюулгүй Байдлын Байгууллагыг байгуулах, хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулах журам
Leaflet on Key Obligations of Business Operators: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_business_operators_obligation_s_en.pdf	Бизнесийн үүрэх гол хариуцлагуудын тухай танилцуулга, материал:

	https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_business_operators_obligations_en.pdf
Guidance on the implementation of articles 11, 12, 16, 17, 18, 19 and 20 of Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council on General food law: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_guidance_rev_8_en.pdf	Ерөнхий Хүнсний хуулийн тухай Regulation (EC) No 178/2002-ын 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20 дугаар заалтуудыг хэрэгжүүлэх журам

120 Хүнсний аюулгүй байдлыг бас нэг чухал асуудал болсон химийн бодисын бохирдол буюу химийн үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрийг Гишүүн орнуудын хэмжээнд маш тууштай мөрддөг. Энэхүү хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд итгэмжлэгдсэн лабораториудын сүлжээ чухал үүрэгтэй оролцдог (https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food).

4.6. Хүнсний бүтээгдхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт

121 Хүний эрүүл мэнд, хэрэглэгчийн сонирхлыг дээд түвшинд хангах зорилгоор мөрддөг ЕХ-ны дүрэм журмуудын шаардлаганд ЕХ-ны зах зээлд гаргах гэж буй хүнсний бүтээгдэхүүнтэй шууд болон шууд бус хүрэлцэж буй материал, эд зүйлүүд нь шууд нийцсэн байх ёстой гэж заасан байдаг. Эдгээр бүтээгдэхүүнийг (ж: сав, баглаа боодлын материал, хутга, хэрчигч, таваг, боловсруулалтын үе хэрэглэх машин, контейнер гэх мэт) үйлдвэрлэхдээ тэдгээрийн найрлаганд орсон аливаа нэг зүйл, бодис нь хүний эрүүл мэндэд аюул учруулах, хүнсний бүтээгдэхүүнд нэвчих, эсвэл зөөвөрлөгдөн орохоос сэргийлсэн байдлаар хийгдэх ёстой.

122 Regulation (EC) 1935/2004 –ийн Хавсралт I-д (Annex I) хүнсний бүтээгдэхүүнтэй шүргэлцэх байдлаар ашиглах материал, эд зүйлүүдийн нэрсийг жагсаан, тэдгээрийн хэрэглэх нөхцөл, цэвэршилтийн стандарт, зөвшөөрөгдсөн бодисууд гэх мэт мэдээллүүдтэй холбоотой тусгай арга хэмжээний талаар зааж өгсөн байдаг. Эдгээр бүтээгдэхүүний хаяг шошгон дээр “хүнсний зориулалтаар” гэж тайлбарлаж бичих эсвэл шил сэрээ бүхий тэмдгийг (symbol) тавьсан байх ёстой.

123 Regulation (EC) 1935/2004 –ийн Хавсралт I-д (Annex I) жагсаасан хүнсний бүтээгдэхүүнд хэрэглэх бүлэг материал, зүйлүүдийг үйлдвэрлэх Үйлдвэрлэлийн зөв дадлын (GMP) дүрмийг Regulation (EC) 2023/2006-д зааж өгсөн байдаг. Мөн эдгээр материал, зүйлүүд, эсвэл тэдгээрийн дахин боловсруулсан материал, эд зүйлүүдийг үйлдвэрлэлийн явцад ашиглах тухай бас зааж өгсөн. Энэ журманд хүнсний бүтээгдэхүүнтэй шууд хүрэлцэхгүй тал дээр нь тавих хаяг, шошгонд ашиглах будагны хэрэглээний тухай ч зааж өгсөн.

124 Дээрхи 2 журмаас гадна, ЕХ-ны өөр журмуудад хуванцар материал, зүйлүүдийн хүнсний бүтээгдэхүүнтэй шууд хүрэлцэх байдлаар хэрэглэн ЕХ-ны зах зээлд гаргах тохиолдолд мөрдөх шаардлагатай тусгайлсан заалтуудыг оруулж өгсөн.

- Regulation (EC) 282/2008-ын дагуу зөвхөн Европын комиссоос зөвшөөрсөн боловсруулалтын аргаар хийгдсэн хуванцар материал болон эд зүйлүүдийг дахин боловсруулалтанд оруулж хүнсний бүтээгдэхүүнийг шууд хүрэлцэхэд ашиглах бөгөөд үүний дараа Европын Хүнсний Аюулгүй Байдлын Байгууллагаар (European Food Safety Authority (EFSA)) үнэлгээ хийлгэх ёстой. Дахин боловсруулах процессыг бас чанарын баталгааны системийн (QAS)-ийн хүрээнд явуулах ёстой ба Regulation (EC) 2023/2006-ын Хавсралтанд (Annex) зайлшгүй мөрдөх ёстой шаардлагуудыг оруулж өгсөн.

- Regulation (EU) 10/2011-д заасан Зөвшөөрөгдсөн бодисуудыг хэрэглэсэн тохиолдолд (Union list of authorised substances) ийм төрлийн бүтээгдэхүүн, материалуудыг үйлдвэрлэж болох юм.
- Bisphenol A (BPA)-г поликарбонатын хүүхдийн угжийг хийхэд хориглосноос хойш яг энэ журамд хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэх байдлаар ашиглах BPA агуулсан хуванцар материал болон зүйлүүдийг импортоор оруулах, зах зээлд гаргахыг хориглосон.

125 Тэмдэглэл: BPA-н хэрэглээг 2018 оны 9 дүгээр сард хориглосноос хойш нярай болон бага насны хүүхдийн поликарбонат аяга, сав үйлдвэрлэхийг хориглосон. Хуванцар материал болон эд зүйлээс BPA-ийн нэг кг хүнсний бүтээгдэхүүнд нэвчих тусгайлсан нэвчилтийн хязгаар (Specific migration limit, SML) 0.05 мг (мг/кг) байдаг бөгөөд энэ үзүүлэлтийг давсан тохиолдолд хэрэглэхийг зөвшөөрдөггүй.

- BPA-г ашигласан бусад өнгөлгөө, бүрмэлд Regulation (EC) 2018/2013-ын заалтыг бас мөрддөг. Материал эд зүйлүүдийн өнгөлгөөнд ашигласан тохиолдолд шаардлаганд нийцсэнийг баталгаажуулсан декларацийг (a declaration) бичгэн байдлаар дагалдуудсан байх ёстой.
- Хятад болон Хонг Конгоос ачигдсан полиамид болон меламинэн хуванцар гал тогооны хэрэгслэлүүдийг Гишүүн орнууд руу импортоор оруулж ирж буй үед Regulation (EU) 284/2011-ын дагуу Regulation (EU) 10/2011-ын Хавсралт II (Annex II)-д заасан анхан шатны ароматик amines болон formaldehyde-ийн чөлөөлөгдөхтэй холбогдсон шаардлагуудыг хангаж байгааг баталсан декларацийг эрх бүхий байгууллагаас импортлогч ачаа тус бүрт гаргаж өгсөн тохиолдолд зөвшөөрнө.

126 Тэмдэглэл: 2021 оны долоодугаар сараас зарим хуванцар бүтээгдхүүний байгаль орчинд учруулах нөлөөллийг багасгах Directive (EU) 2019/904-ын дагуу 2019/904-ын дагуу Хавсралтын В хэсэгт (Part B of the Annex) жагсаасан нэг удаагийн хуванцар бүтээгдэхүүнийг зах зээлд гаргахыг хориглож байгаа бөгөөд oho-degradeable буюу исэлдэлтийн дүнд задардаг хуванцараар хийсэн бүтээгдхүүний хэрэглээг хорих юм байна.

127 Хүснэгт 8. Хүнсний бүтээгдхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт холбоотой ЕХ-ны холбогдох хууль дүрэм, мэдээллүүд

Хууль дүрэм, мэдээллийн англи нэр, линкийн хаяг	Хууль, дүрмийн товч Монгол орчуулга
Regulation (EC) No 1935/2004 of the European Parliament and of the Council of 27 October 2004 on materials and articles intended to come into contact with food and repealing Directives 80/590/EEC and 89/109/EEC (OJ L-338 13/11/2004) CELEX 32004R1935)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх зориулалттай материал, эд зүйлийн тухай
Commission Regulation (EC) No 450/2009 of 29 May 2009 on active and intelligent materials and articles intended to come into contact with food (OJ L-135 30/05/2009) (CELEX 32009R0450)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх идэвхитэй, ухаалаг материал болон эд зүйлийн тухай
Commission Directive 2007/42/EC of 29 June 2007 relating to materials and articles made of regenerated cellulose film intended to come into contact with foodstuffs (OJ L-172 30/06/2007) (CELEX 32007L0042)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх дахин боловсруулсан целлюлозоор хийсэн хальсан материал болон эд зүйлийн тухай
Council Directive 84/500/EEC of 15 October 1984 on the approximation of the laws of the Member States relating to ceramic articles intended to come into contact with foodstuffs (OJ L-277 20/10/1984) (CELEX 31984L0500)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй хүрэлцэх керамик эдлэлүүдийн тухай
Commission Regulation (EC) No 2023/2006 of 22 December 2006 on good manufacturing practice for	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх материал, эд зүйлийг

materials and articles intended to come into contact with food (OJ L-384 29/12/2006) (CELEX 32006R2023)	хийх үеийн үйлдвэрлэлийн зөв дадал
Commission Regulation (EC) No 282/2008 of 27 March 2008 on recycled plastic materials and articles intended to come into contact with foods and amending Regulation (EC) No 2023/2006 (OJ L-86 28/03/2008) (CELEX 32008R0282)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх материал, эд зүйлийг хийх үеийн үйлдвэрлэлийн зөв дадал
Regulation (EU) No 10/2011 of 14 January 2011 on plastic materials and articles intended to come into contact with food (OJ L-12 15/01/2011) (CELEX 32011R0010)	Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцэх материал, эд зүйлийг хийхэд ашиглах хуванцар материалын тухай
Commission Regulation (EU) No 284/2011 of 22 March 2011 laying down specific conditions and detailed procedures for the import of polyamide and melamine plastic kitchenware originating in or consigned from the People's Republic of China and Hong Kong Special Administrative Region, China (OJ L-77 23/03/2011) (CELEX 32011R0284)	Хятад болон Гонг Конгоос гарал үүсэлтэй, эсвэл ачигдсан долиамд болон меламинан хуванцар гал тогооны хэрэгслэлүүдийг импортлох үеийн тусгай нөхцөл болон процедур
Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment (OJ L-155 12/06/2019) (CELEX 32019L0904)	Зарим төрлийн хуванцар бүтээгдхүүний байгаль орчинд учруулах нөлөөллийг бууруулах
European Commission - European Union Reference Laboratory for Food Contact Material (EURL-FCM): https://ec.europa.eu/jrc/en/eurl/food-contact-materials/substance-database	ЕХ-ны Хүнсний бүтээгдхүүнтэй шууд хүрэлцдэг материалуудын шинжилгээ хийдэг баталгаажсан лабораториуд
European Commission - Directorate-General for Health and Food Safety - EU guidance on conditions and procedures for the import of products originating in or consigned from China and Hong Kong: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/cs_fcm_legis_china_guidelines_import-polymide-melamine.pdf	Европын Комиссын Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газар - Хятад болон Гонг Конгоос гарал үүсэлтэй, эсвэл ачигдсан бүтээгдхүүнийг импортлох нөхцөл болон процедур
European Commission - Directorate-General for Health and Food Safety - Food Contact Material: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/food_contact_materials_en	Европын Комиссын харьяа Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын хаяг: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/food_contact_materials_en

4.7. ЕХ-нд хүнсний бүтээгдхүүнийг импортлох үед мөрддөг нэмэлт дүрэм журмууд

128 ЕХ-ны Комиссын зүгээс ЕХ-ны орнуудад нийлүүлэгдэж буй хүнсний бүтээгдэхүүн нь хамгийн чанартай, хүний эрүүл мэндэд хор хөнөөл учруулахгүй байх ёстой гэсэн шаардлагыг нэн тэргүүнд тавьдаг учраас хаанаас нийлүүлэгдэж байгаагаас үл хамааран бүгдэд нь дотоодын бүтээгдэхүүндээ тавьдаг чанар, стандартын адилхан шаардлагуудыг тавьдаг. Ялангуяа ЕХ-ны орнууд хүнсний бүтээгдэхүүний дэлхийн хамгийн том экспорт, импортлогчийн хувьд олон улсын байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллаж худалдааны түншлэгч ЕХ-ны бус орнуудтай ч гэсэн шаардлагатай техникийн туслалцаа үзүүлэх, зөвлөлгөө өгөх чиглэлээр хамтран ажилладаг байна. ЕХ-ны орнуудад хүнсний бүтээгдэхүүн, ялангуяа мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг импортолж байгаа тохиолдолд дараахь нэр бүхий ерөнхий баталгаануудыг экспортлогч тал баталгаажуулан гаргаж өгөх ёстой бөгөөд бүгд ЕХ-ны Зөвлөлийн дүрэм журмаар зохицуулагдсан байдаг.

- ЕХ-ны бус орнууд нь (цаашид гуравдагч орон гэх) мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортлох гэж байгаа тохиолдолд яг тухайн бүтээгдэхүүнийг экспортлохыг зөвшөөрсөн ЕХ-ны бус орнуудын жагсаалтанд орсон байх ёстой. Европын Холбооны энэхүү зөвшөөрөгдсөн орны жагсаалтанд орсноор тухайн экспортлогч орон нь хүнсний аюулгүй байдлын системийг нэвтрүүлсэн буюу үүнд ЕХ-оос шаарддаг үлдэгдлийг хянах үйл ажиллагааг төлөвлөгөөний дагуу хийж чаддаг учраас химийн бодисын үлдэгдэл зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс давсан бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргахаас урьдчилан сэргийлж чадна гэж үздэг байна. Тийм учраас ЕХ-ны орнуудад мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэж буй орон юуны түрүүнд энэхүү хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн байх ёстой.
- Мал, амьтны гаралтай тухайн ангиллын хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортлох зөвшөөрлийн жагсаалтанд оруулахаас өмнө тухайн экспортлохыг хүссэн орны нөхцөл байдлын үнэлгээ болон асуудал хариуцсан байгууллагуудын үнэлгээг Ирланд улсын Grange хотод байрлах Европын комиссын Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдал хариуцсан Ерөнхий Захирлын дэргэдэх Эрүүл мэнд, хүнсний аудит, шинжилгээний газраас хийдэг.
- Тухайн экспортод гаргах гэж бүтээгдэхүүн тус бүрт тавигдах шаардлагуудыг Regulation (EC) No 853/2004-ын III хавсралтанд зааж өгсөн байх бөгөөд эдгээр шаардлагууд биелүүлж байгаа эсэхийг ЕХ-ны гишүүн бус орны эрх бүхий байгууллагууд шалгаж баталгаажуулж байж ЕХ-нөөс зөвшөөрсөн жагсаалтанд оруулна. Хэрвээ дээр дурьдсан шаардлагуудыг биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд эрх бүхий байгууллагаас ЕК-т энэ тухайгаа мэдэгдэх үүрэгтэй.
- ЕХ-ны гишүүн бус орнууд тухайн хүнсний бүтээгдэхүүний ангилалаар үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөтэй (Council Directive 96/23/EC) байх ёстой бөгөөд зөвшөөрөгдсөн орнуудын жагсаалт дээр энэхүү батлагдсан төлөвлөгөөний (Commission Decision 2011/163/EU as amended) хамт оруулсан байх ёстой.
- Regulation (EC) No 2160/2003 –ын дагуу тухайн хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хамааралтай мал, амьтны дунд Салмонелла-г хянах хөтөлбөрийг заавал хэрэгжүүлдэг байхыг шаарддаг.
- Тухайн экспортлогч орны эрх бүхий байгууллага тухайн бүтээгдэхүүн тус бүрээр зөвшөөрөгдсөн орнуудын жагсаалтанд мэдээллийг хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар оруулж шинэчилж байх үүрэгтэй бөгөөд ямарваа нэг өөрчлөлт гарсан тохиолдолд шаардлагатай тохиолдолд Комисст мэдэгдэх үүрэгтэй.

129 Зөвшөөрөгдсөн жагсаалтанд засвар оруулах процедур

- Мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг ЕХ-нд экспортлохыг зөвшөөрсөн жагсаалтанд засвар (нэмэх, хасах, өөрчлөх) оруулах хүсэлтийг тухайн экспортлогч орны Эрх бүхий байгууллагаас гаргах ёстой. Энэ хүсэлтийг: ЕК-ын Эрүүл мэнд, хүнсний аудит, шинжилгээний газар, ЕХ-ны бус орнуудын жагсаалт, European Commission, DG SANTE, Directorate F, Health and food audits and analysis, non-EU Country Listing, Email: SANTE-IRL-NEC-LISTING@ec.europa.eu хаяг руу явуулна.
- Энэхүү хүсэлтийг Комиссын ажилтнууд үнэлж дүгнэдэг. (DG SANTE, Unit F4)
- Хүсэлтэнд бүх л шаардагдах мэдээллийг тусгаж өгөх ёстой бөгөөд Комиссоос баталгаажуулсны дараа 'мэдэгдэл'-ийг ЕХ-ны бүх орнуудад TRACES system-ээр дамжуулан ЕХ-ны бус орноос ирсэн хүсэлтийг баталгаажуулсан болохыг мэдэгддэг байна.

4.8. Европын холбооны бус орноос мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдхүүнийг импортлох үед тавигддаг Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө

130 Европын холбооны улсад мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдхүүнийг импортоор нийлүүлэх үед тавигддаг хамгийн нэн тэргүүний шаардлаганд Европын Холбооны Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын газраас баталдаг экспортлогч орнуудын жагсаалтанд орсон байх ёстой талаар энэ тайланд хэд хэдэн удаа дурьдсан билээ. Энэхүү зөвшөөрөгдсөн орны жагсаалтанд орох гол шалгуурын нэг нь экспортлогч орон нь хүнсний аюулгүй байдлын системийг нэвтрүүлсэн буюу үүнд ЕХ-оос шаарддаг үлдэгдлийг хянах үйл ажиллагааг төлөвлөгөөний дагуу хийж чаддаг болохыг батлах ёстой. Энэ талаар Directive 96/23/EC (29 болон 30-дугаар зүйл)-д тусгайлан зааж өгсөн байдаг. ЕХ-оос импортлогч орнуудад зориулан гаргасан “Европын Холбооны бус орноос мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдхүүн импортлох” танилцуулга товхимолд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний талаар дэлгэрэнгүй тайлбаруудыг өгсөн ба мөн зөгийн бал гэх мэт зарим бүтээгдхүүнд зориулан мөрдөх шаардлагатай тусгай дүрмүүдийг оруулсан байна. Эдгээр мэдээллүүд нь бидний хийхээр зорьж ажилд ач холбогдолтой гэж үзсэн учраас энэхүү товхимлыг бүтнээр орчуулан хүргэснийг Эхлэлийн тайлангийн Хавсралт 1 (а (монгол орчуулга), б (англи эх))-д оруулж байна.

4.9. ЕХ-ны Зөгийн балны стандартын тухай

131 НҮБ-ын ХХААБ/ДЭМБ-ын хамтарсан Хүнсний хууль эрх зүйн хорооноос Зөгийн балны Кодексийн стандартыг 1981 онд баталж гаргасан байдаг бөгөөд 1987, 2001 онуудад шинэчлэгдсэн. Энэхүү стандартыг дагаж мөрдөх нь сайн дурын үндсэн дээр байх ёстой ба ихэнхи тохиолдолд улс орнуудын үндэсний Зөгийн балын стандартуудыг боловсруулахад суурь болгон хэрэглэдэг (Codex. 2001). Мөн Европын холбооны зөвлөлийн European Council Directive 2001/110/EC-аар баталсан стандартанд зөгийн балыг тодорхойлон зааж өгснөөс гадна зах зээлд зөгийн балыг хүнсний зориулалтаар шууд борлуулах эсвэл хүнсний бүтээгдэхүүний найрлаганд оруулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх тохиолдолд дагаж мөрдөх чанарын үндсэн стандартуудыг зааж өгсөн байдаг.

132 Кодексийн болон ЕХ-ны болон Кодексийн зөгийн балны стандартын зарим нэг техникийн нөхцлүүдийг харьцуулан Хүснэгт 9-д харуулж байна. Эдгээр стандартууд аль болохоор зөгийн балны цэвэр байдлыг хадгалахын тулд маш хязгаарлагдмал түвшинд химийн бүтцэд нь өөрчлөлт оруулах байдлаар хөдөө аж ахуйн боловсруулалтанд ороогүй, ХАА-н бүтээгдэхүүн байдлаар хэрэглэхийн төлөө зорьсон байдаг.

133 Хүснэгт 9. Зөгийн балны найрлаганы шалгуур үзүүлэлт

Найрлаганы үзүүлэлтүүд	Тогтоол 200/110 EU			
	Цэцгийн бал		Цэцгийн болон хордуу бал	Шинэчлэгдсэн CODEX 2001
	Ерөнхий	Тайлбар		
Чийг %	<20	Каллуна болон нарийн боовны зөгийн бал <23 нарийн боовны зөгийн бал каллуна <25	<20	Ижил. Нарийн боовны зөгийн баланд зориулсан үзүүлэлт байхгүй.
Фруктоз+Глюкоз %	>60	-	>45	Ижил

Сахароз %	<5	Borinia, Medicago, Banksia, Hedysarum, Eucalyptus, Eucryphiaspp, and Citrus <10 Lavandula and Borago < 15	<5	Ижил
Ус шингээлт%	<0.1	Шахсан зөгийн бал <0.5	<0.1	Ижил
Цахилгаан дамжуулах чадвар mS.cm ⁻¹	<0.8	Туулайн бөөр, арбут, Эвкалипт, Тилио, Каллуна, Манука, Мелалеука	>0.8	Ижил
Чөлөөт хүчил meq.kg ⁻¹	<50	Нарийн боовны зөгийн бал <80	<50	Ижил
Диастазын тоо	>8	HMF 15 mg/kg-ээс бага байхад нарийн боовны зөгийн бал болон байгалийн энзим багатай зөгийн бал>3,	>8	Байгалийн фермент бага агуулсан зөгийн бал >3
HMF mg.kg ^{-1**}	<40	Халуун орны зөгийн бал болон эдгээр балны холимог <80	<40	Халуун орны зөгийн бал болон холимог <80

* Ургамлын болон хордуу бал (honeydew) дангаараа болон цэцэгийн балтай холисон холимог

**Холих болон боловсруулсны дараа тодорхойлогддог

134 Кодексийн стандартын дагуу “Зөгийн бал гэдэг нь ургамлын амтат шүүс,–эсвэл ургамлын амьд хэсгүүдээс ялгарах шүүрэл, ургамлын шүүсээр хооллодог шавжны ялгадсыг зөгий боловсруулж сархиагандаа хадгалсан байгалийн, чихэрлэг бодисыг хэлдэг”. Харин ЕХ-ны дүрэмд Зөгийн балыг тодорхойлохдоо *Apis mellifera* зөгийн цуглуулж гаргаж буй байгалийн чихэрлэг бодис гэсэн нь зөгийн бусад зүйлээр (*Micrapis*, *Megapis*, *Meliponines*) цуглуулсан тохиолдлоос ялгаж өгч байна.

135 Кодексийн болон ЕХ-ны стандартад зөгийн балны гарал үүслийн тухай нэмэлт мэдээллийг оруулж өгсөн байдаг. Тийм учраас зөгийн балыг физик, химийн, мэдрэхүйн, микроскопийн үзүүлэлтүүд дээр нь үндэслэж цэцгийн, эсвэл хүнсний ногооных гэх мэтээр шошгон дээр нь нэмэлтээр мэдээллийг оруулж болно. Харин шүүсэн зөгийн балыг эсвэл нарийн боовонд хэрэглэх гэж буй зөгийн балыг гарал үүслийнх нь тухай нэмэлт мэдээллээр хангаж болохгүй. Балыг цуглуулсан ургамлын гарал үүслийг нь тодорхойлохдоо хуучин зөвхөн ургамлын тоосны шинжилгээг хийдэг байсан бол (*melissopalynology*), хэд хэдэн дутуу талуудтай байсан тул нэмж физик химийн, мэдрэхүйн үзүүлэлтүүдийг тодорхойлох шинжилгээг хийдэг болсон. (Von der Ohe, Persano Oddo, Piana, Morlot, & Martin, 2004).

136 Газар зүйн гарал үүслийг бичих тухай Кодексийн шаардлагын дагуу бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэсэн орны нэрийг хаяг, шошгон дээр бичих ёстой. Үүнтэй адилхан ЕХ-ны стандарт ч гэсэн бас зөгийн балыг анх хураасан газрыг тусгаж өгөхийг шаарддаг. Гэхдээ ЕХ-ны стандартанд нэгээс илүү Гишүүн орнуудаас эсвэл гуравдагч орнуудаас цуглуулсан балуудыг нийлүүлсэн тохиолдолд гарал үүслийн мэдээлэлд “ЕХ-ны зөгийн балыг холисон”, “ЕХ-ны бус зөгийн балыг холисон”, эсвэл “ЕХ-ны болон ЕХ-ны бус зөгийн балыг холисон” гэсэн тэмдэглээг өгөх ёстой. Энэ заалт нь Кодекст байдаггүй. Зөгийн балан дахь химийн бодисын үлдэгдлийн тухай тусгайлан дараагийн 3в бүлэгт бичсэн байгаа. Кодекс болон ЕХ-ны стандартын дагуу зөгийн балны найрлаганы үзүүлэлтүүдийн Хүснэгт 9-д харьцуулан харуулж байгаа бөгөөд 2

стандартын хоорондын ялгаа нь зөвхөн нарийн боовны зөгийн балны тухайд мөн байгалиасаа бага хэмжээний энзим агуулдаг зөгийн балууд дээр ялгаатай байна.

5. Зөгийн балыг Европын Холбоо руу экспортлох одоогийн нөхцөл байдлын судалгаа

5.1. Монгол улсын зөгийн балны үйлдвэрлэлийн хөгжлийн өнөөгийн төлөв байдал

- 137 Монгол улсын зөгийн аж ахуй эрхэлж буй аж ахуйн нэгжийн тоо болон зөгийн балны үйлдвэрлэл сүүлийн арван жилийн хугацаанд байнга өсөлттэй байгаа бөгөөд 2019 оны жилийн эцсийн байдлаар 15 аймагт 1979 аж ахуйн нэгж, 844 өрхөд нийт 12250 бүл зөгий үржүүлж ашиг шимийг нь хүртэж байгаа ба нэг эрчимжсэн зөгийн аж ахуйд 35 бүл зөгий ноогдож байна. 2019 оны үзүүлэлтүүдийг харвал өмнөх оноос 3402 зөгийн бүл буюу 27.7 хувиар, 2010 оноос 5.4 дахин өссөн үзүүлэлт харагдаж байна. Мөн сүүлийн 10 жилийн байдлаар зөгийн бүл жилд дунджаар 29.1 хувиар өсчээ. Зөгийн балны жилийн ургацын хэмжээ 190 орчим тоннд хүрчээ- (3).
- 138 Зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийн нөөц болон одоогийн үйлдвэрлэлийн ихэнх хувийг Дархан, Төв, Сэлэнгийн бүс нутгууд бүрдүүлж байна. Манай улсын хувьд зөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн ихэнх хувийг зөгийн бал, лав, бүрдүүлж байгаа бөгөөд хэдийгээр зөгийн бүтээгдэхүүнийг маш олон салбарт ашигладаг боловч манай орны хувьд ихэвчлэн хүнс болон эрүүл мэнд, гоо сайхны салбарт л ашиглаж байна. Мөн манай улсын нэг бүл зөгийнөөс авсан зөгийн бүтээгдэхүүний гарцын хэмжээг олон улсын түвшинд авч үзэхэд бага байгаа нь зөгийн арчилгаа, маллагааны технологитой шууд холбоотой гэж мэргэжилтнүүд үздэг. Харьцангуй шинээр хөгжиж буй салбар учраас зах зээлийн хэрэгцээ, өрсөлдөөн, худалдан авагчдын шаардлага, шинэ боломж гэх мэт олон хүчин зүйлүүдийн улмаас цаашид улам боловронгуй болж хөгжих нь цаг хугацааны асуудал юм.
- 139 Монгол орны балт ургамлыг таримал болон байгалийн гэж ангилах ба далайн түвшинээс дээш 1100-1300 метр өндөрт 590 гаруй зүйлийн балт, тоост байгалийн бэлчээрийн ургамал ургадаг. Бэлчээрийн нөөцийн хувьд 2 сая бүл зөгий үржүүлэх боломжтой гэж үздэг (3). Дотоодын зөгийн балны 20-оод хувь нь таримал ургамал буюу рапс, гурвалжин будааных, 80 гаруй хувь нь байгалийн зэрлэг цэцэгсийн бал байдаг, нөгөө талаар далайн түвшнээс өндөр байрлах цаг агаарын онцлог, ургамлын тархацтай холбоотой Монгол зөгийн бал антиоксидант чанараараа бусад орны зөгийн балаас давуу болохыг судалгаагаар тогтоосон байна (10).
- 140 Мөн зөгийн балыг экспортод зөгийн аж ахуйн томоохон гэж тооцогдох Михачи, Пермакультур, Их Аураг гэсэн компаниуд 2017 оноос багахан хэмжээг БНСУ болон Япон улсад гаргаж эхэлсэн бөгөөд энэ хэмжээ 2018 онд- 91,3 тн, 2019 онд 112,1 тн байсан бол импортын зөгийн бал 2018 онд-3,5 мянган тн, 2019 онд-3,9 мянган тн тус тус байсан байна (ХХААХҮЯ-ны мэдээлэл). МУ-ын ЗГ-аас 2018 онд “Эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг баталж, зөгийн аж ахуйг кластерийн системээр хөгжүүлэхээр тусгасан нь Монголын зөгийн аж ахуйг кластерээр хөгжүүлэх, үйл ажиллагааг нь дэмжих боломж бүрдэж байна. Зөгийн аж ахуйг хөгжүүлэх, дэмжлэг олгох, зөгийн бүтээгдэхүүнийг таниулах, сурталчлах, олон улсын зах зээлд нэвтрүүлэх үүднээс дэлхийн олон улс орон, олон улсын байгууллагууд (АХБ, Японы ЖАЙКА байгууллага, Дэлхийн зөн олон улсын байгууллага, НҮБ-ын Даян дэлхийн байгаль хамгаалах сан зэрэг) манай улсын засгийн газраас хамтарсан “Зөгийн лаборатори”, “Зөгийн аж ахуйг дэмжих, үр ашгийг нэмэгдүүлэх”, “Монголын органик хөдөө аж ахуйг дэмжих”, “Нисдэг сүрэг” зэрэг олон төсөл, хөтөлбөрүүд хэрэгжиж, үр дүнгээ өгч байна. Түүнчлэн зөгийн аж ахуйн үйл ажиллагааны цар хүрээг өргөжүүлэх, хөгжүүлэхэд төрийн, төрийн бус болон олон улсын зэрэг олон байгууллагууд ажиллаж байгаагийн нэг нь “Монголын зөгийчдийн нийгэмлэг” ТББ бөгөөд аймаг сумдад үйл ажиллагаагаа идэвхитэй явуулж байна.
- 141 Манай улс зөгийн балны дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангаж чадахгүй байгаагийн улмаас импортоор зөгийн бал оруулж ирсээр байна. Мөн хэрэглэгчдийн зөгийн бүтээгдэхүүний талаарх ойлголт, мэдлэг дутмаг, нөгөө талаас манай улсын хүн амын зөгийн бүтээгдэхүүн (бал) худалдан авах чадвар нь доогуур байна. Цаашид зөгийн

аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн тоо өсч, бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ нэмэгдэх тусам борлуулалтын асуудал хурцаар тавигдаж эхлэх бөгөөд аль болох өндөр үнэ бүхий дэлхийн зах зээлд байгалийн балт ургамлаас цуглуулсан, цэвэр органик зөгийн балыг нийлүүлэхийн төлөө Монголын зөгийн аж ахуй эрхлэгчид зорин ажиллаж байна.

142 Зөгийн аж ахуй, зөгийн балны үйлдвэрлэлийн чиглэлээр явагдсан туршилт, судалгаа, баримт бичгүүдийг судалсны үндсэн дээр энэ салбарын SWOT шинжилгээг хийж Хүснэгт 1-д харуулж байна.

143 **Хүснэгт 1.** Монгол улсын Зөгийн аж ахуйн салбарын SWOT шинжилгээ

Давуу тал	Сул тал
<ul style="list-style-type: none"> • Байгаль цаг уур, балт цэцэгсийн онцлогоос хамаарсан онцгой амт, чанар бүхий зөгийн балтай • Байгалийн бэлчээр болон балт цэцгийн нөөц ихтэй • Төр, засгийн бодлого шийдвэрт орж, дэмжлэг авч эхэлсэн • Шаардлагатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, дүрэм журмуудыг боловсруулаад байна • Хөдөө орон нутгийн өрхийн аж ахуй, дэмжих, эмзэг бүлгийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой • Экспортын чанартай бүтээгдэхүүний нэг болох боломжтой • Эмэгтэйчүүдийг орж ажиллуулах боломж ихтэй • Томоохон аж ахуйнууд энэ салбар орж боловсруулалт болон зах зээлд кластер зарчмаар ажиллах боломжтой • Зөгийчид болон засаг захиргааны байгууллагуудын хоорондын харилцаа сайн, аль болох дэмжих чиглэлээр ажилладаг 	<ul style="list-style-type: none"> • Дотоодын зах зээлд импортын зөгийн балтай өрсөлддөг • Шинэ экспортын зах зээл хязгаарлагдмал • Зээл санхүүгийн хөнгөлөлттэй тусламжууд хязгаарлагдмал • ЕХ-ны экспортлогч орнуудын жагсаалтанд багтаж чадаагүй • ЕХ-ны зах зээлд гаргах гол шалгуур болсон Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлээгүй, • Зарим шаардлагатай лабораторийн шинжилгээг хийх чадамж сул (ж: зөгийн балны сахарын хэмжээг тогтоох) • Эрүүл ахуй, ариун цэврийн хяналт тавих үүрэг хүлээсэн орон нутгийн малын эмнэлгийн нэгж болон сумын хаа-н тасгийн мэргэжилтэн байцаагчдын мэргэжлийн чадамж сул, маш олон хууль, дүрэм зааврын хэрэгжилт орон нутгийн мэргэжилтнүүдээс шалгаална • Алслагдмал хөдөө орон нутгийн дэд бүтцийн хөгжил тааруу • Зөгийн бэлчээрийн менежмент, нүүдэллэх талаар нэгдсэн төлөвлөлт, менежментэд орж чадаагүй • Хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд мөрдөх заавар журмуудын хэрэгжилтэнд үнэлгээ өгөх тогтолцооны хөгжил сул • Зөгийчдийн мэдлэг чадамжийг сайжруулах шаардлагатай • Зөгийн балны үйлдвэрлэлийн хэмжээ багатай

Боломж	Аюул
<ul style="list-style-type: none"> • Аялал жуулчлалаар дамжуулан эко, орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн болгон борлуулах • Органик үйлдвэрлэлийн ангилалд бүртгүүлэх • Олон улсын худалдан авагчидтай худалдаа хийх • Бизнесийн түвшинд зөгийн аж ахуйг эрхэлж бүтээгдэхүүний гарцыг нэмэгдүүлэх • Органик, экспортын бүтээгдэхүүний гэрчилгээ бүхий брэнд болгож хөгжүүлэх • Эрүүл мэндийн бусад бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд хэрэглэх 	<ul style="list-style-type: none"> • Импортын хямд бүтээгдэхүүнтэй өрсөлдөх • Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхгүй, батлуулахгүй байснаар ЕХ-ны болон бусад экспортын боломжийг алдах • Малын эмийн хэрэглээг чанга хяналттай болгох • Зөгийн бүлийг экспортоор оруулж ирж буй үед тавих хорио цээрийн хяналтыг сайжруулах • Пестицид хэрэглэсэн газар тариалан, ногооны талбайгаас бал цуглуулах

5.2. Зөгийн балны үйлдвэрлэлд мөрдөх эрх зүйн орчин

144 Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулинд “ ... хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчид анхан шатны үйлдвэрлэлд хөдөө аж ахуйн зохистой дадал (GAP: Good Agricultural Practices), хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн шатанд үйлдвэрлэлийн зохистой дадал (GMP :Good Manufacturing Practices), хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд эрүүл ахуйн зохистой дадал (GHP :Good Hygiene Practices)-ыг нэвтрүүлэх явдал шаардагдахын хамт, ул мөрийг мөрдөн бүртгэлийг явуулах нь зүйтэй” гэсэн заалтыг зөгийн аж ахуй эрхлэгчид мөрдөх шаардлагатай байдаг. Энэ хүрээнд сүүлийн жилүүдэд олон улсын байгууллагын төслийн хүрээнд идэвхитэй ажилласан бөгөөд ялангуяа Японы ЖАЙКА байгууллагын De Veer-2 төслийн хүрээнд батлагдсан Зөгийн аж ахуйд Мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх заавар, АХБ-ны санхүүжилттэй ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих төслийн хүрээнд “Зөгийн бал, техникийн шаардлага” MNS6294:2019, “Зөгийн балны гарал, үүслийг тодорхойлох” үндэсний стандартыг шинэчлэн болон шинээр батлуулснаар зөгийн балны экспортын худалдаанд тавигддаг шаардлагуудыг биелүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм. Энэхүү баримт бичгүүдийг мөрдөн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаа баталгаажуулснаар ЕХ-ны болон өндөр хөгжилтэй орнуудад зөгийн балыг экспортонд гаргах нэг чухал шаардлагыг биелүүлж байгаа юм. Ер нь дүгнэж хэлэхэд одоо Монгол улсад мөрдөж буй мал, амьтнаас гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний тухай хууль эрх зүйн баримт бичгүүд, дүрэм журмууд нь олон улсын хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд мөрддөг дүрэм журмууд дээр суурилж боловсруулж батлуулсан байдаг учраас өндөр хөгжилтэй орнуудын Хүнсний аюулгүй байдлын тухай хууль, дүрэм, заавраас нэг их зөрөөд байх юм байдаггүй. Хамгийн гол асуудал нь эдгээрийн хэрэгжилт, дүрэм журмууд хэрэгжиж байгааг батлах нотлох хяналтын тогтолцоо хязгаарлагдмал байгаа юм. Тийм ч учраас өнөөг хүртэл Монгол улсаас ХАА-н гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний экспортын худалдаа дорвитой хэмжээнд хүрч чадахгүй байсаар байна. Харин зөгийн аж ахуйн хувьд гол үйлдвэрлэл нь ихэнхидээ байгалийн бэлчээрт түшиглэн явагддаг, халдварт өвчний тархалтанд өртөх нь бага, зөгийн балан дахь малын эмийн болон бусад төрлийн бохирдуулагчдын үлдэгдэл байхгүй байх магадлал өндөртэй зэрэг давуу талуудыг ашиглан богино хугацаанд экспортонд гаргах боломжтой юм.

145 Мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний хяналт шалгалтын хувьд хүнсний үйлдвэрлэгчийн хяналтыг МХЕГ хийх үүрэгтэй. ХАА-н бүтээгдэхүүн, хүнс болон

малын эмчтэй холбоотой шалгалтын стандартын тухайд, МХЕГ хүнсний аюулгүй байдлын хянан шалгалтын хэлтэс мониторингийн үр дүнг хараад тогтоодог. Мөн зөгийн аж ахуй нь мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг ангилалд хамрагдах тул Мал эмнэлгийн ерөнхий газар (МЭЭГ)-аас гаргасан дүрэм журам, зааврын дагуу ажиллах ёстой бөгөөд түүний дагуу үйл ажиллагааг нь МЭЭГ-аас хянаж хариуцдаг. Үүнтэй холбогдуулан зөгийн аж ахуйн үйл ажиллагаатай шууд холбоотой МЭЭГ-ны удирдлагын дор хэрэгжүүлэх Малын эмийн үлдэгдлийг хянах Үндэсний хөтөлбөр, Зөгийн аж ахуйд мөрдөх Малын эмнэлгийн заавар зэрэг баримт бичгүүдийг 2019-2020 онуудад боловсруулж гаргасан нь зөгийн аж ахуйн нэгжүүд болон энэ чиглэлээр үйлдвэрлэлд оролцогчдод чухал хэрэгтэй, цаашдын үйлдвэрлэлд дэмжлэг үзүүлэх бас нэгэн эрх зүйн баримт бичгүүд боллоо.

5.3. Монголд үйлдвэрлэсэн зөгийн балыг Европын Холбоо руу экспортлох боломж болон тус холбооны гуравдагч орноос бүтээгдэхүүн импортлох жагсаалтад оруулахаар ажиллаж буй одоогийн нөхцөл байдлыг судалгаа

146 Монгол улсад үйлдвэрлэсэн зөгийн балыг Европын холбоо руу экспортлох талаар Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам (ХХААХҮЯ)-ны Хүнсний үйлдвэрийн бодлоын хэрэгжилтийг зохицуулах газар (ХҮБХЗГ)-аас санаачлан олон улсын байгууллага болон тэдгээрийн санхүүжилттэй төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд 2015 оноос идэвхтэй ажиллаж ирсэн байдаг. Одоогийн байдлаар ЕХ-руу зөгийн балыг экспортлох, ЕХ-ны бус гуравдагч орноос бүтээгдэхүүн импортлох жагсаалтанд оруулах ЕХ-ны Council Directive 96/23/ЕС дүрэмийн дагуу ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ-аас Монгол улсыг жагсаалтанд оруулах хүсэлтийг ЕХ-ны Хүнсний аюулгүй байдлын газарт 2017, 2019 онуудад хоёр ч удаа хүргүүлээд байгаа юм. Энэхүү хүсэлтийг Европын Комиссын Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газарт хүлээн авч зөгийн балыг жагсаалтанд оруулахад авч үзэх гол шалгуур болсон Зөгийн баланд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд хийсэн ЕХ-ны үнэлгээ болон нэмэлт асуултуудыг Монголын талд хоёр ч удаа ирүүлээд байгаа боловч манай талаас одоогоор тодруулга болон хариу тайлбарыг хийгээгүй байгаа болохыг хоёр талын хооронд солилцсон албан тоот, харилцсан мэйлүүдээс олж тогтоолоо (Хавсралт 1.1; 1.2).

147 ЕХ-нд анх хүсэлтийг хүргүүлэх, шаардлагатай мэдээллийг бэлтгэхэд тухайн үед Монгол улсад ажиллаж байсан ЕХ-ны “Монголын стандартын системийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх төсөл”-ийн баг болон Монгол дахь НҮБ-ын ХХААБ-ын Суурин төлөөлөгчийн газрынхан ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗ-тай хамтран ажиллаж байсан байна. Монголын талаас хүргүүлсэн ҮХТ-ний тухай мэдээлэл болон ЕХ-оос хийсэн үнэлгээ, түүнтэй холбогдож гарсан Монгол талаас тодруулах шаардлагатай байгаа асуултууд зэргийг уншиж танилцаж дараахь байдлаар судалгааг хийлээ. Үүнд:

- ЕХ-ны бус орны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг үнэлэх Хавсралтанд МУ-аас бөглөсөн мэдээллийг болон ЕХ-ноос ирүүлсэн үнэлгээний багийн дүгнэлтийн хамт орчуулж танилцуулж байна (Хавсралт 1-1, 1-2).
- Судалгааны явцад уншиж танилцсан ЕХ-ны дүрэм журам, МУ-ын холбогдох дүрэм журам, Монгол улсын зөгийн аж ахуйн хөгжлийн нөхцөл байдлын тухай мэдээллүүд дээр үндэслэн шаардлагатай тохиолдолд судлаачийн зүгээс өгч буй нэмэлт тайлбар, залруулгуудыг хийж өгсөн. Энэхүү Үйл явцын тайлангийн Дөрөвдүгээр хэсэгт ЕХ-нд хүргүүлэх баримт бичгийн төслийг нягтлан зөрчилдөж байгааг нь залруулах, дутагдалтай хэсгийг нь гүйцээх гэсэн даалгаврын дагуу Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг шинэчлэн бөглөж төсөл байдлаар хүргүүлэх юм.

148 Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг үнэлэх баримт бичиг нь хүснэгтэн хэлбэрээр байдаг боловч мэдээллийг илүү ойлгомжтой байлгах үүднээс хүснэгтэнд оруулалгүйгээр дараахь байдлаар тэмдэглээг хийж танилцуулж байна. Үүнд:

- Гуравдагч орны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг үнэлэх асуултын дугаарыг тоогоор тэмдэглэж ард нь Асуулт гэж тэмдэглэсэн бөгөөд нийтэд нь бичмэл хэлбэрт оруулсан.

Жишээлбэл:

1.1 Асуулт: Дэлгэрэнгүй хаяг: Зөгийн балны Үндэсний үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах хариуцаж буй эрх бүхий төв байгууллага болон

холбогдох хүний нэр хаяг байна уу (майл хаяг, факс, утас гэх мэт)? (Article 4 of Council Directive 96/23/EC)

- Монголын талаас бөглөсөн хариултыг дугаарлан Хариулт гэж тэмдэглэсэн. Жишээлбэл:

1.1 Хариулт: Нэр: ХХААХҮЯ-ны Хүнсний үйлдвэрлэлийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Тогоогийн Гантогтох

Утас: + 976 51263212, +976 99047657, e-mail: gantogtoh_t@yahoo.com, gantohtoh@mofa.gov.mn

- ЕХ-ны зүгээс үнэлгээ хийх явцад тавьсан нэмэлт асуулт, тодруулга, зөвлөмжийг нийтэд нь цэнхэр өнгөөр тэмдэглэн ЕХ-ны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга гэж тэмдэглэсний дараа орчуулан орууллаа. Жишээлбэл:

ЕХ-ны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

- Тухайн асуумж бүрт шаардлагатай тохиолдолд өгч буй судлаачийн дүгнэлтийг ногоон өнгөөр тэмдэглэн орууллаа. Хэдийгээр зарим асуумжинд ЕХ-ны зүгээс нэмэлт мэдээлэл шаардаагүй, зөвлөмж хүргүүлээгүй боловч судалгааны үр дүнгээс харахад зөрүүтэй мэдээллүүд байна гэж үзсэн тохиолдолд өөрийн зүгээс залруулга, нэмэлт мэдээллүүдийг оруулсан.

149 Ийнхүү өөр өөр өнгөөр тэмдэглэж бичих нь уншигчдад илүү ойлгомжтой дөхөм болно гэж үзсэн бөгөөд Үйл явцын тайлангийн ихэнхи хэсгийг энэхүү тайлбар, дүгнэлтүүд эзэлж байгаа юм. Учир нь ЕХ-ны оронд зөгийн балыг экспортлох эрх олж авах хамгийн эхний шалгуур нь энэхүү мэдээллийг үнэн зөв, ойлгомжтой бөглөж явуулахад оршиж байна. Ялангуяа Монгол улсын хувьд Гуравдахь удаагаа хүсэлтээ явуулах тохиолдолд маш хариуцлагатай, ажил хэрэгч байдлаар хандаж, өгч буй мэдээллүүд нь үнэн зөв, ЕХ-ны улсад мөрддөг дүрэм журманд нийцсэн байх ёстой гэдгийг зөгийн балыг экспортлох сонирхолтой Монгол талын оролцогч талууд бүгдээрээ хүлээн зөвшөөрөх нь чухал юм.

150 Гуравдагч орнуудын эрх бүхий байгууллагаас бэлдэж ирүүлсэн Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг ЕХ-ноос үнэлдэг үнэлгээний асуумж дараахь дөрвөн бүлгүүдээс бүрдэх бөгөөд бүлэг тус бүрт эрх бүхий байгууллагаас хариулах ёстой асуултуудыг тавьсан байдаг. Үүнд:

- Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хариуцаж буй эрх бүхий байгууллагуудын тухай ерөнхий мэдээлэл
- Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (мөн өмнөх жилийн төлөвлөгөөний үр дүн)-ний тухай
- Лабораторийн сүлжээний тухай
- Малын гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн дэх эмийн идэвхитэй бодисууд болон бусад нэгдлүүдийг ашиглах болон зөвшөөрөл олгох тухай

151 Ингээд МУ-аас бөглөж хүргүүлсэн Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг үнэлэх баримт бичгийн орчуулга, ЕХ-оос ирүүлсэн санал, нэмэлт тодруулга, судлаачийн зүгээс хийж буй тайлбаруудыг оруулж байна.

5.3.1. Зөгийн балыг Монгол улсаас ЕХ-руу экспортлох хүсэлтийг хүлээн авсны үндсэн дээр ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газраас 2019 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдөр Монгол улсаас ирүүлсэн Гуравдагч орны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ)-нд хийсэн үнэлгээ

152 Ерөнхий мэдээлэл

1.1 Асуулт: Дэлгэрэнгүй хаяг: Зөгийн балны Үндэсний Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ)-ний талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах хариуцаж буй эрх бүхий мөв байгууллага болон холбогдох хүний нэр хаяг байна уу (майл хаяг, факс, утас гэх мэт)? (Article 4 of Council Directive 96/23/EC)

1.1 Хариулт: Нэр: ХХААХҮЯ-ны Хүнсний үйлдвэрлэлийн хөгжлийн бодлого, зохицуулалтын газар (ХҮБХЗГ)-ын дарга Л.Чой-Иш

Утас: + 976 51263212

Нэр: ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ-ын мэргэжилтэн Бямбаагийн Даваадулам

Утас: + 976 51261537, +976 98883888, email: davaadulambyambaa@gmail.com, davaadulambyambaa@mofa.gov.mn

Нэр: ХХААХҮЯ-ны Төрийн захиргаа, удирдлагын газрын Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааны хэлтсийн мэргэжилтэн Дүйнхэржавын Навчаа

Утас: + 976 51261537, +976 98883888, email: navchaa@mofa.gov.mn, dnavch@aol.com

ЕХ-ны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ нь зөгийн балны үйлдвэрлэл, хангамж зэрэг асуудлыг хариуцсан гэдэг үүднээс экспортын асуудлыг хариуцах байдлаар оруулсан гэдэг нь ойлгомжтой юм. Гэхдээ ЕХ-руу экспортлох мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд тавигддаг гол шаардлагууд нь мал эмнэлэг, эрүүл ахуй, ялангуяа малын эмийн үлдэгдлийн асуудлууд байгаа бөгөөд тийм ч учраас хамгийн их хөндөгдөж буй Малын эмийн үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө зэрэг техникийн асуудлуудыг ХҮБХЗГ хариуцаж байгаа нь аль хир зөв болохыг дахин авч үзэх шаардлагатай санагдаж байна. Хэрвээ энэ газар үргэлжлүүлэн ажиллах тохиолдолд Зөгийн балны экспортыг дэмжих ажлын хэсэг, эсвэл түр хороог байгуулан МЭЕГ, МХЕГ зэрэг мэргэжлийн байгууллага, ТББ, хувийн хэвшлийн төлөөллийг татан оруулж ҮХТ-г хэрэгжиж дадал болтол биечлэн асуудлыг хариуцаад явах нь маш чухал байгаа нь энэхүү асуумжийг хариулсан байдлаас тодорхой харагдаж байна. Жишээлбэл, 2020 оны 4 дүгээр сарын 9-нд ХХААХҮ-ийн Сайдын тушаалаар (А-178) батлагдсан “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт” Үндэсний хөтөлбөрт болон түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд МЭЕГ голлон хариуцахаар орсон байна. Мөн ҮХТ-ний асуумжийн явцад ч гэсэн мэргэжлийн шинэчлэгдсэн мэдээллүүдийг дутуу оруулсан, эсвэл тусгаагүй зэрэг нь энэхүү дүгнэлт, зөвлөмжийг хийхэд хүргэлээ.

1.2 Асуулт: Эрх бүхий байгууллагын бүтцийг, оролцож буй түвшингээр нь (төв, бүс, орон нутгийн) тайлбарлах, үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хүний нөөцийн тухай тайлбарлах (Article 7§2 of Council Directive 96/23/EC) Байгууллагын бүтцийн зургийг явуулж байгаа юу?

1.2 Хариулт: ХХААЯ-ны ХҮБХЗГ нь ҮХТ-г хэрэгжүүлэлтийг хариуцах болно. Мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг Монголоос импортолж буй орнуудын холбогдох гадаад байгууллагуудтай хамтарч ажиллана. Мал эмнэлэг, үржлийн агентлаг ХҮБХЗГ-тай хамтарч Үндэсний Зөгийн балны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд дээр хамтарч ажиллана. Монгол улсын Шадар сайдын албанд харьяалагддаг Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар (МХЕГ) энэхүү төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллана. МХЕГ-ын харьяа Хүнсний аюулгүй байдлын лавлагаа лаборатори (ХАБҮЛЛ) нь дээжийг тогтмол авч шинжилгээг хийх болно

ЕХ-ны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

1. Энд дурьдагдаж буй байгууллагууд аль түвшинд (төв, бүс, орон нутагт) нь ямар үйл ажиллагааг зохион байгуулж оролцох болохыг тайлбарлах
2. Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд зориулсан хүний нөөцийн талаар тодруулах
3. Энд дурьдагдсан байгууллагуудын уялдаа холбоог харуулсан бүтцийн зураглалыг гаргаж ирүүлэх (хэд хэд ч байж болно)

Судлаачийн зүгээс оруулж буй залруулга:

- 2020 оны 4 дүгээр сарын 9-нд ХХААХҮ-ийн Сайдын тушаалаар (А-178) батлагдсан “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт” Үндэсний хөтөлбөрийг хариуцан

хэрэгжүүлэх үүргийг Мал эмнэлгийн ерөнхий газар (МЭЕГ) болон түүний аймаг, нийслэлийн мал эмнэлгийн газар, сум дүүргийн мал эмнэлгийн тасаг, Улсын мал эмнэлгийн ариун цэврийн төв лаборатори (УМЭАЦТЛ), МХЕГ гэж заасан байна. Ялангуяа мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний дээжинд малын эм болон химийн нэгдлийн үлдэгдлийн шинжилгээнүүд УМЭАЦТ- лабораторийн итгэмжлэлийн хүрээнд багтдаг бөгөөд тийм ч учраас Малын эмийн үлдэгдлийн хяналтын хөтөлбөрт хөтөлбөрийг мэргэжил, арга зүйгээр удирдах тэргүүлэгч байгууллага болон шинжилгээг гардан хийх байдлаар тус тус оруулсан байна.

- “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт”-ын Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 4.4-т Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд эмийн үлдэгдлийг тандах ажлыг үе шаттайгаар гүйцэтгэх гэж оруулсан нь энд яригдаж буй Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө гэж ойлгогдохоор байна. Гэхдээ тухайлсан Зөгийн баланд гэж заагаагүй байгаа бөгөөд 4.4 заалтын #67-д “мал болон мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд эмийн үлдэгдлийг тандан илрүүлэх шинжилгээний ажлыг мах сүү, боловсруулах үйлдвэр цехийн түвшинд жил бүр зохион байгуулах” гэж заасан байх ба 2020-2023 онуудад нийт 18,0 дээжинд шинжилгээ хийсэн байна гэж тусгажээ.

- МЭЕГ-ны даргын 2020 оны 04 дүгээр сарын 29-ны өдрийн тушаалаар батлагдсан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-т зааснаар сум, дүүргийн мал эмнэлгийн тасаг нь гэрээний хүрээнд зөгийн аж ахуйн нэгжүүдэд мал эмнэлгийн үйлчилгээ үзүүлэхээс гадна, зөгийн баланд, зөгийн суурьт гарал үүслийн бүртгэлийн мэдээллийг үндэслэн мал эмнэлгийн гэрчилгээний тодорхойлолт, эрүүл мэндийн гэрчилгээний тодорхойлолтыг олгодог. Эдгээр тодорхойлолтын үндэслэн сум, дүүргийн мал эмнэлгийн тасагас мал эмнэлгийн гэрчилгээг зөгийн баланд, мөн отор нүүдэл хийх зөгийн суурьт олгодог байна. Энэхүү зааврын 4.9-д мал эмнэлгийн байцаагч зөгийн балны сорьцонд нийт сахарын хэмжээ, механик хольцыг шалгаж шаардлагатай тохиолдолд сорьцыг лабораторит илгээнэ гэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл, зөгийн балны үйлдвэрлэлийн хяналт шалгалтанд оролцож буй эдгээр байгууллага, хүний нөөцийн талаар оруулж өгөх нь зүйтэй бөгөөд ЕХ-ны нэмэлт тодруулганд ҮХТ-г хэрэгжүүлэхэд оролцож буй байгууллагуудын бүтцийн зураглалыг оруулж өгөхийг шаардсан байна.

1.3 Асуулт: ҮХТ-г хариуцаж буй гол эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх үүргийн тухай ямар нэг тайлбар байгаа эсэх, жишээлбэл үндэсний үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг боловсруулах, үлдэгдлийг хянаж буй үйл ажиллагааг янз бүрийн түвшинд (төв, бүс, орон нутгийн гэх мэт) хэрхэн зохион байгуулж, хяналт тавьж, мэдээллийг цуглуулж, гарсан үр дүнг үнэлдэг талаар тайлбарлах

1.3 Хариулт: ХҮБХГ нь Үндэсний Зөгийн балны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг зөгийн балны үйлдвэрлэлийн хэмжээ болон экспортод тулгаарлан батлах ба ингэхдээ өмнөх жилийн үр дүнг, хэрэглэж буй малын эм зэрэг мэдээлэлд суурилж хэдэн дээжинд ямар бодисуудын шинжилгээг хийх болохыг батална. Энэ ажлыг хэрэгжүүлэхийн тулд МЭЕГ-тай хамтран ажиллах бөгөөд баталсан Зөгийн балны ҮХТ-г МХЕГ-т хэрэгжилтийг хангуулахаар хүргэнэ. ХАБҮЛЛ-аас шинжилгээний үр дүнг ХҮБХГ цуглуулан авна. МХЕГ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн хяналт (ХХААХГ)-ын газар зөгийн аж ахуй эрхлэгчид, зөгийн балны бизнест оролцогчдоос экспортод гаргах гэж буй зөгийн балны дээжийг орон нутгийн болон бүсийн түвшинд цуглуулан авч ХАБҮЛЛ-д илгээнэ. Хэрвээ шинжилгээний хариунд үл тохирол илэрсэн тохиолдолд холбогдох арга хэмжээг авах ба энэ тухай ХҮБХЗГ-т мэдэгдэнэ. ХАБҮЛЛ-аас жил бүр ХҮБХЗГ-т шинжилгээний үр дүнг, шинжилгээний аргачлал, нийт шинжилгээний тоо хэмжээ гэх мэт мэдээллүүдийг хүргүүлж байна. Мөн энэ мэдээллийн хувийг МХЕГ-ын ХХААХГ-т хүргүүлнэ.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

1. Зөгийн балны ҮХТ-г хэрэгжүүлэхэд МЭЕГ ямар үүрэгтэйгээр оролцох болохыг тайлбарлах
2. МХЕГ-ын ХХААХГ-аас төлөвлөгөөний дагуу зөгийн балны дээжийг цуглуулан авч байгааг хянах үүргийг хэн гүйцэтгэх вэ?

- ХХААХҮ-ийн Сайдын А-128 тушаалаар батлагдсан “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт үндэсний хөтөлбөр” нь ЕХ-ны орнуудад зайлшгүй хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан байдаг Үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрөөс илүү өргөн цар хүрээтэй, Монгол улсын мал эмнэлгийн салбарын малын эмийн үлдэгдлийн хяналтын тогтолцоог сайжруулах зорилготой учраас хэдийгээр нэршлийн хувьд ЕХ-ны импортлогч орнуудад хэрэглэхийг

шаарддаг ҮХТ-тэй бараг адилхан нэрлэгдэж байгаа боловч агуулга, зорилгын хувьд өөр гэж хэлж болно.

- “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт” Үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг МУ-ын хэмжээнд МЭЕГ-ын дарга хариуцан ажиллах учраас Зөгийн балны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гол үүрэгтэйгээр оролцох ба мэргэжил, арга зүйгээр хангах, орон нутаг дахь өөрсдийн салбар нэгжүүдийг ажил, үүргийн хуваарьт төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд дайчлан ашиглах, мал эмнэлгийн лабораториудын шинжилгээ хийх чадамж, мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх зэрэг асуудлуудыг шат дараатайгаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

- МХЕГ-ны мал эмнэлгийн байцаагчид дээж цуглуулах, дээжийг шинжилгээнд явуулах зэрэг өөрсдийн ажил үүргийн дагуу ҮХТ-ний хэрэгжилтэнд оролцоно. ЕХ-ноос тодруулан асууж буй ҮХТ-г хэрэгжилтийг хянах механизмтай болгохын тулд ХХААХҮЯ-ны харьяа Зөгийн балны экспортыг дэмжих зорилго бүхий ажлын хэсэг байгуулагдаж, энэхүү ажлын хэсэг нь ҮХТ-ний явцыг хэлэлцэж, хэрэгжилтийг нь шалгадаг, цаашид сайжруулах арга хэмжээг төлөвлөгөөнд тусгадаг байх шийдлийг санал болгож байна. ЕХ-ны хувьд гишүүн орон бүрийн Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын байгууллага ҮХТ-ний дагуу ажиллах ба, түүний хэрэгжилтийг нь ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газраас давхар аудит хийж хянадаг систем ажилладаг. Энэ талаар Судалгааны эхлэлийн тайланд танилцуулсан.

- Мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн дэх малын эм болон химийн хорт бодисын үлдэгдлийн шинжилгээг лабораторийн итгэмжлэлийн хүрээгээр Улсын мал эмнэлгийн ариун цэврийн төв лаборатори (УМЭАЦТЛ)-д хийдэг. Харин ХАБҮЛЛ-ийн хувьд хүнсний бүтээгдэхүүн болон хүнсний ногооны пестицидийн үлдэгдлийн шинжилгээгээр итгэмжлэгдсэн байдаг тул зөгийн балны үлдэгдлийн шинжилгээнд оролцохгүй.

Хоёрдугаар бүлэг. Үндэсний үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө

2.1 Асуулт. Үндэсний үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хууль эрх зүйн үндэс. Үл тохирол бүхий үр дүн гарсан бүтээгдэхүүн гарсан тохиолдолд, жишээлбэл мал, амьтныг зүй бусаар харьцаж байгаа тохиолдолд залруулах арга хэмжээ авах, эсвэл торгох гэх мэт эрх мэдлийг Эрх бүхий байгууллагад олгосон хууль эрх зүйн заалтуудыг бичих

2.1 Хариулт. Доорхи хуулийн заалтуудын дагуу Эрх бүхий байгууллага ажиллана.

- Монгол улсын Хүнсний тухай хуулинд (2012) “Хүнсний бүтээгдэхүүн хүний эрүүл мэндэд аюул учруулах ёсгүй” (4.1.3) ба “хяналтыг төрийн хяналтын байгууллага гүйцэтгэнэ” (13.1.2) гэсэн байдаг
- Монгол улсын Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын хуулинд (2012) “Төрийн хяналт, шалгалтаар хүнсний аюулгүй байдлыг баталгаажуулна” (18)
- Мал, амьтны эрүүл мэндийн хуулинд “Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө”-ний тухай зааж өгсөн (26)

Европын холбооны зүгээс нэмэлт тодруулга байхгүй.

2.2 Асуулт. Энэ төлөвлөгөө нь Council Directive 96/23/EC болон үүнтэй адилтгах бусад жишээлбэл Кодексийн хорооны CAC/GL 71-2009 дээр үндэслэсэн эсэх

2.2 Хариулт. Энэ төлөвлөгөө нь Council Directive 96/23/EC дээр үндэслэж хийгдсэн. Гэхдээ хяналтанд оруулах дээжний хэмжээг журманд тусгасанаас илүү хэмжээгээр байхаар тусгасан.

Европын холбооны зүгээс нэмэлт тодруулга байхгүй.

Хэдийгээр Монголын талаас Зөгийн баланд үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг ЕХ-ны Council Directive 96/23/EC дээр суурилсан гэж байгаа боловч одоогоор төлөвлөгөөг боловсруулж баталсан, оролцогч талууд мөрдөж хэрэгжүүлсэн талаархи мэдээлэл байхгүй байна. Энэ судалгааны ажлын эхлэлийн тайлангийн Хавсралтанд ЕХ-ны Council Directive 96/23/EC-д заасан ЕХ-оос гаргасан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний тухай мэдээллийг Монгол хэлнээ бүтнээр орчуулсан болно. Мөн энэ удаа судлаачийн зүгээс Энэтхэг улсын Экспортын зөгийн баландаа мөрддөг ҮХТ-ний мэдээллийг орчуулан Үйл явцын тайлангийн Хавсралт 2-т орууллаа.

Council Directive 96/23/EC-д шинжилгээнд хамрагдах ёстой дээжний тоог заасан байдаг бөгөөд зөгийн балны хувьд эхний 3000 тонн хүртэл үйлдвэрлэл тутмын 300 тонноос 10 дээжийг шинжлэхээр заасан байдаг. Монгол улсын хувьд нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ 300 тонн хүрээгүй байгаа өнөөгийн нөхцөлд 10 дээжийг шинжлүүлэхэд хангалттай боловч журманд тусгасанаас илүү хэмжээгээр байхаар тусгасан гэж Монголын талаас тайлбарласан байна. Шинжилгээнд өгөх 50 дээжний тухайд дахин авч үзэх хэрэгтэй гэсэн санал дэвшүүлж байгаа бөгөөд хэрвээ УМЭАЦТЛ үлдэгдлүүдийн шинжилгээг бүгдийг хийх чадамж хүрэлцэхгүй, эсвэл дахин баталгаажуулах шинжилгээг гадаадын итгэмжлэгдсэн лабораториар хийлгэх хэрэгцээ гарах тохиолдолд шинжилгээний зардалтай холбоотой санхүүгийн бэрхшээл үүсэх талтай.

Шинээр боловсруулах ҮХТ-нд шинжилгээнд хамруулах тоог тусгаж өгөх ёстой

2.3 Асуулт. Мал, амьтны зүйлийн мэдээлэл болон нийт үйлдвэрлэлийн талаархи тоон мэдээллийг гаргаж өгсөн үү? (Council Directive 96/23/EC-ийн 6 дугаар зүйл, Council Directive and Commission Decision 97/747/EC-ийн 4 дүгээр Хавсралт)

2.3 Хариулт: Монгол оронд зөгийн аж ахуй 1950-аад оны үеэс ОХУ-ын Буриадаас импортоор оруулж ирэн анхны суурь тавигдсан. Хэнтийн уулархаг газар нутаг зөгийн аж ахуйг хөгжүүлэхэд маш тохиромжтой бөгөөд зөвхөн Дорнод аймгийн Халхгол суманд гэхэд л 30.000 бүл зөгийг үржүүлэх боломжтой юм. Одоогийн байдлаар 190 орчим аж ахуйн нэгж болон хувь хүмүүс зөгийн аж ахуйг эрхэлж 6500 бүл зөгийг үржүүлж байгаа бөгөөд 2015 оны статистик мэдээллээр 100 орчим тонн зөгийн балыг Зүүн аймгууд, Сүхбаатар, Сэлэнгэ, Дархан уул, Булган, Орхон аймагт хураасан. Монгол улсын Засгийн газраас зөгийн аж ахуйг хөгжүүлэх, зөгийн бүлийн чанарыг сайжруулахын тулд ихээхэн анхаарал тавьж байгаа бөгөөд “Эрчимсэн мал аж ахуйг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хүрээнд Мал хамгаалах сантай Харилцан ойлголцлолын санамж бичиг байгуулан 231 бүл Башкирийн хатан зөгийг Сэлэнгэ, Төв, Өвөрхангай, Дархан уул, Орхон, Хэнтий аймгуудад өгсөн. Мөн НҮБ-ын ХХААБ-аас хэрэгжүүлж буй Өмнөд Өмнөд хамтын ажиллагааны хүрээнд Булган, Сэлэнгэ аймгуудад зөгийн аж ахуйн тоног төхөөрөмжийг нийлүүлэн өгч зөгийн аж ахуйн арчилгаа, бэлчээрийн зураглалыг гаргах, зөгийн балны бүтээгдэхүүний чанарт нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийн таларахи сургалтыг зохион байгуулсан. Монголын зөгийн бал нь байгалийн гаралтай, олон цэцгийнх байдаг учраас биологийн үнэ цэнэтэй давуу талтай тул Японы Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн олон улсын нийгэмлэг (JAICAF) болон Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны агентлагийн (JICA) санхүүжилтээр “Зөгийн аж ахуйг дэмжиж үйлдвэрлэлийн бүтээмжийг нэмэгдүүлэх” төслийг Сэлэнгэ аймагт хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд Япон улс руу зөгийн балыг экспортонд гаргахаар ажиллаж байна. Энэ төслийн хүрээнд зөгийн арчилгаа, эрүүл мэнд, бүртгэл хөтөлөлтийн талаархи бас ажиллаж байгаа болно. 2017 оны хаа-н мэдээллийн дагуу, үндэсний хэмжээнд зөгийн балны нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ нэг жилд 120 тонн хүрсэн байна.

Европын холбооны зүгээс нэмэлт тодруулга байхгүй.

ЕХ-ны зөгийн балны стандарт COUNCIL DIRECTIVE 2001/110/EC of 20 December 2001 relating to honey-ын (17) дагуу ЕХ-нд экспортолж буй зөгийн балыг *Apis mellifera* зүйлд хамаарах зөгийгээр цуглуулсан байх ёстой гэж заасан байдаг.

2.4 Асуулт: Энэ төлөвлөгөө нь үндэсний үйлдвэрлэлийн нийт тоо хэмжээнд суурилсан уу, эсвэл экспортын хэмжээнд суурилсан уу?

Тухайн бараа, бүтээгдэхүүн тус бүрийн төлөвлөгөө нь үндэсний хэмжээнд тоологдож буй нийт мал, амьтны тоо эсвэл нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээн дээр үндэслэж бүгдийг хамруулж чадаж байгаа юу? Энэ асуудлыг дараахь хуулийн заалтуудад тусгаж өгсөн (Council Directive 96/23/EC-ийн 7 дугаар зүйлийн 8, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 27)

2.4 Хариулт: Хэдийгээр зөгийн балны нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ 100 тонноос бага байгаа боловч зөгийн балны үйлдвэрлэлийн талаар илүү сайн судалгаа хийх зорилгоор, ЕХ-ны журманд зааснаас их буюу жил бүр хамгийн багадаа 50 дээжийг шинжлүүлэхээр санал дэвшүүлж байна. ЕХ-г зөвшөөрөл өгөхөөс өмнө экспортын хэмжээг одоохондоо тооцох боломжгүй байна. Ихэнхи зөгийн бал үйлдвэрлэгчид оршдог Сэлэнгийн бүс нутгаас дээжүүдийг авах бөгөөд зөгийн балны экспортыг эндээс хийнэ. 10 дээжийг аж

ахуйн нэгжийн түвшинд авна. Ялангуяа бусад Азийн орнууд руу зөгийн балыг экспортод гаргаж байсан туршлагатай аж ахуйн нэгжүүдээс авна. Үлдсэн 40 дээжийг санамсаргүй аргаар, зөгийчдийн түвшинд цуглуулан авна. Дээжийг цуглуулахтай холбоотой бүх мэдээллүүдийг, үүнд дээж авсан газар, дээж авах зөгийчний нэр, дээж авах хугацаа зэрэг мэдээллүүдийг ХҮБЗГ-аас МХЕГ-руу явуулна.

Эргэн мөшгих бүрэн боломжтой.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Хариулт тодорхой бус байна. Эрх бүхий байгууллагын зүгээс зөгийн балыг экспортлох тоо хэмжээтэй холбогдуулан хэд хэдэн мэдээллийг бичсэн байгаа (хэдийгээр одоохондоо ЕХ руу экспортолсон зөгийн бал байхгүй тул экспортын тоо хэмжээг гаргах боломжгүй) боловч ихэнхи бизнес эрхлэгчид болон үйлдвэрлэгчид байдаг, мөн зөгийн балыг гаргаж авдаг Сэлэнгэ гэсэн бүс нутгийн үйлдвэрлэл дээр суурилж төлөвлөгөөг гаргасан гэсэн байна.

- Гэхдээ эрх бүхий байгууллагын зүгээс бусад газар нутагт ч гэсэн зөгийн балыг үйлдвэрлэж байгаа гэж тайлбарласан учраас Сэлэнгээс өөр бусад газар нутгаас гаралтай зөгийн балыг үйлдвэрлэсэн зөгийн бал экспортлох боломжтой юу гэдэг нь тодорхой бус байна. Хэрвээ тийм бол төлөвлөгөө нийт улсын хэмжээний үйлдвэрлэлийн тоо хэмжээнд суурилах ёстой.

- Хэрвээ зөвхөн Сэлэнгийн үйлдвэрлэгчдийн бүтээгдэхүүнийг ҮХТ-нд хамруулах гэж байгаа тохиолдолд эрх бүхий байгууллага энэ бүс нутгийн үйлдвэрлэлийн хэмжээнд суурилж төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж болох бөгөөд харин зөвхөн энэ бүс нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн л экспортод гарч байгаа болохыг баталгаажуулсан ямар тогтолцоог ажиллуулах гэж байгаа болохыг тайлбарлах шаардлагатай

- Хэрвээ эрх бүхий байгууллагаас олон аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг ЕХ-руу экспортлох зөвшөөрөл өгөх гэсэн зорилготойгоор төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж байгаа тохиолдолд шинжилгээнд хамруулах нийт дээжний хэмжээг зөвхөн экспортод гаргах гэж буй тоон хэмжээн дээр үндэслэхгүй харин бүтээгдэхүүнээ экспортод гаргаж буй нийт аж ахуйн нэгжүүдийн үйлдвэрлэлийн хэмжээнд суурилах ёстой.

- Монголын талаас өгч буй энэхүү ҮХТ нь маш тодорхой ойлгомжтой байхыг шаардаж байгаа бөгөөд тийм учраас зөвхөн Сэлэнгийн бүс нутгаас уу, эсвэл бүсчлэл харгалзахгүй экспортыг хийх гэж байна уу гэдгийг тодруулах шаардлагатай юм. Хэрвээ зөвхөн Сэлэнгэ аймгаас зөгийн балыг экспортолно гэж үзсэн бол ямар түвшинд энэхүү шийдвэрийг гаргасан болох, мөн ЕК-ны гурав дахь тодруулга болох “зөвхөн энэ бүс нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн л экспортод гарч байгаа болохыг баталгаажуулсан ямар тогтолцоог ажиллуулах гэж байгаа болохыг тайлбарлах” нь өнөөгийн нөхцөлд бэрхшээлтэй байх болно. МЭЭГ-аас гаргасан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-т зөгийн суурийг оторлон нүүх, шилжилт хөдөлгөөн хийхдээ гэрээт сумын мал эмнэлгийн тодорхойлолтыг үндэслэж мал эмнэлгийн гэрчилгээ олгоно гэж байгаа боловч хяналтын тогтолцооны тухай мэдээлэл одооны гарсан дүрэм, журмын хүрээнд байхгүй байна. Тийм учраас, шинээр боловсруулах ҮХТ-нд л бүсчилэлийн асуудлыг тусгайлан оруулж өгөөгүй тохиолдолд Сэлэнгэ аймгийг тодотгож өгөх шаардлагатай юм.

Асуулт. Төлөвлөгөөнд хамрагдаж буй бүтээгдэхүүн тус бүрт Council Directive 96/23/EC-ны Хавсралтанд заасны дагуу үлдэгдлүүдийн бүх бүлгээр шинжилгээг хийж байгаа юу? Хэрвээ үгүй бол ямар нэгдлүүдийг/химийн бүлгүүдийг шинжлэхгүйгээр орхигдуулж байгаа болохыг тайлбарлана уу

Хариулт: Энэ төлөвлөгөөнд хамрагдсан бүх гол химийн нэгдлүүд болон шинжлэх шаардлагатай нэгдлүүдэд хяналт тавина.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга байхгүй

УМЭАЦТЛ шинжилгээнүүдийг хийх боломжтой болохыг баталгаажуулсан.

2.6 Асуулт. Council Directive 96/23/EC-ийн IV Хавсралт болон Commission Decision 97/747/EC-д заасан дээж авалтын тоо болон хэмжээний дагуу тухайн мал, амьтан,

бүтээгдэхүүн бүрээс химийн нэгдлийн бүлэгт (Council Directive 96/23/EC-ийн II Хавсралт-д заасан) хамаарах бодисуудын задралын үеийн нэгдлүүдэд мониторинг хийж байгаа юу?

2.6 Хариулт: Бүх дээжүүдэд бүх шинжлэх шаардлагатай химийн нэгдлүүдийн хяналтыг тавих болно.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга байхгүй

Зөгийн балны ҮХТ-г батлаагүй учраас энэ талаархи мэдээлэл байхгүй байна. Харин ҮХТ-нд Council Directive 96/23/EC-ийн II Хавсралт-д химийн нэгдлүүдийн задралын үр дүнд үүсдэг бодисуудын хяналтыг хэрхэн хийх тухай оруулж өгөх, эсвэл задралын мониторингийг хэрхэн хийх тухай авч үзэх шаардлагатай болох нь эндээс харагдаж байна.

2.7 Асуулт: Энэ төлөвлөгөөнд илрүүлэх шаардлагатай химийн нэгдлүүд, шинжилгээнд хамрагдах матрицууд, шинжилгээний болон баталгаажуулалт хийх аргачлал, аналитик шинжилгээний илрүүлэлтийн хязгаар, авах арга хэмжээ зэргийг тодорхой, ойлгомжтойгоор тусгаж өгсөн үү? (Council Directive 96/23/EC, 7 дугаар зүйлийн 5)

2.7 Хариулт: Төлөвлөгөөний загварт матриц, шинжилгээний аргачлал, илрүүлэлтийн хязгаар гэсэн бүх мэдээллийг оруулж өгсөн ба мөн үл тохирол үүссэн тохиолдолд авах арга хэмжээг тусгасан. Илрүүлэх химийн нэгдлүүдийн жагсаалт:

Бүлэг А6: АНД –аас бусад chloramphenicol, nitrofurans metabolites (AMOZ, AOZ, SEM)

Бүлэг В1: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin. Харин Sulphonamides, streptomycin and oxytetracycline-ыг оруулаагүй.

Бүлэг В2с: fluvalinate. Carbamates-ийг оруулаагүй бөгөөд pyrethroids-Ийн хувьд цар хүрээ их бага, зөвхөн нэг л химийн нэгдлийг оруулсан

Бүлэг В2f: amitraz

Бүлэг В3а: хэд хэдэн organochlorides нэгдлүүдийг оруулж байгаа

Бүлэг В3b: coumaphos – , энэ болж байгаа эсэхийг шалгаарай, бусад орнууд юу хийдэг

Бүлэг В3с: хар тугалга ба кадми

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Шинэчилэн засварласан төлөвлөгөөг дараагийн удаа ирүүлэхдээ дараахь саналуудыг авч үзнэ үү:

- Бүлэг А6: nitrofurans-ы метаболитийн илрүүлэх шинжилгээнд АНД-г оруулах
- Бүлэг В1: антимикробын эсрэг шинжилгээнд Sulphonamides, streptomycin and oxytetracycline-ыг оруулсан байх ёстой
- Бүлэг В2с: шинжилгээний цар хүрээг Carbamate-ийг оруулан өргөсгөж нэгээс илүү пиретройдын нэгдлийг шинжилгээнд хамруулсан байх. Ингэснээр хориглосон (өмнө нь ашиглаж байсан) болон одоогоор зөвшөөрөгдсөн байгаа (одоо хэрэглэж буй) carbamates болон pyrethroids-ийн нэгдлүүдээс хүрээлэн буй орчин бохирдох эрсдлийг тооцож авч үзэж байгаа юм.
- Бүлэг В3: Шинжилгээний хүрээ coumaphos-аас илүү гарах ёстой, Ингэснээр хориглосон (өмнө нь ашиглаж байсан) болон одоогоор зөвшөөрөгдсөн байгаа (одоо хэрэглэж буй) органофосфат нэгдлүүдээс хүрээлэн буй орчин бохирдох эрсдлийг тооцож авч үзэж байгаа юм.

Монгол талаас Council Directive 96/23/EC-ийн II Хавсралт-д заасан бүх химийн нэгдлүүдийг үзэх болно гэж оруулсан учраас зарим нэг шинжлэх шаардлагагүй гэж заасан нэгдлүүдийг ч гэсэн нэмж шинжилгээний хүрээг өргөсгөхийг ЕХ-ны үнэлгээний багаас шаардсан байна.

Хариулт: Матриц – Зөгийн бал

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга байхгүй

Хариулт: Ашиглаж буй илрүүлэх болон баталгаажуулах шинжилгээний аргачлал: Төлөвлөгөөнд аргачлалуудын тусгайлан оруулж өгсөн.

- Илрүүлэлтийн хязгаар болон арга хэмжээ авах концентрацийн түвшин:
- Бүлэг А6: Түвшин нь болж байна.
- Бүлэг В1: Түвшин нь болж байна.
- Бүлэг В2с: Илрүүлэлтийн хязгаарыг зааж өгөөгүй. Аргачлалыг баталгаажуулж байгаа.
- Бүлэг В2f: Илрүүлэлтийн хязгаарыг зааж өгөөгүй. Аргачлалыг баталгаажуулж байгаа.
- Бүлэг В3а: Түвшин нь болж байна.
- Бүлэг В3b: Түвшин нь болж байна.
- Бүлэг В3с: Түвшин нь болж байна.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Шинэчлэн засварласан төлөвлөгөөг дараагийн удаа ирүүлэхдээ дараахь саналуудыг авч үзнэ үү:

- Бүлэг В2с (мөн В2f): LOD буюу илрүүлэх доод хязгаарын хэмжээг тодорхойлж дуусгах, Энэ төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ашиглаж буй бүх аргачлалуудыг зохих стандартын дагуу заавал баталгаажуулсан байх ёстой (3 дугаар бүлгийг харна уу). Эрх бүхий байгууллага эдгээр аргачлалуудыг зохих ёсоор баталгаажуулсан гэдгийг нотлох хүртэл төлөвлөгөөг баталгаажуулах үйл явцыг эхлүүлэхгүй болно.

Council Directive 96/23/EC-ийн II Хавсралтанд заасан болон ЕХ-ны үнэлгээний багаас ирүүлсэн зөгийн баланд үлдэгдлийг заавал үзэх шаардлагатай химийн бодисуудын жагсаалт, тэдгээрийн илрүүлэлтийн түвшин, шинжилгээ хийх аргачлалуудыг баталгаажсан байхыг шаардаж байна.

Хүснэгт 2. ЕХ-ны Council Directive 96/23/EC-ийн дагуу зөгийн балны дээжинд зайлшгүй үзэх ёстой химийн нэгдлүүд, малын эм, бохирдуулагчдын жагсаалт

	Зөгийн баланд заавал шинжлэх үлдэгдэл бодис	Хэмжих нэгж	ЕХ-ны илрүүлэлтийн хамгийн доод хязгаар	УМЭАЦТЛ-ийн баталгаажуулсан шинжилгээний аргачлал
1	Бүлэг А6: chloramphenicol, nitrofurans metabolites, AHD	µg/kg	Байх ёсгүй	ELISA, GC/MS CHARMII
2	Бүлэг В6: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin, Sulphonamides, streptomycin, oxytetracycline-	µg/kg (ppb)	20	HPLC/DAD/FLD, GC/MS CHARMII
3	Бүлэг В2с: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin, ulphonamides, streptomycin and oxytetracycline	µg/kg	10	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
4	Бүлэг В2с: fluvalinate. Carbamates, нэг pyrethroids-ийн бодис	µg/kg	7 carbofuran – 0.1 Propoxeur – 0.01 7-17	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
5	Бүлэг В2f: amitraz	µg/kg	100	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
6	Бүлэг В3а: одоо хэрэглэж буй organochlorides нэгдлүүдээс оруулах	µg/kg	5-20	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
7	Бүлэг В3b: coumaphos, одоо хэрэглэж буй органофосфат нэгдлүүдээс оруулах	µg/kg	80 malathon – 20 phosalane – 20	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
8	Бүлэг В3с: хар тугалга кадми	µg/kg	80 8	AAS, ICP-MS

Жич: Өнгөрсөн жил Олон Улсын Атомын Энергийн Агентлагаас LC/MS/MS багажийг хүлээн авсан ба COVID19 өөс шалтгаалан суурьлуулах мэргэжилтнүүд ирж чадахгүйн улмаас суурьлуулагдаагүй байна.

Шинжилгээний аргачлалуудын монгол орчуулга: LC/MS: Массын спектрометрийн детектортой Шингэний хроматограф багажаар шинжлэх; GC/MS: Массын спектрометрийн детектортой Хийн хроматографын багажаар шинжлэх; ICP-OES: Индукцийн холбоост атомын эмиссийн спектрометр; AAS: Атомын шингээлтийн спектрометр; ICP-MS: Индукцийн холбоост массын спектрометр

Монгол улсын зөгийн балны үлдвэрлэлийн нийт хэмжээ 300 тонноос бага байгаа учраас European Council Directive 96/23/EC-д заасны дагуу 10 дээжийг шинжлэхэд хангалттай бөгөөд эдгээр цуглуулсан нийт дээжний 50%-д нь В1 болон В2 (с) бүлэгт, 40% нь В3 (а), (в), (с) бүлгүүдэд харьяалагдах үлдэгдлийн шинжилгээг, үлдсэн 10%-ийг улс орон бүр өөрсдийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж сонгох шинжилгээг сонгох бөгөөд микотоксины шинжилгээ хийлгэвэл сайн гэсэн байдаг. А6 бүлэгт хамаарагдах үлдэгдлийн шинжилгээнд нийт дээжний 10%-ийг хамааруулна. 2017, 2019 онуудад хүргүүлсэн манай саналд 50 дээжийг шинжилнэ гэж оруулсан байсан боловч ЕХ-ны зүгээс бүх дээжээ дахин ЕХ –ны итгэмжлэгдсэн лабораториудаар хийлгэх шаардлагатай гэсэн тохиолдолд зөвхөн А, В бүлэгт хамаарагдах үлдэгдлүүдээс гадна бусад малын эм, антибиотикүүдийн шинжилгээг давхар хийлгэх зэрэг асуудлууд үүсч болзошгүй бөгөөд санхүүгийн хувьд нилээн өндөр үнэтэй байх болно. Тийм учраас 50 гэсэн дээжний тоог 10 болгох саналыг дэвшүүлж байгаа юм (өмнө мөн дурьдсан).

Council Directive 96/23/EC-ийн Хавсралт 1-д заагдсан А болон В бүлгийн химийн нэгдлүүдийн хувьд хориглосон болон тодорхой концентрацийн түвшинд хүртэл зөвшөөрөгдсөн химийн нэгдлүүд байгаа учраас ямар түвшний шинжилгээний аргыг сонгож баталгаажуулах нь маш чухал юм. Ялангуяа хориглосон химийн нэгдлүүдийн хувьд массын спектрометрийн детектор бүхий хроматографийн аргыг хэрэглэхийг заавал шаарддаг бөгөөд мөн шинжилгээнийхээ аргыг давхар баталгаажуулж байж хүчин төгөлдөр шинжилгээнд тооцогдоно (Commission Decision 2002/657/EC). Хориглосон химийн нэгдлүүдийн хувьд хийн хроматограф/масс спектрометр болон шингэний хроматограф/масс спектрометрийн багажны шинжилгээний илрүүлэх доод хязгаарыг 0.1 to 1 µg/kg (бараг байхгүйг нотлох) гэсэн шаардлагыг тавьдаг бол тодорхой концентрацийн түвшинд зөвшөөрөх химийн нэгдлүүдийн хувьд энэ хэмжээнээс нэгээс илүү динамик мужид илрүүлэлтийн хязгаартай байхыг зөвшөөрдөг (жишээлбэл 10 µg/kg гэх мэт) ба уламжлалт UV-Vis болон FID детектор бүхий хроматографийн шинжилгээ хэрэглэхийг бас зөвшөөрдөг.

Зөгийн баланд заавал шинжлэх ёстой химийн нэгдлүүдийн шинжилгээний талаархи мэдээллийг ЕК-руу явуулах ҮХТ-ний үнэлгээ хийх баримт бичигтэй хамт ЕК-оос явуулсан эксел файлд бөглөж явуулна. Энэ файлыг Хавсралт 5-2-д оруулж өглөө.

УМЭАЦТЛ нь Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд шинжилгээ хийх итгэмжлэгдсэн лабораториор тусгагдсан тохиолдолд заавал LC/MS болон GC/MS багажуудаар шинжилгээг хийж, энэ шинжилгээнийхээ аргыг баталгаажуулсан байх ёстой бөгөөд энэ тухайгаа Хавсралт 6.2-дахь Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний шинжилгээний тухай мэдээллийн хэсэгт баталгаажуулж зохих мэдээллийг бөглөнө. ЕХ-нд экспортолж буй зөгийн баланд ямар ч антибиотикийн үлдэгдэл байх ёсгүй гэж үздэг. Хэрвээ ЕХ-ны үнэлгээний багаас зөгийн аж ахуйд малын эмийн хэрэглээ ихтэй, антибиотикийн үлдэгдэл байх эрсдэл өндөр гэж дүгнэвэл антибиотикийн болон малын эмийн шинжилгээ хийхийг шаардаж болно.

2.8 Асуулт.(а) Хэрэглэхийг зөвшөөрсөн химийн бодисуудын үндэсний түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдөж буй хэмжээнүүд (Үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх хамгийн их хэмжээ, MRL гэх мэт) ЕХ-нд мөрддөг хэмжээтэй нийцэж байгаа юу? (Council Directive 96/23/EC, 7 дугаар зүйлийн 4)

Тэмдэглэгээ: ЕХ-ны хязгаарлагдах үзүүлэлтүүдийн хамгийн сүүлийн мэдээллийг 2016 оны 4 дүгээр сарын 26-ны дөрийн дараахь линкүүдээс авч болно:

- Фармакологийн идэвхитэй нэгдлүүд (малын эмүүд): Regulation (EU) No 37/2010
- Тэжээлд агуулагдаж байснаас болж амьтанд хуримтлагдсан coccidiostat үлдэгдлүүд: Regulation (EC) No 124/2009
- Пестицид: Regulation (EC) No 396/2005 болон Комиссын дата сан,
- Бохирдлууд: Regulation (EC) No 1881/2006

Мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг хүнсний зориулалтаар ашиглах тохиолдолд ашиглахыг зөвшөөрөөгүй болон бүрмөсөн хориглосон нэгдлүүдийн үлдэгдлүүдэд ALARA зарчмыг хэрэглэсэн үү?

2.8 Хариулт: Үлдэгдлийг хянах хөтөлбөр, хэрэглэж буй малын эм, зөвшөөрөгдөөгүй химийн нэгдлүүд болон бохирдлууд нь бүгд ЕХ-ны дүрэм журманд нийцсэн. Энэ талаар тусгайлсан үндэсний хэмжээнд мөрддөг үзүүлэлтүүд (үнэлгээ) байхгүй. Хэрвээ зарим нэгдлүүдийн хувьд үл тохирох MRL, ML гарсан тохиолдолд ЕХ-ны дүрэм, журманд заасан хэмжээг авч үзэх болно. NRLFFS нь олон улсын зөгийн балны комиссын дүрмийг дагах бөгөөд харьцуулах шаардлагатай болсон тохиолдолд European Directive 2001/110-ийн үнэлгээг дагах болно. Нэг үзүүлэлт байхгүй байгаа нь зөгийн балан дахь цахилгаан дамжуулах чанар бөгөөд энэ үзүүлэлт нь чанарыг илэрхийлэхэд тийм ч ач холбогдолтой бус юм.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

2013 онд баталсан “Малын эм, пестицидын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг тогтоох тухай” тушаалаар зөгийн аж ахуй дахь малын эмийн үлдэгдлийн хэмжээг хянаж байна. “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт” Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний 2 дугаар зорилт болох Мал, амьтны импорт, экспорт, худалдаа түгээлтийн хүрээнд хийгдэх ажлын 18-д “Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүн дэх малын эм, бэлдмэл болон пестицидийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг батлуулах” ажлыг 2020 онд хийнэ гэж заасан байна. Тийм учраас энэхүү ажлын явцын үр дүнг Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг дахин явуулах үедээ шинэчлэн оруулах хэрэгтэй юм.

Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн талаар

2.9 Асуулт: Албан ёсны дээж авалтыг хийхтэй холбоотой үйлчилгээг тайлбарласан байдаг уу? Дээж авалтыг зөвхөн албаны хүмүүс хийдэг үү эсвэл гуравдагч этгээдүүд бас оролцдог уу? (Article 7§7, Article 15 of Council Directive 96/23/EC and Commission Decision 98/179/EC).

2.9 Хариулт: МХЕГ-ын харьяа ХАБГ-ын мал эмнэлгийн байцаагчид Үндэсний үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хариуцах (дээж авах) бөгөөд шаардлагатай арга хэмжээг талбай дээр нь авна.

Хүнсний аюулгүй байдалд хяналт тавих эрх бүхий улсын байцаагч нь Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд заасны дагуу импортлох болон экспортлох хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүн, хүнсний сүлжээнд ашиглах болон хэрэглэх эд зүйлсэд холбогдох хяналт шалгалт хийж дээжийг лабораторид илгээдэг. Эрх бүхий улсын байцаагч нар нь МХЕГ-ын 2015-05-25 ны өдрийн 255 тоот “ Бүтээгдэхүүнээс дээж авах, хадгалах, тээвэрлэх” зааврыг баримтлан дээжийг лабораторид илгээж байна

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

2.10 Асуулт: Дээж авалт нь урьдчилан тогтоосон (шууд) байдаг уу (хууль бус хэрэглээг илрүүлэх магадлалыг нэмэгдүүлэх зорилгоор) эсвэл санамсаргүй аргаар хийгддэг үү? (Тэмдэглэл: урьдчилан тогтоосон буюу шууд чиглэсэн дээж авалтын журам нь бүтээгдэхүүнийг бүхэлд нь хамрах үед үл тохирол үүсэх магадлал өндөр байгаа үед тодорхой үйлдвэрлэгчид болон бүтээгдэхүүнийг илүү өргөн хүрээнд хяналт шинжилгээ/аудитанд хамруулснаар илүү өндөр боломжтой болно гэсэн үүднээс орлуулан хэрэглэх журам юм)

2.10 Хариулт: Санамсаргүй аргаар хийгддэг, Газар нутгийн хувьд хамгийн их зөгийн балны үйлдвэрлэл эрхлэгчид төвлөрдөг Сэлэнгийн бүс нутгаас дээжүүдийг авна. 10 дээжийг зөгийн балны үйл ажиллагаа эрхэлж буй, мөн экспортонд зөгийн балаа гаргаж буй бизнесийн байгууллага болон зөгийчдөөс авна.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

ЕХ-ны Council Directive 96/23/EC-ийн Хавсралт IV-д шинжилгээнд авах дээжний хэмжээг заахдаа зөгийн балны жилийн үйлдвэрлэлийн хэмжээ 3000 хүртэл тонн байгаа тохиолдолд эхний 300 тонн тутмаас 10 дээжийг санамсаргүй аргаар түүвэрлэн авч шинжилгээнд хамруулахыг заасан байдаг. Үүнтэй холбогдуулан хоёр асуудлыг тодруулах хэрэгтэй юм, Нэгдүгээрт бүсчилсэн заалтанд хамруулан зөвхөн Сэлэнгийн зөгийн балыг

экспортонд гаргана гэсэн байдлаар Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө бөглөж явуулах уу, Хоёрдугаарт, шинжилгээнд хамруулах дээжийн тоог 50 биш 10 гэсэн тоон дээр тогтох эсэх, Учир нь эдгээр дээжүүдэд Council Directive 96/23/EC-ийн Хавсралт I-д заасан химийн бодисуудын үлдэгдлийн шинжилгээг УМЭАЦТЛ хийх боломжгүй, эсвэл уг лаборатори шинжилгээний аргачлалыг баталгаажуулаагүй, эсвэл ЕХ-ны зүгээс дахин ЕХ-ны орнуудад итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжлүүлэх шаардлага тавьсан тохиолдолд түүнтэй холбогдсон санхүүжилтийн хүндрэл гарч болзошгүй зэрэг эрсдлүүдийг урьдчилан тооцох хэрэгтэй гэж үзэж байна. .

2.11 Асуулт: Дээж авалтын үйл ажиллагаа урьдчилж мэдэгдээгүй (бүтээгдэхүүнийг эзэмшигчид), гэнэт (өөрөөр хэлбэл тодорхой цаг хугацаа, эсвэл жилийн тодорхой нэг үед, долоо хоногийн тодорхой өдөр гэж төлөвлөдөггүй) хийдэг үү? Дээж авалтын ажиллагаа жилийн турш үргэлжилдэг үү (үйлдвэрлэл улирлын чанартай байдаг биш бол)? ([Article 12 of Council Directive 96/23/EC and section 2.1. of the Annex to Commission Decision 98/179/EC])

2.11 Хариулт: Үлдсэн 40 дээжийг зөгийн балны аж ахуй эрхэлж буй бизнесүүдэд зөгий балыг нийлүүлдэг зөгийчдөөс санамсаргүй байдлаар авна. Монгол орны байгаль цаг уурын онцлогоос болж зөгийн балны үйлдвэрлэл улирлын чанартай явагддаг. Жил бүрийн 9 дүгээр сараас 3 дугаар сарын хооронд зөгий өвөлжилтийн байдалд шилждэг. Байцаагчид урьдчилж мэдээлэлгүй дээжийг цуглуулдаг.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

2.10-д тайлбарыг бичсэн тул шинжилгээнд цуглуулах дээжний тоон дээр Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг удирдан зохион байгуулах, оролцогч талууд ярилцах хэрэгтэй.

2.12 Асуулт: Өмнөх жилийн үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний үр дүнг гаргаж илгээсэн үү? Дээж авалтыг төлөвлөсний дагуу хэрэгжүүлсэн үү? [Articles 8.3. and 29.1 of Council Directive 96/23/EC].

2.12 Хариулт: Төлөвлөлтийг хараахан хэрэгжүүлээгүй байгаа.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

2.13 Асуулт: Өмнөх жилийн үл тохирол гарсан үр дүнгүүдийн тухайд эрх бүхий байгууллагаас авсан арга хэмжээний үр дүнгүүдийн тухай тайлбарлаж дахин гарахаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд авсан арга хэмжээг товч тайлбарлана уу? Дээж авалтын төлөвлөсний дагуу хэрэгжүүлсэн үү? (Articles 16, 17 and 18 of Council Directive 96/23/EC).

2.13 Хариулт: Төлөвлөлтийг хараахан хэрэгжүүлээгүй байгаа.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

Шинжилгээ хийх лабораторийн талаар

3.1 Асуулт: Шинжилгээг хийхээр зөвшөөрөгдсөн лабораторториудын жагсаалт байдаг уу? [Article 2(f), Article 7§3 and Article 15.1. of Council Directive 96/23/EC].

3.1 Хариулт: Үндэсний хүнсний аюулгүй байдлын лавлагаа лаборатори гэсэн нэг л лаборатори бүх шинжилгээг хийх болно.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

ЗГ-ын хэргжүүлэгч агентлаг МЭЕГ-ын харъяа УМЭАЦТЛ нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр мал, амьтны гоц халдварт, халдварт, паразит, халдваргүй, хордлогот өвчнийг илрүүлэх, оношлох, онош баталгаажуулах, тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ зөвлөх, хэрэгжүүлэх, экспорт, импортын мал, амьтан, тэдгээрийн түүхийн эд, бүтээгдэхүүнд мал эмнэлэг эрүүл ахуйн батлагаа гаргах, аймаг нийслэл, сум дүүргийн мал эмнэлгийн лабораторийг сүлжээ байдлаар нэгдсэн арга зүй, арга аргачлалаар хангаж ажиллах үндсэн чиг үүрэгтэй төрийн өмчит байгууллага юм. Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лаборатори (УМЭАЦТЛ) болон орон нутаг дахь түүний харъяа лабораториудыг мал,

амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд үлдэгдлийн шинжилгээг хийж байна. Гэхдээ тоног төхөөрөмжийн чадамж, хүрэлцээнээс хамаарч ялангуяа ЕХ-ны дүрэм журманд нийцэх түвшний шинжилгээг зөвхөн УМЭАЦТЛ хийдэг байна. Малын эмийн үлдэгдлийн хяналтын хөтөлбөрт зааснаар цаашид орон нутгийн лабораториудыг чадавхижуулахаар тусгажээ.

3.2 (a) Асуулт: Лабораторийн чадавхи: ([Section 1.2 of the Annex to Commission Decision 98/179/EC]) Лаборатори тус бүр ISO/IEC 17025-аар итгэмжлэл авсан уу? (Section 1.2 of the Annex to Commission Decision 98/179/EC) Итгэмжлэл өгсөн газрыг нь тодорхойлсон уу?

3.2 (a) Хариулт: 2012 оноос Олон улсын лаборатори итгэмжлэлийн хамтын ажиллагааны байгууллагын Олон талт харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээрт нэгдсэн (ILAC MRA) Үндэсний итгэмжлэлийн байгууллагаас 2006, 2009, 2011, 2015 онуудад Үндэсний лавлагаа лабораторийг ISO/IEC 17025-д итгэмжлэл олгосон.

3.2 (b) Асуулт: Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ашиглах шинжилгээний аргуудыг лаборатори тус бүрийн итгэмжлэлийн хүрээнд оруулж өгсөн үү?

3.2 (b) Хариулт: Энэ лаборатори нь зөгийн баланд үлдэгдлийг шинжлэх шаардлагатай тоног төхөөрөмж, хүчин чадал, чадавхитай. Хавсралт 3.2-т Итгэмжлэлийн сертификатыг хавсаргасан.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Хариулт байхгүй байна. Эрх бүхий байгууллагаас Хавсралтаар явуулж буй Итгэмжлэлийн гэрчилгээнд мэдээлэл байгаа гэж хэлж байгаа боловч энэ хавсралт байхгүй байна.
- Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ашиглах гэж буй шинжилгээний аргачлалууд лабораторийн итгэмжлэлийн цар хүрээнд орж байгаа болохыг баталгаажуулна уу. Мөн итгэмжлэлийн гэрчилгээ болон итгэмжлэлийн цар хүрээний хувийг хамтад нь явуулна уу. Энэ мэдээллийг Монголын үндэсний итгэмжлэлийн байгууллагын (MNAS) онлайн хаягаар авах гэсэн боловч ажиллахгүй (дотоод серверийн алдаа гэсэн мэдээлэл гарч ирсэн) байна.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Мэдээлэл өгөөгүй.
- Хэрвээ хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд ашиглах аргачлалууд нь итгэмжлэлийн цар хүрээнд багтаагүй тохиолдолд Decisions 2002/657-ын дагуу эдгээр аргачлалуудыг баталгаажуулсан болохыг тодруулна уу?

2012 оноос Олон улсын лаборатори итгэмжлэлийн хамтын ажиллагааны байгууллагын Олон талт харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээрт нэгдсэн (ILAC MRA) Үндэсний итгэмжлэлийн байгууллага болох Стандарт хэмжил зүйн газар Улсын мал эмнэлгийн төв лабораторийг ISO/IEC 17025-аар хамгийн сүүлд итгэмжлэлийг 2020 онд олгосон. Хуулийн хүрээнд, Стандарт, хэмжилзүйн газар (СХЗГ)-ын лаборатори итгэмжлэлийн байгууллага нь Сорилт баталгаажуулалтын лабораторийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх мэргэжил чадвартайг нь олон улсын стандарт, холбогдох баримт бичгийн дагуу үнэлэх, итгэмжлэх үйл ажиллагааг явуулж, итгэмжлэлийг олгож байна. Экспортын зөгийн бүтээгдэхүүнд шинжилгээ хийдэг лабораторийн итгэмжлэл мөн энэ хүрээнд баталгааждаг. Мөн энэ итгэмжлэлийн байгууллага нь лабораторийн шинжилгээний аргууд нь олон улсын шинжилгээний аргуудтай нийцэж буйг баталгаажуулдаг. УМЭАЦТЛ нь ISO/MNS 17025 стандартын дагуу 4 жил тутамд итгэмжлэлд хамрагддаг бөгөөд шинжилгээний арга аргачлал нь ISO/MNS 17025 стандарт шаардлагын дагуу аргын баталгаажуулалт, хэмжлийн эргэлзээ тооцогдсон, гадаад болон дотоодын ур чадварын сорилд оролцох, адил төст лабораторитой харьцуулалтын шинжилгээг хийж гүйцэтгэх зэргээр шинжилгээний аргыг баталгаажуулдаг. Лаборатори нь өөрийн дотоод чанарын хяналтын тогтсон системтэй байдаг ба СХЗГ-ийн лаборатори итгэмжлэлийн байгууллага нь лабораторийн дотоод чанарын хяналтын системийг хэрхэн ажиллаж байгааг хянадаг. Тус лабораторийн “Чанарын гарын авлага”-т чанарын дотоод хяналтыг хэрхэн хэрэгжүүлэх, хянах явцыг зохицуулсан байдаг. Үүнийг энэхүү “Чанарын гарын авлага”-ын хэрэгжилтыг СХЗГ хянадаг.

3.3 Асуулт: Энэ лабораториуд олон улсад зөвшөөрөгдсөн лабораторийн шинжилгээний сорилын шалгалтанд хамрагдаж байсан уу? Сүүлийн 12 сарын хугацаанд лаборатори тус бүрийн хамрагдаж байсан сорилын шалгалтуудыг жагсааж бичих, (шалгалтыг явуулсан газрын нэр, ямар чиглэлийн шалгалт, матриц, анализ, z-оноо) [Section 1.2. of the Annex to Commission Decision 98/179/EC]

3.3 Хариулт: Зөгийн балны шинжилгээгээр хамрагдаж байгаагүй.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Үлдэгдлийн хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх гэж буй лаборатори нь төлөвлөгөөнд заагдсан химийн нэгдлүүдээр сорилын шалгалтанд орохоор төлөвлөж байгаа болохыг баталгаажуулна уу?

Зөвхөн зөгийн балны дээжинд бус ер нь өмнө дурьдсан А болон В бүлгийн химийн нэгдлүүдийн үлдэгдлийг үзэх шинжилгээгээр сорилын шалгалтанд орж байсан уу, тэдгээрийг нэрлэх хэрэгтэй болохыг шаардсан байна. УМЭАЦТЛ-ийн зүгээс эдгээр сорилын шинжилгээнд ордог болохыг баталсан.

Хүнсний зориулалтаар үржүүлж буй мал, амьтанд хэрэглэх эмийн идэвхитэй нэгдлүүд болон бусад химийн нэгдлүүдийн хэрэглээ болон зөвшөөрөл өгөх

4.1 Асуулт: Хүнсний зориулалтаар өсгөж буй мал, амьтанд хэрэглэх малын эмэнд а) зөвшөөрөл өгөх, в) түгээх, с) зах зээлд борлуулах, d) ашиглах-ыг зохицуулсан үндэсний хууль, тогтоомжууд байдаг уу?

Хууль тогтоомжийн тодорхой заалтууд дээрхи асуудлуудыг тусгаж, хүчин төгөлдөр болгож байдаг уу? (Article 7 indent 1 of Council Directive 96/23/EC).

4.1 Хариулт: Монгол улсад зөгийн эмчилгээнд хэрэглэхийг зөвшөөрсөн малын эм байхгүй байна. Бусад мал, амьтанд хэрэглэх малын эмийг малын эмийн импорт, бүртгэлийн хороо хариуцаж ажилладаг. Малын эрүүл мэндийн тухайн хуулинд малын эмч нарыг малын эмийг бичих, хэрэглэхийг зөвшөөрсөн байдаг.

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Үндэсний хууль тогтоомжийн ямар зүйл ангиудад дээрхи асуудлуудыг тусгаж өгсөн болохыг тодорхой бичих

Мал амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах тухай хуулийн 24.1, Эм, эмнэлгийн хэрэгслэлийн тухай хуулийн 4, 5, 7 дүгээр бүлэг, Эмийн хадгалалт хамгаалалтын журам, ХХААХҮС-ын 2017 оны А/49 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Улсын бүртгэлд малын эм, эмийн түүхий эд бүртгэх, түргэвчилсэн журмаар бүртгэх, хугацаа төлбөр тогтоох, зарцуулах журам”, “Мал эмнэлгийн Фармакопейн хорооны ажиллах журам”, “Малын эмийн салбар зөвлөлийн ажиллах журам”-ын хүрээнд мал, амьтны эмийн зохистой хэрэглээг нэвтрүүлэх, хянах, түгээх, зөвшөөрөл олгох тухай асуудлыг зохицуулж өгсөн байдаг. АХБ-ны ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төслийн хүрээнд “Зөгийн хачигтах өвчний үед хэрэглэх ургамлын гаралтай эмүүдийн технологи боловсруулах, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” төслийг хэрэгжүүлж Вартимон, Варбимон, Апивармон, Вармонти эмүүдийг малын эмийн бүртгэлд нэвтрүүлсэн байна (6). Үүнтэй холбогдуулан эдгээр эмүүдийн нэрсийг энд оруулж өгөх нь зүйтэй. Хэдийгээр Монгол улсад зөвшөөрөгдсөн зөгийнд хэрэглэх эм, бэлдмэл байхгүй гэж байгаа боловч жишээлбэл Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2019.01.07-ны өдрийн А/05 тушаалаар баталсан “Зөгийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх заавар”-ын дагуу варрооз, америк үжил, европ үжил, үрвэлдэй шохойжих өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн тулд Мал эмийн улсын бүртгэлд бүртгэлтэй эмүүдийг хэрэглэнэ гэсэн байна. Зарим судлаачдын хийсэн тайлан дүгнэлтүүдээс харахад малын эмийг зөгийнд хэрэглэхийг зөвшөөрсөн, мөн хэрэглээ нилээн хэмжээнд явагддаг гэсэн мэдээлэл байгаа нь ЕХ-нд өгсөн мэдээлэлтэй зөрүүтэй байгаа юм. ^[1]_{SEP}

4.2 Асуулт: Фермерийн аж ахуй эрхлэгчдэд (мал, амьтныг эзэмшигчид) хэрэглэж буй малын эмийн бүртгэлийг хөтлөх, нядалгаанд оруулах болон мал, амьтнаас гарах

бүтээгдэхүүнийг хурааж авахаас өмнө тодорхой хугацаанд малын эмийг хэрэглээг зогсоох тухай заасан хууль дүрмийн шаардлагууд байдаг уу? (Article 7 indent 1 and Article 10 of Council Directive)

4.2 Хариулт: хариулах боломжгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга:

- Эрх бүхий байгууллагаас энэ асуултанд хариулах боломжгүй гэсэн бөгөөд учир нь зөгийн эмчилгээнд хэрэглэдэг эм байхгүй учраас гэсэн байна.

Үүнтэй холбогдуулан эдгээр эмүүдийн нэрсийг энд оруулж өгөх юм. Хэдийгээр Монгол улсад зөвшөөрөгдсөн зөгийнд хэрэглэх эм, бэлдмэл байхгүй гэж байгаа боловч гарсан журам, судлаачдын хийсэн тайлан дүгнэлтүүдээс харахад малын эмийг зөгийнд хэрэглэхийг зөвшөөрсөн, мөн хэрэглээ нилээн хэмжээнд явагддаг гэсэн мэдээлэл байгаа нь энд өгч буй мэдээлэлтэй зөрүүтэй байгаа юм.

4.3 Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй мал, амьтанд хэрэглэхийг зөвшөөрсөн малын эмийн бүтээгдэхүүний жагсаалт (фармакологийн идэвхитэй нэгдлүүдийг тусгасан, ямар төрөл, зүйлд, яаж хэрэглэх арга замыг зааж өгсөн байх) байдаг уу? Хэрвээ байгаа бол, эрх олгосон боловч ҮХТ-ний хүрээнд оруулж өгөөгүй анхаарал/сонирхол татах (ЕХ-ны түвшинд) химийн нэгдлүүд байгаа юу (доорхи 4.5, 4.6, 4.7-заалтуудыг харарх)? (Article 7 indent 1 of Council Directive 96/23/EC)

4.3 Хариулт: Зөгийн эмчилгээнд хэрэглэх зөвшөөрөлтэй малын эм байхгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Монголд зөгийн эмчилгээнд хэрэглэх зөвшөөрөлтэй эм байхгүй

“Зөгийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх заавар”-ын дагуу варрооз, америк үжил, европ үжил, үрвэлдэй шохойжих өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн тулд Мал эмийн улсын бүртгэлд бүртгэлтэй эмүүдийг хэрэглэнэ гэсэн байна. Мөн АХБ-ны ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төслийн хүрээнд “Зөгийн хачигтах өвчний үед хэрэглэх ургамлын гаралтай эмүүдийн технологи боловсруулах, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” төслийг хэрэгжүүлж Вартимон, Варбимон, Апивармон, Вармонти эмүүдийг малын эмийн бүртгэлд нэвтрүүлсэн байна. Үүнтэй холбоотойгоор зөгийн эмчилгээнд хэрэглэдэг малын эмүүдийн нэрсийг шинэчлэн гаргах хэрэгтэй болсон байна. Зөгийн аж ахуйд мөрдөх мал эмнэлэг, ариун цэврийн нийтлэг шаардагуудыг мөрдөх журмын бичсэн шинээр бүтээсэн зөгийн хачгийн эсрэг хэрэглэх биологийн гаралтай эмүүдээс өөр зөгийн эмчилгээнд гэж тухайлан бүртгүүлсэн байхгүй боловч сум, дүүргийн мал эмнэлгийн нэгжийн малын эмч нараас бичиж өгдөг малын эмүүдийг ҮХТ-нд оруулж өгч байх нь цаашид эмийн замбараагүй хэрэглээг зохицуулах ач холбогдолтой юм. Бүртгэлтэй малын эмүүдийн хувьд

4.4 Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй мал, амьтанд stilbenes, thyrostats-ыг хэрэглэдэг үү? (Article 11.1 of Council Directive 96/22/EC)

4.4 Хариулт: Үгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Мэдээлэл өгөөгүй

4.5 Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй мал, амьтанд өсөлтийн зориулалтаар гормон болон beta agonists-ыг хэрэглэдэг үү? Хэрвээ хэрэглэдэг бол ийм төрлийн бүтээгдэхүүнийг хэрэглэсэн мал, амьтдыг ЕХ-руу экспортонд гаргахгүй байх баталгааг хангасан ангилан хуваалтын систем байдаг уу?

4.5 Хариулт: Үгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Мэдээлэл өгөөгүй

4.6 Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй мал, амьтанд Commission Regulation (EU) No 37/2010-ийн Хүснэгт 2-т жагсаасан эмийн идэвхитэй бодисуудыг хэрэглэдэг үү (жишээлбэл: chloramphenicol, nitrofurans, nitroimidazoles гэх мэт)?

4.6 Хариулт: Үгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

4.7 Асуулт: ЕХ-нд мал, амьтны тэжээлийн найрлаганд орохыг хориглосон жишээлбэл carbadox, olaquinox, nifoursol зэрэг химийн бодисуудын хэрэглээг зөвшөөрдөг үү?

4.7 Хариулт: Үгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Зөгийтэй хамааралгүй

4.8 Асуулт (Хэрвээ зөгийн балыг Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний хүрээнд оруулж байгаа бол зөвхөн хамааралтай) Балт зөгийн эмчилгээнд микробын эсрэг эм хэрэглэхийг зөвшөөрдөг үү (e.g. European and American foulbrood)?

4.8 Хариулт: Зөгийн эмчилгээнд малын эм хэрэглэхийг зөвшөөрөөгүй

Европын холбооны зүгээс тавьсан асуулт, тодруулга: Байхгүй

ДҮГНЭЛТ

Decision 2011/163/EU-ын дагуу Монголын талаас зөгийн балыг жагсаалтанд оруулах хүсэлтийн дагуу энэхүү үнэлгээг хийсэн. Энэхүү хүсэлтийг 2019 оны Гуравдугаар сарын 19-ний өдөр (Ref: 01/1093) хүлээн авсан. Санал болгож буй төлөвлөгөөг батлахаар авч хэлэлцэхийн өмнө зарим нэг нэмэлт мэдээлэл болон өөрчлөлтүүдийг хийх хэрэгтэй гэсэн дүгнэлтийг гаргаж байна. Тухайлбал:

Шинжилгээний цар хүрээний тухайд:

- Бүлэг А6: nitrofuran-ы метаболитийн илрүүлэх шинжилгээнд AHD-г оруулах
- Бүлэг В1: антимикробын эсрэг шинжилгээнд Sulphonamides, streptomycin and oxytetracycline-ыг оруулсан байх ёстой
- Бүлэг В2с: шинжилгээний цар хүрээг Carbamate-ийг оруулан өргөсгөж нэгээс илүү пиретройдын нэгдлийг шинжилгээнд хамруулсан байх. Ингэснээр хориглосон (өмнө нь ашиглаж байсан) болон одоогоор зөвшөөрөгдсөн байгаа (одоо хэрэглэж буй) carbamates болон pyrethroids-ийн нэгдлүүдээс хүрээлэн буй орчин бохирдох эрсдлийг тооцож авч үзэж байгаа юм.
- Бүлэг В3: Шинжилгээний хүрээ coumaphos-аас илүү гарах ёстой, Ингэснээр хориглосон (өмнө нь ашиглаж байсан) болон одоогоор зөвшөөрөгдсөн байгаа (одоо хэрэглэж буй) органофосфат нэгдлүүдээс хүрээлэн буй орчин бохирдох эрсдлийг тооцож авч үзэж байгаа юм.

Илрүүлэлтийн доод хязгаарын тухайд:

- Бүлэг В2с (мөн В2f): Ашиглаж буй шинжилгээний аргачлалын LOD дуоу илрүүлэх доод хязгаарыг тодорхойлох

Лаборатори болон шинжилгээний аргачлалын тухайд:

- Бүх шинжилгээг хийх лабораторийн итгэмжлэлийн цар хүрээ (ISO/IEC 17025)-ний тухай мэдээллийг ирүүлээгүй бөгөөд итгэмжлэлийг олгодог байгууллагын вэб сайтад нэвтэрч чадахгүй байсан тул мэдээллийг авах боломжгүй байлаа. Түүнчлэн, 2019 оны төлөвлөгөөнд оруулсан саналуудаас харахад, зарим шинжилгээний аргачлал нь баталгаажуулах түвшинд явагдаж байгаа юм байна. Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ашиглах бүх шинжилгээний аргачлалыг зохих ёсоор заавал баталгаажуулсан байх ёстой (Decision 2002/657/ЕС-ийн дагуу эсвэл түүнтэй адил түвшний стандартын дагуу) гэдгийг тэмдэглэн хэлэх хэрэгтэй юм. Зөгийн балны шинжилгээг хийх бүх шинжилгээний аргачлалуудыг бүгдийг нь баталгаажуулсны дараа Комисс төлөвлөгөөг батлах асуудлыг авч үзэх болно.

Энэхүү үнэлгээ нь нэмэлт мэдээлэл, тодруулгуудыг оруулсан бөгөөд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг дахин ирүүлэхээс өмнө эрх бүхий байгууллагын зүгээс тэдгээрийг авч үзэж нягтлах шаардлагатай юм.

5.3.2. Зөгийн бал экспортлох боломжийн талаар Монголын талаас хийж буй оролдлого, тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлүүд тэдгээрийг шийдвэрлэх алхмууд

153 ЕХ-ны орнуудад мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг импортоор оруулж ЕХ-ны зах зээлд гаргахтай холбоотойгоор дараахь таван чиглэлд асуудлыг авч үзэн зохих ёсны хууль журмуудыг мөрдөх шаардлагатай талаар Эхлэлийн тайлангийн 3 дугаар бүлэгт тайлбарлан бичсэн билээ. Үүнд:

- Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянах
 - Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах
 - Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналт
 - Хүнс болон тэжээлийн буцаан мөрдөх, хууль ёсны дагуу байх, хариуцлагын тухай
 - Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт
- 154 Дунд хугацааны тайлангийн энэ бүлэгт дээрхи таван чиглэлийн хүрээнд Монгол улсын зөгийн аж ахуйн салбарт хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, хүндрэл бэрхшээлүүд, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга замуудын талаар чиглэл тус бүрээр нь бичлээ.

5.3.3. Монгол улсад хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй малын, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, түүний дотор зөгийн баланд малын эмийн үлдэгдлийг хянах

155 Монгол улсад хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй малын, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, түүний дотор зөгийн баланд малын эмийн үлдэгдлийг хянах зорилгоор дараахь хууль эрх зүй, бодлогын баримт бичиг, заавар, журмуудыг Монгол улсад мөрддөг. Үүнд: Хүнсний тухай хууль, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль, Эрүүл ахуйн тухай, Органик хүнсний тухай хууль, Зөгийн балны Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 6294:2019, Зөгийн балны гарал үүслийг тогтоох арга MNS 4933:2000, Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх бичил биетний аюулгүй байдал болон эрүүл ахуйн шалгуур үзүүлэлтийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ MNS 6308:2012, Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх хүнд металлын үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 4504 : 2008, “Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх малын эмийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ” MNSCAC / MRL 2 : 2009, ХХААХҮЯ-ны Сайдын 2019 оны А-178 тушаалаар батлагдсан “Малын эмийн үлдэгдлийг хянах Үндэсний хөтөлбөр”, МЭЭГ-ны тушаалаар батлагдсан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар” зэрэг орно.

156 Мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнд малын эм болон пестицидийн үлдэгдэлд хяналт тавих тухай заасан хууль эрх зүйн баримт бичгүүд хангалттай байдаг боловч энэхүү үйл ажиллагааг хэрхэн хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, бүтээгдэхүүний дээж авч шинжилгээнд заавал хамруулах тогтолцоо үндэсний хэмжээнд хязгаарлагдмал түвшинд ажиллаж байна. Монгол улсын хүнсний аюулгүй байдлын бодлогын болон хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь үйлдвэрлэгчид бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлыг хариуцах ёстой, хяналт шинжилгээний үйл ажиллагааг эрсдэлд суурилсан байдлаар гүйцэтгэх ёстой гэсэн олон улсын зарчим дээр суурилж боловсруулагдсан байдаг. 2019 онд батлагдсан Монгол улсын Малын эмийн үлдэгдлийг хянах Үндэсний хөтөлбөрийн гол зорилго нь малын эмийн улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн баталгаатай эмээр хангах, эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх, эмийн үлдэгдлийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх замаар хүн, мал амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, худалдааны чөлөөт байдлыг дэмжиж олон улсын гэрээ, хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргийг хангахад чиглэсэн тогтолцоог бий болгоход оршино гэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл энэ хөтөлбөр нь тогтолцоог боловсронгуй болгоход чиглэсэн, өргөн цар хүрээ бүхий 5 зорилтын хүрээнд 72 үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна.

157 Бусад улс орнуудын хувьд, ялангуяа ЕХ-ны орнуудад Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний гол зорилго нь зах зээлд болон үйлдвэрлэлийн үе шат болгоноос хөтөлбөрт тусгасан хэмжээгээр мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний дээжийг санамсаргүй байдлаар цуглуулан авч төлөвлөгөөнд заасан малын эм, химийн

- бодисуудын шинжилгээг итгэмжлэгдсэн шинжилгээний лабораториудаар хийлгэж шинжилгээний нэгдсэн дүнг ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар цуглуулан авч олон нийтэд хүргэдэг байна. Төлөвлөгөөнд зөрчилтэй болон үл тохирол илэрсэн тохиолдолд мөн авах арга хэмжээг маш тодорхой тусгасан байдаг тул үүний дагуу зах зээлээс бүтээгдэхүүнийг татан авах, илүү өргөн хүрээнд шалгалт, хяналтыг хийх, дараа жилийн төлөвлөгөөнд тусгайлан дээж авалтыг оруулах гэх мэт арга хэмжээг авдаг.
- 158 Дээрхи хоёр мэдээллээс харахад адилхан Малын эмийн үлдэгдлийг хянах хөтөлбөр гэсэн нэртэй боловч хэрэгжүүлэх цар хүрээний хувьд Монгол улсын хувьд маш өргөн, илүү тогтолцоог сайжруулахад чиглэсэн байгаа бол ЕХ-ны хувьд маш тодорхой, зах зээлд худалдаалагдаж буй бүтээгдэхүүнээс санамсаргүй аргаар дээжийг цуглуулан авч шинжилгээнд хамруулах зорилгоор хэрэгжүүлдэг гэдгийг ялгаж ойлгох нь зүйтэй юм.
- 159 Малын эмийн Үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрийн 4 дүгээр зорилт болох Эмийн зохистой хэрэглээ, хүртээмж, хангамж, эмийн чанар аюулгүй байдлын баталгааг хангах хүрээний 4.4-д Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд эмийн үлдэгдлийг тандах шинжилгээг үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэх гэж оруулсан байгаа нь ЕХ-нд хэрэгжүүлдэг, мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг ЕХ-нд экспортлоход мөрдөх шаардлагатай байгаа Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөтэй төстэй гэж үзэхэд болж байна. МЭЕГ-ны тушаалаар батлагдсан Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааварт тусгаснаар сум, дүүргийн мал эмнэлгийн нэгжийн малын эмч зөгийн аж ахуйд малын эмийг хэрэглэхэд чухал үүрэгтэйгээр оролцож байна. Зөгийн аж ахуйн хувьд харьцангуй шинэ салбар бөгөөд одоо бүртгэгдсэн байгаа 10 гаруй зөгийн өвчинг оношлох болон эмчлэх чадамжийн талаар зарим судалгааны ажлуудад хангалтгүй гэж дурьдсан байна (555). МЭЕГ-ны тушаалаар Зөгийн өвчинтэй тэмцэхэд авах мал эмнэлгийн үйлчилгээний зааврыг баталж мөрддөг байна. Хэдийгээр зөгийд хэрэглэх эм гэж тусгайлан батлаагүй боловч малын эмийн хэрэглээ түгээмэл байгаа, мөн гаднаас оруулж ирж буй зөгийн бүлүүдээр дамжин шинэ төрлийн өвчин цаашид орж ирэхгүй гэж баталгаа байхгүй байгаа нь цаашид зөгийн баланд агуулагдах малын эмийн үлдэгдлийн асуудлыг эртнээс хяналтандаа авахад мэргэжлийн байгууллагууд одооноос анхаарах хэрэгтэй юм. Үүнтэй холбоотойгоор зөгийн аж ахуйд хэрэглэдэг малын эмүүдийн жагсаалтыг гарган Зөгийн балны ҮХТ-нд шинжилж үздэг байх санал дэвшүүлж байна.
- 160 Малын эмийн үлдэгдлийг хянах тогтолцооны салшгүй нэг чухал хэсэг нь олон улсын болон тухайн импортлогч улс орны стандарт, норм хэмжээнд заасны дагуу үлдэгдлийг илрүүлэх итгэмжлэгдсэн лабораторуудтай байх явдал юм. Монгол улсын хувьд энэ үүргийг Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лаборатори (УМЭАЦТЛ) итгэмжлэлийнхээ хүрээнд гүйцэтгэдэг бөгөөд олон улсын стандарт, шаардлагын түвшинд малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд хийх чадамжтай, цорын ганц итгэмжлэгдсэн лаборатори юм.
- 161 Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч МЭЕГ-ын харьяа УМЭАЦТЛ нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр мал, амьтны гоц халдварт, халдварт, паразит, халдваргүй, хордлогот өвчнийг илрүүлэх, оношлох, онош баталгаажуулах, тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ зөвлөх, хэрэгжүүлэх, экспорт, импортын мал, амьтан, тэдгээрийн түүхийн эд, бүтээгдэхүүнд мал эмнэлэг эрүүл ахуйн батлагаа гаргах, аймаг нийслэл, сум дүүргийн мал эмнэлгийн лабораторийг сүлжээ байдлаар нэгдсэн арга зүй, арга аргачлалаар хангаж ажиллах үндсэн чиг үүрэгтэй төрийн өмчит байгууллага юм. УМЭАЦТЛ-д Мал, амьтны гаралтай экспорт, импортын болон дотоодын үйлдвэрийн мах, махан бүтээгдэхүүний, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, далайн гаралтай бүтээгдэхүүн, малын тэжээл, дайвар бүтээгдэхүүн, өндөг, зөгийн гаралтай бүтээгдэхүүн, яс ясан эвэр, ясны шөл, бусад зэрэг нийт 2456 дээжинд хлорамфеникол, сульфонамидын бүлэг, тетрациклиний бүлэг, фторхинолоны бүлэг, нитрофураны бүлгийн эмийн 4 метаболит, пенициллин, стрептомицин, авермектиний бүлэг эм болон меламины бохирдлыг илрүүлэх үлдэгдлийн шинжилгээг түргэн тест, ЕЛИЗА, CHARM II болон Өндөр мэдрэмжит шингэний хроматограф, хийн хроматографийн аргуудаар хийж гүйцэтгэдэг байна.
- 162 Өнөөгийн байдлаар мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээнд дээжийг дараахь байдлаар хамруулж байна, үүнд: экспорт, импортын худалдаанд оролцож буй хуулийн этгээдүүд өөрсдийн бүтээгдэхүүний дээжээ авчирч өгөх, МХЕГ-ны харьяа байцаагчид эрсдэлд суурилсан үнэлгээний явцад дотоодын

зах зээлээс цуглуулсан дээж авчирч өгөх, мөн МХЕГ-ны Хилийн хорио цээрийн байцаагчдын цуглуулсан дээж, дотоодын үйлдвэрлэгчид өөрсдөө авчирч өгсөн дээжүүдэд шинжилгээг хийж байна.

163 Монгол улсын зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэл харьцангуй шинээр хөгжиж байгаа учраас салбарын түвшинд яригдах бал хураалтын хэмжээ, зөгийн бүлийн тоо гэх мэт тоо үзүүлэлтүүд харьцангуй бага, мал эмнэлгийн болон химийн бодисын хэрэглээ хязгаарлагдмал, байгалийн балт цэцэг бүхий бэлчээрийг голлон ашигладаг, зөгийн балны дээжинд шинжилгээг хийх чадамжтай зэрэг давуу талуудаа ашиглан Зөгийн балны ҮХТ-г богино хугацаанд боловсруулан баталж мөрдөж эхэлбэл ЕХ-ны орнууд руу зөгийн балыг экспортлох чухал шалгуурыг хангах болно.

164 Зөгийн балны ҮХТ-г боловсруулах, батлах үйл явцын талаархи олон улсын туршлагыг судалж үзсэн бөгөөд дараахь хоёр мэдээллийг орчуулан тайланд хавсаргаж байна. Үүнд: Хавсралт 2-т Энэтхэг улсын ЕХ-руу экспортлох зөгийн балан дах эм, пестицид болон хүнд металлуудын үлдэгдлийг хянах мониторингийн төлөвлөгөө, Хавсралт 3-т Бразил улсын Үлдэгдлийг хянах хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлсэн 10 жилийн туршлагыг танилцуулсан “Аналитик шинжилгээний салбарт хэрэгжих Бохирдлыг хянах үндэсний хөтөлбөр – Бразилийн жишээ”.

165 Цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээ

- Малын эмийн үлдэгдлийг хянах Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний 4.4-т (дээр дурьдсан) заасан Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд эмийн үлдэгдлийг тандах шинжилгээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх хүрээнд Зөгийн балны дээжийг цуглуулах ажлыг Хөтөлбөрийг хариуцан хэрэгжүүлэх МЭЕГ-тай ярилцаж, Зөгийн баланд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг 2021 он гэхэд батлан, хэрэгжүүлсэн байх. Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө нь бусад хаа-н гаралтай бүтээгдэхүүнтэй харьцуулахад харьцангуй хялбар байх бөгөөд учир нь үндэсний хэмжээнд хураан авч буй зөгийн балны хэмжээ ЕХ-ны заасан хамгийн доод ангилалд (300 тонн) хамаарах тул цуглуулах дээжний хэмжээ цөөхөн (10 дээж), одоогоор зөгийн аж ахуйд хэрэглэж буй малын эмийн хэрэглээ, тоо төрөл багатай, мөн шинжилгээнд хамрагдах аналит бодисын тоо цөөхөн зэрэг давуу талууд нь энэхүү хөтөлбөрийг нэн даруй эхлүүлэх боломжийг олгож байна.
- Зөгийн балан дахь малын эмийн үлдэгдлийг ЕХ-ны Council Directive 96/23/EC-д заасан түвшинд хүртэл шинжилгээг хийх чадамжийг нэмэгдүүлэхэд УМЭАЦТЛ-ийг шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангаж мэргэжилтнүүдийг сургахад хөрөнгө оруулалтыг үргэлжлүүлэн хийх хэрэгтэй байна. Ялангуяа А ангилалд хамаарах малын эм болон химийн бодисын үлдэгдэл байх ёсгүй гэсэн үр дүнг гаргахын тулд ррв түвшинд хүртэл шинжилгээг хийх чадамжтай хроматографийн багажийг MS/MS гэсэн хосолмол масс спектрометрийн багажаар шинжлэх хэрэгтэй болно. Мөн УМЭАЦТЛ нь бусад адил төстэй лабораториуд хамрагддаг олон улсын сорьцийн шинжилгээнд жил бүр хамрагдаж байснаар шинжилгээний үр дүнгийн баталгаатай байдал, олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдөх, заавал гаднын өндөр үнэтэй шинжилгээг хийлгэх шаардлага үүсгэхгүй байх зэрэг давуу талуудтай юм.
- Зөгийн аж ахуйд хэрэглэх малын эмийн талаар тусгайлсан заавар журмыг хэрэгжүүлэх сум дүүргийн малын эмч нар, зөгийчдийг чадавхижуулах, мал эм болон химийн бодисын хэрэглээний үр дагаврын талаар сургалт, мэдээллийг тараахад Мэргэжлийн холбоод болон МЭЕГ-ны харьяа байгууллагууд, төсөл хөтөлбөрүүдтэй хамтран ажиллах хэрэгтэй юм. Алслагдсан, хөдөө орон нутгийн хэрэглэгчдэд мэдээллийг хүргэхэд орчин үеийн онлайн социал болон бусад хэлбэрээр сургалтын хөтөлбөрийг тарааж болно.
- ЕХ-ны дүрэм ёсоор зөгийн баланд антибиотикийн үлдэгдэл байх ёсгүй гэж үздэг. Хэдийгээр экспортлогч орны ҮХТ-нд антибиотикийн үлдэгдлийн шинжилгээг заавал хийх ёстой гэж шаардаагүй боловч явцын дунд энэ төрлийн шинжилгээг хийлгэх, эсвэл Монголын зөгийн балыг ЕХ-ны итгэмжлэгдсэн лабораториудад шинжлүүлэх шаардлагатай гэсэн тохиолдолд ийм төрлийн шинжилгээнд хамрагдах магадлал өндөр. Тийм учраас заавал ганц УМЭАЦТЛ гэлгүйгээр аймгийн төвүүдийн лабораторийг, жишээлбэл зөгийн балны үйлдвэрлэл төвлөрсөн Сэлэнгэ аймгийн Мал эмнэлгийн лабораторийг түгээмэл хэрэглэдэг антибиотикийн үлдэгдлийг шинжилдэг чадамжтай болгож өгснөөр дотоодын хяналтыг хэрэгжүүлэх боломжтой юм.

5.3.4. Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянах

166 Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянахад өмнөх бүлэгт оруулсан Хүнсний тухай, Хүнсний аюулгүй байдлын тухай хуулиуд дээр нэмэгдэж доорхи хууль, дүрэм, журмуудын хүрээнд зохицуулалтыг хийдэг байна. Үүнд: Ургамал хамгааллын тухай хууль, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, “Хүнсний бүтээгдэхүүний пестицидийн үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ”, МХЕГ-ны Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд “Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх” зөвлөмж, Пестицид, Химийн бордоо, ахуйн хортон шавьж, мэрэгч устгалын болон ариутгал, халдваргүйтгэлийн бодисыг турших, ашиглах журам, Ургамал хамгаалах биологийн гаралтай бодисыг турших, бүртгэх, тэдгээрийг хэрэглэх, тэдгээрийг бүртгэлээс хасах журам зэрэг багтана.

167 Манай орны нөхцөлд зөгийн балан дахь пестицидийн үлдэгдлийн асуудал малын эмийн үлдэгдлийн асуудалтай харьцуулахад тийм ч их хурцаар тавигдаж эхлээгүй байна. Энэ нь зөгийн аж ахуйн байршил болон эрхэлж буй арга ажиллагаатай холбоотой гэж хэлж болох юм. Үүнийг дараахь байдлаар тайлбарлаж болно. Нэгдүгээрт, Монгол орны Зөгийн аж ахуйн салбар нь байгалийн зэрлэг балт цэцгийн бэлчээрийг голлон (нийт үйлдвэрлэлийн 80 хувь нь) ашиглаж үйлдвэрлэл явагддаг, Хоёрдугаарт байгаль цаг уурын эрс тэс уур амьсгалтай Монгол орны хувьд ургамал ургах хугацаа харьцангуй богиохон, хуурай уур амьсгалтай байдаг учраас ургамлын халдварт өвчин, хортон шавьжинд идэгдэх нь бага байдагтай холбоотойгоор пестицидийн хэрэглээ хязгаарлагдмал байдаг, Гуравдугаарт, газар тариалангийн аж ахуй эрхэлж буй бүс нутаг ихэнхидээ хойд талаараа буюу Сэлэнгэ, Дархан уул аймагт төвлөрсөн, улсын нийт газар нутгийн багахан талбайд тархсан байдаг зэрэг онцлогтой холбоотой. Дэлхийн зарим хөгжиж буй орнуудын хувьд, жишээлбэл Непал улс зөгийн балыг экспортлоход тулгарч буй гол бэрхшээл нь зөгийн баланд дахь пестицидийн үлдэгдэл өндөр байдаг нь нэг том бэрхшээл байдаг юм байна.

168 Гэхдээ энэ нь пестицидийн үлдэгдлийн асуудал байхгүй гэж хэлж байгаа биш бөгөөд цаашид зөгийн аж ахуй эрхэлдэг байгууллага, айл өрхийн тоо нэмэгдэж газар нутгийн хувьд газар тариалангийн аж ахуйг түшиглэсэн зөгийн бэлчээрийг сонгодог чиглэл рүү шилжиж эхэлбэл анхаарч үзэхээс өөр аргагүй болно. Тийм учраас эртнээс пестицидийн үлдэгдлийн талаархи мэдлэг, мэдээллүүдийг зөгийн аж ахуй эрхэлж буй фермерүүд, хүмүүст ойлгуулж мэдлэгжүүлж байх нь хамгийн нэн тэргүүний ээлжинд хийх ажил байх болно. “Зөгийн аж ахуйд хэрэгжүүлэх Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал” MNS 6852:2020-ын 6.4.1.9-д зөгийн суурийг пестицид (гербецид, инсектицид, фунгицидүүдийг нийтэд нь пестицид гэж нэрлэнэ) цацсан талбайд бэлчээрлүүлэхгүй гэж зааж өгсөн нь зөгийчдийн анхаарлыг ямар ч байсан энэ чиглэлд хандуулж өгсөн байна (10). Пестицидийг хамгийн ихээр ил талбайд болон хүлэмжинд тарьж төрөл бүрийн хүнсний ногоонд их байдаг. Үүний шалтгаан нь хүнсний ногоог ургуулахад их хэмжээний ус хэрэглэснээс чийгтэй орчин үүсч чийг, температурын тааламжтай нөхцөлд олон төрлийн өвчин үүсгэгч бичил биетэн болон хортон шавьжууд үржихэд хүргэдэг. Тийм учраас ийм төрлийн мэдээллийг шинжлэх ухаанч болон практик байдлаар тайлбарлаж хүргэж байх нь чухал юм.

169 ЕХ-нд Зөгийн балыг экспортлох зөвшөөрөл авах Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд пестицидийн үлдэгдлийн шинжилгээг хийх шаардлагатай гэсэн заалт байдаггүй боловч экспортолж эхэлсний дараагаас хийгдэх ЕХ-ны аудитын шалгалт болон экспортолж буй зөгийн балны дээжийг ЕХ-ны итгэмжлэлт лабораториудын шинжилгээнд хамруулах үед пестицидийн бүрэн шинжилгээг хийлгэх болно. Тийм учраас хэдийгээр өнөө үед тийм хурц асуудал гэж үзэхгүй байгаа боловч зайлшгүй анхаарч байх асуудал гэсэн хандлагатайгаар Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд газар тариалангийн бүс нутагт хамгийн өргөн хэрэглэж буй пестицидийн үлдэгдлийн шинжилгээг хийлгэж байхаар оруулж өгөх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

170 Цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээ

- Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах үндэсний төлөвлөгөөнд Сэлэнгэ, Дархан уул аймгийн бүс нутгийн газар тариалангийн талбайд хамгийн түгээмэл хэрэглэж буй пестицидийг зөгийн баланд шинжлүүлэх байдлаар оруулж өгөх. Ингэснээр цаашид зөгийн баланд пестицидийн үлдэгдэл илрэх эрсдлийн үнэлгээг бодит байдлаар тооцоход ач холбогдолтой юм.
- Пестицидийн бохирдолтонд өртөх эрсдлийг бууруулах үүднээс зөгийчид тухайн сум орон нутгийн газар тариалангийн бүсийн агротехникийн календарчилсан төлөвлөгөөтэй танилцах, аж ахуйн нэгжүүдтэй уулзаж ярилцан пестицид цацах хугацааг мэдэж байснаар зөгийн бэлчээрлүүлэх хугацаагаа уялдуулж өгч болно. Энэ ажилд орон нутгийн зөгийн холбоод, эсвэл зөгийчид өөрдсөө Сумын хөдөө аж ахуйн тасгийнхнаар дамжуулан уулзалт мэдээллийг солилцож болно. Мөн газар тариалангийн компаниудад ч гэсэн таримлын тоос хүртээлтэнд зөгийг хэрэглэхэд ач холбогдолтой байдгийг мэдэж байгаа учраас ажил хэрэг болох боломжтой гэж үзэж байна.

5.3.5. Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналт

- 171 Монгол улсад хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналтыг дараахь хууль, дүрэм, журмуудаар зохицуулна. Хүнсний тухай хууль, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль, Эрүүл ахуйн тухай, Органик хүнсний тухай хууль, Зөгийн балны Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 6294:2019, Зөгийн балны гарал үүслийг тогтоох арга MNS 4933:2000, Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх бичил биетний аюулгүй байдал болон эрүүл ахуйн шалгуур үзүүлэлтийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ MNS 6308: 2012, Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх хүнд металлын үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 4504 : 2008 зэрэг орно.
- 172 Хүнсний бүтээгдэхүүнд санамсаргүй тохиолдлоор орсон, хүнсний аюулгүй байдалд аюул, эрсдэл учруулж болзошгүй аливаа биологи, химийн бодис, гаднын биетийн эсхүл бусад бодисыг бохирдуулагч гэх бөгөөд эдгээр нь хүнсний үйлдвэрлэлийн боловсруулах, савлах, хадгалах гэх мэт үе шатанд хүнсний бүтээгдэхүүнд шилжин орсон байдаг. Түүнээс гадна хүрээлэн буй орчны бохирдлоос болж хүнсний бүтээгдэхүүн рүү шилжин орж бохирдлыг үүсгэсэн байдаг. Бохирдуулагч бодисуудад дараахь химийн нэгдлүүдийг оруулдаг бөгөөд үлдэгдлийг аль болох бага хэмжээнд байлгахаар хязгаарлалтыг тогтоож өгдөг. Үүнд: mycotoxins (aflatoxins, ochratoxin A, fusarium-toxins, patulin, citrinin), metals (cadmium, lead, mercury, inorganic tin, arsenic), dioxins and Polychlorinated Biphenyls (PCBs), Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (PAH), 3-MCPD, melamine, erucic acid, nitrates-ийн нэгдлүүд орж лабораторийн шинжилгээгээр агууламжийг тодорхойлох ёстой.
- 173 Хүнсний тухай хуулийн 10.1.1 дэх заалтад хүнсний чиглэлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнийхээ чанар аюулгүй байдлыг хангаж үйл ажиллагааныхаа үр дагаврыг өөрөө хариуцах, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн 7.1.2-т Хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд эрүүл ахуйн зохистой дадал, 7.1.3-т Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн шатанд үйлдвэрлэлийн зохистой дадал нэвтрүүлнэ гэж заасан байдаг. Энэ хүрээнд хүнсний чиглэлийн үйл ажиллагааны төрөл, хүчин чадал, газар зүйн байрлалаас үл хамааран хүнсний сүлжээний өөрт хамаарах үе шатанд хэрэгжүүлж бүтээгдэхүүнийхээ чанар, аюулгүй байдлыг ханган ажиллахад чиглэгдсэн байх ёстой юм.
- 174 Мөн зөгийн аж ахуйн салбарт хэрэглэх хэд хэдэн чухал баримт бичгүүдийг шинэчилж болон шинээр батлуулаад байна. Үүнд АХБ-ны санхүүжилтээр хэрэгжиж буй “Хөдөө аж ахуйн өртгийн сүлжээг дэмжих” төслийн хүрээнд шинэчлэн боловсруулсан Зөгийн балны Техникийн ерөнхий шаардлага (MNS 6294:2019), Зөгийн балны гарал үүслийг тогтоох арга (MNS 4933:2000), “Зөгийн аж ахуйд хэрэгжүүлэх Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал” MNS 6852:2020, мөн МЭЕГ-ны тушаалаар батлагдсан Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар зэрэг чухал баримт бичгүүдийг нэрлэж болох бөгөөд өөрөөр хэлбэл хууль эрх зүй, дүрэм журмын хүрээнд бохирдлыг хянахад чиглэсэн хангалттай хууль эрх зүйн шаардлагуудыг тусгаж өгсөн. Харин тулгарч буй гол бэрхшээл нь эдгээр баримт

бичгүүдийн хэрэгжилт өрхийн, аж ахуйн үйлдвэрлэлийн түвшинд ямар явагдаж байгааг шалгах хяналтын тогтолцоог зөв ажиллуулах, анхан шатны нэгжид ажиллаж буй үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн мэдлэг, туршлага, мэргэжлийн байгууллага, нэгжүүд нь хууль, дүрэм, зааварт тусгасан үүргүүдийг биелүүлэх чадамжтай эсэхэд байна гэж үзэж байна.

- 175 Ялангуяа хүнсний бохирдлын хүрээнд тухайн бүтээгдэхүүний техникийн шаардлагыг хангасан бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэсэн байх ёстой бөгөөд зөгийн балны хувьд өрхийн, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн түвшинд бүтээгдэхүүнийг боловсруулж, бэлдэж, савлаж, зах зээлд гаргаж байгаа, мөн алслагдсан хөдөө орон нутагт ихэнхи үйлдвэрлэл явагдаж байгаа нь бүх хяналт, шалгалт, мэргэжлийн зөвлөмжүүдийг өгөх үйлчилгээ нь сум орон нутгийн хөдөө аж ахуйн тасгийн мэргэжилтэн, байцаагч, мал эмнэлгийн нэгжид оногдож байна. ЕХ-ны хувьд ЕХ-ны гишүүн орон бүрийн хүнсний хяналтын байгууллага хяналт шалгалтыг хийж, тэдгээр хяналт шалгалт нь үр дүнтэй болж байгаа эсэхийг давхар хянах зорилго бүхий ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газраас жил бүр аудитыг хийдэг байна. Мөн ЕХ-нд зөгийн балыг экспортолж эхлэх үеэс Монгол улсад ч гэсэн ийм аудитыг явуулж ЕХ-ны улс руу экспортолж буй зөгийн бал үйлдвэрлэгчид нь дээр дурьдсан дүрэм журмын хүрээнд ажиллаж байгаа эсэхэд хяналт тавих болно
176. Зөгийн балыг харьцангуй богино хугацаанд экспортын бүтээгдэхүүн болгож чадсан орнуудын нэг нь Энэтхэг улс юм. Энэтхэг улс 1990-ээд оны экспортонд зөгийн балыг багахан хэмжээнд гаргадаг байж байгаад 1998 оны үед 9000 гаруй тонн хүрч, 2009 онд 15,587 тонн, 2019 онд 59,536 тонн зөгийн балыг экспортонд гаргажээ (29). Энэтхэг улсын туршлагаас судалж үзвэл энэхүү амжилтын гол хөшүүрэг нь хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг экспортонд гаргах зорилготой Хөдөө аж ахуйн болон боловсруулсан хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортыг хөгжүүлэх байгууллага (Agriculture and Processed Food Products Export Development Authority, APEDA) зөгийн аж ахуй эрхлэгчидтэй хамтран ажиллаж шаардлагатай дэмжлэг туслалцааг цогцоор нь үзүүлж байна. Үүнд: сургалт, судалгаа, зах зэлийг хөгжүүлэх, сав баглаа боодлыг сайжруулах, чанарын болон тоон хяналтыг улам сайжруулахад туслалцаа үзүүлэх, судалгаа хөгжил, санхүүгийн дэмжлэг зэрэг бүгд багтах бөгөөд экспортын үндсэн шалгуур болсон орны зүгээс тавьж буй шаардлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд тогтолцоог нь бий болгоход хамтарч ажиллаж чадсан байна.
- 177 Зөгийн балны шинжилгээг Улаанбаатар хотоос бусад аймаг, орон нутагт тухайн аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газрын харьяа лабораториудаар Зөгийн балны Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 6294:2019-ын үзүүлэлтүүдийн дагуу болон бохирдуулагч бодис, хүнд элементүүдийн шинжилгээг хийхээр холбогдох дүрэм журманд тусгасан байдаг. Гэхдээ ийм төрлийн шинжилгээг аймгийн Мал эмнэлгийн лаборатори болон МХЕГ-ны лабораториуд тэр бүрий хийж чаддаггүй. Тийм учраас цаашид шинжилгээ хийх лабораторийн чадамжийг дээшлүүлэх, хэрвээ ойрын хугацаанд энэ асуудлыг шийдэх боломжгүй тохиолдолд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд нэмж бохирдуулагч бодис, элементүүдийг шинжилдэг болохоор оруулж өгөн тандалтын байдлаар УМЭАЦТЛ-ийн шинжилгээнд хамруулах шийдлийг бодолцох нь зүйтэй юм.
- 178 Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар-ын 4.9 болон 5.4-д сумын мал эмнэлгийн улсын байцаагч зөгийн балны сорьцонд лабораторийн шинжилгээг хийх шаардлагатай тохиолдолд УМЭАЦТЛ-руу дээжийг явуулж шинжилгээний дүнг баталгаажуулна гэж заасан байна. Зөгийн балыг хуурамчаар үйлдвэрлэх, импортын хямд үнэтэй балыг Монгол бал мэтээр хуурамч хаяглан зарах, элсэн чихэр болон бусад сиропыг зөгийн баланд нэмэх гэх мэт зөгийн балны найрлагыг өөрчлөх асуудал байх эрсдэл өндөр байгааг салбарынхан болон худалдан авагч нар ч гэсэн шүүмжилж ярьдаг. Энэ асуудлыг шийдэх цорын ганц шийдэл нь өндөр нарийвчлал бүхий аналитик шинжилгээний аргачлалыг ашиглаж зөгийн баланд нэмэлтээр элсэн чихэр болон бусад ургамлын амтат сироп, нэмэлтийг хийгээгүй болохыг батлах юм. Одоогоор Монголын нөхцөлд ийм төрлийн шинжилгээг хийж чадахгүй байна. Эхний ээлжинд зөвхөн зөгийн баланд агуулагдах таван төрлийн моносахаридын агууламжийн хэмжээг тус тусад нь шинжилж гаргахаар УМЭАЦТ-ийн Зөгий судлалын лабораторид шингэний хроматограф багажийг худалдан аваад байна ((Хавсралт 4-д Хуурамч зөгийн балны тухай мэдээллийг орууллаа).
- 179 Зөгийн балны чанар, аюулгүй байдлын үзүүлэлтийг хийхэд шаардагдах Өндөр хүчин чадалтай, лабораторийн нарийн багаж, тоног төхөөрөмжүүдийг ажиллуулахад зөвхөн

багаж тоног төхөөрөмжөөс гадна мэргэшсэн лабораторийн ажилчдын асуудал маш чухал байдаг учраас судлаач миний бие өөрийн бичиж байсан товч мэдээллийг дараагийн тайланд оруулах болно. Энэхүү мэдээллээс зөвхөн тоног төхөөрөмж бус, түүнийг ажиллуулах мэргэжилтнүүд, багажны засвар үйлчилгээг хариуцах инженерийн үйлчилгээ, багажинд хэрэглэх урвалж бодис, сэлбэгүүдийн санхүүжилт, мөн тухайн шинжилгээнд яг тохирсон техник үзүүлэлтэй багаж мөн эсэх гэх мэт маш олон асуудлыг цогцоор нь авч үзэж байхгүй бол ганцхан багажийг худалдан авч өгснөөр асуудал шийдэгдэж чадахгүй байна. Тийм учраас цаашид хийгдэх аналитик лабораторийн шинжилгээний багажийг шинээр худалдан авахдаа нилээн сайн анхаарал хандуулж ач холбогдол өгч шийдвэр гаргаснаар зорьсон үр дүнд хүрэхэд их тустай байх юм. Харамсалтай нь энэ асуудлын тухай мэдээлэл хомс байдаг учраас ихэнхи хүмүүс багажийг авчихад болно гэсэн байр суурьнаас хандсанаар эцэст нь ашиглаж чаддаггүй үнэтэй багаж авснаар дуусах тохиолдлууд байсаар байна.

180 Цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээ

- Зөгийн аж ахуйд хэрэглэх хөдөө аж ахуйн зохистой дадлын талаархи мэдээллийг зөгийн аж ахуйн хэрэглэгчдэд тараах, сургалтыг зохион байгуулах, анхан шатны үзлэг хяналт хэрэгжиж байгаа эсэхийг шалгах зорилгоор тандан шалгалтыг жил бүр зохион байгуулахад МХЕГ болон мэргэжлийн холбоод хамтран зохион байгуулж болно. Хэдийгээр МХЕГ-ны чиг үүрэгт энэ үүрэг бүрэн харьяалагдах боловч экспортод чиглэсэн үйлдвэрлэлийн тухай ярьж байгаа тохиолдолд зөвхөн дан ганц хяналтын байгууллага, орон нутгийн мэргэжилтнүүдэд найдаад суух нь хангалтгүй гэж үзэж байна.
- Хүнсний бүтээгдэхүүн дэх бохирдуулагч химийн бодис, хүнд элементүүдийн шинжилгээг тандалтын аргаар авч шинжилдэг зарчмыг хэрэгжүүлэхийн тулд Үлдэгдлийг хянах үндэсний хяналтын төлөвлөгөөнд зарим хүнсний бохирдолтын үзүүлэлтүүдийг оруулж нэмж оруулж өгч болно.
- Мөн ойрын хугацаанд зөгийн балны найрлагыг агуулагдах жимсний сахарыг тодорхойлох шинжилгээг УМЭАЦТ-ны Зөгий судлалын лабораторид хийхээр төлөвлөж байгааг аль болох хурдавчилж эхлүүлэх хэрэгтэй. Эхний ээлжинд энэхүү лабораториор зөгийн балны найрлаганд агуулагдах 5 төрлийн моносахарид (глюкоз, фруктоз, сахароз, тураноз, малтоз)-ыг тус тусад тодорхойлохоор төлөвлөж байна. Харин дараагийн ээлжинд эдгээр моносахаридуудын гарал үүслийг өөрөөр хэлбэл хуурамч зөгийн бал биш болохыг батлах зэрэг илүү шинжилгээний багажны хүчин чадал, нарийн мэргэшил шаардсан шинжилгээнүүдийг хийхийн төлөө төлөвлөгөө гарган ажиллах нь зүйтэй юм.

5.3.6. Хүнс болон тэжээлийн гарал үүслийг эргэж мөшгих, хууль ёсны дагуу байх, шаардлагатай арга хэмжээг авах

181 Энэ үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд дараахь хууль, эрх зүйн, дүрэм журмын хүрээнд зохицуулна. Үүнд: Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль, Хүнсний тухай хууль, Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын болон гаалийн хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль, Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний тухай хууль, Төрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль, Мал эмнэлгийн гэрчилгээний загвар, хэрэглэх заавар”, Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар, MNS 6648:2016 “Хүнсний бүтээгдэхүүний сав боодлын шошгололтод тавих шаардлага, Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 172 дугаар тогтоол “Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг татан авах, устгах, дахин боловсруулах журам”, Зайлшгүй сав, баглаа болон боодол болон шошго хэрэглэх хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний төрлийг тодорхойлох, шошголох журам, Эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зохистой дадал нэвтрүүлэх зөвлөмж, Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ыг /2011 оны 311 тогтоол/, “Эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зохистой

дадал нэвтрүүлэх зөвлөмж” /2014 оны А-156 тушаал/ болон “Зөгийн аж ахуйд мөрдөх ХАА-н зохистой дадал” зэрэг орно.

182 Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль”-д заасны дагуу мал, амьтныг бүртгэх гэрчилгээний системээр дамжуулан мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мөшгих тогтолцоог Монгол улсад хэрэгжүүлдэг. Хүнсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 9.1-д Хүнсний чиглэлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох бүртгэлийг энэ хуулийн 9.5-д заасан журмын дагуу хүнсний сүлжээний өөрт хамаарах үе шатанд хөтөлнө гэж заасан байдаг бөгөөд мөн хуулийн 9.5-д Мал, амьтны гаралтай болон ургамал, түүний гаралтай хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох бүртгэлтэй холбогдсон журмыг хүнсний асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална гэж заасан байдаг. Энэ дагуу, Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2020 оны 4 дүгээр сарын 29-ны өдрийн А/117 тушаалаар Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааврыг баталсан. Энэхүү зааварт зөгийн аж ахуй болон зөгийн аж ахуйгаас үйлдвэрлэн гаргаж буй бүтээгдэхүүнийг бүртгэх, хөтлөх үе шатуудын талаар маш тодорхой зааж өгсөн байдаг. Энэхүү зааврын зөгийн балын гарал үүсэл, бүртгэлжүүлэлт, эргэн мөшгөхтэй холбоотой зарим заалтуудыг дараахь байдлаар оруулж байна. **Үүнд:**

Хоёр. Зөгийн аж ахуй эрхлэгч талын хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

2.9 Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, гарал үүслийн бүртгэлийг үнэн зөв бүрэн хөтөлж, тухай бүрт Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн малын эмчээр хянуулж гарын үсэг зурж баталгаажуулна

2.11 Харьяалагдах сум, дүүргийн Мал эмнэлгийн тасгаас зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар авна

2.12 Зөгийн бүлүүдээ давхардахгүй байдлаар гурван оронтой тоогоор дугаарлаж харьяалагдах сум, дүүргийн Мал эмнэлгийн тасагт хандан мал эмнэлгийн нэгдсэн мэдээллийн санд жил бүрийн 7 дугаар сарын эхний 15 хоногт шинэчлэн бүртгүүлнэ.

Гурав. Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

3.12 Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэл хөтлөөгүй, тухай бүр эмчээр гарын үсэг зурж баталгаажуулаагүй тохиолдолд малын эмч зөгийн баланд мал эмнэлгийн гэрчилгээний тодорхойлолт олгохгүй.

3.14 Зөгийн суурийг сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрээс гадагш шилжилт хөдөлгөөн хийхийн өмнө нь тандах үзлэгийн өмнөх дүн, зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэлийн мэдээллийг үндэслэн зөгийн суурьт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн эрүүл мэндийн тодорхойлолт олгоно.

Дөрөв. Сум, дүүргийн мал эмнэлгийн тасгийн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

Сум, дүүргүүдийн мал эмнэлгийн тасгийн нэгж тандах үзлэгийн дүн, зөгийн эрүүл мэнд, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэлийн холбогдох мэдээлэл, зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар, зөгийн бүлүүдийн дугаар зэргийг мал эмнэлгийн мэдээллийн санд оруулна.

Харьяалах сум, дүүрэгт байгаа нийт зөгийн бүлийн дугаарыг мал эмнэлгийн нэгдсэн мэдээллийн санд жил бүрийн долоодугаар сарын эхний хагаст шинэчлэн бүртгэнэ. Бүртгэхдээ тухайн аймаг нийслэлийн нэрний эхний хоёр үсэг, Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн кодод заасан сум, дүүргийн дугаар, зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар, зөгийн гэрээний дугаарыг ашиглана. Жишээлбэл Сэлэнгэ аймгийн Зүүнбүрэн сумын 03 дугаартай зөгийн аж ахуйн 009 дугаартай зөгийн бүлийг СЭ-19-е3-009 гэж бүртгэнэ.

4.8 Гэрээт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн малын эмчийн тодорхойлолтыг үндэслэн тухайн аж ахуйн бэлтгэсэн зөгийн балны цуврал тутамд мал эмнэлгийн гэрчилгээ олгоно.

4.9 Мал эмнэлгийн улсын байцаагч шаардлагатай тохиолдолд зөгийн балны сорьцонд сахарын хэмжээ, чийгийг рефрактометрээр, механик хольцыг мэдрэхүйн

эрхтнээр стандартад нийцэж буйг тодорхойлно. Шаардлагатай тохиолдолд сорьцийг лабораторид илгээнэ.

Тав. Аймаг, нийслэлийн мал эмнэлгийн засгийн газрын хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

Сум, дүүргийн мал эмнэлгийн тасаг, гэрээт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжээс ирүүлсэн зөгийн эмгэгт материал, зөгийн балны сорьцонд лабораторийн шинжилгээ хийх, шаардлагатай тохиолдолд Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лабораторид хүргүүлж шинжилгээний дүнг баталгаажуулна.

Зөгийн суурийн шилжилт хөдөлгөөн, зөгийн балны тээвэрлэлтийг хяналтын цэг дээр бүртгэх, хянах арга хэмжээг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

Зургаа. Хариуцлага

6.1 Энэхүү зааврыг зөрчсөн этгээдэд бүх шатны мал эмнэлгийн улсын байцаагч холбогдох хуульд заасан шийтгэл ноогдуулна.

183 Энэхүү заавар нь энэ онд батлагдсан учраас зөгийн бүлийн дугаарыг мал эмнэлгийн бүртгэлийн системд бүртгэх ажлууд хараахан хийгдэж эхлээгүй байгаа юм байна. Ерөнхийд нь дүгнэж хэлэхэд зөгийн балыг буцаан мөрдөх систем ажиллах эрх зүйн орчин бүрдсэн бөгөөд харин шат шатны түвшинд хэрэгжүүлэх ажлууд үлдэж байна.

184 Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох бүртгэлийг холбогдох хууль, тогтоомж, журмын дагуу хүнсний сүлжээний өөрт хамаарах үе шатанд хөтөлнө зөгийн аж ахуй эрхлэгчид хөтлөх ёстой (бүтээгдэхүүнд цувралын дугаар, савлалтын дугаарыг бичнэ). Ингэснээр аливаа нэг зөрчил дутагдал үүссэн тохиолдолд буцаах шаардлагатай зөгийн балны гарал үүслийг тодорхойлох боломжтой болно. Хэрвээ аж ахуйн нэгж нь зах зээлд нийлүүлсэн хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнээ хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй гэж үзвэл тэдгээрийг хүнсний сүлжээнээс буцаан авдаг.

185 Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль"-ийн 7.3-д “Хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч үйл ажиллагаандаа ... аюулын дүн шинжилгээ ба эгзэгтэй цэгийн хяналтын тогтолцоог хэрэгжүүлж болно”, 7 дугаар зүйлд “... хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний анхан шатны үйлдвэрлэлд хөдөө аж ахуйн зохистой дадал; хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд эрүүл ахуйн зохистой дадал; хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн шатанд үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлнэ” гэж тус тус заасан. Мөн олон улсын стандарт, зөвлөмжийн дагуу “Эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зохистой дадал нэвтрүүлэх зөвлөмж” /2014 оны А-156 тушаал/ болон “Зөгийн аж ахуйд мөрдөх ХАА-н зохистой дадал”, “Зөгийн бал. Техникийн шаардлага. MNS 6294:2019” стандарт зэрэг баримт бичгүүдэд зөгийн аж ахуйг эрхлэх үед мөрдөх эрүүл ахуй, ариун цэврийн шаардлагуудыг дэлгэрэнгүй зааж өгсөн байдаг.

186 Хэрвээ аж ахуйн нэгжүүд өөрсдийн үйл ажиллагаанд хөдөө аж ахуйн зохистой дадал хэрэгжүүлсэн тохиолдолд Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн дагуу итгэмжлэгдсэн тохирлын баталгаажуулалтын байгууллага хөндлөнгийн аудит хийхээр заасан. Өөрөөр хэлбэл зөгийн аж ахуй эрхлэгч хүсэлтээ гаргасан тохиолдолд итгэмжлэгдсэн баталгаажуулалтын байгууллага хөндлөнгийн аудит хийх эрх зүйн орчин бүрдсэн. Хэдийгээр НАССР тогтолцоог хэрэгжүүлсэн зөгийн аж ахуйн нэгж, иргэн одоогоор байхгүй байгаа боловч энэ онд шинээр батлуулсан “Зөгийн аж ахуйд мөрдөх ХАА-н зохистой дадал” баримт бичгийн дагуу олон аж ахуйн нэгж, иргэд НАССР-ийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна.

187 Нэгэнт аж ахуйн нэгжүүд үйл ажиллагаанд дээрх хууль, дүрэм журам, холбогдох стандартыг зайлшгүй дагаж мөрдөх үүрэгтэй тул зөрчлийн шинж чанараас хамаарч тэдгээрт хариуцлага ногдуулах хэд хэдэн хэлбэр бий. Үүнд, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 27.2-т зааснаар иргэн ба хуулийн этгээд нь өөрийн үйл ажиллагаанд Монгол улсын стандарт болон техникийн

зохицуулалтыг сахин биелүүлэх үүрэгтэй. Үүний дагуу, “Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай” хуулиас гадна хүнсний бүтээгдэхүүнтэй холбоотой стандартыг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйд Зөрчлийн тухай хууль ба Эрүүгийн хуулийн дагуу хариуцлага ногдуулна. Зөрчлийн тухай хуулийн 6.15-р зүйлийн 4 дэх хэсэгт шаардлага хангаагүй шошго бүхий хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг буцаан татаж аваагүй бол зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд зүйл, хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгохоор заажээ.

188 Олон улсын эрх зүйн баримт, бичгүүдэд нийцүүлэн, “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль” болон “Төрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль”-ийн хүрээнд Мал эмнэлгийн төрийн хяналтыг улсын хэмжээнд МХЕГ болон түүний харъяа байгууллагууд, үйл ажиллагааны хяналтыг МЭЭГ болон түүний харъяа байгууллагууд хэрэгжүүлдэг. “Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль” болон Засгийн газрын 2013 оны 172 дугаар тогтоол “Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг татан авах, устгах, дахин боловсруулах журам”-д тусгагдсан заалтуудыг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд “Зөрчлийн тухай хууль”-аар эргүүлэн татах, торгох, устгах гэх зэрэг хуулийн хариуцлага хүлээлгэдэг байна.

189 Одоогийн мөрдөж буй хууль эрх зүйн шаардлагуудыг хэрэгжилтэнд хяналт тавих гол үүргийг МЭЭГ ба МХЕГ хоёрт хяналтын эрхийг хувааж, давхцал үүсгэсэн байна. Нэг салбарын, нэг адил үйл ажиллагааны хяналтыг төрийн захиргааны 2 агентлаг зэрэг хариуцах болсны улмаас энэ хоёр байгууллагын аль алиных нь үйл ажиллагааны түвшинд болон үйлдвэрлэгчид, малчид, худалдаачид, боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн хувьд давхардал, хийдэл бүхий ойлгомжгүй нөхцөл байдлыг үүсгэж, харилцан зөрчилдсөн заавруудыг бий болгожээ гэсэн дүгнэлтийг НҮБ-ын ХХААБ-аас Монгол улсын мал эмнэлгийн салбарын өнөөгийн байдалд дүн шинжилгээ хийсэн багийнхны зүгээс дүгнэсэн байна (9). Мөн энэ багийнхны зүгээс төвөөс орон нутаг руу чиглэсэн мал эмнэлгийн удирдлагын босоо тогтолцоо сул учраас тухайн хувь хүнээс хамааралтайгаар ажил үүрэг гүйцэтгэх хандлага их байна гэсэн нь хууль дүрэм, журам, заавруудын хэрэгжилтэнд маш их нөлөөлөл үзүүлэхээр байна.

190 Цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээ

- МЭЭГ-ны даргын тушаалаар батлагдсан Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааварт тусгагдсан зөгийн аж ахуй болон зөгийн балны гарал үүслийг баталгаажуулах, нэгдсэн системд оруулж бүртгэлжүүлэх ажлын хяналтыг тандан судалгааны аргаар хянадаг тогтолцоог бий болгох нь зүйтэй юм. Хэдийгээр мэргэжлийн хяналтын байцаагчид эрсдлийн үнэлгээнд үндэслэж хяналтыг гурван жилд нэг удаа, шаардлагатай тохиолдолд 1-2 жилд хамруулах боломжтой гэж байгаа боловч зөгийн балыг хураах, савлах зэрэг үйлдвэрлэлийн дамжлагууд хөдөө орон нутагт, өрхийн үйлдвэрлэлийн түвшинд явагдаж байгаа нь тодорхой хэмжээний эрсдлийг дагуулна. Өөрөөр хэлбэл үнэхээр сумын мал эмнэлгийн тасгийн бүртгэлд хамрагдаж, гарал үүслийг дотоодын бүртгэл хяналтын дагуу явагдаж чадаж байна уу гэдгийг тогтоох шийдэл нь зах зээлд борлуулж буй зөгийн балыг тандан судалгаанд хамруулан эргэж мөшгих систем ажиллаж байгаа эсэхийг баталгаажуулах явдал юм.
- Зөвхөн зөгий бал төдийгүй хөдөө аж ахуйн гаралтай бусад бүтээгдэхүүний борлуулалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд зах зээлд танигдсан нэр хаягийг ашиглан хуурамч хаяг, шошгыг нааж борлуулахаас тохиолдол элбэг байдаг. Жишээлбэл Сэлэнгэ аймгийн Шаамарын зөгийн бал гэсэн хаягийг ашиглаад л үнэ багатай Хятад улсаас оруулж-ирсэн балыг савлан зарж ч болно. Энэ төрлийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд тухайн сум, орон нутгийн бүлэг, хоршоо, аж ахуйн нэгжүүд гарал үүслийг баталгаажуулах, эргэж мөшгих системийг өөрсдийн санаачлагаар сумын хөдөө аж ахуйн тасагтай хамтран хууль, дүрмийн дагуу биелүүлж, түүгээрээ өөрсдийн бүтээгдэхүүнийг баталгаажуулан зах зээлд сурталчилан таниулах
- Зөгийн аж ахуй болон зөгийн балны үйлдвэрлэл эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүдэд НАССР хэрэгжүүлэхэд техникийн болон зөвлөх туслалцаа үзүүлэх, ялангуяа НАССР-ийн үндсэн зарчмын нэг болох бүртгэлжилт, хөтлөлтийг хийж дадлагажуулахад чиглэсэн сургалт, хөтөлбөрийг тогтмол зохион байгуулах, эсвэл

онлайн болон сошиал хэрэгслэлийг ашиглан мэдээллийг хүргэхэд МХЕГ, МЭЕГ, төрийн бус байгууллага, олон улсын төсөл хөтөлбөрүүд хамтран ажиллах хэрэгтэй юм.

5.3.7. Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналт

- 191 Энэ үйл ажиллагааг явуулахад дараахь хууль эрх зүйн баримт бичгүүдийг баримтална. Үүнд: “Эрүүл ахуйн тухай хууль”, “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль” болон “Төрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль”-ийн хүрээнд МЭЕГ-ын даргын 2020 оны А-117 тоот тушаалаар батлагдсан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”, , MNS 6648:2016 “Хүнсний бүтээгдэхүүний сав боодлын шошгололтод тавих шаардлага, Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 172 дугаар тогтоол “Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг татан авах, устгах, дахин боловсруулах журам”, Зайлшгүй сав, баглаа болон боодол болон шошго хэрэглэх хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний төрлийг тодорхойлох, шошголох журам, Эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зохистой дадал нэвтрүүлэх зөвлөмж, Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам” /2011 оны 311 тогтоол/-уудаар зохицуулагдана.
- 192 Энэ хэсэгт зөгийн аж ахуйгаас үйлдвэрлэж буй зөгийн бал болон бусад бүтээгдэхүүнтэй шууд болон шууд бус байдлаар хүрэлцэж буй эд материал, зүйлүүд нь бүгд хүний эрүүл мэндэд аюул учруулахгүй байх ёстой гэсэн шаардлагыг мөрдөх ёстой. Өөрөөр хэлбэл зөгийн аж ахуйд хэрэглэж буй зөгийн сархиаг, зөгийн гэр, зөгийн өвөлжөө, бал ялгах, хадгалах байр, зөгий арчлах багаж, хэрэгсэл эрүүл ахуйн шаардлага хангасан, хүний эрүүл мэндэд хортой, аюул учруулах эрсдлийг үүсгэхгүй байх ёстой байдаг. “Эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зохистой дадал нэвтрүүлэх зөвлөмж” /2014 оны А-156 тушаал/ болон “Зөгийн аж ахуйд мөрдөх ХАА-н зохистой дадал”-ын заавал дагаж мөрдөх шаардлагуудыг зөгийн аж ахуй эрхэлж буй аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүс үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлснээр эрүүл ахуйн хяналтаас үүсэлтэй эрсдлийг бууруулахад чухал ач холбогдолтой юм.
- 193 Мөн энэ хэсэгт хүнсний бүтээгдэхүүнийг агуулж буй сав, баглаа боодол нь стандартын шаардлага хангасан материалаар хийгдсэн байх ёстой гэсэн зарчмыг маш чухалд авч үздэг. Ялангуяа хуванцар эдээр хийсэн савыг ашиглаж буй тохиолдолд заавал хүнсний зориулалтаар гэсэн тэмдэглэгээг хийсэн байх ёстой гэсэн шаардлага тавигддаг. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн хүрээнд “Хүнсний аюулгүй байдлын угтвар нөхцөлийг хангах хөтөлбөрийн 4-р хэсэг: Хүнсний сав баглаа боодлын үйлдвэрлэл” MNS ISO TS 22002-4 : 2020, “Нийлэг сав баглаа боодол. Техникийн шаардлага” 5547:2005 стандартыг баримталж байна. Мөн Улсын Их Хурлын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор баталсан “Ногоон хөгжлийн бодлого”-ын 3.1.6-д “Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээг боловсронгуй болгож, байгальд халгүйгээр хадгалах, савлах технологийг дэмжинэ” гэж заасан байдаг.
- 194 Манай улсын хөдөө аж ахуйн салбарын хүнсний бүтээгдэхүүнд зориулалтын бус сав, баглаа боодлыг хэрэглэж байгаа тухай байнга ярьж шүүмжилсээр олон жил болж байгаа боловч одоо ч гэсэн асуудлыг цэгцтэй болгож чадаагүй байна. Үүний гол шалтгаан нь нэгдүгээрт үйлдвэрлэгчид тэр бүрий энэ талын мэдээлэл, мэдлэг дутмаг, хоёрдугаарт сав, боодлын үнийг хямд байлгах гэсэн үүднээс тэр бүрий анхаарал хандуулахыг хүсдэггүй, хамгийн хямдхан савыг худалдан авдаг, гуравдугаарт манай улсад хүнсний сав, баглаа боодлын шинжилгээг хийх лабораторийн шинжилгээний чадамж, хүрэлцээ дутмаг байгаатай холбоотой юм. Хэдийгээр хууль эрх зүйн шаардлагууд нь байгаад байгаа боловч тэдгээрийг мөрдүүлэх тогтолцоо нь бүрдэж чадаагүй учраас цаашид хяналтыг нэмэгдүүлж, стандарт, шаардлагуудыг мөрдүүлэх үлдэж байна.
- 195 Зөгийн балны савлагааны шошгон дээрх агуулгыг “Хүнсний бүтээгдэхүүний сав боодлын шошгод тавих шаардлага” MNS 6648:2016 стандартыг баримтална /гарал үүсэл, үйлдвэрлэгчийн мэдээлэл, шимт чанарын мэдээлэл, хадгалах арга, хугацаа, хэмжээ, цувралын дугаар г.м/. Тухайн бүтээгдэхүүнд олон улсын стандарт, шаардлагыг хангасан зураасан код, үйлдвэрлэсэн хугацаа, холбогдох мэдээлэл, хаяг, шим тэжээлийн үзүүлэлт, хадгалах нөхцөл зэрэг мэдээллүүдийг шошгон дээр тэмдэглэх ёстой.

196 Сүүлийн жилүүдэд зөгийн аж ахуйнуудыг кластер байдлаар хөгжүүлэх санаачлагуудыг томоохон аж ахуйн нэгжүүд санаачлан эрчимтэй явагдаж байгаа нь зөгийн балыг зах зээлд борлуулахад шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг хийх боломжгүй байсан жижиг аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүс болон санаачлагч аж ахуйн нэгжүүдэд аль алинд нь хэрэгтэй хамтын ажиллагаа болж байна. “Гацуурт” компанийн зүгээс зөгийн балны савлагааны цехийг 2017 оноос ашиглалтад оруулж дотоодын зөгийн аж ахуй эрхлэгчидтэй хамтран зэрлэг цэцгийн зөгийн балыг стандартын шаардлага хангасан нэгдсэн савлагаа, шошго бүхий бүтээгдэхүүн болгон зах зээлд нийлүүлж байгаа нь энэ чиглэлд гарсан нэг том ахиц дэвшил юм. Ер нь Энэтхэг зэрэг зөгийн балны экспортоор тэргүүлэн ажиллаж буй орнуудад санхүүгийн хүчин чадал сайтай томоохон компаниуд жижиг зөгийн аж ахуй, эсвэл өрхийн түвшний үйлдвэр эрхэгчидтэй харилцан ашигтай хамтран ажилласан сайн туршлагууд дэлхийн улс орнуудад нилээн түгээмэл байдаг юм байна.

197 Цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээ:

- Зөгийн аж ахуйн нэгжүүдэд НАССР-ийн нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх, шаардлагатай мэргэжлийн болон техникийн туслалцааг үзүүлэх чиглэлээр төрийн байгууллагаас тодорхой арга хэмжээг авч ажиллах, туршилтын жижиг төслүүдийг хэрэгжүүлж загвар болгон танилцуулах
- Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөнд НАССР-ийг нэвтрүүлэх гэсэн шаардлагыг оруулж өгөх боломжтой бөгөөд ингэснээр экспортод гарч буй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрүүл, аюулгүй орчинд явагдсан болохыг баталгаажуулна.
- Зөгийн балны сав, баглаа боодлын аюулгүй байдлыг хангах, хаяг шошгын бичлэг үнэн зөв эсэхийг баталгаажуулдаг болох, үйлдвэрийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах чиглэлээр жижиг хэмжээний туршилтын төсөл, судалгааны ажлыг олон улсын төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх, олон улсын сайн туршлагыг нэвтрүүлэх
- Хүнсний зориулалтын сав, баглаа боодлын лабораторийн тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн хангамжийг нэмэгдүүлэн, хяналтын ажилтнуудыг чадавхжуулах зэрэг арга хэмжээнд дэмжлэг үзүүлэх
- Хуванцар савны олон улсын ангиллын тэмдэглэгээг хэрэглээнд хэвшүүлэх зорилгоор хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд сурталчлан таниулах арга хэмжээ авч зөгийн аж ахуйн эрхлэгчдэд зориулан сав, баглаа боодлын эрүүл ахуй, чанар стандарт, аюулгүй байдлын талаар тусгайлан сургалт зохион байгуулах,
- стандартын шаардлага хангасан сав үйлдвэрлэдэг дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийг зөгийн аж ахуйн нэгжүүдтэй холбож тэдний захиалгын дагуу бүтээгдэхүүн нийлүүлэх боломжит гарцуудыг хайж ажиллах

5.4. Монголын зөгийн балыг Европын Холбооны гуравдагч орны импортлох бүтээгдэхүүний жагсаалтад оруулахаар Европын Холбоонд хүргүүлэх баримт бичгийн төслийг нягтлан зөрчилдөж байгааг нь залруулах, дутагдалтай хэсгийг нь гүйцээх, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох төрийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх

198 “Монголын зөгийн балыг Европын Холбооны гуравдагч орны импортлох бүтээгдэхүүний жагсаалтад оруулахаар Европын Холбоонд хүргүүлэх баримт бичгийн төслийг нягтлан зөрчилдөж байгааг нь залруулах, дутагдалтай хэсгийг нь гүйцээх, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох төрийн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх”-ийг гүйцэтгэхдээ ЕК-ийн Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар руу явуулах Зөгийн балны ҮХТ-г үнэлэх баримт бичгийг судлаачийн зүгээс шаардлагатай залруулга, өөрчлөлтүүдийг хийн шинэчилэн Хавсралт 6 – д орууллаа. Ингэж шинэчилж залруулгыг хийхдээ өмнөх 2 болон 3 дугаар бүлэгт бичсэн зөгийн аж ахуйн салбарт мөрдөж буй хууль эрх зүйн орчин, эдгээр хууль дүрмийн хэрэгжилтийн явц, холбогдох байгууллагуудын оролцоо, зөгийн аж ахуйн салбарын мэдээлэл зэрэг дээр тулгуурласан бөгөөд хэрвээ цаашид “Дүгнэлт” хэсэгт дэвшүүлсэн саналуудыг шинээр боловсруулах Зөгийн балны ҮХТ-д оруулж батлах тохиолдолд зарим мэдээллүүдийг өөрчлөх шаардлагатай болно.

5.5. Дүгнэлт

199 Монгол улсын Зөгийн аж ахуйн салбар сүүлийн арван жилийн хугацаанд эрчимтэйгээр хөгжиж байгааг энэ салбарын цөөхөн хэдэн статистик үзүүлэлтүүдээс харахад ойлгомжтой юм. 2019 оны үзүүлэлтүүдийг харвал өмнөх оноос 3402 зөгийн бүл буюу 27.7 хувиар, 2010 оноос 5.4 дахин өссөн үзүүлэлт харагдаж байна. Мөн сүүлийн 10 жилийн байдлаар зөгийн бүл жилд дунджаар 29.1 хувиар өсчээ. Зөгийн балны жилийн ургацын хэмжээ 2015 онд 120 орчим тонн байсан бол 2019 оны байдлаар 250-300 орчим тонн хүрээд байна (ХХААХҮЯ-ны мэдээлэл, 2019). Үүнтэй уялдуулан, ойрын хугацаанд Монголд үйлдвэрлэсэн зөгийн балыг Солонгос, Япон, Хятад орны гадаад зах зээл рүү экспортлох алхмуудыг хувийн томоохон компаниудын зүгээс санаачлан ажил хэрэг болгоод байгааг хэлэхэд тааламжтай байна.

200 Дэлхийн экспортын зөгийн балны том зах зээл болсон ЕХ-ны орнууд руу Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох бүрэн боломжтой байна. Үүний тулд ЕХ-руу Зөгийн балыг экспортлоход мөрддөг дүрэм журмын хүрээнд Монгол улсын зүгээс өмнө хийж байсан үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн явуулах, ЕХ-ны мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлоход мөрддөг дүрэм журамд зөгийн балны үйлдвэрлэл нийцэж буйг баталгаажуулах тогтолцоог явцын дунд улам боловсронгуй болгох хэрэгтэй байна. Судалгааны үр дүнд гарч буй дүгнэлт, саналуудыг дараахь байдлаар тоймлон хүргэж байна.

- Монгол улсын Хүнсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой бүх хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь Олон улсын стандарт, зөвлөмжид нийцүүлэн батлуулсан байдаг учраас олон улсын түвшинд, тэр дундаа ЕХ-ны улсуудад мал амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргахад шаардлагатай хууль эрх зүйн орчин хангалттай бүрдсэн байна.
- Сүүлийн 2 жилийн хугацаанд боловсруулж батлуулсан Зөгийн аж ахуйд хэрэгжүүлэх ХАА-н зохистой дадал, Зөгийн балны Техникийн Ерөнхий шаардлага, Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавруудыг зөгийн аж ахуйн анхан шатны нэгжүүдээс эхлэн бүх л хүнсний сүлжээний үе шат бүрт хэрэгжүүлэх, хэрэгжиж буйг баталгаажуулах хяналт тавьж чадах тогтолцоог сайн ажиллуулах үлдэж байна.
- ЕХ-ны улсууд руу зөгийн балыг экспортлоход нэн тэргүүнд тавьдаг шаардлага болох Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг Монгол улсад хэрэгжүүлж эхлээгүй байна. ЕК-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газар руу 2017, 2019 онд явуулсан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг (Хавсралт 1) үнэлэх хуудсанд ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх болно гэдгийг баталгаажуулсан боловч (4 жилийн өмнөөс) өнөөг хүртэл хийгдээгүй байна. Тийм учраас ҮХТ-г боловсруулах, батлуулах, хэрэгжилтийг эхний байдлаар 2020-2021 онд хийж байж ЕХ-руу дахин хүсэлт явуулах саналыг дэвшүүлж байна.
- Зөгийн балны ҮХТ-г хэрэгжүүлэхэд энэ салбарын онцлог болох нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ тийм их биш, зөгий ихэнхидээ байгалийн балт цэцэг бүхий бэлчээрээс балаа цуглуулдаг, химийн болон малын эмийн хэрэглээ хязгаарлагдмал зэрэг нөхцөл байдалтай уялдан бусад мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнтэй харьцуулахад харьцангуй хялбар байх юм. Хэрвээ тухайн орон өөрсдийн Үлдэгдлийг хянах үндэсний хөтөлбөр, төлөвлөгөө байхгүй тохиолдолд ЕХ-ны удирдамжийн дагуу (Эхлэлийн тайлангийн Хавсралт) богино хугацаанд дотооддоо боловсруулж батлуулах бүрэн боломжтой.
- Монгол улсаас ЕК-ийн Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар руу 2017, 2019 онуудад бөглөж явуулсан ҮХТ-г үнэлэх баримт бичгийг судалж, мөн одоогийн зөгийн балны салбарын нөхцөл байдал дээр үндэслэн шинээр боловсруулах Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөтэй холбогдуулан дараахь саналыг дэвшүүлж байна. **Үүнд:**
 - а. ХХААХҮЯ-ны ХҮБХЗГ-ын харьяа Зөгийн балыг экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх ажлын хэсэг байгуулж, гишүүдээр МЭЕГ, МХЕГ болон зөгийчдийг төлөөлсөн ТББ-уудаас оролцуулж Зөгийн балны ҮХТ-г боловсруулж, батлуулан, хэрэгжилтэнд хяналт тавьдаг байхаар тусгах саналтай байна. ҮХТ-ны хэрэгжилтэнд олон байгууллагууд оролцох шаардлагатай болж байгаа учраас ийм бүтэц байхгүй байгаа нь ЕХ-ны зүгээс Монгол улсад ирүүлсэн дүгнэлтэнд "МХЕГ-ын ХХААХГ-аас төлөвлөгөөний дагуу зөгийн

балны дээжийг цуглуулан авч байгааг хянах үүргийг хэн хариуцах вэ” гэдгийг тодруулж асуухад хүргэсэн.

- b. ҮХТ-ний гол зорилго нь зөгийн баланд агуулагдах малын эмийн үлдэгдлийг шинжилгээг ЕХ-ны стандарт шаардлагын дагуу хийж гүйцэтгэн, Үндэсний хэмжээнд баталгаажуулахад оршиж байгаа юм. Үүнтэй холбогдуулан энэ ҮХТ-г боловсруулахад МЭЕГ-аас мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, хэрэгжилтэнд МЭЕГ-ын харьяа нэгжүүдийг татан оролцуулах, УМЭАЦТЛ-иар дээжний шинжилгээг хийлгэх, лабораторийн чадамжтай холбоотой үүсч болох асуудлыг шийдвэрлэх зэрэгт чухал үүрэг гүйцэтгэнэ.
- c. МЭЕГ-ын зүгээс ХХААХҮ Сайдын тушаалаар батлагдсан “Үлдэгдлийг хянах үндэсний хөтөлбөр”-тэй Зөгийн балны ҮХТ-г уялдуулан ойрын хугацаанд хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна. МХЕГ-ын зүгээс дээжийг цуглуулах, шинжилгээний үр дүнг цуглуулан ажлын хэсэгт мэдээлэх, үл тохирол үүссэн тохиолдолд холбогдох хууль эрх зүйн хүрээнд шаардлагатай арга хэмжээг авч ажиллана.
- d. Зөгийн балны ҮХТ-нд European Council Directive 96/23/EC-д заасан химийн нэгдэл, малын эм, бохирдуулагчдын шинжилгээг заавал үзэх ёстой байдаг ба антибиотикийн үлдэгдэл байхыг зөвшөөрдөггүй. Гэхдээ зөгийчдийн дунд малын эмийн хэрэглээ нэмэгдэж байж болзошгүй гэдэг үүднээс МЭЕГ-ын заавраар түгээмэл хэрэглэдэг антибиотик болон газар тариалангийн бүсд их хэрэглэж буй зарим пестицидийн шинжилгээг хийх байдлаар ҮХТ-нд оруулан тандан судалгааг хийж эхэлснээр цаашид химийн бохирдолтой гарч болох эрсдлээс эртнээс хамгаалж болох юм. Мөн ҮХТ-нд эргэн мөшгих, НАССР-ийн хэрэгжилт гэх мэт экспортонд тавигддаг бусад шаардлагуудын биелэлт ямар байгааг судалгаанд оруулж болох юм.
- e. Монгол улсын зөгийн балны үйлдвэрлэлийн нийт хэмжээ 300 тонноос бага байгаа учраас European Council Directive 96/23/EC-д заасны дагуу 10 дээжийг шинжлэхэд хангалттай бөгөөд эдгээр цуглуулсан нийт дээжний 50%-д нь В1 болон В2 (с) бүлэгт, 40% нь В3 (а), (в), (с) бүлгүүдэд харьяалагдах үлдэгдлийн шинжилгээг, үлдсэн 10%-ийг улс орон бүр өөрсдийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж сонгох шинжилгээг сонгох бөгөөд микотоксины шинжилгээ хийлгэвэл сайн гэсэн байдаг. А6 бүлэгт хамаарагдах үлдэгдлийн шинжилгээнд нийт дээжний 10%-ийг хамааруулна. 2017, 2019 онуудад хүргүүлсэн манай саналд 50 дээжийг шинжилнэ гэж оруулсан байсан боловч ЕК-ийн зүгээс бүх дээжээ дахин ЕХ –ны итгэмжлэгдсэн лабораториудаар хийлгэх шаардлагатай гэсэн тохиолдолд зөвхөн А, В бүлэгт хамаарагдах үлдэгдлүүдээс гадна бусад малын эм, антибиотикуудын шинжилгээг давхар хийлгэх зэрэг асуудлууд үүсч болзошгүй бөгөөд санхүүгийн хувьд нилээн өндөр үнэтэй байх болно. Тийм учраас 50 гэсэн дээжний тоог 10 болгох санал дэвшүүлж байгаа юм.
- f. Эдгээр А, В бүлэгт багтах үлдэгдлүүдийн шинжилгээний илрүүлэлтийн хамгийн бага түвшин 0.1µg/kg (chloramphenicol) – аас эхэлж байгаа нь шинжилгээний маш өндөр нарийвчлалтай багажууд болох шингэний болон хийн хроматографийн багажуудыг масс детектортой (GC/MS/, LC/MS), эсвэл масс/масс детектортой (LC/MS/MS, GC/MS/MS) байхыг шаардаж байна. Монгол улсад УМЭАЦТЛ итгэмжлэлийнхээ хүрээгээр малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг зөгийн баланд хийж байгаа бөгөөд энэ жил LC/MS/MS багажийг худалдан аваад байгаа юм байна.

6. Энэхүү Үйл явцын тайлангийн 5-д Монгол улсаас ЕК-ийн Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар руу явуулах Зөгийн балны ҮХТ-г үнэлэх баримт бичгийг Зөгийн аж ахуйн салбарт мөрдөж буй хууль эрх зүйн орчин, эдгээр хууль дүрмийн хэрэгжилтийн явц, холбогдох байгууллагуудын оролцоо, зөгийн аж ахуйн салбарын мэдээлэл зэрэг дээр тулгуурлан шинэчлэн бөглөсөн. Хэрвээ цаашид “Дүгнэлт” хэсэгт дэвшүүлсэн саналуудыг шинээр боловсруулах Зөгийн балны ҮХТ-д оруулж батлах тохиолдолд зарим мэдээллүүдийг өөрчлөх шаардлагатай болно.

6.Зөгийн балыг экспортлох ажлыг зохион байгуулах арга хэмжээний талаар зөвлөмж боловсруулах

6.1Зөгийн балыг экспортлох үеийн эрх зүйн орчин

201 Зөгийн балыг экспортлох үед Монгол улсын хэд хэдэн хуулиуд болон эдгээр хуулиудыг хэрэгжүүлэх хүрээнд дагалдан баталсан дүрэм, журмыг мөрддөг. Үүнд:

“Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын болон гаалийн хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль”- ийн хүрээнд зөгийн балыг экспортлох үйл ажиллагаа зохицуулагдаж явагдах бөгөөд зарим заалтуудаас дурьдвал:

11 дүгээр зүйл. Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүн экспортлоход тавих шаардлаганд импортлогч улстай тохиролцсон хорио цээрийн нөхцөл, эсвэл хорио цээрийн талаарх Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенци, олон улсын байгууллагаас гаргасан стандарт, удирдамж, зөвлөмжид нийцсэн байх, экспортын шаардлага хангаж буйг нотолж эрх бүхий байгууллагаас гэрчилгээ олгосон байх.

24 дүгээр зүйл-д заасан амьтан, ургамлыг экспортлоход импортлогч улстай байгуулсан гэрээ, хэлэлцээр болон энэ хуульд заасан нөхцөл, шаардлагад нийцүүлэн хорио цээрт оруулж, үзлэг, шинжилгээ хийнэ. Шинжилгээг олон улсын стандартад нийцсэн аргаар хийнэ.

25 дугаар зүйл (Импорт, экспортын гэрчилгээг олгох тухай)-ийн 25.2.Экспортын гэрчилгээг хорио цээрийн хяналт, эрүүл мэндийн үзлэг, шинжилгээний дүн, энэ хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг харгалзан тусгайлан эрх олгосон мэргэжлийн байгууллага олгоно.

25.3.Экспорт, импортын гэрчилгээ нь олон улсын амьтны халдварт өвчний болон ургамал хамгааллын байгууллагын баталсан загварын дагуу хийгдэж, экспортлогч, импортлогч улсын харилцан тохиролцсон хэлээр бичигдсэн байна.

25.4.Экспортын гэрчилгээг тухайн амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг ачуулахын өмнө 24 цагийн дотор олгосон байна.

Энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэх үүднээс Засгийн газрын 2003 оны 173 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар Амьтан, ургамал, түүхий эд бүтээгдэхүүнд экспорт, импортын гэрчилгээ олгох журмыг баталсан байдаг. Энэ журмын 2.1-д заасны дагуу Амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүнийг экспортлогч иргэн, хуулийн этгээд нь хүсэлтээ хууль тогтоомжид заасан хугацаанд дор дурдсан мэдээлэл, баримт бичгийн хамт мэргэжлийн хяналтын байгууллагад ирүүлнэ. Үүнд:

- амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүний гарал үүслийн гэрчилгээ;
- худалдах, худалдан авах гэрээ, бэлэглэлийн гэрээ болон түүнтэй адилтгах баримт бичиг;
- экспортлогч нь хуулийн этгээд бол улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, иргэн бол иргэний үнэмлэхийн нотариатаар баталгаажуулсан хуулбар;
- мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн лабораторийн шинжилгээний дүн;
- амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх, тээврийн хэрэгслийн төрөл, замын чиглэл; нэвтрүүлэх хилийн боомтын нэр, хугацаа;
- амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүний тоо, хэмжээ, боловсруулалтын байдал (хагас боловсруулсан, түүхий, хөлдөөсөн, шинэ гэх мэт), савлалт, шошго, аюулгүй байдлын талаарх мэдээлэл зэрэг дагалдах баримт бичиг.
- Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн 9, 11 дүгээр зүйл, 24.3 дахь хэсэгт заасан шаардлагыг хангасан нөхцөлд хорио цээрийн хяналт, эрүүл мэндийн үзлэг, лабораторийн шинжилгээний дүнг үндэслэн экспортын гэрчилгээг мэргэжлийн хяналтын байгууллага олгоно.

Энэ журмын 3.1-д Экспортлох амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүнд улсын байцаагч нь дараахь дарааллаар үзлэг, шалгалт хийхээр тусгасан. Үүнд:

3.1.1. экспортлох амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүнд эрх бүхий байгууллагаас олгосон гэрчилгээ /сертификат/, дагалдах бичиг баримтын бүрдэлтэд хяналт, шалгалт хийж, бүртгэл хөтлөх;

3.1.2. бичиг баримтын зөрчилгүй нөхцөлд экспортлох амьтан, ургамал, бүтээгдэхүүн, түүнийг тээвэрлэж буй тээврийн хэрэгсэлд үзлэг, шалгалт хийх.

3.2. Үзлэг, шалгалтаар зөрчил илрээгүй нөхцөлд мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн хяналтын улсын байцаагч нь экспортын гэрчилгээг баталгаажуулан гаалийн хяналтад шилжүүлнэ.

“Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай” хууль.

Энэхүү хуулийн 3 дугаар зүйлд хуулийн үйлчлэх хүрээг “хүнсний түүхий эдийн анхан шатны үйлдвэрлэл эрхлэх, хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх болон тэдгээрийг хадгалах, тээвэрлэх, худалдах, үйлчлэх, импортлох, экспортлох, хүнсийг савлах, шошголох зэрэг хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд үйлчилнэ” гэж заасан байдаг.

31 дүгээр зүйлийн 31.5-д “Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүн нь эрүүл мэндийн болон эрүүл ахуй, ариун цэврийн нөхцөл, шаардлагыг хангасан эсэхийг улсын хэмжээнд мал эмнэлгийн салбарын ерөнхий байцаагч, аймаг, нийслэлд салбарын ерөнхий байцаагчийн зөвшөөрснөөр мал эмнэлгийн улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагч баталгаажуулан олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ олгоно.” гэж хуульд зааж өгсөн. Лабораторийн шинжилгээний дүн болон холбогдох бичиг, баримтуудыг үндэслэн МЭЕГ-аас Олон улсын мал эмнэлгийн Гэрчилгээ болон МХЕГ-аас экспортын Гэрчилгээг тус тус олгоно гэжээ.

Мал, амьтны эрүүл мэндийн хуулийг үндэслэн “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-ыг баталж гаргасан бөгөөд энэхүү зааврын 2, 3, 4, 5 дугаар зүйлд Мал эмнэлгийн байгууллагын Олон улсын гэрчилгээг зөгийн баланд авахын тулд мөрдөх шаардлагатай үйл ажиллагааг дараахь байдлаар зохицуулж өгсөн:

Хоёр. Зөгийн аж ахуй эрхлэгч талын хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

2.9 Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, гарал үүслийн бүртгэлийг үнэн зөв бүрэн хөтөлж, тухай бүрт Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн малын эмчээр хянуулж гарын үсэг зурж баталгаажуулна

2.11 Харьяалагдах сум, дүүргийн Мал эмнэлгийн тасгаас зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар авна

2.12 Зөгийн бүлүүдээ давхардахгүй байдлаар гурван оронтой тоогоор дугаарлаж харьяалагдах сум, дүүргийн Мал эмнэлгийн тасагт хандан мал эмнэлгийн нэгдсэн мэдээллийн санд жил бүрийн 7 дугаар сарын эхний 15 хоногт шинэчлэн бүртгүүлнэ.

Гурав. Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

3.12 Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэл хөтлөөгүй, тухай бүр эмчээр гарын үсэг зурж баталгаажуулаагүй тохиолдолд малын эмч зөгийн баланд мал эмнэлгийн гэрчилгээний тодорхойлолт олгохгүй.

3.14 Зөгийн суурийг сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрээс гадагш шилжилт хөдөлгөөн хийхийн өмнө нь тандах үзлэгийн өмнөх дүн, зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэлийн мэдээллийг үндэслэн зөгийн суурьт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн эрүүл мэндийн тодорхойлолт олгоно.

Дөрөв. Сум, дүүргийн мал эмнэлгийн тасгийн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

4.4 Сум, дүүргүүдийн мал эмнэлгийн тасгийн нэгж тандах үзлэгийн дүн, зөгийн эрүүл мэнд, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэлийн холбогдох мэдээлэл, зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар, зөгийн бүлүүдийн дугаар зэргийг мал эмнэлгийн мэдээллийн санд оруулна.

4.6 Харьяалах сум, дүүрэгт байгаа нийт зөгийн бүлийн дугаарыг мал эмнэлгийн нэгдсэн мэдээллийн санд жил бүрийн долоодугаар сарын эхний хагаст шинэчлэн бүртгэнэ. Бүртгэхдээ тухайн аймаг нийслэлийн нэрний эхний хоёр үсэг, Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн кодод заасан сум, дүүргийн дугаар, зөгийн аж ахуйн бүртгэлийн дугаар, зөгийн гэрээний дугаарыг ашиглана. Жишээлбэл Сэлэнгэ аймгийн Зүүнбүрэн сумын 03 дугаартай зөгийн аж ахуйн 009 дугаартай зөгийн бүлийг СЭ-19-еЗ-009 гэж бүртгэнэ.

4.8 Гэрээт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн малын эмчийн тодорхойлолтыг үндэслэн тухайн аж ахуйн бэлтгэсэн зөгийн балны цуврал тутамд мал эмнэлгийн гэрчилгээ олгоно.

4.9 Мал эмнэлгийн улсын байцаагч шаардлагатай тохиолдолд зөгийн балны сорьцонд сахарын хэмжээ, чийгийг рефрактометрээр, механик хольцыг мэдрэхүйн эрхтнээр стандартад нийцэж буйг тодорхойлно. Шаардлагатай тохиолдолд сорьцийг лабораторид илгээнэ.

Экспортын зөгийн бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхойлодоо Мал эмнэлгийн Гэрчилгээний системээр дамжуулан мал, амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мөшгих тогтолцоог Монгол улсад хэрэгжүүлдэг. Зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, зөгийн балны гарал үүслийн бүртгэлийг үнэн зөв, бүрэн хөтөлж, тухай бүр гэрээт мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн малын эмчээр хянуулж баталгаажуулна. Хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох бүртгэлийг холбогдох хууль, тогтоомж, журмын дагуу хүнсний сүлжээний өөрт хамаарах үе шатанд хөтөлнө. Бүтээгдэхүүний хаяг шошгыг Монгол Улсын “Хүнсний тухай” хуулинд заасан шаардлагаас гадна импортлогч улсын тавьсан шаардлагад нийцүүлэн бэлтгэнэ.

Гаалийн бүрдүүлэлт, хяналт шалгалтыг Гаалийн тухай хуулин 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу хийх бөгөөд Гаалийн ерөнхий газар (ГЕГ)-ын даргын 2010 оны 638-р тушаалаар батлагдсан “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам”-аар үйл ажиллагааг зохицуулдаг. Гаалийн бүрдүүлэлт гэдэг нь гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааг гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үеэс гаалийн бичиг баримтыг, шаардлагатай тохиолдолд барааг шалгах, ногдуулсан татварыг төлсний дараа барааг олгох, эсхүл гаалийн хилээр гаргахыг зөвшөөрөх хүртэлх цогц үйл ажиллагаа юм. Экспорт, импортын гаалийн бүрдүүлэлт дараах үе шаттай явагдана:

- Гаальд экспортоор гаргах барааг мэдүүлэх.
- Гаалийн бичиг баримтыг шалгах.
- Бараа, тээврийн хэрэгслийг шалгах.
- Гаалийн болон бусад татварыг ногдуулж, барагдуулах.
- Эзэнд нь олгох, эсхүл гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг зөвшөөрөх.

“Мэдүүлэх” гэдэгт гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгслийн талаарх шаардлагатай бүх мэдээллийг гаалийн мэдүүлгийн маягтын дагуу бичиж, холбогдох бичиг баримтын хамт гаалийн байгууллагад өгөхийг ойлгоно. Зөгийн балыг экспортоор гаргах тохиолдолд МХЕГ-ын Экспортын гэрчилгээ болон МЗЭГ-ын Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ гэх мэт шаардлагатай баримт бичгүүдийг хавсаргасан байна

Гарал үүслийн гэрчилгээ нь тухайн бараа бүтээгдэхүүн бүхэлдээ болон хэсэгчлэн Монгол улсад үйлдвэрлэгдсэн болохыг албан ёсоор баталгаажуулсан үнэт цаас юм. Монголын үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим (МҮХАҮТ)-аас экспортын барааны гарал үүслийг гэрчлэх бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гарал үүслийн гэрчилгээг олгодог. Гарал үүслийн гэрчилгээ олгох үйл ажиллагаа нь “Монгол улсаас гарал үүсэлтэй экспортын барааны гарал үүсэл тодорхойлох, гарал үүслийн гэрчилгээ олгох журам”-аар зохицуулагддаг. Гарал үүслийн гэрчилгээ хэдэн төрөл байдаг бөгөөд ЕХ-ны орнууд руу импортолж байгаа тохиолдолд FORM A-г бөглөдөг. Манай улс дэлхийн өндөр хөгжилтэй 37 /Австрали, Беларус, Канад, Япон, Шинэ Зеланд, ОХУ, Норвеги, АНУ, Турк, Лихтенштейн болон Европын холбооны улс орноос Хөнгөлөлтийн Ерөнхий Системийн дагуу худалдааны болон гаалийн тарифын хөнгөлөлт эдэлдэг. Энэхүү хөнгөлөлтийг

Гарал үүслийн гэрчилгээ FORM A-ын үндсэн дээр авдаг. Гарал үүслийн гэрчилгээ FORM A авахыг хүссэн бизнес эрхлэгчид доорх бичиг баримтуудыг бүрдүүлж өгнө. **Үүнд:**

- Гадаад худалдааны гэрээний хуулбар /бараа худалдах, худалдан авах/
- Өргөдөл Form A
- Үнийн нэхэмжлэх, Сав баглаа боодлын мэдээлэл
- Тухайн компани, аж ахуйн нэгжийн хүчин төгөлдөр бүхий улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар, хувь хүний хувьд иргэний үнэмлэхний хуулбар
- Тухайн бараанд авсан тусгай зөвшөөрөл болон чанар, эрүүл ахуйн гэрчилгээний хуулбар гэх мэтийг хавсаргах.

6.2 Зөгийн балыг экспортлох үеийн шат дараалсан алхмууд

202 Өмнөх бүлгүүдэд хийсэн судалгааны ажил дээр үндэслэн зөгийн балыг экспортлох үйл явцыг гурван үед авч үзлээ.

203 Нэгдүгээрт, зөгийн балыг үйлдвэрлэн гаргаж буй анхан шатны үе.

204 Хоёрдугаарт, экспортын бүрдүүлэлтийн үеийн хяналт шалгалтын үе.

205 Гуравдугаарт гаалийн бүрдүүлэлтийг хийж хилээр гаргах үе шат гэж авч үзсэнээр зөгийн балны анхан шатны үйлдвэрлэлд оролцогчдын үүрэг хариуцлагыг тодотгож өглөө. Ингээд эдгээр гурван шат тус бүрд хэрэгжүүлэх шаардлагатай үйл явцыг тайлбарлан хүргэж байна.

206 Нэгдүгээрт, зөгийн балны үйлдвэрлэл эрхэлж буй аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүсийн түвшинд Монгол улсад мөрдөж буй мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргах хууль, дүрэм, журмыг үйлдвэрлэлийн өдөр тутмын ажиллагаанд хэрэгжүүлэх хэрэгтэй. Үүнд:

- Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааврыг өдөр тутмын ажиллагаандаа хэвшил, дадал болгож мөрдөх хэрэгтэй. Энэхүү зааврын дагуу тухайн сум, орон нутгийн мал эмнэлгийн нэгжтэй хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулж, зөгийн эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, гарал үүслийн бүртгэлийг үнэн зөв хөтөлснөөр Мал эмнэлгийн олон улсын гэрчилгээг авах үндсэн шалгуурууд болох зөгийн балны гарал үүсэл, бүртгэлжүүлэлт, эргэн мөшгих боломжийг биелүүлэх болно. Энэ талаар энэхүү судалгааны Үйл явцын тайлангийн 3.4-т товчлон авч оруулсан.
- ЕХ болон Монгол улсын Хүнсний аюулгүй байдлын хууль эрх зүйн хүрээнд хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч нар үйлдвэрлэлийн бүх үе шатны эрүүл ахуй, аюулгүй байдлыг баталгаажуулах үүрэг хүлээсэн байдаг. Энэ хүрээнд 2020 онд батлагдсан Зөгийн аж ахуйд мөрдөх ХАА-н зохистой дадлыг хэрэгжүүлж боломжтой тохиолдолд Стандарт хэмжил зүйн газар зэрэг итгэмжлэлийн байгууллагаас гэрчилгээг авч баталгаажуулах нь зөгийн балны үйлдвэрлэлийн явцад ямар нэг хүний эрүүл мэндэд аюултай эрсдэл үүсэхээс урьдчилан сэргийлж өгнө.
- Зөгийн балны лабораторийн шинжилгээний хувьд хоёр өөр лабораторид, хоёр өөр зорилгоор шинжилгээг хийлгэх шаардлагатай. МХЕГ-ын харьяа Хүнсний аюулгүй байдлын лавлагаа лаборатори болон аймгийн лабораториудад “Зөгийн бал. Техникийн шаардлага. MNS. 6294:-2019”-ийн үзүүлэлтүүдийн дагуу шинжилгээг хийдэг. Харин УМЭАЦТЛ-д зөгийн балан дахь малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг хийдэг тул Экспортод гаргах зөгийн балны дээжийг тус хоёр лабораторид өгч шинжилгээний үр дүнг авсан байх шаардлагатай.

207 Хоёрдугаарт, экспортын бүрдүүлэлтийн хяналт шалгалтын үе буюу зөгийн балыг Монгол улсад мөрдөж буй мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг хяналт шалгалтаар оруулж, зохих ёсны гэрчилгээ, баримт бичгийг бүрдүүлэх ёстой бөгөөд үйл явцын дарааллыг дараахь байдлаар тайлбарлан хүргүүлж байгаагаас гадна мөн схемчлэн харуулж байна. Үүнд:

- Тухайн жилд үйлдвэрлэсэн зөгийн балны цуврал тутамд мал эмнэлгийн гэрчилгээг малын эмчээр тодорхойлуулж Мал эмнэлгийн тасгаар баталгаажуулж авна. Зөгийн хураасан ижил чанартай балыг нэг цуврал болгон дугаарлаж бал хураасан хугацаа, зөгийн суурийн дугаар, савны дугаарыг ашиглаж болно. Жишээлбэл: 20-7-05-2-3 гэх дугаар нь 2020 оны 7 дугаар сарын

05-ны өдрийн 2 дугаар сууриас хураасан 3-р савны бал гэсэн утга агуулж байна. Мөн сумын ХАА-н тасгаас Мал эмнэлгийн тодорхойлолт, гарал үүслийн бичиг зэргийг Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааварт заасны дагуу авна. Эдгээр баримт бичгүүд нь Олон улсын мэл эмнэлгийн гэрчилгээ, Экспортын гэрчилгээ, Гарал үүслийн гэрчилгээ авахад зайлшгүй шаардлагатай.

- Экспортонд гаргах гэж буй зөгийн балны дээжийг УМЭАЦТЛ-д өгч малын эмийн үйлдэгдлийн шинжилгээг, ХАБҮЛЛ-д эрүүл ахуйн шинжилгээг тус тус хийлгэх бөгөөд СХЗГ-ын итгэмжлэх албанд “Зөгийн бал. Техникийн шаардлага. MNS. 6294:-2019”-ийн үзүүлэлтүүдийн дагууг шинжилгээг хийлгэснээр СХЗГ-аас Тохирлын гэрчилгээ, МЭЕГ-аас Мал эмнэлгийн олон улсын гэрчилгээ авах, МХЕГ-аас Экспортын гэрчилгээ авахаар хүсэлт гаргахдаа хавсаргаж өгөх ёстой.
- Экспортын бүрдүүлэлтийн тухайд, МХЕГ, МҮХАҮТ, МЭЕГ, УМЭАЦТЛ, ХАБҮЛЛ, СХЗГ зэрэг хэд хэдэн төрийн хяналт шалгалтын байгууллагууд оролцож байгаа бөгөөд тэдгээрийн үйл ажиллагаа нь өмнөх хэсэгт орсон Мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлох үед мөрдөх хууль, тэдгээрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон дагалдан гарсан журам, заавруудаар зохицуулагддаг.

Шинжилгээний байгууллагаар шалгуулах	УМЭАЦТЛ-д дээжийг малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг хийлгэж хариуг авна. ХАБҮЛЛ-т дээжийг өгч зөгийн балны эрүүл ахуйн шинжилгээ, СХЗГ-ын итгэмжлэх албанд стандартын үзүүлэлтүүдээр шинжилгээг хийлгэж хариуг авна.
Гарал үүслийн гэрчилгээ	МҮХАҮТ-д Гэрээний хуулбар, Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, Нэхэмжлэх Сав баглаа боодлын хуудас, Чанарын лиценз зэргийг өгч гарал үүслийн гэрчилгээ авна
Стандартад нийцэж байгааг баталгаажуулах гэрчилгээ	СХЗГ-т гэрээ, шалгалтанд тэнцсэн тухай гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, МХЕГ-ын эрүүл ахуйн гэрчилгээ, СХЗГ-ын чанарын гэрчилгээг өгч, тохирлын гэрчилгээ авна
Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ	МЭЕГ-т УМЭАЦТЛ-ийн лабораторийн шинжилгээний дүн, орон нутгийн мал эмнэлгийн тасгийн малын эрүүл мэндийн гэрчилгээ болон гарал үүслийн гэрчилгээг өгч Олон улсын Мал эмнэлгийн гэрчилгээг авна.
Экспортын гэрчилгээ	МХЕГ-т гарал үүслийн гэрчилгээ, МХЕГ-ын эрүүл ахуйн шинжилгээний бичиг, СХЗГ-ын баталгаажуулалт, Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ, Импортлогч орноос ирэх зөвшөөрлийг үндэслэн олгоно.

- Мөн МХЕГ-ын албан ёсны сайтаас Мал, амьтан тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдхүүнийг улсын хилээр экспортлох үед бүрдүүлэх баримт бичиг, хуулийн үндэслэл бүхий мэдээллийг авч болно (<http://www.exportcenter.mn/inspection/>).

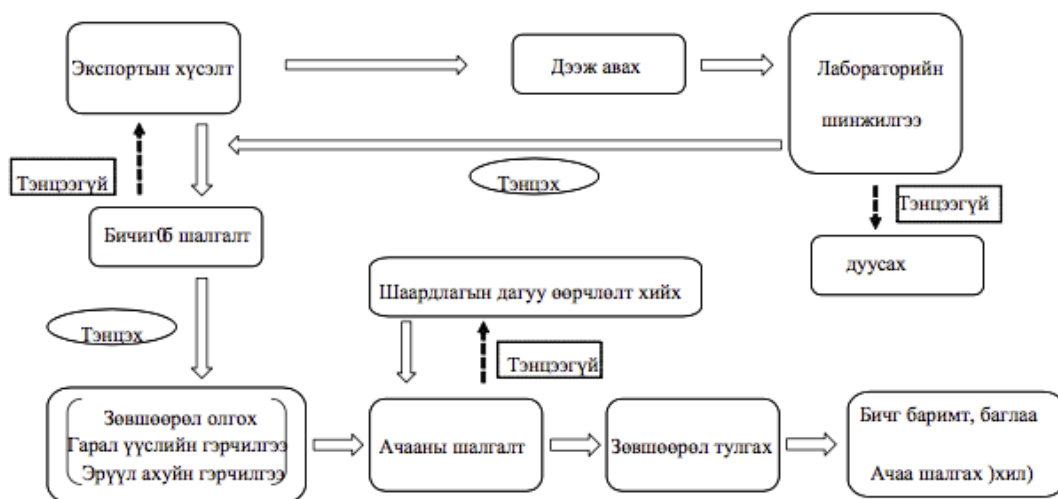
208 Гуравдугаар үе шат нь гаалийн бүрдүүлэлтийн явц байх бөгөөд МХЕГ-аас зөгийн баланд Экспортын гэрчилгээг авсны дараа гаалийн бүрдүүлэлтийг хийн бараа бүтээгдэхүүнийг Монгол улсын хилээр гаргана. Гаалийн бүрдүүлэлтийг хийхийн тулд Экспорт, импортын гаалийн бүрдүүлэлт хийх журмын дагуу дараах үе шаттай явагдана:

- Гаальд мэдүүлэх.
- Гаалийн бичиг баримтыг шалгах.
- Бараа, тээврийн хэрэгслийг шалгах.
- Гаалийн болон бусад татварыг ногдуулж, барагдуулах.
- Гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг зөвшөөрөх.

209 Илүү ойлгомжтой байлгах үүднээс зөгийн балыг экспортонд гаргахаас өмнөх экспортын бүрдүүлэлтийн үе шатуудыг схемчлэн харуулж байна.

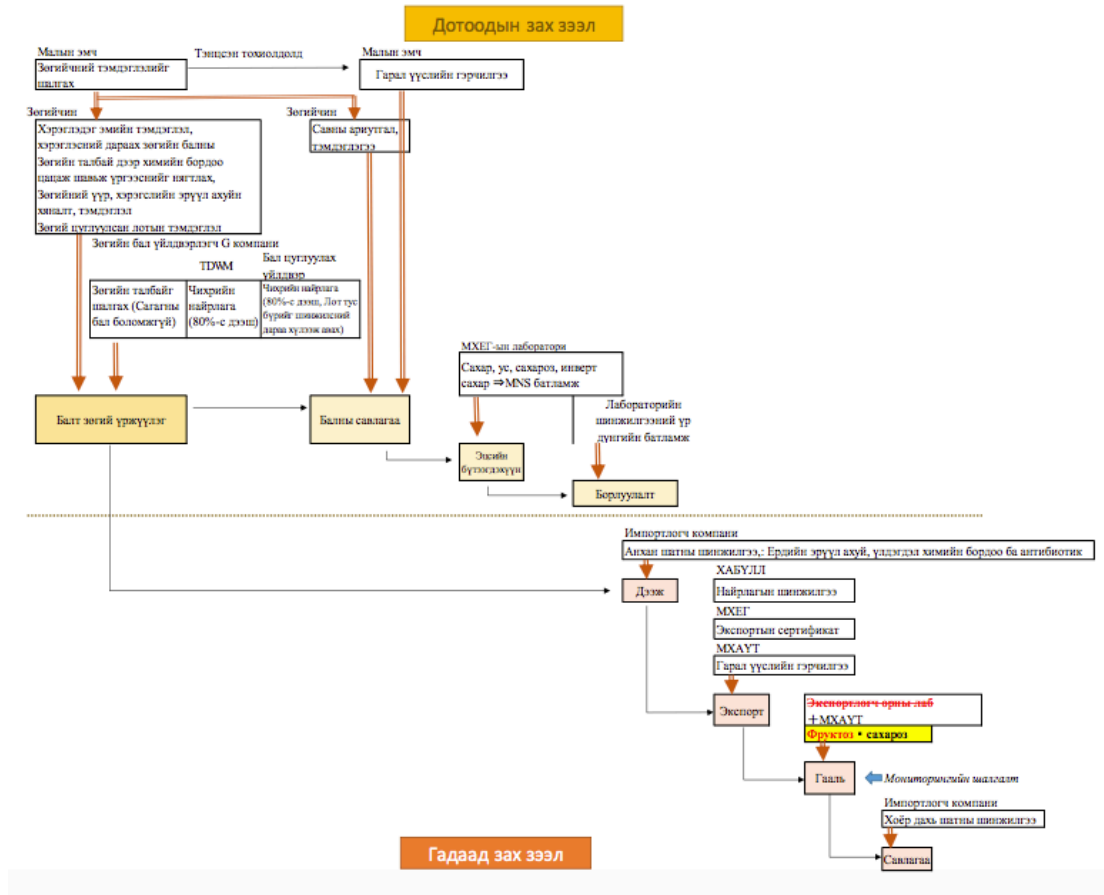
210 Зураг Экспортын бүрдүүлэлт

(Эх сурвалж: Монгол улсын ХАА-н салбарын суурь судалгааны эцсийн тайлан, 2017)

211 Зөгийн балны экспортын үе шатны тогтолцоог ЖАЙКА-ийн судалгааны багаас хийсэн Монгол улсын ХАА-н салбарын суурь судалгаанд дараахь байдлаар схемчлэн үзүүлсэн байна.

212 Зураг . **Зөгийн балны менежментийн өнөөгийн байдал** ((Эх сурвалж: Монгол улсын ХАА-н салбарын суурь судалгааны эцсийн тайлан, 2017)

6.3 Зөгийн бал экспортлогчдод зориулсан зөвлөмж, гарын авлага

213 ЕХ-ны орнууд руу Зөгийн балыг экспортлохыг зорьж буй аж ахуйн нэгж болон хувь хүмүүст зориулсан зөвлөмжийг хүргэхдээ түгээмэл тулгарч болох асуулт, тэдгээрт өгч буй хариулт байдлаар хүргэж байна. Ер нь энэ төрлийн бизнесийн үйл ажиллагаа явуулж буй бүх оролцогчид нэг зарчмын асуудлыг ойлгож, хүлээн зөвшөөрч, хэрэгжүүлэх хэрэгтэй юм. Зөгийн аж ахуйгаас үйлдвэрлэж буй гол бүтээгдэхүүн болох зөгийн бал болон бусад дагалдах бүтээгдэхүүнүүд нь мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний ангилалд хамаарагдах учраас Монгол улсад мөрдөж буй хүнсний аюулгүй байдал болон зөгийн балны үйлдвэрлэлд мөрдөх ёстой бүхий л хууль дүрэм, журам, заавруудыг мөрдөж, биелүүлснээр өөрсдийн бүтээгдэхүүнээ бусад орнууд руу экспортлоход шаарддаг анхан шатны шаардлагыг биелүүллээ гэж ойлгож авах хэрэгтэй юм. Үүний шалтгаан нь:

- Нэгдүгээрт, Монгол улсад одоо мөрдөж буй, жишээлбэл зөгийн балыг экспортод гаргахтай холбоотой хүнсний болон хүнсний аюулгүй байдлын хууль, дүрэм, журмууд нь олон улсын түвшинд мөрддөг адил зорилго бүхий хууль эрх зүйн актууд дээр үндэслэн боловсруулж баталсан байдаг ба бас байнга шинэчлэгдэж байдаг. Тийм учраас хэдийгээр өөр орнуудын хууль, тогтоомж гэж яригдаж байгаа юм шиг боловч шаардлагуудын үндэслэл, зорилго зэрэг нь бараг адилхан гэж ойлгож болох ба тухайн орны, жишээлбэл ЕХ-ны хууль дүрэм, журмууд нэг их ялгаатай, өөр зүйл байхгүй гэж ойлгож болно.
- Хоёрдугаарт, мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргаж чадахгүй, олон улсын худалдаанд гуравдагч орнууд тэр бүрий амжилттай оролцож чадахгүй байгаагийн гол шалтгаан нь 1) хүнсний аюулгүй байдлын хууль дүрэм.
- 2) хүнсний аюулгүй байдлыг хянан шалгах болон баталгаажуулах систем.

- 3) үйлдвэрлэл эрхлэгч гурав зэрэг ажиллаж чадахгүй, эсвэл боломжгүй байгаатай холбоотой бөгөөд ялангуяа үйлдвэрлэгчдийн үүрэг, хариуцлага маш чухал байр суурь эзэлдэг гэдгийг хүлээн зөвшөөрөх хэрэгтэй.
- Асуулт хариултыг өмнө өгүүлсэн 1) Зөгийн балыг экспортонд гаргахтай холбоотой хууль эрх зүйн орчинтой хамааралтай асуулт.
- 2) хүнсний аюулгүй байдлын системийг хянан шалгах, баталгаажуулах системийн чадамжтай холбоотой асуултууд.
- 3) үйлдвэрлэл эрхлэгчидтэй шууд хамааралтай асуултууд гэсэн гурван түвшинд ангилан хүргүүлж байна.

214 Зөгийн балыг экспортонд гаргахтай холбоотой хууль эрх зүйн орчинтой хамааралтай асуулт

Асуулт. ЕХ-оос зөгийн балыг экспортлогч орнуудад хүнс болон хүнсний аюулгүй байдлын хүрээнд баримталдаг ямар зарчмуудыг тавьдаг вэ?

Хариулт. ЕХ-ны орнуудад мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний нэг болох зөгийн балыг экспортоор оруулж ЕХ-ны зах зээлд гаргахтай холбоотойгоор дараахь таван чиглэлд асуудлыг авч үзэн зохих ёсны хууль журмуудыг мөрдөх шаардлагатай байдаг. Үүнд:

- Хүнсний зориулалтаар хэрэглэх гэж буй мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийг хянадаг байх, тэдгээрийн үлдэгдлийн хэмжээ ЕХ-ны стандарт, журманд нийцсэн байх
- Ургамал болон амьтны гаралтай хүнсний хэрэгцээнд зориулсан бүтээгдэхүүн дэх пестицидийн үлдэгдлийг хянадаг байх, тэдгээрийн үлдэгдлийн хэмжээ ЕХ-ны стандарт, журманд нийцсэн байх
- Хүнсний бүтээгдэхүүний бохирдлын хяналтыг стандарт, журмын дагуу хийж гүйцэтгэдэг байх
- Хүнс болон тэжээлийн эргэн мөшгих боломжтой байх, тогтоосон хууль ёсны дагуу байж, зөрчсөн тохиолдолд ноогдуулах үүрэг, хариуцлага тодорхой байх
- Хүнсний бүтээгдэхүүнтэй хүрэлцэж буй эд, зүйлүүдийн эрүүл ахуйн хяналтыг хийж, баталгаажуулдаг байх зэрэг болно.

Дээр дурьдсан зарчмуудыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон маш олон ЕХ-ны хууль, дүрэм, журам, зааврууд байдаг бөгөөд эдгээрийг ЕХ-ны дотоодын үйлдвэрлэгчид мөрдөж ажилладаг бөгөөд гуравдагч орны бүтээгдэхүүнүүдэд ч гэсэн яг ижил шаардлагыг тавьдаг.

Асуулт: Хүнсний аюулгүй байдал – эргэн мөрдөх боломжтой байх, эрүүл ахуй, ариун цэвэр, хяналын тухай

Хариулт: ЕХ-ны Хүнсний тухай хуулийн гол асуудал нь Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах юм. Тийм ч учраас Ерөнхий Хүнсний тухай хуулиар ЕХ-ны Хүнсний аюулгүй байдлын асуудлыг нэгтгэн авч үздэг. Хүнсний аюулгүй байдлын найдвартай байдлыг баталгаажуулахын тулд мөн аюултай хүнсний бүтээгдэхүүн илэрсэн тохиолдолд зохих арга хэмжээг авах боломжийг олгохын тулд үйлдвэрлэгчийн зах зээлд нийлүүлж буй хүнсний бүтээгдэхүүнийг хүнсний ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний бүх шатанд эргэн мөрдөх боломжтой байхыг шаарддаг. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах өөр бас нэг зарчим нь хүнсний менежментийн зарчимд эгзэгтэй цэгийг тодорхойлж (НАССР) зохих арга хэмжээг авах явдал юм Түүнээс гадна зөгийн балны (each batch) нэг удаагийн савлалт бүрт эрх бүхий байгууллагаас хүлээн зөвшөөрсөн малын эмчийн гарын үсэг, тамгатай эрүүл мэндийн сертификат дагалдах ёстой. Гэрчилгээний загварыг Regulation (EC) 1664/2004-ын Хавсралт VI-д оруулж өгсөн. ЕХ-ны зах зээлд гарсан тохиолдолд зөгийн балыг хяналт, шалгалтаар орох ёстой. Хэрвээ хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлын баталгаа алдагдсан гэж үзвэл бүтээгдэхүүнийг зах зээл яаралтай татан авч ЕХ-ны Хүнс, тэжээлийн Түргэвчилсэн Сэрэмжлүүлэх Системд оруулж (Rapid Alert System for Food and Feed, RASFF) яаралтай мэдээлдэг.

215 Хүнсний аюулгүй байдлын системийг хянан шалгах, баталгаажуулах системийн чадамжтай холбоотой асуултууд

Асуулт: Монгол улсаас зөгийн балыг ЕХ-нд экспортлохын тулд мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн (үүний дотор зөгийн бал) – ны асуудал хариуцсан эрх бүхий байгууллага заавал байх ёстой юу?

Хариулт: ЕХ-ны Regulation (EC) No 882/2004-ын дагуу заавал асуудал хариуцсан байгууллага байхыг шаарддаггүй. Гэхдээ тусгайлсан мал эмнэлэг, ургамлын эрүүл ахуйн хуулийн дагуу зөгийн балны чанар, аюулгүй байдал зэрэг асуудлыг хариуцсан эрх бүхий байгууллага байхыг шаарддаг. Үүнд дараахь зүйлүүд хамаарна:

- Амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний тухай яригдаж буй тохиолдолд тухайн гуравдагч орны эрх бүхий байгууллагаас экспортлохыг хүсч буй бүтээгдэхүүн нь ЕХ-ны хүнсний хуулийн заалтуудыг бүрэн биелүүлж байгаад баталгаа гаргаж өгөхийг Европын холбоо шаарддаг. Тийм учраас Монгол улсын хувьд Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам нь Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох асуудлыг хариуцсан эрх бүхий байгууллагын үүрэг гүйцэтгэж албан ёсоор хүсэлтээ ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газарт илгээх ёстой.

- Ургамлын эрүүл ахуйн шаардлагуудын тухайд эрх бүхий байгууллагаас холбогдох хуулийн хүрээнд байгаа болохыг батлах хэрэгтэй

Асуулт: Хүнс, түүний дотор зөгийн бал экспортлохын тулд гуравдагч орон ЕХ-ны заавал зөвшөөрөл авсан байх ёстой юу?

Хариулт: Амьтны гаралтай хүнсийг экспортлохын тулд заавал ЕХ-наас баталдаг экспортлогч орнуудын жагсаалтанд (жишээлбэл, зөгийн балыг экспортолж болно) орсон байх ёстой. Үүний тулд Монгол улсын ХХААХҮЯ-ны Зөгийн балыг экспортлох асуудлыг хариуцсан ХБХЗГ-аас жил бүрийн 3 дугаар сарын 31-ны дотор ЕХ-ны Эрүүл мэнд, Хүнсний аюулгүй байдлын асуудал эрхэлсэн ерөнхий захирлын газарт албан ёсны хүсэлт болон Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний талаарх мэдээллийг илгээнэ. Хэрвээ амьтны гаралтай бус хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортлох гэж буй тохиолдолд ЕХ-ноос баталсан жагсаалтанд орсон байхыг шаарддаггүй.

Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортлохын тулд гуравдагч орон заавал Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ)-г ЕХ-руу хүргүүлэх ёстой юу?

Хариулт: Гуравдагч орнуудаас эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн тухай хууль тогтоомж, тэдгээрийн хэрэгжилтийн тухай хамгийн сүүлийн үеийн мэдээлэл, ЕХ-руу экспортлох гэж буй бүтээгдэхүүнд хяналт шалгалт явуулах, эрсдлийн үнэлгээ хийх журмуудыг ЕХ шаардах эрхтэй гэж Regulation (EC) No 882/2004-д заасан байдаг. Энэхүү шаардлага нь Дэлхийн худалдааны байгууллагын Эрүүл ахуй, ургамлын эрүүл ахуйн хэлэлцээрийн В Хавсралтын 7 дугаар зүйлтэй (15 April 1994) бүрэн нийцэж байгаа юм. Мөн ЕХ-ны Хүнсний хуулийн дагуу доорх мэдээллүүдийг багтаасан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг заавал гаргаж өгөх ёстой гэдгийг бас санаж байх хэрэгтэй:

- Тухайн мал, амьтны эмчлэхэд хэрэглэдэг малын эмийн болон бусад эмийн идэвхтэй бодисын үлдэгдлийн хэмжээ
- Зоонозын өвчний тархалт

Асуулт: ЕХ-ны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний зорилго юу вэ?

Хариулт: ЕХ-ны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний гол зорилго нь зах зээлд болон үйлдвэрлэлийн үе шат бүрээс төлөвлөгөөнд тусгасан хэмжээгээр мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний дээжийг санамсаргүй байдлаар цуглуулан авч, төлөвлөгөөнд заасан малын эм, химийн бодисуудын шинжилгээг итгэмжлэгдсэн шинжилгээний лабораториудаар хийлгэж шинжилгээний нэгдсэн дүнг ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар цуглуулан авч олон нийтэд хүргэдэг. Төлөвлөгөөнд зөрчилтэй болон тохирол үл илэрсэн тохиолдолд мөн авах арга хэмжээг маш тодорхой тусгасан байдаг тул үүний дагуу зах зээлээс бүтээгдэхүүнийг татан авах, илүү өргөн хүрээнд шалгалт, хяналтыг хийх, дараа жилийн төлөвлөгөөнд тусгайлан дээж авалтыг оруулах гэх мэт арга хэмжээг авдаг.

Асуулт: Гуравдагч орны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хариуцах эрх бүхий байгууллагын хүлээх үүрэг юу вэ?

Хариулт: ЕХ-ны Хүнсний хуулийн дагуу Мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг ЕХ-руу экспортлох гэж буй тохиолдолд Гуравдагч орны эрх бүхий байгууллага нь тухайн бүтээгдэхүүн нь ЕХ-ны стандарт шаардлаганд бүрэн нийцсэн эсвэл адилхан түвшинд байгаа гэдэгт бүрэн баталгаа өгөхийг шаарддаг. Экспорт хийх гэж буй Гуравдагч орны эрх бүхий байгууллага нь ялангуяа дараахь чиглэлээр баталгаа гаргах ёстой. Үүнд:

- Эдгээр байгууллагын хяналтын үйл ажиллагаа нь ЕХ-ны хуулинд заасан ялангуяа Regulation (EC) No 882/2004-ны хяналтын үйл ажиллагаа явуулах заалтуудтай нийцэж байх ёстой.
- ЕХ-руу экспорт хийх зөвшөөрөл бүхий байгууллагууд ЕХ-ны дүрэм журмыг бүрэн хангасан, цаашид ч үргэлжлүүлэн хангасан байх ёстой бөгөөд эдгээр зөвшөөрөлтэй байгууллагуудын жагсаалтыг Европын Комисстой харьцаж цаг ямагт шинэчилж байх хэрэгтэй (Regulation (EC) No 854/2004, 12 дугаар зүйл, 2 дугаар заалт)
- Гэрчилгээний шаардлагыг хангах хэрэгтэй. Түгээмэл хэрэглэдэг гэрчилгээний загварыг ихэнх хүнсний бүтээгдэхүүнд хэрэглэж болох бөгөөд тусгайлсан шаардлага бүхий нэмэлт заалтыг Regulation (EC) No 853/2004-ын Хавсралт III-д дэлгэрүүлэн зааж өгсөн. Regulation (EC) No 853/2004, Хавсралт III-д ороогүй мал, амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн, жишээлбэл зөгийн балны (зөгийн аж ахуйн бүтээгдэхүүний) эрүүл мэндийн гэрчилгээний загварыг дараахь линкээс авч болно: http://ec.europa.eu/food/international/trade/index_en.htm

Илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг Regulation (EC) No 854/2004-ын Хавсралт VI-т оруулсан (жишээлбэл: бүтээгдэхүүнийг ачуулахаас өмнө эрх бүхий байгууллын хяналтаар орох эсвэл гуравдагч орны барааг гаргах шаардлагын дагуу явагдаж зохих ёсны гэрчилгээг дагалдуулах ёстой).

Асуулт: Бүтээгдэхүүнээ экспортлохын тулд гуравдагч оронд заавал жишиг лаборатори байх ёстой юу?

Хариулт: Гуравдагч оронд жишиг лаборатори байх ёстой гэсэн шаардлага байдаггүй. Гэхдээ Regulation (EC) No 882/2004-ын дагуу ЕХ-ны хүнсний стандартын шаардлаганд нийцэж байгаа болохыг баталгаа гаргахад оролцож байгаа лабораториудыг итгэмжлэгдсэн байхыг шаарддаг. Ийм лабораториуд нь албан ёсны хяналт шалгалт хийдэг эрх бүхий байгууллагаар зөвшөөрөгдсөн, ЕХ-ны хүнсний стандартын шаардлаганд бүтээгдэхүүнийг нийцэж буйг баталдаг хувийн лабораториуд байж болно. Лабораториудын итгэмжлэлийг явуулахын тулд гуравдагч орны лабораториудад шинэ нөхцөл байдалд дасан зохицох шилжилтийн хугацааг олгодог.

Асуулт: Пестицидийн үлдэгдлийн шинжилгээг хийх ёстой юу?

Хариулт: ЕХ-оос хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах Пестицидийн үлдэгдлийн дээд хэмжээг (Maximum Residue Levels (MRLs)) тогтоож өгсөн байдаг бөгөөд энэ талаарх мэдээллийг Пестицидийн мэдээллийн сангаас харж болно (<https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>). Жишээлбэл зөгийн үүр байрлаж буй газар нутаг дахь тариалангийн талбай, ургамалд пестицид ашигласнаас болж зөгийн бал пестицидийн үлдэгдлээр бохирдож болно. Ялангуяа пестицидийг маш их хэрэглэсэн талбайгаас зөгий ургамлын балыг цуглуулснаас болж зөгийн баланд агуулагдах пестицидийн үлдэгдлийн хэмжээ зөвшөөрөгдөх хамгийн их хэмжээнээс (MRL) илүү гарах магадлалтай. Regulation 396/2005-д хүнсний бүтээгдэхүүнд агуулагдах пестицидийн зөвшөөрөгдөх хамгийн их хэмжээг (MRL) зааж өгсөн байдаг.

Асуулт: Зөгийн эрүүл мэндийг хамгаалахын тулд пестицидийн хэрэглээг хориглодог уу?

Хариулт: Европын холбооноос clothianidin, imidacloprid, thiamethoxam гэсэн пестицидийн хэрэглээг хорихоор шийдсэн. Учир нь хөдөө аж ахуйд хэрэглэж буй зарим төрлийн пестицидүүд Колонийг сүйтгэх хямрал (Colony Collapse Disorder (CCD)) гэж нэрлэгддэг зөгийн сүргийн тоог үй олноор нь бууруулахад хүргэдэг байна. Ялангуяа Европын холбооны Хүнсний аюулгүй байдлын байгууллагын (ESFA) өргөн хүрээнд явуулсан судалгааны дараа зөгий болон тоос хүртээгч шавьжуудыг ихээр татдаг пестицидийн хэрэглээнд Европын холбооны зүгээс их шаардлага тавих болсон.

- Илүү дэлгэрэнгүй мэдээлэл авахыг хүсвэл Regulation 485/2013-д хэрэглэхийг хориглосон зарим төрлийн пестицидийн тухай дүрэм заалтууд байгаа.
- Тухайн орнуудад үлдэгдлийг хянах хатуу чанга системийг хэрэгжүүлж чадсанаар зөгийг хамгаалахад чухал үүрэгтэй. Дээр өгүүлсэн пестицидийн үлдэгдлийн түвшин болон зөгийн баланд үлдэгдлийг хянах аргуудын талаар танилцах хэрэгтэй.

Асуулт: Зөгийн баланд агуулагдах антибиотикийн Үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ (Maximum Residue Levels (MRLs)-ний талаарх шаардлагууд

Хариулт: Зөгийн баланд агуулагдах антибиотикийн Үлдэгдлийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг (MRLs) зааж өгсөн байдаг. Зөгийн аж ахуйд антибиотик хэрэглэж эмчлэх тохиолдолд энэхүү антибиотикийн үлдэгдлийн хэмжээ зөвшөөрөгдөх хэмжээнд хүртэл байгаа болохыг нягталж байх нь чухал. Энэ заалт ямар чухал болохыг 2002-2004 оны хооронд Хятадын зөгийн балыг ЕХ-ны зах зээлд гаргахыг хориглосон жишээнээс харж болно. Хятадын зөгийн баланд хэрэглэхийг хориглосон антибиотик болох хлорамфениколын (chloramphenicol) үлдэгдэл давтагдаж илэрч байсан. ЕХ-ны антибиотикийн үлдэгдлийн тухай Regulation (EC) 470/2009 болон Regulation 37/2010-д шаардлагуудыг заасан байдаг. Үүнд:

- Зөгийгид ямар антибиотикүүд хэрэглэж байгааг тодорхойлон Regulation 37/2010-ын Хавсралтанд жагсаасан антибиотикүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг (MRLs) шалгах .
- Зөгийн балны дээжийг лаборатори руу явуулж антибиотикийн үлдэгдлийг тодорхойлох шинжилгээг хийлгэн, ЕХ-аас заасан хэмжээнд байгаа эсэхийг баталгаажуулах. Хэрвээ үлдэгдлийн хэмжээ хязгаараас давсан тохиолдолд зөгийчдэд мэдээлж өөр төрлийн эсвэл антибиотикийн хэрэглэх тун хэмжээг өөрчлөх

3) Зөгийн аж ахуй эрхлэгчидтэй шууд хамааралтай асуултууд

Асуулт: Зөгийн бал экспортлохыг хүсч буй аж ахуйн нэгж болон хувь хүмүүс өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа ямар дүрэм, журмуудыг хэрэгжүүлж, дадал болгох ёстой вэ?

Хариулт: Монгол улсын Хүнсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой бүх хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь Олон улсын стандарт, зөвлөмжид нийцүүлэн батлуулсан байдаг учраас олон улсын түвшинд, тэр дундаа ЕХ-ны улсуудад мал амьтны гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг экспортонд гаргахад шаардлагатай хууль эрх зүйн орчин хангалттай бүрдсэн байна. Ялангуяа сүүлийн 2 жилийн хугацаанд Японы ЖАЙКА байгууллагын De Веер-2 төслийн хүрээнд батлагдсан “Зөгийн аж ахуйд Мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх заавар”, АХБ-ны санхүүжилттэй ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих төслийн хүрээнд шинэчлэн баталсан “Зөгийн бал, техникийн шаардлага” MNS6294:2019, “Зөгийн балны гарал, үүслийг тодорхойлох” үндэсний стандарт, “Зөгийн аж ахуйд зохистой дадал нэвтрүүлэх” баримт бичгүүдэд заасан шаардлагуудыг хэрэгжүүлж дадал болгох хэрэгтэй.

Асуулт: Гуравдагч орноос зөгийн балны үйлдвэрлэл эрхэлж буй байгууллагууд экспортлох эрхтэй байхын тулд эрх бүхий байгууллагаар бүртгүүлсэн байх ёстой юу?

Хариулт: Экспортлох гэж буй мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг, жишээлбэл зөгийн балыг (үйлдвэр, хөлдөөгчтэй тээврийн хэрэгсэл зэрэг орно) ЕХ-ноос зөвшөөрсөн жагсаалт дээр бичигдсэн байх тохиолдолд тухайн байгууллагыг бүртгүүлсэн байх шаардлагагүй. Жишээлбэл, Монгол улсаас экспортолж буй тохиолдолд экспортын шаардлагуудын нэг шалгуур болох МЭЕГ-аас олгож буй Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ, МХЕГ-ын олгож буй Экспортын гэрчилгээг зөгийн баланд олгосон нь ЕХ-ны зөгийн баланд тавьдаг бүх шаардлагуудыг биелүүлж байгаа болохыг албан ёсоор баталгаажуулж байна гэсэн үг юм.

Асуулт: Хүнсний бүтээгдэхүүнд тавигддаг ямар хууль ёсны заавал биелүүлэх шаардлагуудыг биелүүлэх хэрэгтэй вэ?

Хариулт: Европын холбооны улсууд руу хүнсний бүтээгдэхүүн экспортолж байгаа үед заавал мөрдөх хууль тогтоомжуудын шаардлагуудыг биелүүлэх ёстой. ЕХ-ны хүнсний бүх хууль тогтоомжууд эргэн мөрдөх, эрсдлийн үнэлгээ, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авсан байх гэсэн зарчмууд дээр суурилсан байдаг. ЕХ-ны хуулийн дагуу зөгийн балыг “жагсаалтанд ороогүй гуравдагч орон”-оос импортлохыг хориглодог. Тэгэхээр энэ юу гэсэн үг вэ гэхээр ЕХ-ны дүрэм, журмын шаардлага хангахгүй зөгийн балны экспортын худалдаа хийгдэхээс урьдчилан сэргийлж үлдэгдлийг хянах тогтсон систем нь ажиллаж байдаг. Хэрвээ Монгол улс энэхүү гуравдагч орны жагсаалтанд одоохондоо ороогүй байгаа, гэхдээ орохыг төлөвлөж байгаа бол Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг (a Residue Monitoring Plan (RMP)) баталж хэрэгжүүлэх хэрэгтэй. Энэхүү төлөвлөгөөг баталж хэрэгжүүлснээр ЕХ-руу экспортолж буй зөгийн баланд жишээлбэл хлорамфеникол гэх мэт малын эмийн хориглосон үлдэгдэл байхгүй гэдгийг баталгаажуулж өгч байгаа юм. Монгол улсын Засгийн газрын үүрэг бол энэхүү Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулж хэрэгжүүлэхэд оршдог. Ихэнх орнуудын Хүнс, хөдөө аж ахуйн яам, түүний харьяа байгууллагууд энэхүү асуудлыг хариуцах ёстой байдаг. Тийм учраас зөгийн балны экспортыг хийх хүсэлтэй талууд энэ асуудлаар Хүнс, хөдөө аж ахуйн яаманд хандах хэрэгтэй.

Асуулт: ЕХ-руу зөгийн бал экспортлохын тулд заавал НАССР-д суурилсан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ёстой юу?

Хариулт: ЕХ-ны Гишүүн орнуудын эрх бүхий байгууллагууд ЕХ-руу импортолж буй хүнсний бүтээгдэхүүнүүд, жишээлбэл зөгийн балны чанар аюулгүй байдлыг баталгаажуулахын тулд хяналт шалгалт хийх эрхийг олгосон байдаг бөгөөд энэхүү хяналтын зорилго нь холбогдох эрүүл ахуй, ариун цэврийн дүрэм журмын заалтуудтай нийцэж байгаа эсэх, үүний дотор НАССР-д суурилсан зарчмыг нэвтрүүлэх ёстой гэсэн зарчмыг хэрэгжүүлж мөрдсөн эсэхийг бас хянадаг. Хүнсний эрүүл ахуй, ариун цэврийн тухай ЕХ-ны дүрмэнд гуравдагч орны бүх хүнсний бизнесүүд анхан шатны үйлдвэрлэлээс эхлээд НАССР-ын зарчимд суурилсан үйл ажиллагааны журмыг мөрдөх ёстой болохыг заасан байдаг. Эдгээр дүрмүүд нь харьцангуй уян хатан бөгөөд НАССР-д суурилсан зарчмыг тухайн нөхцөл байдалд тохируулж хэвшүүлж болно гэсэн байдаг. Зөгийн балны экспорттой холбогдон гарах асуултууд

Асуулт: Зөгийн бал болон байгалийн амтлагчийг худалдан авахад өөр ямар нэмэлт шаардлагуудыг Европын импортлогчид буюу худалдан авагч талаас тавьдаг вэ?

Хариулт: Европын импортлогчид зөгийн бал худалдан авахдаа ЕХ-ны дүрэм журамд зааснаас илүү чанга шарадлагуудыг тавьдаг. Жишээлбэл, ЕХ-ны хуулинд заасан зөгийн балан дахь НМФ (Hydroxymethylfurfural)-ын хэмжээг 40 гэж заасан байхад зөгийн бал импортлогчид халуун орны бус зөгийн баланд энэ хэмжээг 10-аас бага байхыг шаарддаг. Эхэндээ НМФ-ийн хэмжээ бага байснаар тээвэрлэлт болон хадгалалтын явцад нэмэгддэг учраас ийнхүү багаар тавьдаг байна. Хууль ёсны бус боловч тавьдаг шаардлагуудад чанарын, байгаль орчны, мөн нийгмийн (ажилчдын) асуудлуудыг ч гэсэн тавьдаг байна. Мөн ЕХ-ны хатуу чанга хуулийн заалтуудад нийцэж байхыг шаардахаас гадна, импортлогчид хүнсний аюулгүй байдлын нарийн чанд систем ажиллаж чадсан болохыг баталсан гэрчилгээг бас шаарддаг. Европын орнуудад хүнсний аюулгүй байдлын менежментийг баталгаажуулсан стандартуудыг чухалд тооцдог бөгөөд дараахь дарааллаар ач холбогдлыг нь авч үздэг байна. Үүнд, эхлээд ISO 22000 (Олон улсын стандартын байгууллагын баталсан Хүнсний аюулгүй байдлын системийн стандарт, BRC (Британийн Жижиглэнгийн консорциумын стандарт) and IFS (Олон улсын хүнсний стандартууд) ордог байна.

Европын худалдан авагчдын зүгээс эхлээд дээжийг хүлээн авч ЕХ-ны бүх дүрэм, журамд нийцэж байгаа эсэхийг шалгахыг хүсдэг. Лабораторийн шинжилгээнд дээжийг хамруулсны дараа тодорхой хэрэглээнд тухайн зөгийн

бал таарах эсэхийг бас давхар шинжлүүлж тогтоодог байна. Тийм учраас дээжийг хүргүүлж буй зөгийн бал нь нийлүүлэх хэмжээний хувьд хангалттай байх, чанар, нийлүүлэх хугацаа гэх мэт бүх үзүүлэлтийг төлөөлж байна гэдгийг бодолцох хэрэгтэй бөгөөд мөн дээжийг зөвшөөрсний дараа энэ бүх үзүүлэлтүүд гэрээнд тусгагдаад явна.

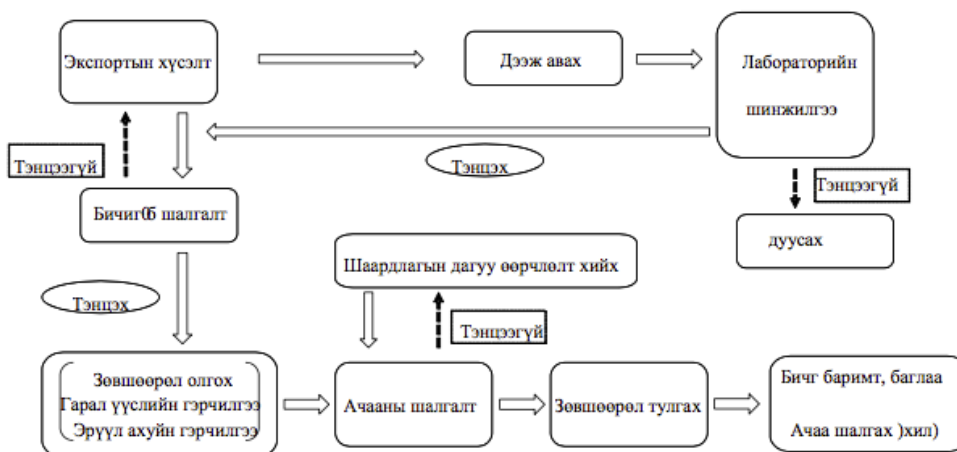
Асуулт: ЕХ-руу Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлохыг зөвшөөрч жагсаалтанд оруулсны дараа Монгол улсад үйлдвэрлэсэн зөгийн баланд ЕХ-ны эрх бүхий байгууллагууд хяналт шалгалтыг хийдэг үү?

Хариулт: Монгол улсаас ЕХ-руу зөгийн балыг экспортлох зөвшөөрөл өгч жагсаалтанд оруулна гэдэг нь Монгол улсын эрх бүхий байгууллага болох ХХААХҮЯ-аас жил бүрийн 3 дугаар сарын 31-ны дотор ЕХ-ны дүрэм журамд нийцсэн чанар, аюулгүй байдлын шалгалтуудыг хийдэг болохыг улсынхаа нэрийн өмнөөс баталгаажуулж Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг шинэчилж хүргүүлж байгаа юм. Түүний дараа ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газраас экспортлогч орнууд руу өөрсдийн аудитын багийг илгээж шалгалтыг явуулж үнэлгээг хийнэ. Түүнчлэн, зөгийн балыг ЕХ-ны зах зээлд худалдаадагдаж байх үе шатанд, мөн ЕХ-ны нутаг дэвсгэр рүү нэвтрэх хилийн боомтууд дээр нэвтрэх үед шаардлагатай гэж үзвэл дээж авч лабораторийн шинжилгээнд оруулж болно. Хэрвээ үл тохирол илэрсэн тохиолдолд зах зээлээс эргүүлэн татах, Монгол улсад үйлдвэрлэсэн зөгийн баланд өгөх зөвшөөрөлд илүү чанга шаардлагуудыг тавих (лабораторийн шинжилгээнд хамруулах малын эмийн үлдэгдлийн тоо, төрлийг нэмэгдүүлэх) гэх мэт арга хэмжээг авч болзошгүй.

Асуулт: Зөгийн бал экспортлохыг хүсч буй аж ахуйн нэгж, хувь хүн хамгийн түрүүнд хаана хэнд хандах ёстой вэ?

Хариулт: Зөгийн балыг экспортлохын өмнө мэдээж хэрэг ЕХ-нд хүлээн авагч тал байх ёстой, гэрээ хэлцэл гэх мэт баримт бичгүүдийг хийсэн байх нь олон улсын худалдаанд мөрддөг наад захын шаардлагууд юм. Харин энэхүү зөвлөмж нь зөгийн балны чанар, аюулгүй талаас нь өгч буй зөвлөмж гэдгийг ойлгох хэрэгтэй. Мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортоор гаргах үетэй холбоотой асуудлуудыг Монгол улсын хэд хэдэн хуулийн хүрээнд зохицуулж явуулах ба тэдгээрийг дагалдан гарсан журмууд байдаг. Эдгээрээс “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-ыг зайлшгүй мөрдсөнөөр Мал эмнэлгийн гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, зөгийн балны шошгонд бичигдэх савлагааны дугаар гэх мэт зайлшгүй шаардлагатай баримт бичгүүдийг сум, дүүргийн хаа-н тасгаас авна. Түүний дараа Улаанбаатар хотод ирж зохих эрх бүхий байгууллагуудад хандаж, Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ, Экспортын гэрчилгээг авсны дараа гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд хамрагдана. Энэхүү үйл явцыг доорхи хүснэгтээр болон зураглалаар тайлбарлаж орууллаа (555).

Экспортын бүрдүүлэлт (Эх сурвалж: Монгол улсын ХАА-н салбарын суурь судалгааны эцсийн тайлан, 2017)

216 Мөн Мал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүнд экспортын гэрчилгээ олгоход шаардлагатай баримт бичгийн бүрдлийг шалгах хуудсыг МХЕГ-ны сайтнаас авсныг доорхи Хүснэгтээр үзүүлж байна.

217 Хүснэгт Мал, амьтны гаралтай бүтээгдхүүнд экспортын гэрчилгээ олгоход шаардлагатай баримт бичгийн бүрдлийг шалгах хуудас

№	Бүрдүүлэх материалын жагсаалт
1	Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газарт хандсан хүсэлт
2	Хүсэлт ирүүлсэн хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар, иргэний үнэмлэхний хуулбар
3	Худалдах, худалдан авах гэрээ, бэлэглэлийн гэрээ болон түүнтэй адилтгах баримт бичиг /Орос, англи хэлээр бичигдсэнээс бусад тохиолдолд монгол хэл дээр баталгаат орчуулгаар орчуулсан байх/
4	Стратегийн хүнс экспортлох бол (Хүнс, хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрийн яамнаас гаргасан экспортлох тоо, хэмжээ) /Квот/
5	Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ /Мал эмнэлгийн ерөнхий газар/
6	Сав баглаа, боодлын мэдээлэл тоо хэмжээгээр /Англи хэлээр/
7	Улсын байцаагчийн дээж авсан тухай тэмдэглэл
8	Итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний дүн
9	Мах, махан бүтээгдхүүн гуравдагч улсад экспортлох болон БНХАУ-аар дамжуулан тээвэрлэх зөвшөөрлийн хуулбар
10	Хүнсний бүтээгдхүүний үйлдвэрлэл явуулах тухай улсын байцаагчийн дүгнэлт /анх удаа экспортолж байгаа бол/
11	ОХУ болон БНХАУ-д мах, махан бүтээгдхүүн экспортлох бол тухайн бүртгэгдсэн бүртгэлийн хуулбар /нэг удаа/
12	Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт

Эх сурвалж: МХЕГ-ын вэб хуудас

<http://home.inspection.gov.mn/beta/upload/files/2019/%D0%A8%D0%B8%D0%BD%D1%8D%20%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BC%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%81%D0%B0%D0%BD%202019-06-07%201.pdf>

6.4 Зөгийн балны экспортыг дэмжих чиглэлээр ажиллаж буй олон улсын байгууллагуудын төслүүд болон цаашид хэрэгжүүлэх төслүүдийн санал

218 Зөгийн аж ахуйн салбарын хөгжил Монгол улсад эрчимтэй явагдаж байгаа бөгөөд энэхүү хөгжилд олон улсын байгууллагуудын санхүүжилт, санаачлагаар хэрэгжүүлж

- буй үйл ажиллагаа чухал хувь нэмрээ оруулж байгаа юм. Ялангуяа зөгийн аж ахуйн салбарыг хөгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай зөгийчдийн зөгий арчлах арга ажиллагааг сайжруулах, мал эмнэлгийн үйлчилгээг идэвхижүүлэх, мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, эрүүл ахуй ариун цэврийн шаардлагатай холбоотой баримт бичгүүдийг батлуулах, нэвтрүүлэх зэрэг мэргэжлийн болон чадавхийг сайжруулахад чиглэсэн гол ажлуудыг төслүүдийн хүрээнд ихэвчлэн гүйцэтгэсэн болохыг энэхүү судалгаанд дурьдсан мэдээллүүдээс харж болно.
- 219 Эдгээр төслүүдийн жишээ болгож энэхүү судалгааны ажлыг захиалан хийлгэж буй АХБ-ны санхүүжилттэй ..., ЖАЙКА байгууллагын санхүүжилттэй хэрэгжиж буй ::: төслүүдийг нэрлэхийн зэрэгцээ Дэлхийн зөн, Швецарийн хөгжлийн агентлаг, Дэлхийн банк, АХБ, НҮБ-ын ХХААБ зэрэг олон байгууллагууд мөн дэмжиж орон нутагт зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийг дэмжих байдлаар ажиллаж байна.
- 220 Өмнөх бүлгүүдэд хийсэн судалгаанаас авч үзэхэд Монгол улсаас зөгийн балыг ЕХ-ны орнууд руу экспортлох ажлыг эхлүүлэхэд тийм ч их хүндрэлтэй биш болох нь харагдаж байна. Гэхдээ тодорхой ажлуудыг нэн тэргүүний ээлжинд яаралтай хийх шаардлагатай байна. Эдгээрийн зарим нь шинээр хэрэгжүүлэх, эсвэл гадаад, дотоодын экспертүүдийн тусламжтайгаар гүйцэтгэх, зарим нь тодорхой санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдсэн нөхцөлд хэрэгжүүлэх боломжтой зэрэг байдлаас нь авч үзээд төслийн саналын загварт оруулж тусгалаа.
- 221 Төслийн нэр: Зөгийн балыг ЕХ-руу экспортлохыг дэмжсэн ажлын хэсгийг үйл ажиллагааг эхлүүлэх.
- 222 Төслийн зорилго: ЕХ-руу экспортлох мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүний жагсаалтанд зөгийн балыг оруулах зөвшөөрлийг авахын тулд Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг Монгол улсад хэрэгжүүлэхэд оршино.
- 223 Төслийн үндэслэл: Монгол улс 2017 оноос эхэлж ЕХ-руу зөгийн балыг экспортлох хүсэлтээ ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын газар руу хүргүүлсэн боловч өнөөг хүртэл зөвшөөрөл авч чадаагүйн гол шалтгаан нь ЕХ-ны ::: дүрэмд заасан Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг Монгол улсад хэрэгжүүлж эхлээгүй байна.
- 224 Төслийн оролцогчид: Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ХХААХҮЯ-ны ХБХЗГ, МЭЕГ, МХЕГ болон зөгийн аж ахуйн чиглэлээр ажилладаг ТББ-ууд оролцоно.
- 225 Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа: Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг боловсруулан, баталж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна. ЕХ-ны Эрүүл ахуй, хүнсний аюулгүй байдлын газарт жил бүр Зөгийн балны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг шинэчлэн хүргүүлж, экспортын үйл ажиллагааг дэмжих чиглэлээр ажиллана.
- 226 Төслийн үр дүн: Монгол улсаас ЕХ-руу зөгийн балны экспортыг эхлүүлж дотоодын зөгийн балны үйлдвэрлэлд гадаадын зах зээлийг нээж өгнө.
- 227 Төслийн нэр: Зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн дунд НАССР нэвтрүүлэх
- 228 Төслийн зорилго: Зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэгчдийн үйл ажиллагаанд НАССР болон Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн нийтлэг шаардлагыг мөрдөх нийтлэг зааврыг мөрдүүлж хэвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж тусална.
- 229 Төслийн үндэслэл: Монгол улсын хүнсний аюулгүй байдлын хуулийн хүрээнд болон ЕХ-руу зөгийн балыг экспортоор гаргах үндсэн шалгуурт зөгийн аж ахуй эрхлэгчид үйлдвэрлэлийн явцад эрүүл ахуйн дүрэм журмыг чанд мөрдөж, баталгаажуулах үүрэг хариуцлага хүлээсэн байдаг бөгөөд үүнийг багцлан Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд зохистой дадлыг нэвтрүүлэх (НАССР) гэж нэрлэдэг. Гэсэн хэдий боловч зөгийн аж ахуй эрхлэгчдийн ихэнх нь алслагдмал хөдөө орон нутагт аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагаас гадна үйл явцыг баталгаажуулан бүртгэлжүүлэх гэх мэт зарим бүртгэл мэдээлэл, эргэн мөшгих үйл ажиллагаатай холбоотой дадлыг хэвшүүлээгүй байна. Өнөөгийн байдлаар Монгол улсад Зөгийн аж ахуйд НАССР нэвтрүүлж итгэмжлэлийг авсан аж ахуйн нэгж, хувь хүн байхгүй байна.
- 230 Төслийн оролцогчид: Зөгийн аж ахуй эрхэлж буй НАССР-ийг хэрэгжүүлэхийн хүссэн аж ахуйн нэгж, иргэд, СХЗГ, МЭЕГ, ТББ
- 231 Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа: Зөгийн аж ахуй эрхэлж буй байгууллага, иргэдийн тоогоор хамгийн олон аймаг, сумуудыг төсөлд хамруулан, НАССР-ын тогтолцоог үйлдвэрлэлийн болон зах зээлд гаргах хүртэл сүлжээнд хэрхэн суулгах талаар загвар байдлаар хэрэгжүүлнэ. Энэхүү загвар аж ахуйнуудыг түшиглэн НАССР-ын сургалтуудыг үндэсний хэмжээнд зохион байгуулах, энэ үйл явцад мэргэшсэн сургагч багш нарыг бэлтгэнэ.

- 232 Төслийн үр дүн: НАССР нэвтрүүлсэн зөгийн аж ахуйн тоо үндэсний хэмжээнд нэмэгдэж, бүтээгдэхүүнээ экспортод гаргах шалгуурыг хангана.
- 233 Төслийн нэр: Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх Үндэсний чадавхийг сайжруулах
- 234 Төслийн зорилго: Зөгийн балны Үндэсний хянах төлөвлөгөөг баталж, жил бүр хэрэгжилтийг хангаж байна.
- 235 Төслийн үндэслэл: Одоогоор Монгол улсад мал, амьтны гаралтай ямар ч бүтээгдэхүүн, түүний дотор зөгийн баланд малын эмийн үлдэгдлийг шинжилж хянах, урьдчилан төлөвлөж боловсруулсан хөтөлбөр, төлөвлөгөө байхгүй байна. Энэ төрлийн бүтээгдэхүүнд малын эмийн үлдэгдлийн шинжилгээг ихэвчлэн экспортод бүтээгдэхүүнээ гаргах гэж буй аж ахуйн нэгж, хувь хүмүүс өөрсдөө дээжээ авчирч өгөх, эсвэл мэргэжлийн хяналтын байцаагчид эрсдэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд мөн бүтээгдэхүүнийг шинжилгээнд хамруулах байдлаар явж байна. Гэтэл ЕХ-ны дүрмэнд хэрэгжүүлэхийг шаардаж буй Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөө (ҮХТ) нь тухайн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэлийн үе шат бүрээс дээжийг авах, химийн нэгдлүүдийг үзэх, хамгийн гол нь санамсаргүй түүврийн аргаар байх, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэнд хяналт тавих, үл тохирол гарсан тохиолдолд хариуцлага тооцох механизм тодорхой байх зэрэг асуудлуудыг багцаар нь тусгасан байхыг шаардаж байгаа юм. Хэрвээ ҮХТ-г ХХААХҮЯ-аас боловсруулж батлахгүй тохиолдолд зөгийн балыг экспортлох ажил амжилтгүй болох өндөр магадлалтай.
- 236 Төслийн оролцогчид: ХХААХҮЯ, МХЕГ, МЭЕГ болон Зөгийчдийн ТББ байх боломжтой.
- 237 Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа: ҮХТ-г боловсруулан баталж, жил бүр хэрэгжүүлнэ. Үүний тулд ямар химийн бодисуудыг шинжлэх, хэдэн дээж авахыг тогтоох, шинжилгээ хийхэд шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг мал эмнэлгийн лабораториудад шийдэж өгөх, төлөвлөгөөний хэрэгжилтэнд хяналт тавих механизмыг тодорхой болгох, ҮХТ-ний тайланг жил бүр гаргаж, тайлагнах механизмыг ажиллагаанд оруулна.
- 238 Төслийн үр дүн: Зөгийн балыг ЕХ-ны болон бусад орнууд руу экспортод гаргах боломж нээгдэх төдийгүй Монголын зөгийн балны чанар, аюулгүй байдлыг баталгаажуулна. Мөн Монгол улсад анх удаа химийн бодисын хяналтыг мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн дээр хэрэгжүүлсэн сайн жишгийг тогтоож өөр бусад төрлийн бүтээгдэхүүнийг хамруулах эхлэлийг тавина.
- 239 Төслийн нэр: Зөгийн баланд химийн бодисын бохирдлоос үүсэх эрсдлийг бууруулах
Төслийн зорилго: Зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүх шатанд химийн бодисын бохирдол үүсэхээс сэргийлж Монгол орны зөгийн байгалийн, цэвэр, органик шинж чанаруудыг хадгална.
- 240 Төслийн үндэслэл: Хэдийгээр Монгол улсад үйлдвэрлэж буй зөгийн бал болон бусад бүтээгдхүүн ямар ч химийн бохирдол байхгүй, байгалийн цэвэр бүтээгдхүүн гэж байгаа боловч үйлдвэрлэлийн олон шат дамжлагын явцад химийн бодисын бохирдолд өртөх боломжтой. Мөн ихэнхи зөгийн бүлийг экспортоор гаднаас оруулж ирж байгаа тохиолдолд гадаадаас зөгийн хортон, өвчин тээвэрлэгдэн орж ирж малын эмийг байнга хэрэглэхэд хүргэх аюул занал, эрсдэл үүсэх магадлалтай. Тийм учраас зөгийчид эдгээр эрсдэл үүсэх нөхцөл, үүссэн тохиолдолд шинжлэх ухааны үндэслэлтэй асуудалд хандах, замбараагүй малын эм болон бусад химийн бодисуудыг хэрэглэснээс үүсэх үр дагавруудыг мэдэж байх нь зайлшгүй хэрэгтэй юм. Ялангуяа Монгол орны хувьд Зөгийн аж ахуйн салбар харьцангуй шинэ учраас асуудалд амнаас ам дамжсан бус, мэргэжлийн байр сууринаас хандах дадлыг эзэмшүүлэх хэрэгтэй.
- 241 Төслийн оролцогчид: Зөгийн бал болон бусад дайвар бүтээгдхүүний үйлдвэрлэлийн шат дамжлаганд оролцож зөгийчид болон бусад хүмүүс.
- 242 Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа: Малын эм, пестицид, байгаль орчны бохирдлууд, сав баглаа боодолд тавигддаг химийн бодистой холбоотой стандарт үзүүлэлтүүдийн тухай сургалтууд, гарсан эрсдлүүдээс сэргийлэх арга хэмжээ, туршлагаудыг сургалтаар заах
- 243 Төслийн үр дүн: Монгол зөгийн балны байгалийн, цэвэр, органик шинж чанарыг хадгалж, бүтээгдхүүний үнэлэмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 244 Төслийн нэр: Зөгий аж ахуйд үйлчлэх мал эмнэлгийн үйлчилгээний чадавхийг сайжруулах.

- 245 Төслийн зорилго: Сум, орон нутагт ажиллаж буй мал эмч нарын зөгийн өвчин, шимэгчдийг оношлох, эмчилгээ үзүүлэх чадавхийг сайжруулна.
- 246 Төслийн үндэслэл: Зөгийн аж ахуйн салбар харьцангуй шинэ салбар учраас сум, орон нутагт ажиллаж буй малын эмч нарын мэдлэг, туршлагатай тэр бүрий хангалттай түвшинд байж чадахгүй байна. Ялангуяа шинээр зөгийн аж ахуйг хөгжүүлж буй аймаг, сумдад энэ асуудал бүр ч түгээмэл. Гэтэл шинээр батлагдсан Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээг үзүүлэх зааврын дагуу орон нутгийн мал эмнэлгийн нэгжийн малын эмч нарыг хариуцах үүрэг өндөр, цаашилбал экспортод гаргаж буй зөгийн балны шаардлагатай баримт бичгүүдийг олгох ажиллагаа энэ шатнаас эхэлж байгаа учраас малын эмч нар нь зохих мэдлэг, чадвартай, мэргэжлийн зөвлөмж, туслалцааг өгөх чадвартай байх нь чухал юм.
- 247 Төслийн оролцогчид: Сум, дүүрэг, орон нутгийн малын эмч нар
- 248 Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа: Түгээмэл тохиолддог зөгийн өвчин, паразитуудыг оношлох, эмчлэх чадамжийг дээшлүүлэх, зөгийн аж ахуйд мөрддөг заавар, журмуудын талаар танхимын болон талбайн сургалтуудыг зохион байгуулах.
- 249 Төслийн үр дүн: Зөгийн аж ахуйн бүтээмж нэмэгдэж, бүтээгдхүүний эрүүл ахуй, чанар, аюулгүй байдлын үзүүлэлтүүд стандартын шаардлагыг хангана.

6.5 Дүгнэлт

- 250 Монгол улсаас зөгийн балыг экспортлох үйл ажиллагааг “Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын болон гаалийн хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль”, “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай” хууль, Гаалийн тухай хууль зэрэг гол хуулиудаар зохицуулагддаг бөгөөд мөн эдгээр хуулиудыг хэрэгжүүлэх хүрээнд дагалдан гарсан журам заавруудаар зарим үйл ажиллагааг илүү тодруулж өгдөг. Ялангуяа Мал, амьтны эрүүл мэндийн хуулийг үндэслэн гарсан “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”-т зөгийн балыг экспортлох үед шаардагдах Экспортын гэрчилгээ, Олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээ авах урьдчилсан нөхцлүүдийг маш сайн тайлбарлан заасан байдаг.
- 251 Зөгийн балыг экспортлох гэж буй аж ахуйн нэгж, хувь иргэд экспортлох үйл явцыг гурван түвшинд авч үзэж, түвшин тус бүрт тавигдаж буй шаардлага, хэрэгжүүлэх алхмуудыг маш сайн ойлгож байснаар өөрсдийн үнэтэй цаг хугацаа, хөрөнгө хүчээ хэмнэхээс гадна зорилгондоо хурдан хүрч чадна. Нэгдүгээрт, зөгийн балыг үйлдвэрлэн гаргаж буй анхан шатны үе, Хоёрдугаарт, экспортын бүрдүүлэлтийн үеийн хяналт шалгалтын үе, Гуравдугаарт гаалийн бүрдүүлэлтийг хийж хилээр гаргах үе шатуудад хувааж болно.
- 252 ЕХ-ны орнууд руу Зөгийн балыг экспортлохыг зорьж буй аж ахуйн нэгж болон хувь хүмүүст зориулсан зөвлөмжийг хүргэхдээ түгээмэл тулгарч болох асуулт, тэдгээрт өгч буй хариулт байдлаар хүргэсэн ба дараахь гурван түвшинд ангилсан. Үүнд: 1) Зөгийн балыг экспортод гаргахтай холбоотой хууль эрх зүйн орчинтой хамааралтай асуулт, 2) Хүнсний аюулгүй байдлын системийг хянан шалгах, баталгаажуулах системийн чадамжтай холбоотой асуултууд, 3) Үйлдвэрлэл эрхлэгчидтэй шууд хамааралтай асуултууд гэсэн гурван түвшинд ангилан хүргүүлж байгаа нь уншигчдад илүү ойлгомжтой дөхөм байх юм. Энэ зөвлөмжийн хэсэгт орсон асуулт, хариултууд нь судалгааны тайланд орсон маш олон асуудлуудыг дахин багцлан хүргэж байгаа юм.
- 253 Зөгийн аж ахуйн салбарын хөгжил Монгол улсад эрчимтэй явагдаж байгаа бөгөөд энэхүү хөгжилд олон улсын байгууллагуудын санхүүжилт, санаачлагаар хэрэгжүүлж салбарыг хөгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай зөгийчдийн зөгий арчлах арга ажиллагааг сайжруулах, мал эмнэлгийн үйлчилгээг идэвхжүүлэх, мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, эрүүл ахуй ариун цэврийн шаардлагатай холбоотой баримт бичгүүдийг батлуулах, нэвтрүүлэх зэрэг мэргэжлийн болон чадавхийг сайжруулахад чиглэсэн гол ажлуудыг төслүүдийн хүрээнд ихэвчлэн гүйцэтгэсэн болохыг энэхүү судалгаанд дурьдсан мэдээллүүдээс харж болно. Эдгээр төслүүдийн жишээ болгож дурьдахад энэхүү судалгааны ажлыг захиалан хийлгэж буй АХБ-ны санхүүжилттэй ХАА-н нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих төсөл, Японы ЖАЙКА байгууллагын санхүүжилттэй хэрэгжиж буй De Veer-2 төслүүдийг нэрлэхийн зэрэгцээ Дэлхийн зөн, Швецарийн хөгжлийн

агентлаг, Дэлхийн банк, НҮБ-ын ХХААБ зэрэг олон байгууллагууд мөн дэмжиж ажиллаж байна.

254 Цаашид ч гэсэн олон ажлуудыг салбарын хэмжээнд хийх шаардлагатай байгаа бөгөөд тэдгээрийг тоймлон товч, төслийн санал болгож орууллаа. Нэн тэргүүний ээлжинд дараахь чиглэлээр жижиг төслүүдийг, эсвэл захиалгат ажлуудыг хийж чадвал ойрын хугацаанд зөгийн балыг ЕХ-ны улсууд руу экспортлох боломж бүрдэнэ. ЕХ-руу мал, амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх төслүүдийг ЕК-ын харьяа Хүнсний аюулгүй байдлын газар нь Гуравдагч орнуудад хэрэгжүүлдэг тухай энэхүү байгууллагын танилцуулганд нь байсан. Тийм учраас ХХААХҮЯ-ны зүгээс энэхүү байгууллагад төсөл хэрэгжүүлэх хүсэлтийг уламжилж хамтран ажиллах боломжтой юм.

255 Судалгааны ажлын явцад болон зарим бүлгүүдийн төсгөлд цаашид хэрэгжүүлэх ажлууд, зөвлөмжүүдийг тухай бүр өгсөн бөгөөд эдгээр зөвлөмжүүдээс нэн тэргүүний ээлжинд хийх шаардлагатай ажлуудыг зөвлөмж байдлаар дахин тусган орууллаа.

- ХХААХҮЯ-ны ХБХЗГ-ын даргаар удирдуулсан Зөгийн балыг экспортлох чиг үүрэг бүхий МХЕГ, МЭЕГ болон холбогдох Төрийн бус байгууллагуудын төлөөллүүдийг оролцуулсан ажлын хэсгийг байгуулах
- Дээрхи ажлын хэсгээс үндэсний хэмжээнд эсвэл бүсчилсэн байдлаар Зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг баталж хэрэгжилтийг үндэсний хэмжээнд эсвэл бүс нутгийн хэмжээнд зохион байгуулж, хяналт тавих
- ЕХ-ны Эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдлын Ерөнхий захирлын газар руу Монгол улсад зөгийн балны Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж эхэлсэн тухай мэдэгдэл болон ЕХ-ны Гуравдагч орны үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний маягтыг зааврын дагуу бөглөж хүргүүлэх. Зөвлөхийн зүгээс энэхүү маягтыг зааврын дагуу (зөвлөхийн өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлсэн гэсэн байдлаар) бичиж Тайлангийн Хавсралт болгон оруулсан.
- Үлдэгдлийг хянах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн нэгэн чухал хэсэг болох шинжилгээний лабораториудын хүчин чадлын асуудлыг Ажлын хэсгийн хүрээнд хэлэлцэж, шаардлагатай тохиолдолд зохих хөрөнгө оруулалтуудыг хийх
- Энэхүү тайлангийн төгсгөлийн хэсэгт оруулсан Зөгийн балыг ЕХ-ны орнуудад экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх төслүүдийг аль болохуйц богино хугацаанд хэрэгжүүлж эхлэх. Эдгээр төслүүдийн хувьд ихэвчлэн чадавхийг сайжруулах, дүрэм журмыг сайжруулахад чиглэсэн учраас санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ багатай төслүүд учраас одоо хэрэгжиж буй төслүүдийн хүрээнд, жишээлбэл Дэлхий банкны санхүүжилттэй Экспортыг дэмжих төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэхэд боломжтой юм.

Ашигласан хэвлэлийн жагсаалт

1. “Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал (GAP)” нэвтрүүлэх зөвлөмж” гарын авлага, МХЕГ, 2014 он
2. “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”, МЭЕГ-ын даргын 2020 оны 04 дүгээр сарын 29-ны өдрийн А/117 дугаар тушаалын Хавсралт.
3. "Зөгийн аж ахуйд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх стандарт, үнэлгээний хуудас боловсруулах, батлуулах" гэрээт ажил, Хөдөө аж ахуйн их сургууль, Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх төв, Улаанбаатар, 2020 он
4. Зөгийн аж ахуйд хэрэгжүүлэх “Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал (ХААЗД)” Ерөнхий шаардлага MNS 6852:2020
5. Зөгийн бал, Техникийн Ерөнхий Шаардлага, MNS 6294:2019
6. “Зөгийн хачигтах өвчний үед хэрэглэх ургамлын гаралтай эмүүдийн технологи боловсруулах, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” төсөлт ажлын эцсийн тайлан, Мал эмнэлгийн хүрээлэн, АХБ-ны ХАА-н Нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төсөл, ТА-8960МО, 2019 он.
7. “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт”-ын Үндэсний хөтөлбөр, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн Сайдын 2019 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдрийн А-128 дугаар тушаалын хавсралт
8. Монгол улсын хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний экспорт, импорт: Үнэ цэнийн сүлжээтэй уялдах нь, Байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн эдийн засгийн хүрээлэн. 2018 он.
9. “Монгол улсын мал эмнэлгийн өнөөгийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ”, НҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага, 2017 он
10. “Монгол зөгийн балны биологийн онцлог, антиоксидант чанарыг тогтоох” , төсөлт ажлын эцсийн тайлан, Мал эмнэлгийн хүрээлэн, АХБ-ны ХАА-н Нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төсөл, ТА-8960МО, 2018 он.
11. Органик хөдөө аж ахуйн гарын авлага, ХХААХҮЯ болон НҮБ-ын ХХААБ, 2016 он:
12. “Ургамал хамгаалах цогц арга, ургамал хамгааллын бодисын хэрэглээ” гарын авлага. ХХААХҮЯ, Улаанбаатар хот, 2019 он
13. “Тариалангийн салбарт баримтлах технологийн зөвлөмж” /ХХААЯнаас гаргасан эмхэтгэл/ Улаанбаатар 2006, 2008
14. CAC/RCP 53-2003” Code of hygienic practice for fresh fruits and vegetables”
15. Don Blakely, Wayne Du, Sandra Jones, Lynn Philp, Vanessa Taylor “Good Agricultural Practices Manual Toronto, Canada, 2008
16. Eric Aries, Julien Burton, Luis Carrasco, Olivier De Rudder, Alain Maquet. Results of honey authenticity testing by liquid chromatography-isotope mass spectrometry. Scientific support to the implementation of Coordinated Control Plan with a view to establishing the prevalence of fraudulent practices in the marketing of honey. JRC Technical Reports, Belgium, EU 2006
17. EU COUNCIL DIRECTIVE 2001/110/EC of 20 December 2001 relating to honey
18. EU Council Directive 2001/110/EC of 20 December 2001 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0110>
19. EU Council Directive 96/23/EC of 29 April 1996 on measures to monitor certain substances and residues thereof in live animals and animal products and repealing Directives 85/358/EEC and 86/469/EEC and Decisions 89/187/EEC and 91/664/EEC
20. EU Regulation (EC) NO 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC
21. EU Regulation (EC) NO 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC
22. EU Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs
- 23.
24. Food safety manual for farmer field schools//A training reference guide on food safety in global FFS programmes, 2010
25. Honey in Germany- Market Research, EU4Business, Export Development Agency, Georgia, May, 2018

26. Imports of food of animal origin from non EU countries, DG Health and Food Safety, EU,
27. Jackie McAdam, EU Market opportunities for African honey and beeswax, Market Access Centre Traidcraft Exchange, UK, 2007
28. Paul Brereton, David Galsworthy and Imogen Foster, Proposal to develop a framework for international food safety laboratories' training and capacity building, Food and Environment Research Agency, Sand Hutton,
29. Policy and Processes that Enable Hoeny Export, A Case Study from India, ICIMOD Working Paper 2012/1
30. Residue Monitoring Plan for 2008 for drugs, pesticides and heavy metals for export of honey to the European Union, Trade Notice: APEDA/QMC/GEN/2008, MARCH 24, 2008 Agricultural and Processed Food Products Export Development Authority, New Delhi, India, 2008
31. Simone Moretti, Giorgio Saluti and Roberta Galarini, "Residue determination in honey", Intech Open Science and Open Minds, 2017 (ZERO ANTIBIOTIC< MSMS)

Japan
Fund for
Poverty
Reduction

Final report of the Research on “Studying and Supporting Export Opportunities for Mongolian Honey to EU Countries”, conducted within the framework of the “Support for Agricultural Value Chain Development Project” under 2020/B/05 Contract

❖ Written by: Oyundelger Nataa, Consultant

Table of Contents

Executive Summary	5
1. EU's honey supply, consumption and production	9
2. EU's Food Safety	17
2.1 Three layers of Food Safety Inspection System	19
2.2 Cooperation with international organizations in food safety	21
3. EU's general requirements, legal regulations with regard to importing animal originated food products from the third countries	23
3.1 Food laws and policies applied in EU	23
3.1.1 Control of residues of veterinary medicines in animals and animal products for human consumption	24
3.1.2 Control of pesticide residues in plant and animal products intended for human consumption	26
3.1.3 Control of contaminants in foodstuffs	28
3.1.4 Traceability, compliance and responsibility in food and feed	30
3.1.5 Health control of articles in contact with food products	32
3.2 Residue Monitoring Plan that is imposed to export honey to EU from non EU countries	36
3.3 EU's Honey Standards	36
4. Studies on current situation of the Mongolian honey exporting to EU	38
4.1 Current situation of development of Mongolian bee farming production	38
4.2 Legal environment in bee farming production	41
4.3 Study the possibility of exporting Mongolian honey to the European Union and the current situation in which the EU is working to include products from third countries in the import list	42
4.3.1 Evaluation from the Director General of the Health and Food Safety of EC on Residue Monitoring Plan from third countries provided by the Mongolian side on 01 April, 2019 with request to export honey to EU	44
4.3.2 Mongolia's efforts, challenges and next steps with regard to exporting honey to EU	63
4.3.2.1 Control of veterinary drug residues in animal and animal originated food, including honey in Mongolia,	63
4.3.2.2 Control pesticide residues in food products of plant and animal origin	66
4.3.2.3 Food contamination control	68
4.3.2.4 Tracing food and feed products, be lawful, and take necessary actions	70
4.3.2.5 Hygienic control of the food contact materials	74
4.3 To review the draft documents to be submitted to the European Union for inclusion of Mongolian honey in the list of imported products of the European Union,	

to correct any inconsistencies, to fill in the gaps and, to provide support to relevant government agencies if necessary.....	76
4.5 Conclusion	76
Annex 2.1 and 2.2. Official letter and Evaluation from the Director General of the Health and Food Safety of EC on Residue Monitoring Plan from third countries provided by the Mongolian side on 01 April, 2019 with request to export honey to EU	
Annex 3. Residue Monitoring Plan for Honey filled by the Mongolian side to export Honey to EU according to Commission Decision 2011/163/EU.....	
Annex 4. National Residues Monitoring Plan from the analytical perspective – The Brazilian case	
Annex 5. Residue Monitoring Plan for 2008 for drugs, pesticides and heavy metals for export of honey to the European Union	
Annex 6. Newly Revised version of the to monitor the Honey Residue Monitoring Plan according to Commission Decision 2011/163/EU that will be sent from Mongolia to EC Health and Food Safety Department	
5. Developing recommendations on the organizational measures of honey exports	79
5.1 Legal environment for exporting honey	79
5.2 Steps to exporting honey.....	83
5.4 Ongoing projects of international organizations and project proposals to support the Mongolian honey exporting	95
5.5 Recommendations.....	98
GENERAL CONCLUSIONS	100
RECOMMENDATIONS	100
Reference materials:.....	101

Abbreviation

ADB	Asian Development Bank
CODEX	Codex Alimentarius Commission
EC	European Commission
EU	European Union
EFSA	European Food Safety Authority
GASI	General Agency for Specilialized Inspection
GAVS	General Agency for Veterinary Service
MNCCI	Mongolian National Chamber of Commerce and Industry
UN FAO	Food and Agriculture Organization, UN
UN	United Nation
SVCL	State Veterinary Central Laboratory
RMP	Residue Monitoring Plan
NRLFS	National Reference Laboratory for Food Safety
MOFALI	Ministry of Food, Agriculture and Light Industry
FPPICD	Food Production Polciy Implementation and Coordination Department
OIE	World Organization of Animal Health
MASM	Mongolian Agency for Standardization and Metrology
FAID	Food and Agriculture Inspection Department
GAP	Good Agricultural Practice
GHP	Good Hygiene Practice
GMP	Good Manufacturing Practice
HACCP	Hazard analysis critical control point
SPS	Sanitary and Phytosanitary
WTO	World Trade Organization

Research on “Studying and Supporting Export Opportunities for Mongolian Honey to EU Countries”, conducted within the framework of the “Support for Agricultural Value Chain Development Project” funded by the Asian Development Bank

Executive Summary

Within the framework of the ‘Support for Agricultural Value Chain Development’ project funded by the Asian Development Bank, an agreement on the “Studying and Supporting Export Opportunities of Mongolian Honey to the EU countries” with the Technical Assistance Project was signed on July 6, 2020 and the research has been completed within 3 months. According to the work plan specified in the Annex of the Project Agreement, the research will be carried out in 3 stages and the Initial, Progress, and Final Reports have been written and submitted to the Project Unit.

This research work has been conducted in 3 phases. While in the first phase, common requirements, legal regulations and relevant rules on importing live animal and animal products from third world countries into the EU have been studied, in the second phase studies on current situation of the Mongolian honey exporting to EU and in third phase on developing recommendations on the organizational measures to support honey export respectively.

In 2018, the amount of honey produced by the EU reached 280,000 tons, making it the world’s second biggest producer of honey after China (550,000 tons) (image 1.2). Though the EU production increased by 16% compared to 240,000 tons in 2014, it couldn’t satisfy the needs of the EU countries. The amount of honey harvest in 2018 met only 60% of the total demand and the remaining fraction was satisfied with imported honey. China is the biggest supplier of imported honey (40%) and Ukraine comes in second place (20%). From the above statistics, importing honey from Mongolia is quite possible. However, during a SWOT analysis conducted on honey, a number of disadvantages have been identified, namely, the wholesale price of exported honey into the EU market is very low, 3.79 euros/kg in 2018, therefore, success would be realized only by economies of scale with the amount of exported supply being increased from hundreds of tons to thousands of tons of honey.

Since the main principle of the EU Food Security Policy and Legislation aims at protecting human health and life, all stages of food production, from the farmer to the consumers’ table, are regulated by the rules. **The same principle** applies to all food products imported **from third world countries** into the EU and it is clear that Mongolia should replicate the **exact, same system** if it intends to export honey to the EU. Therefore, the food legislations observed in the EU countries have specifically been documented in section 3.1 and any food importers will have to abide by these laws. In addition, there are special regulations relating to the transportation of imported foods that have to be met by third world countries.

In order to import food products into the EU and sell them in that market, matters in the following five areas have to be considered and appropriate laws, rules, and regulations must be implemented:

- ❖ Controlling veterinary drug residues in animals and products of animal origin used for food purposes
- ❖ Controlling pesticide residues in products of plant and animal origin used for food purposes
- ❖ Controlling contamination of foods

- ❖ Having the ability to trace foods and feed, monitor compliance with laws, and ensure accountability
- ❖ Hygienic control on items that come in contact with food products

The research report has summarized the matters related to each of the five areas and listed applicable rules and regulations. Specifically, in the area of **controlling veterinary drug residues in live animals and animal products used for food purposes**, all EU Member States develop a **Residue Monitoring Plan (RMP)** every year and the European Commission's Directorate-General for Health and Food Safety double checks on how the plan is being implemented. Powerful online systems are always at work and play an important role in ensuring food security in the EU. Examples are **TRACES** (the Information Tracing and Exchanging System), **RASFF** (Rapid Alert System for Food and Feed) and **EYROPHET** (European Union Notification System for Plant Health Interceptions). If a third world country wants to export animal products into the EU, the implementation of the Residue Monitoring Plan (RMP) by the exporting country is mandatory. For this to happen, in accordance with Council Directive 96/23/EU, the competent authorities of the exporting country must send a formal request to the EC and confirm that the Veterinary Drug Residue Monitoring Plan is in place and being implemented. If the EC approves the RMP, in accordance with EC Decision 2011/12/EU, the resolution will be added to the list of live animals and animal products eligible to be exported into the EU. The list of countries eligible for importing can be found on the website "https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food" and the addition onto the "Residue List" gives the specified products the primary right for exports. The "Imports of Animals and Foods of Animal Origin from Non-EU Countries" brochure of the EU, issued for and addressed to importing countries, provides detailed explanations about Residue Monitoring Plans and distinctive rules that must be complied with regarding products such as honey. The brochure in its entirety has been translated because the information is considered quite relevant to the work we intend to do.

As far as exporting honey from Mongolia to the European Union, the Food Industry Policy Implementation Coordination Department (FIPICD) of the Ministry of Food, Agriculture and Light Industry (MOFALI) of Mongolia, on its own initiative, has actively been engaging with international organizations and the projects and programs funded by them since 2015. The FIPICD of the MOFALI has twice (2017 and 2019) submitted requests regarding exporting honey to the EU and adding honey to the list of animals, raw materials and products of animal origin eligible for imports from non-EU, third world countries into the EU to the EC Directorate-General of Health and Food Safety (in accordance with the EU Council Directive 96/23/EC). The EC Directorate-General of Health and Food Safety has received the request and twice sent the EU evaluation of the Residue Monitoring Plan regarding honey, additional questions, and key criteria that need to be complied with in order to add honey to the list to Mongolian authorities. Official letters and e-mails exchanged between the two sides appear to show that no clarifications or explanations from the Mongolian side have been returned.

Additional research has been conducted on Mongolia's RMP data that was sent to the EU and apparently, exporting honey from Mongolia to the EU countries, the largest

market for the world's exported honey, seems to be quite possible. In order for this to happen, Mongolia has to continue its previous activities within the framework of the rules that have to be complied with for exporting honey into the EU and further improve the system that ensures that honey production complies with all legislative requirements for exporting animals and animal- originated products to the EU.

As all legal documents related to Food Security in Mongolia are approved in accordance with international standards and recommendations, the legal environment essential for exporting live animals and animal products into foreign countries, particularly into the EU, has sufficiently been developed. Specifically, the development and implementation of documents such as "The Guidance Document on Implementing Veterinary Services and Hygiene Requirements in Beekeeping", approved within the framework of the De Beep-2, Japan's JICA project; the "Honey and its Specifications" MNS6294:2019, revised within the framework of the ADB funded "Support For Agricultural Value Chain Development" project; the national standard "Identification of Origin of Honey"; and the "Introduction of GAP" over the last two years has significantly helped to facilitate meeting the preconditions for the export trade of honey. But first and foremost, a system must be present that can enforce these rules, regulations, and guidelines at all the phases of the food chain, starting from primary bee-farming sites, and monitoring to verify the actual implementation of these standards has to work.

Mongolia has not yet started implementing the Honey Residue Monitoring Plan, which is a priority requirement for exporting honey to the previously mentioned EU. According to the RMP evaluation document submitted to the Directorate-General for Health and Food Safety in 2017 and 2019, it was going to be implemented in the 'near future' (4 years ago). This has not been done as of now. Therefore, it is proposed that a new request be submitted to the EU, but only after developing, approving and at least starting the implementation of the RMP in 2020-2021. The researcher has revised the RMP evaluation document that will be submitted to the EU and it can be found as an appendix to this report.

Implementing the Honey RMP will be relatively easy compared to those of other products of animal origin because of the certain conditions inherent in this industry, such as the amount of the total production of honey is rather small, bees collect honey from pastures with natural honey-bearing flowers, and the use of chemicals and veterinary drugs is limited. If Mongolia hasn't yet developed a Residue Monitoring Plan or program in accordance with EU guidelines, it should be quite possible to internally develop and approve such a RMP in a short period of time.

In view of studying the RMP Evaluation Document submitted to the EC Health and Food Safety Directorate-General in 2017 and 2019, and developing a new Honey RMP based on the current situation of the honey industry, the following are recommended:

- ❖ Establishment of a "Working Group for Supporting Exports of Honey" under the FIPICD of the MOFALI.
- ❖ The main purpose of the RMP is performing an analysis on veterinary drug residues in honey in accordance with the EU standards and validating it at a national level. To this regard, the General Agency for Veterinary Services (GAVS) should be requested to provide technical and methodological

assistance in the development of this RMP and involve its resources in its implementation.

- ❖ GAVS thinks that implementing the Honey RMP in the near future, in a manner consistent with the “National Residue Monitoring Plan” and approved by the order of the Minister of Food, Agriculture and Light Industry, is possible.
- ❖ In the Honey RMP, the chemical compounds, veterinary drugs and contaminants specified in the European Council Directive 96/23/EU must be tested. Also, in the future, the use of veterinary drugs among beekeepers might increase, so some commonly used antibiotic and pesticide residues can be tested beforehand to detect the presence of chemical contaminations. In addition, the fulfillment of other export requirements, such as the Tracing and HACCP systems, can also be included in the Honey RPM.
- ❖ Since the total honey harvest produced in Mongolia is less than 300 tons, it would be sufficient to analyze 10 samples, in accordance with the European Council Directive 96/23/EU, and it is further recommended to abide by the guidance document which dictates that 50% of the total collected samples be analyzed for residues of the B1 and B2 (c) groups, 40% for the residues of B3 (a), (c), and (c) groups, and the remaining 10% for the residues upon which each country can agree upon depending on its circumstances. Our proposals submitted in 2017 and 2019 originally stated that 50 samples be tested, but if the EU insisted that all samples should be re-tested by the EU-accredited laboratories, matters like performing an analysis on not only residues classified in the A and B groups, but also on other veterinary drugs and antibiotics might arise that could make costs quite expensive. Therefore, the offer should be to change the number of samples from 50 to 10.

The fact that the limit of detection of an analysis on the residues classified in these A and B groups starts from 0.1µg/kg (chloramphenicol) requires that high precision analytical instruments such as liquid and gas chromatographic instruments have a mass detector (GC/MS, LC/MS) or a mass/mass detector (LC/MS/MS, and GC/MS/MS). In Mongolia, the State Central Veterinary Laboratory has conducted veterinary drug residue testing on honey within the framework of its accreditation and this year, purchased LC/MS/MS equipment. However, that testing has not yet begun. A manual on how to organize honey exports and what measures need to be taken was developed during the research. The exportation of any type of live animal and animal products, including honey, requires a greater understanding of the legal acts abided by in Mongolian and international trade, especially in the importing countries. It also includes an explanation of a series of steps that need to be done in order to obtain an *International Veterinary Certificate*, *Export Certificate*, *Certificate of Origin*, and *Certificate of Conformity* for honey, all which are mandatory for its export. The exportation of honey from Mongolia is regulated by the following key laws: Law on Quarantine Control and Inspection of Animals, Plants, Raw Materials and Products of their Origin for a State Border Transfer, Animal Health Law of Mongolia and Customs Law of Mongolia.

There are rules and guidance documents issued within the framework of these laws that better clarify some activities. In particular, the “General Guidance Document on

the Implementation of Veterinary Services and Hygiene in Beekeeping”, based on the Animal Health Law of Mongolia provides a quite detailed explanation about preconditions for obtaining the Export Certificate and the International Veterinary Certificate, which are mandatory requirements for exporting honey.

Evaluating the export process in three stages and understanding the implementation requirements and steps at each stage will help businesses and individuals willing to export honey save their valuable time and resources and quickly achieve their goals. These are 1) an initial stage of honey production, 2) an inspection stage at the export customs clearance, and 3) a customs clearance and export stage.

In order to make it easier to understand, the recommendations for companies and individuals seeking to export honey to the EU countries are presented as common questions and answers that can be broken down into the following three categories:

1) Questions about the legal environment relevant to honey exportation, 2) Questions related to the food safety system validation and verification system capacity and 3) Questions directly related to honey producers.

The questions and answers entered in this section of the recommendation consist of many issues covered in the research report. To examine these questions and answers in more detail, one can read the information about a particular matter in the respective chapters of the report. The relevant EU laws and rules, as well as their web links can be found in these chapters.

Industrywide, considerable work has to be done by the bee farming sector and these were summarized and included in the report as project proposals. Implementing the following small- scale projects will help to facilitate efforts to export Mongolian-produced honey to the EU countries faster: Setting up a “Working Group for Supporting the Export of Honey” at MOFALI, Introduce the HACCP system among bee farmers, Improve national capacities to implement Residual Monitoring Plans, Reduce the risks of chemical contamination of honey and Improve veterinary services capacities in bee farming areas. The Introduction Brochure of the European Food Safety Agency (EFSA) provides information stating that the organization implements projects to support third world countries attempts to export live animal and animal products into to the EU countries. This provides MOFALI with an opportunity to approach EFSA, seeking possible cooperation on project implementations with the objective of facilitating the honey export process to EU countries.

1. EU’s honey supply, consumption and production

Honey has thousands of year’s history of human consumption and is commonly consumed in its unprocessed state as natural sweetener. Only less than 200 years ago, honey collecting entailed the destruction of the entire colony when the honey was harvested. During the 1850’s, with discovery and application of the new approach to collect honey without destruction of the honey comb and bee, bee farming started its new development. Approximately 120 000 bees are required to produce 1 kg of honey and a single bee will produce only about a tablespoon of honey during its lifetime.

Honey contains many different kinds of useful ingredients such as vitamins, proteins, minerals, therefore historically, it had been used mostly for the medical purposes, considering it’s importance in human health.

Modern beekeeping not only provides a supply of a natural sweetener but, more important, makes large numbers of bees available when agricultural crops that depend on insect pollination for production of fruits, nuts and seed are in flower. This is an important agricultural industry because about one-third of the human diet is derived from insect pollinated plants and honeybees are responsible for 80 percent of the pollination. In this regards, many developed countries, including EU countries implements specific measures under the National Apiculture development programs that promotes bee pollination capacities. On the other hand, because of consumer’s awareness on food safety and attention to their health issues relating to diet have been achieved to the highest level that make consumers tend to consume as much as organic and natural products, that generally contributes to increased consumption of the honey.

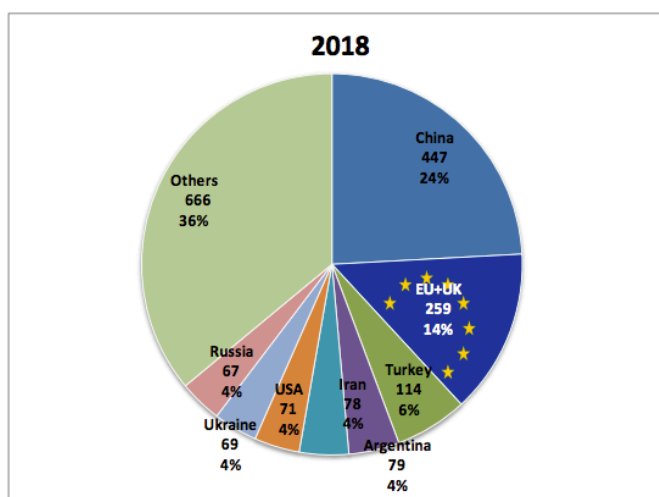
Global production of the honey reached 1,851 tons as of 2018 and China took the first place by producing 24% of total production, which is 447 tons, and the EU countries took the second place by 14% of the total production, which is 259 tons, and followed by Turkey, Argentina, Iran and USA (Picture 1).

Picture 1. Global Honey Production

	2017	2018	Share of World Production
China	543	447	24%
EU	248	259	14%
Turkey	114	114	6%
Argentina	76	79	4%
Iran	71	78	4%
USA	66	71	4%
Ukraine	68	69	4%
Russia	66	67	4%
India	65	65	4%
Mexico	51	64	3%
Ethiopia	50	50	3%
Brazil	42	42	2%
Canada	39	39	2%
United Republic of	30	31	2%
Republic of Korea	26	27	1%
Angola	23	23	1%
Uruguay	18	21	1%
Viet Nam	20	20	1%
Kenya	19	20	1%
Central African Republic	15	20	1%
Mali	16	16	1%
New Zealand	12	13	1%
Australia	12	12	1%
Other	188	203	11%
	1879	1851	

Source : FAO

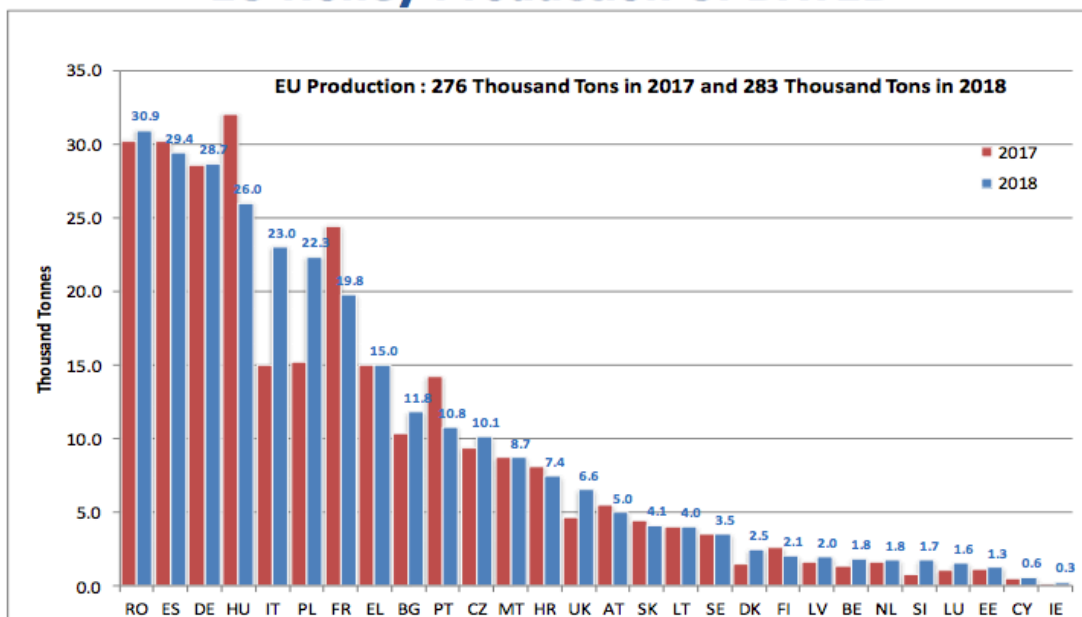
Spring 2020

The sector produced 280 000 tonnes of honey in 2018, making the EU the second largest honey producer after China (550 000 tonnes) (Picture 1, 2). The EU production has increased by 16% since 2014, when it was 240 000 tonnes, but the EU still does not produce enough honey to cover its own consumption. In 2018, the rate of self-sufficiency was around 60%, which is roughly at the same levels as in 2015. The main supplier for imported honey is China (40% of imports) followed by Ukraine (20% of imports). EU honey production is dominated by several countries such as Romania Spain, German, Hungary, Italy, Poland, France, and Greece that composes 70% of total production (Picture 2).

Picture 2. EU honey production in 2017 and 2018 (by member states)

EU Honey Production UPDATED

Source: Eurostat

In terms of the global honey imports, EU import is the highest, by sharing 35% of the total global imported honey, after which North America and Asian countries, including Japan by sharing 8.3% of total honey import. (Table1).

Table 1. World Imports of Honey

World Imports of Honey

	2017		2018		Share of World Imports	
	Tons	1 000 €	Tons	1 000 €	Tons	1 000 €
European Union	208 317	457 218	207 376	451 085	38.5%	33.8%
North America	204 416	532 155	202 309	451 710	37.6%	33.8%
<i>of which USA</i>	202 565	503 411	197 867	421 395	36.7%	31.6%
Asia	72 134	319 544	62 333	211 508	11.6%	15.8%
<i>of which Japan</i>	42 821	126 573	44 521	123 068	8.3%	9.2%
<i>China</i>	5 682	80 896	3 824	59 362	0.7%	4.4%
Near and Middle Eastern Countries	33 582	112 904	31 827	116 741	5.9%	8.7%
Oceania and Polar Regions	8 713	41 777	15 588	45 500	2.9%	3.4%
Other European Countries	11 006	43 165	11 545	46 234	2.1%	3.5%
Africa	10 311	17 841	6 669	9 826	1.2%	0.7%
South America	840	2 205	610	1 562	0.1%	0.1%
Central America and Caribbeans	912	2 374	272	701	0.1%	0.1%
Total	550 231	1 529 185	538 529	1 334 867		

Source : UN Comtrade

But global honey export reached 523,000 tons in 2018, of which Asian countries represent 40,9%, including China by sharing it's 23.6% or exported 123,000 tons. EU exports are negligible compared to imports, and in 2018, the EU exported around 27800 tons of honey, representing in volume around 5.2% of global export, but in terms of cash value it comprises 10.8% that indicates that EU exported honey sold at higher prices (Table 2).

Table 2. World Export of Honey

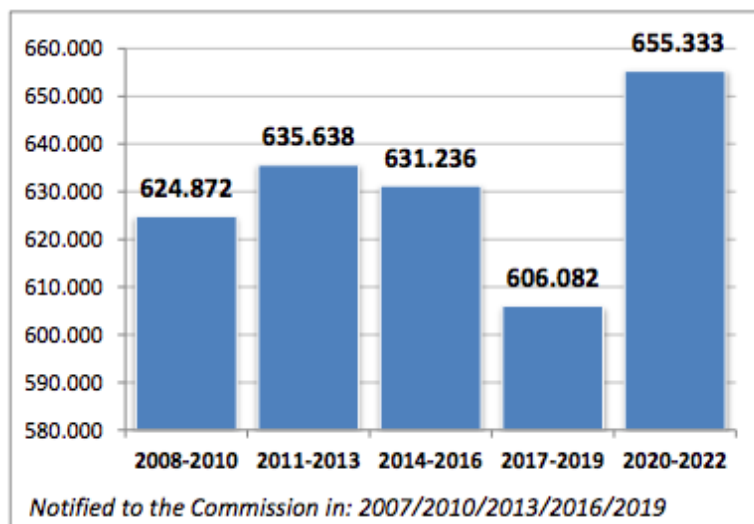
World Exports of Honey

	2017		2018		Share of World Imports	
	Tons	1 000 €	Tons	1 000 €	Tons	1 000 €
Asia	219 909	441 525	214 336	398 202	40.9%	28.7%
of which China	129 260	239 570	123 477	211 027	23.6%	15.2%
European Union	27 801	160 047	27 283	150 078	5.2%	10.8%
South America	111 774	306 635	111 411	261 019	21.3%	18.8%
Other European Countries	78 342	152 542	59 049	113 847	11.3%	8.2%
Central America and Carribeans	31 523	102 681	55 170	100 105	10.5%	7.2%
North America	27 190	76 945	26 691	73 315	5.1%	5.3%
of which Canada	19 462	53 632	18 837	51 807	3.6%	3.7%
USA	7 728	23 313	7 853	21 508	1.5%	1.5%
Oceania and Polar Regions	13 433	264 420	14 782	235 405	2.8%	17.0%
Near and Middle Eastern Countries	15 221	61 479	12 337	46 267	2.4%	3.3%
Africa	2 695	8 765	2 843	9 640	0.5%	0.7%
Total	527 888	1 575 040	523 901	1 387 878		

Source : UN Comtrade

In 2019, there were approximately 17.5 million hives in the EU, managed by 650 000 beekeepers. The number of beekeepers has increased compared to 2016 as shown in the Picture 3.

Picture 3. Number of beekeepers in EU.

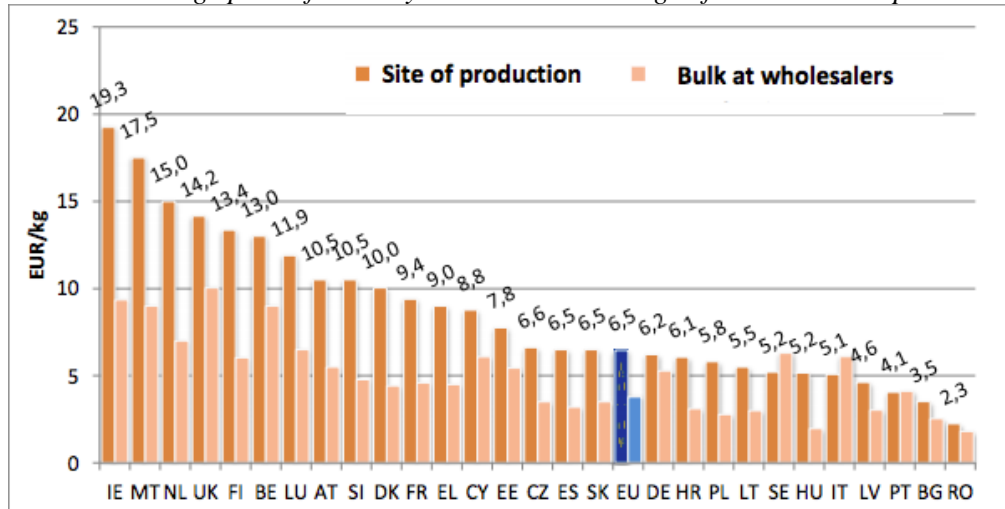

Notified to the Commission in: 2007/2010/2013/2016/2019

Honey Price

Prices for honey vary greatly between Member States, quality and point of sale. The EU average price for multi-floral honey at site of production in 2018 was EUR 6.46/kg. In most Member States the price is lower when sold in bulk at wholesalers, for which the average EU price in 2018 was EUR 3.79/kg. It is noteworthy that while these prices have barely changed since the previous received information in 2016, the average production cost has increased, from EUR 3.21/kg in 2015 to EUR 3.90/kg in 2018, possibly leaving a smaller margin per produced kg of honey.

Picture 4. Average prices for honey in 2018. MT: average of maximum/min price

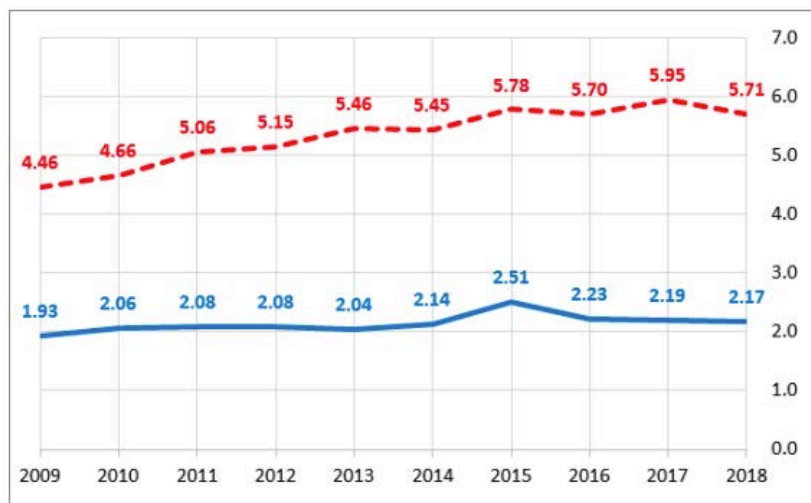
Source: Eurostat Comext

Honey Trade

The EU is only 60% self-sufficient in honey. In 2018, the EU imported 208 000 tonnes of honey with a total value of EUR 452 million. The EU is the first world importer of honey, with China as its main supplier. However, EU imports from China have decreased from close to 100 000 tonnes in 2015 to 80 000 tonnes in 2018¹². During the same period, imports from Ukraine, the second main supplier, increased from 20 000 to 41 000 tonnes, while imports from the third and fourth suppliers, Argentina and Mexico remained at 25 000 respectively 20 000 tonnes (Picture 7).

Honey imported from third countries is usually cheaper than honey produced in the EU, and for 2018, the average import price was just above EUR 2/kg.

Зрпaz 5. Average prices in EUR/kg for honey imported to (blue, solid) and exported from (red, broken) in EU during 2009-2018. Sourc: Eurostat Comext

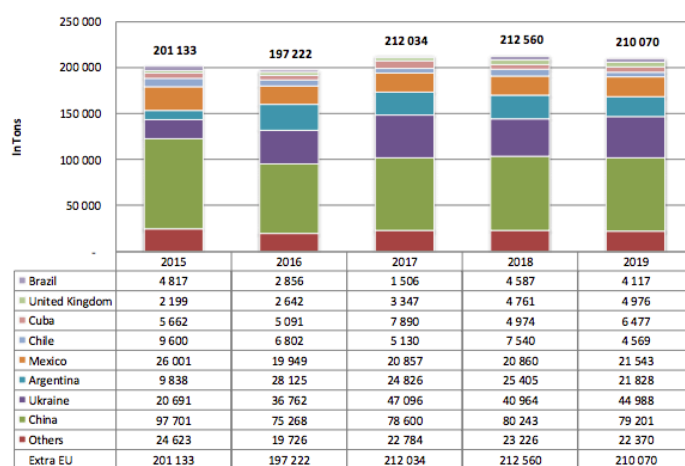
Source: Eurostat Comext, <https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/statistics>

The markets of Germany, the UK and France account for around 50% of total European honey imports. Germany is the leading market, absorbing 26% of total imports.

There is a shift of imports are also increasingly directed to countries in Central and Eastern Europe. This development is mostly attributed to the shift of Ukrainian honey exports from Russia to the European Union. In fact, due to recent developments in relations between Ukraine and Russia, the European Union quadrupled imports of Ukrainian honey between 2011 and 2015. To strengthen trade relations with Ukraine, the European Union currently allows importers to source 5,000 tonnes of honey on a duty-free basis. Because of geographical proximity, Ukrainian exports are largely directed to countries such as Poland, Romania and Bulgaria.

Зрпаз 7. EU imports of Honey by Origin (in tons)

EU Imports of Honey by Origin (in Tons)

Source : Eurostat Comext

EU honey export represents only 7% of it's domestic production or 21.000 tons in 2018 and mostly exported to Switzerland, Saudi Arabia and Japan. In 2018, average export price for honey was 5.7 euro/kg. Up until 2010, Argentina was the second largest supplier for honey, however, because of the banning of the pollen's presence from GMO plant caused the drastic decline to the honey export to EU.

EU's National Programme for Supporting Apiculture Sector

EU's Apiculture sector appears as a small when compared to other agricultural sectors, apiculture plays an important role: in addition to providing honey and other apiculture products, it contributes to pollinating crops, fruits, wild plants, etc. There are several tools available in the EU's Common Agriculture Policy (CAP) to support the apiculture sector, one being the apiculture programmes, set out in Regulation (EU) No 1308/20131 (the CMO), according to which, the Commission shall present a report to the European Parliament and the Council every three years on the implementation of the measures concerning the apiculture sector.

The EU has been supporting directly the beekeeping sector since 19972, giving Member States the possibility to draw up national programmes for their apiculture sector. The objective of these programmes is to improve general conditions for producing and marketing

apiculture products: honey, royal jelly, pollen, propolis and beeswax. The apiculture programmes are co-financed by the European Union at a 50% rate and last for three years. The programmes are voluntary, but all Member States have chosen to introduce them, showing the strong interest of Member States and the needs of the sector.

Table 3 shows EU's contribution in financing of the Apiculture programmes.

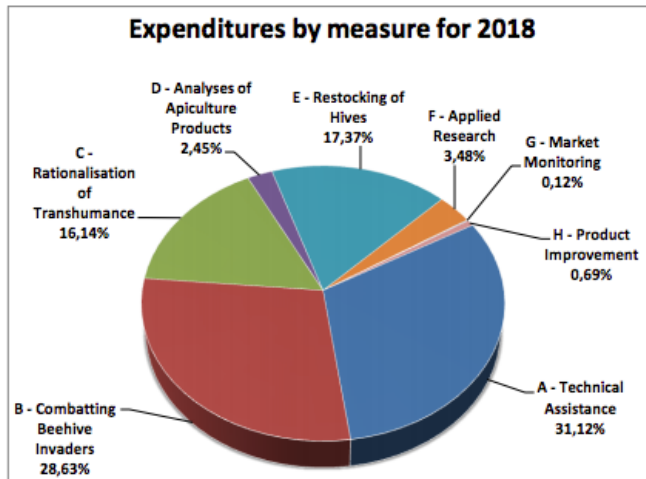
Table 3. Union funding and usage rate of Apiculture programmes

Union funds available per apiculture years	2016 apiculture year 2014-2016	2017 apiculture year 2017-2019	2018 apiculture year 2017-2019	2019 apiculture year 2017-2019	2020-2022 apiculture years
In EUR	33 100 000	36 000 000	36 000 000	36 000 000	40 000 000
Amount of Union funds used by Member States in EUR	31 102 215	32 372 777	33 974 000	Will be notified by March 2020	Will be notified as of 15 March of 2021
Usage rate	94%	90%	94%		

Although this programme is not mandatory, all Member states implement it. Following are eligible measures that can be implemented under the Apiculture programmes (Picture 8):

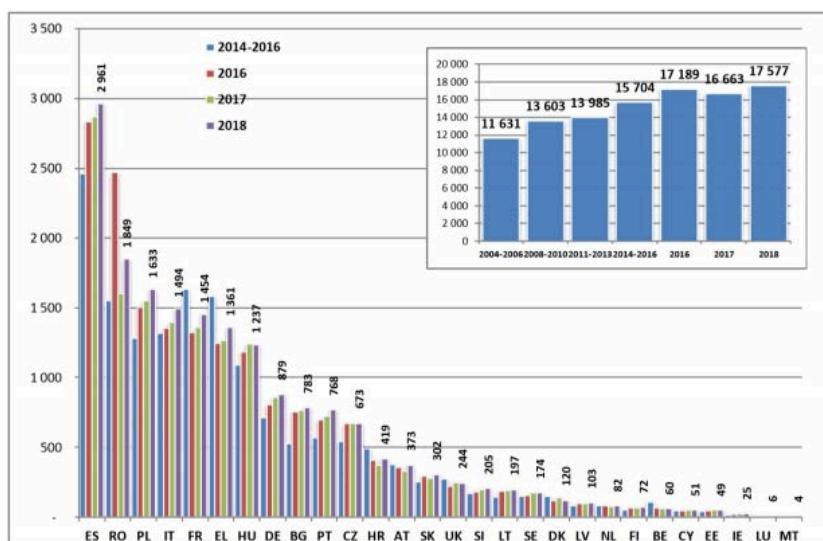
- technical assistance to beekeepers and beekeepers' organisations
- combating beehive invaders and diseases, particularly varroasis
- rationalisation of transhumance during flowering season
- measures to support laboratories for the analysis of apiculture products with the aim of helping beekeepers to market and increase the value of their products
- restocking of beehives
- cooperation with specialised bodies for the implementation of applied research programmes in the field of beekeeping and apiculture products
- market monitoring, which allows for the possibility to invest in monitoring apiculture products and prices.
- enhancement of product quality with a view to exploiting the potential of products on the market;

Picture 8. Expenditure by measure for 2018

According to Commission Implementing Regulation (EU) 2015/1368, Member States shall include in their national apiculture programmes a description of the method used to determine the number of beehives in their territories. A total of 17 Member States are using mandatory methods for counting beehives including the Member States with the highest number of hives, such as Estonia (ES), Romania (RO), Italy (IT), France (FR) and Greece (EL). The mandatory methods may include the obligatory registration of beekeepers and/or beehives in a specific register, set up for that specific purpose, or the use of data from other mandatory registers such as veterinary information systems. A total of 11 Member States are instead using other methods than mandatory registration. These include Member States with fewer beehives, such as SE, DK, IE and EE. These Member States may rely on information received from beekeepers' organisations, surveys, censuses, or a combination of these methods. In general, the mandatory registration of beehives is considered the most robust method but creates an administrative burden for beekeepers and Member States: beekeepers are obliged by national law to register their activity and declare their number of beehives to an administration.

Picture 9. Evolution number of beehives in the EU, thousands

2. EU's Food Safety

EU's high level food safety system works to ensure provision of the safe and healthy food products in the entire supply chain starting from farm to table. Therefore a high level of health protection is the paramount objective of all EU laws in agriculture and the food producing sectors. An extensive body of EU-wide law ([Summaries of EU legislation on food safety](#)) covers the entire food production and processing chain within the EU, as well as imported and exported goods. In all its diversity, the EU is a single entity when it comes to food safety. EU countries implement these harmonised standards and establish controls to enforce them. The EU audits the application and effectiveness of the laws and controls, and also provides training to the responsible EU and international authorities.

EU food safety policy and action is concentrated in 4 main areas of protection:

- Food hygiene: food businesses, from farms to restaurants, must comply with EU food law, including those importing food to the EU.
- Animal health: sanitary controls and measures for pets, farmed animals and wildlife monitor and manage diseases, and trace the movement of all farm animals.
- Plant health: detection and eradication of pests at an early stage prevents spreading and ensures healthy seeds.
- Contaminants and residues: monitoring keeps contaminants away from food and animal feed. Maximum acceptable limits apply to domestic and imported food and feed products.

Food hygiene and safety

Animal Health. The EU has effective rules to guarantee the prevention, surveillance and control of animal diseases. Effective sanitary controls and quarantine measures apply to pets, farmed animals and wildlife. Farmers and food business operators play a key role in the prevention and surveillance. That's why their responsibility and obligations are clearly defined in the EU legislation. Coordinated surveillance programmes keep wildlife diseases under control and prevent their spread to livestock. Contingency plans and regular simulation exercises in all Member States ensure constant preparedness and a high level of resilience. All movements of farm animals within and between EU Member States are recorded in electronic databases. This is a costly obligation to the livestock sector but it allows the permanent tracing of animals and immediate action in the event of an outbreak of disease, preventing its further spread. The EU Animal Disease Notification System provides around the clock and immediate information exchange between veterinary services to identify and isolate potential carriers of dangerous pathogens. Immediate notifications go also to the OIE and to EU trading partners via the World Animal Health Information System.

Plant health is a key factor for sustainable and competitive agriculture, horticulture and forestry. Healthy seeds and propagating material are required for the preservation of the Union's forests, for profitable crops in agriculture and for food security. Member States plant health systems are subject to regular audits for the European Commission. Because of the existence an EU internal market, National Plant

Protection Organisations of Member States have developed overtime a significant experience in pest surveillance on their territory. This is required under the EU legislation. This is useful expertise when it comes to certify that EU products such as fruit are free from quarantine pests of importing countries. The EU accommodates global trade and the import of exotic fruit or ornamental plants from all over the world to give consumers access to the widest variety of choices — but this must not come at the price of importing pests, plant diseases or invasive species. To meet the challenges of global trade, the EU plant health regime has been rigorously modernised. The plant materials are allowed to enter the borders only when their safety has been demonstrated. **EUROPHYT - THE EUROPEAN UNION NOTIFICATION SYSTEM FOR PLANT HEALTH INTERCEPTIONS** Europhyt is the EU's information system for plant health. It connects plant health authorities of the EU Member States and Switzerland to exchange information on pests or plant diseases that have been detected in consignments imported or traded within the EU. Europhyt allows authorities to take preventative measures at early stages because they have access to accurate, up-to-date information about pests and plant diseases.

Contaminants and Residues

The EU has the world's most rigorous monitoring system to keep contaminants away from our food and animal feed. Maximum acceptable limits apply to food and feed products whether produced in the EU or imported into the EU. Materials that come in contact with food are also strictly regulated to exclude any contamination. Member State authorities maintain extensive programmes of sampling and analysis from farm to fork to ensure that potential sources of contamination are identified and safe levels maintained in all stages of food production and processing. EFSA collects the monitoring data from Member States and publishes regular overview reports.

There are very powerful online systems operating throughout EU countries, that play an important role in maintaining food safety, such as TRACES (traceability, information exchange and risk management), **RASFF** (Rapid Alert System for Food and Feed) and **EUROPHYT** (European Union Notification System for Plant Health Interceptions).

TRACES

Every day, vast quantities of livestock, food and products are traded into the EU. The TRACES - TRADE Control and Expert System - is the online system that tracks all movements of animals, plants, food and feed imported from outside the EU and traded throughout the Member States. The TRACES manages official controls and route planning for animal transports online. National competent authorities post their certificates online through TRACES before a consignment is shipped. Authorities in the receiving country are pre-notified of the arrival and can plan their controls at the EU border, at the final destination or even during the transport of live animals. The TRACES simplifies trade and makes it safer by using a user-friendly interface available in 35 languages. More than 36 000 users from almost 80 countries worldwide are connected through TRACES and it issues over 50 000 veterinary and phytosanitary certificates every month.

The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) allows immediate reaction throughout the EU Member States to any threat to public health that may be detected

in the single market or at border controls. More than 3 000 notifications are processed every year to allow competent authorities to react immediately and recall any suspect food or feed from the market quickly and effectively

EYROPHET (European Union Notification System for Plant Health Interceptions)

This is a **notification and rapid alert system** dealing with Interceptions for plant health reasons of consignments of plants and plant products imported into the EU or being traded within the EU itself. EUROPHYT is established and run by the Directorate General for Health and Food Safety of the European Commission.

European Food Safety Agency is a European Agency funded by the European Union that operates independently of the European food legislative and executive institutions by providing scientific advice and communication on risks associated with the food chain. As mentioned above, the main goal of the EU's food safety policy is protection of the EU consumers EFSA is responsible for facilitating a normal operation of the single open market within EU. Since 2003, EU's food policy principles have been focused on the traceability of the food production inputs (such as feed ant etc) and outputs (such as primary production, processing, storage, transportation and retail) and was set up EFSA. EU food standards are based on the principles that control and ensure the safety of the food production process free from chemical contaminants and pesticides. Therefore, there is very strict inspections are carried out during food processing stages and similar requirements are imposed to the food products imported to EU countries.

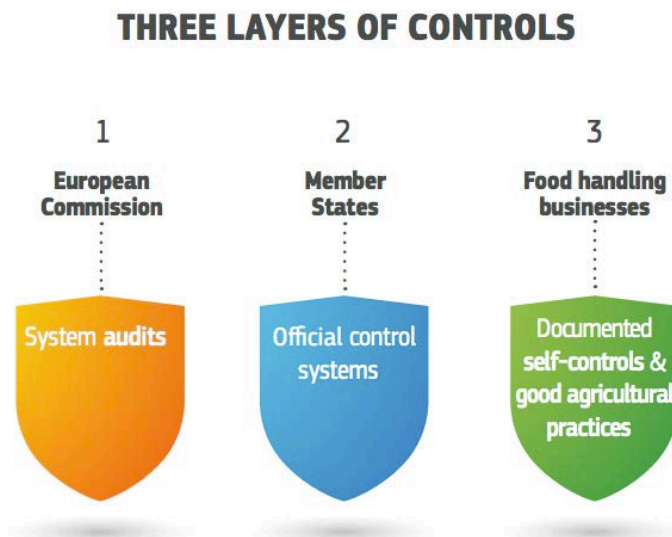
2.1 Three layers of Food Safety Inspection System

A high level of health protection is the paramount objective of all EU laws in agriculture and the food producing sectors. Animal and Plant Health are similarly important. The EU has harmonised its sanitary and phytosanitary legislation throughout the Union. An extensive body of EU-wide laws covers the entire food production and processing chain 'from farm to fork' within the EU, as well as imported and exported goods. In all its diversity, the EU is a single entity when it comes to food safety.

Each EU Member State is responsible for implementing these harmonised standards and to establish robust, official controls to enforce them. The European Commission (EC) verifies through regular EC audits that the controls of all Member States are equally effective. Regular EU-level training events for inspectors ensure that best practices are used across all Europe.

Food Safety is achieved through a system with Three Layers of Inspection throughout EU

Picture 10. EU's Food Safety Inspection System with Three Layers

1. On top of the system, the European Commission has a unique obligation to audit the control systems of Member States and countries that export to the EU, and verify that they are effective.
2. The responsibility of Member States, or in case of imports, the administration of the country where the business operates, to put official control systems in place to verify the effectiveness of self-controls by operators.
3. A clear allocation of responsibility to food-handling businesses and farmers to comply with EU rules associated with an obligation of self-control.

EU law does not oblige businesses or Member States to organise their controls systems in the exact same way. But it obliges all businesses, as well as Member States, to strive for continuous improvement and a very high level of safety for all consumers, in all regions of the world. Food businesses must ensure compliance with EU food law in their daily activities. All operators must have documented self-control systems in place to address the risks that may arise in their specific operations — whether it is a meat plant or a restaurant, a fruit importer or fish cannery. Farmers have also a key role in ensuring that their production complies with hygiene requirements. They are also at the start of the traceability chain.

Farmers similar to food producers must ensure compliance with EU food law in their daily activities. All operators must have documented self-control systems in place to address the risks that may arise in their specific operations — whether it is a meat plant or a restaurant, a fruit importer or fish cannery. Farmers have also a key role in ensuring that their production complies with hygiene requirements. Traceability system starts from farmer's production site. EU farmers are subject to the world's

most stringent standards of health and safety in terms of food production. In rising to this challenge, they have succeeded in making Europe the best address for food in the world. Therefore European originated food products of the very highest quality have been enjoyed by consumers around the world that also has made the European agri products to be on top by their quality and safety.

The European Commission verifies that the control systems are effective. This is one of the tasks of the Directorate-General for Health and Food Safety. It is in charge of auditing of the controls and inspections systems in EU Member States from farm to consumers. This ensures that food produced in the EU is subject to serious controls. In practice, more than 200 systems audits are carried out annually by the European Commission in EU Member States and third countries. Countries importing food from the EU can rely on the EU three layers control system that no other exporting country offers. Because of their high level of performance, EU rules are often at the basis for international trade standards. The EU is actively involved in the development of international standards of the World Animal Health Organisation (OIE), the Codex Alimentarius Commission or the International Plant Protection Convention. This work contributes to improving food safety, animal health and plant health around the world and helps facilitating trade in food and agricultural products based on globally agreed rules. The EU offers many programmes that help developing countries to comply with these rules.

The European Food Safety Authority (EFSA) provides independent risk assessments that underpin regulatory decisions taken by the EU. EFSA brings together the best available scientists in its advisory panels. EFSA issues annual reports about trends in food-borne illnesses, food contaminants and other topics of interest to the Commission and policymakers and helps to shape the rational, science-based food safety policy in the EU that consumers expect.

2.2 Cooperation with international organizations in food safety

The World Trade Organization (WTO): **The World Trade Organization (WTO)** is the leading international organisation that **sets international rules for trade**. Both the European Union (EU) and the individual EU countries are members of the WTO. The European Commission represents the EU and the EU countries at all relevant WTO meetings. **The WTO** replaced the [General Agreement on Tariffs and Trade \(GATT\)](#) in 1994, however, the GATT Agreement still exists as the legal frame for trade in goods. The [GATT agreement allows WTO Members to apply exceptions to free circulation of goods](#) to protect human, animal or plant life or health, provided they do not use these exceptions as disguised protectionism. The **Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS Agreement)** concerns the application of food safety and animal and plant health regulations. EU legal basis regarding the SPS Agreement is [Council Decision 94/800/EU](#) of 22 December 1994 approved, on behalf of the EU, "The Final Act of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations". This act includes the Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures also known as the [SPS Agreement](#). An **Expert group of Member States** assists the Commission in preparing the EU position for the WTO Sanitary and Phytosanitary Committee.

Regionalisation: The WTO Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures ([SPS Agreement](#)) defines "Regionalisation" and the general conditions that govern it.

Regionalisation is a concept where an **area of a country is recognised as pest or disease-free** or with **low pest or disease prevalence**. Trade from such areas is allowed even if the health status in the rest of the country is not favourable.

Countries should:

- ❖ **adapt sanitary or phytosanitary measures** to the characteristics of the area where the product originated and to which it is destined;
- ❖ **recognise the concepts** of pest- or disease-free areas and areas of low pest or disease prevalence;
- ❖ **provide evidence** that areas on a country's territory are pest or disease-free or of low pest or disease prevalence, and **allow the importing country to inspect**, test and carry out other relevant procedures.

Benefits of regionalisation

- ❖ Helps **mitigate negative trade effects** caused by sanitary or phytosanitary measures;
- ❖ Developing countries can export from a regionalised area, although the health status may not be favourable in most of their territory;
- ❖ **Gives export opportunities** to countries with little chance to do so to countries with a higher sanitary or phytosanitary level.

[Non-binding guidelines](#) were prepared by WTO to help Members recognise pest- and disease-free areas or areas of low pest or disease prevalence. The European Union and the EU countries are actively involved in the activities of the following international organisations setting standards in the area of food and feed. Also these organizations are involved in WTO's SPS standards for food, animal and plant originated SPS standards.

- Codex Alimentarius Commission (CODEX) adopts international standards for food products
- World Organisation for Animal Health (OIE); adopts international standards for animal health and animal products
- [IPPC International Plant Protection Convention](#) adopts international standards for plant health

World Organisation for Animal Health (OIE): The OIE is an intergovernmental organisation responsible for improving animal health worldwide. It was established in [1924](#) and currently has [182](#) member countries. All EU Member States are members of the OIE. The European Commission has formal observer status at the OIE, which was established by an exchange of letters in 2004 ([2004/C 215/03](#) - [2004/C 215/04](#)). In 2011, the Commission and the OIE concluded a Memorandum of Understanding concerning their general relations ([2011/C 241/1](#)). The European Commission is actively involved in the work of the [World Organisation for Animal Health \(OIE\)](#) and organises the input from EU Member States. The Commission is responsible for coordinating the position of the 28 Member States of the European Union (EU) on issues discussed at the OIE and ensures that the EU Member States speak with one voice at the OIE. In the areas of [animal health](#), [animal welfare](#) and animal production food safety covered by the OIE, the Commission shares the competence with the

Member States on the basis of the level of harmonisation of the relevant EU legislation. The Commission and the EU Member States elaborate [common EU comment and position papers](#) on issues discussed in the OIE.

International Plant Protection Convention (IPPC): All EU Member States have signed the [International Plant Protection Convention \(IPPC\)](#), an international treaty which works to prevent the spread and introduction of pests of plants and plant products, and to promote appropriate measures for their control.

3. EU's general requirements, legal regulations with regard to importing animal originated food products from the third countries

3.1 Food laws and policies applied in EU

It is very important to understand legal framework, standards and requirements for the food products, especially animal originated products to EU countries. Food safety is the main focus point of the EU Food law. After several incidents caused by the food poisoning during 1990's, there were needs to make some fundamental changes in the principles of food laws. Therefore, "from farm to fork" concept was introduced into the food law, known as White Paper on Food Safety. This paper describes in detail about new approaches to the food law and rules and regulations in the food safety areas. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety.

If food safety quality does not meet imposed requirements and violations of the requirements could happen or happened, there is a vital system works that enables information to be shared efficiently between its members and provides a round-the-clock service to ensure that urgent notifications are sent, received and responded to collectively and efficiently. Thanks to RASFF (European Union's Rapid Alert System for Food and Feed), many food safety risks had been averted before they could have been harmful to European consumers. Vital information exchanged through RASFF can lead to products being recalled from the market. A robust system, which has matured over the years, RASFF continues to show its value to ensure food safety in the EU and beyond.

In order to import food to EU market, food related issues are concentrated in following five areas of protection and required to follow the respective rules and regulations:

- 1) Control of residues of veterinary medicines in animals and animal products for human consumption
- 2) Control of residues of pesticides in animals and animal products for human consumption
- 3) Control of food contaminants and residues
- 4) Traceability, compliance and responsibility in food and feed
- 5) Hygiene control of food contact materials

3.1.1 Control of residues of veterinary medicines in animals and animal products for human consumption

In order to ensure a high level of consumer protection, imports into the European Union (EU) of animal products intended for human consumption are only permitted when they comply with guarantees laid down in EU legislation designed to control the presence of chemical substances and residues thereof in live animals and animal products. The products concerned by this requirement are: bovine, ovine, caprine, porcine and equine animals, poultry, aquaculture, milk, eggs, rabbit meat, wild and farmed game meat and honey.

Control of veterinary medicine residues in the EU

Council Regulation (EU) 2017/625 provides the legislative basis for residues controls in food of animal origin in the EU. The controls carried out by third countries must give guarantees with an effect equivalent to that laid down in the EU legislation.

Third countries wishing to export food of animal origin to the EU are required to submit to the Commission services an annual residue monitoring plan for the commodities in question. Once the plans are approved by the Commission, the countries are listed in Decision 2011/163/EU. A copy of the authorised countries list included in this Decision can be found on following link https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food. Being listed on the 'residues list' is a prerequisite for export of food of animal origin to the EU. Public health and animal health requirements also apply.

Inclusion and retention on this list shall be subject to submission by the third country concerned of a plan setting out the guarantees which it offers as regards the monitoring of the groups of residues and substances referred to in Annex I to the Directive. As an example, the first 10 countries of the List are shown in the Picture #11.

Code ISO2	Countries	Beef	Mutton	Pork	Horse meat	Poultry	Aquaculture	Milk	Egg	Туулайн	Wild animal meat	Farm land animal meat	Honey
AL	Albani		X				X		X				
AD	Andora	X	X	X(3)	X								X
AR	Argentina	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
AM	Armenia						X						X
AU	Australia	X	X		X		X	X			X	X	X
BD	Bangladesh						X						
BF	Burkin Faco												X
BJ	Beinin						X						
BY	Belarous				X(2)		X	X	X				
BZ	Beliz						X						
BA	Bosnia Herzegovina	X	X	X			X	X	X				X

When products listed in approved establishment of a third country included in the positive list of eligible countries for the relevant products arrive at the EU countries' borders, samples can

be taken for a residue analysis by the accredited laboratories. (https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food). Above mentioned sample collection and analysis procedures are regulated by Regulation (EU) 2019/2130.

Safe concentrations of veterinary medicine residues

In July 2009 Regulation (EC) 470/2009 set out rules and procedures for establishing:

- The maximum concentration of a residue of a pharmacologically active substance which may be permitted in food of animal origin (Maximum Residue Limits - MRLs). MRLs are listed in Regulation (EU) 37/2010
- the level of a residue of certain pharmacologically active substances for which an MRL has not been established (Reference Point for Action - RPA).

Consignments of food of animal origin (whether imported from a third country or produced in the EU) which:

- contain a residue of a pharmacologically active substance at a concentration in excess of EU MRLs (see Table 1 in the Annex to Regulation (EU) 37/2010);
- or contain a residue of pharmacologically active substance for which no MRL has been established in the EU (i.e. not listed in Table 1 in the Annex to Regulation (EU) 37/2010);
- or contain a residue of a pharmacologically active substance which has been expressly prohibited for use in food-producing animals in the EU (listed in Table 2 in the Annex to Regulation (EU) 37/2010) and the concentration present exceeds a Minimum Required Performance Limit (MRPL) where this has been established (e.g. for chloramphenicol, or nitrofurans);
- or has been derived from animals in which the following substances have been used for any purpose as specified in Directive 96/22/EC:
 - stilbenes or thyrostats for any purpose
 - beta-agonists (steroid hormones) for growth promotion purposes
 - oestradiol for therapeutic or zootechnical purposes

May not be legally placed on the EU market and will be rejected.

Moreover, food of animal origin, containing residues of a non-authorised pharmacologically active substance in a concentration at or above the reference point for action, shall not enter the EU food chain according to Regulation (EU) 2019/1871.

Residue requirements for the importation of certain animals and animal products into the EU

The website of the Directorate-General for Health and Consumer Protection provides specific information on residue requirements for the importation of certain food-producing animals and products derived therefrom:

- Honey: [Residue requirements for the importation of honey](#)

- Horses: Importation of horses into the EU

There is also information on residues of veterinary medicinal products for imports of animals and animal products in general

Table 4. EU legislations setting out rules and regulations for importing animal originated products to EU

	List of legislations and their respective links
1	General food law: http://ec.europa.eu/food/safety/general_food_law_en
2	Foodstuffs for specific groups: http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/special_groups_food_en
3	Animal Health and Welfare: http://ec.europa.eu/food/animals/welfare_en
4	Trade and imports of animal products: http://ec.europa.eu/food/animals/animalproducts_en
5	Specific measures for prevention and control of Animal diseases: http://ec.europa.eu/food/animals/animal-diseases_en
6	The EU Emergency Veterinary Team provides assistance to third countries in case of animal disease outbreaks: http://ec.europa.eu/food/animals/animal-diseases/emergency-team/index_en.htm
7	Veterinary border control: http://ec.europa.eu/food/animals/vet-border-control_en
8	Biological Food Safety:
9	Food-borne diseases (Zoonoses): Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE), Trichinella, Salmonella and other food-borne: http://ec.europa.eu/food/safety/biosafety/food_borne_diseases_en
10	Food irradiation: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/additives/index_en.htm
	Chemical Food Safety:
11	Food additives: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/additives/index_en.htm
12	Food flavourings: http://ec.europa.eu/food/safety/food_improvement_agents/flavourings/index_en.htm
13	Food contaminants: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/contaminants/index_en.htm
14	Residues of veterinary medicinal products: http://ec.europa.eu/food/safety/docs/cs_vet-med-residues_animal-imports-non-eu_brochure_en.pdf
15	Pesticide residues: http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides_en
16	Hormones in food of animal origin: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/meat_hormones/index_en.htm
17	Genetically Modified (GM) food: http://ec.europa.eu/food/plant/gmo_en
18	Novel food: http://ec.europa.eu/food/safety/novel_food/index_en.htm
19	Food contact materials: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/food_contact_materials/index_en.htm
20	Special import conditions for the import of animal products into the EU (chemical risks): http://ec.europa.eu/food/animals/docs/bips_special-import-conditions_list.pdf

3.1.2 Control of pesticide residues in plant and animal products intended for human consumption

In order to ensure a high level of consumer protection, imports of plant and animal products or parts thereof intended for human consumption in or on which residues of

pesticides may be present, are only permitted when complying with guarantees laid down by EU legislation designed to control the presence of chemical substances and residues thereof in live animals, animal products and products of plant origin. The placing on the market of these products is covered by two main Regulations:

Animals and animal products

Regulation (EU) 2017/625 outlines the procedure to evaluate whether when importing animals and animal products, the guarantees on residues of chemical substances presented by a third country can be deemed equivalent to those requested to the products produced under EU rules. Such products shall only be imported from the authorised countries detailed in the following table, included in Decision 2011/163/EU. Inclusion and retention on this list shall be subject to submission by the third country concerned of a plan setting out the guarantees which it offers as regards the monitoring of the groups of residues and substances referred to in Annex I to the Directive. It was described in the previous section.

Plants, plant products and their protection

Regulation (EC) 1107/2009 lays down rules and procedures for active substances to be marketed in the EU and for the authorisation by Member States of plant protection products containing them. Active substances cannot be used in plant protection products unless they are included in a positive EU list. Such substances are included in the EU Pesticide Database. Once a substance is included in the list, Member States may authorise the use of products which contain it.

Control of pesticide residues in the EU: the maximum residue levels (MRLs)

As from 1 September 2008, Regulation 396/2005 defines a fully harmonised set of rules for pesticide residues. This Regulation lays down provisions for the setting of EU pesticide maximum residue levels (MRLs) in food and feed. Imports of plant and animal products must comply with such MRLs set by the European Commission to protect consumers from exposure to unacceptable levels of pesticide residues.

Annexes to Regulation 396/2005 set out the list of products subject to control and MRLs applicable to them:

- The list of products to which the MRLs apply has been established in Annex I, which includes animal products, fruits, vegetables, cereals, spices and certain edible plants.
- The list of EU definitive MRLs is laid down in Annex II.
- The so-called EU temporary MRLs (pesticides for which, before 1 September 2008, MRLs were only set at national level), are listed in Annex III.
- The list of pesticides for which no MRLs are needed because of their low risk is included in Annex IV.
- Annex V, which will contain the list of pesticides for which a default limit other than 0,01 mg/kg will apply and Annex VI, which will contain the list of conversion factors of MRLs for processed commodities, have not been published yet.
- Annex VII contains a list of pesticides used as fumigants for which the Member States are allowed to apply special derogations before the products are placed on the market.

Specific information on the substances and the MRLs included in the lists of Annexes II, III and IV is available at the EU Pesticide Database. **EU Pesticide Database** Relevant toxicological information and the MRLs in food and feed of active substances authorised for use in plant protection products can be found in the EU Pesticide Database. Member State authorities are responsible for the control and enforcement of the MRLs. Such control will be carried out by means of a coordinated multiannual Community control programme of pesticide residues in food of plant and animal origin established by Regulation (EU) 2018/555. According to this scheme, during the years 2019, 2020 and 2021, national reference laboratories for detecting residues in the Member States, shall take and analyse samples for the product/pesticide residue combinations set out in the Regulation.

Furthermore, according to the provisions of Regulation (EU) 2019/1793, official controls of the presence of hazardous substances on certain commodities of non-animal origin from selected third countries laid down in such Regulation have been increased and shall be carried out.

Table 5. A list of EU legislations setting out rules and regulation for controlling pesticide residues in animal and plant originated products for food consumption

#	List of Legislations and their respective links
1	Regulation (EC) 1107/2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC
2	Commission Implementing Regulation (EU) No 540/2011 of 25 May 2011 implementing Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council as regards the list of approved active substances (OJ L-153 11/0/2011) (CELEX 32011R0540)
3	Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products (OJ L-95 07/04/2017) (CELEX 32017R0625)
4	Commission Decision 2011/163/EU of 16 March 2011 on the approval of plans submitted by third countries in accordance with Article 29 of Council Directive 96/23/EC (OJ L-70 17/03/2011) (CELEX 32011D0163)
5	Regulation (EC) 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels (MRLs) of pesticides in products of plant and animal origin (OJ L-70 16/03/2005) (CELEX 32005R0396)
6	Commission Decision 98/536/EC of 3 September 1998 establishing the list of national reference laboratories for the detection of residues (OJ L-251 11/09/1998) (CELEX 31998D0536)
7	Commission Implementing Regulation (EU) 2018/555 of 9 April 2018 concerning a coordinated multiannual control programme of the Union for 2019, 2020 and 2021 to ensure compliance with maximum residue levels of pesticides and to assess the consumer exposure to pesticide residues in and on food of plant and animal origin (OJ L-92 10/04/2018) (CELEX 32018R0555)
8	Community Reference Laboratories for Residues of Pesticides: https://www.crl-pesticides.eu

3.1.3 Control of contaminants in foodstuffs

Imports into the European Union (EU) of foodstuffs should comply with EU legislation designed to ensure that food placed on the market is safe to eat and does not contain contaminants at levels which could threaten human health. Regulation

(EU) 2017/625 (the Official Controls Regulation - OCR) lays down the new general legal framework in order to guarantee this high level of consumer protection

Contaminants may be present in food (including fruits and vegetables, meat, fish, cereals, spices, dairy products, etc.) as a result of the various stages of its production, packaging, transport or holding, or also might result from environmental contamination.

Regulation (EEC) 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food, regulates the presence of such contaminants in foodstuffs in the EU:

- food containing a contaminant to an amount unacceptable from the public health viewpoint and in particular at a toxicological level, **shall not be placed on the EU market and will be rejected**
- contaminant levels shall be kept as low as can reasonably be achieved following recommended good working practices
- maximum levels may be set for certain contaminants in order to protect public health

Regulation 1881/2006 setting maximum levels for certain contaminants in foodstuffs sets maximum levels for certain contaminants in food to be placed on the EU market.

The foodstuffs indicated in the various sections of the **Annex** must not, when placed on the market, contain higher contaminant levels than those specified in such sections:

- Section 1 - sets limits for nitrate in lettuce, spinach and baby foods.
- Section 2 - sets limits for various mycotoxins in, for example, groundnuts, nuts, dried fruit (including dried vine fruit) and products thereof, cereals and cereal products, milk, infant formulae, dietary foods intended for infants, spices, fruit juices, coffee products, wine, spirit drinks, cider, apple products, processed cereal based foods for infants and young children and baby foods.
- Section 3 - sets limits for various heavy metals in, for example, milk, meat, fish, cereals, vegetables, fruit and wines.
- Section 4 - sets limits for 3-MCPD in Hydrolysed vegetable protein and soy sauce.
- Section 5 - sets limits for dioxins and dioxin-like PCBs in meat, fish, milk, eggs, oils and fats.
- Section 6 - sets limits for PAHs in oils and fats, smoked meats, smoked fish, fish, crustaceans and bivalve molluscs, infant foods.

There is a list of minor foodstuffs (i.e. those which are consumed least) for which the maximum permitted levels are considerably higher (ten times higher). Moreover, Regulation 2016/52 lays down the maximum permitted levels of radioactive contamination of foodstuffs (either immediately or after processing) which may be placed on the market following a nuclear accident or any other case of radiological emergency.

The website of Directorate-General for Health and Food Safety provides more detailed [information on the contaminants](#), discussed and regulated in the EU.

Special conditions for certain foodstuffs imported from certain third countries

Community control measures have been taken for certain contaminants imported from specific third countries, in particular as regards aflatoxins, melamine, mineral oil and pentachlorophenol and dioxins. Foodstuffs which exceed the maximum level of contaminants permitted by the EU legislation shall not be marketed in the EU territory. More information on these measures can be found on the website of Directorate-General for Health and Food Safety.

Table 6. A list of EU legislations setting out rules and regulation for controlling contaminants in food stuffs

List of Legislations and their related links	
1	Regulation (EU) No 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products (OJ L-95 07/04/2017) (CELEX 32017R0625)
2	Council Regulation (EEC) No 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food (OJ L-37 13/02/1993) (CELEX 31993R0315)
3	Commission Regulation (EC) No 1881/2006 of 19 December 2006 setting maximum levels for certain contaminants in foodstuffs (OJ L-364 20/12/2006) (CELEX 32006R1881)
4	Council Regulation (EU) 2016/52 of 15 January 2016 laying down maximum permitted levels of radioactive contamination of food and feed following a nuclear accident or any other case of radiological emergency (OJ L-13 20/01/2016) (CELEX 32016R0052)
5	Бусад мэдээллүүд: Directorate-General for Health and Food Safety- Factsheet on food contaminants: https://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/contaminants/index_en.htm
6	Centre for the promotion of imports from developing countries (CBI): https://www.cbi.eu/marketinfo/cbi/?action=showDetails&id=5142 European Food Safety Authority (EFSA): https://www.efsa.europa.eu/

3.1.4 Traceability, compliance and responsibility in food and feed

According to EU food safety legislation, food and feed cannot be placed on the market in the European Union (EU) if they are unsafe. EU Food Law pursues not only a high level of protection of human life and health and consumers' interests but also the protection of animal health and welfare, plant health and the environment. Food and feed business operators shall comply with the specific obligations laid down by Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council (OJ L-31 01/02/2002) ([CELEX 32002R0178](#)), covering all stages of food/feed production and distribution:

1. Compliance with Food Law
2. Traceability
3. Responsibilities

1. Compliance with Food Law

Imported food and feed must comply with the relevant requirements of food law or conditions recognised by the EU to be at least equivalent thereto. The competent authority of the exporting country must offer guarantees as to the compliance or equivalence with the EU requirements.

2. Traceability

The EU Law defines traceability as the ability to trace and follow any food, feed, food-producing animal or substance that will be used for consumption, through all stages of production, processing and distribution.

The scope of the traceability requirement is limited to the following products and operators:

- **Products:** Traceability is always required for any substance intended to be, or expected to be, incorporated into food or feed. However, certain products are covered by specific EU Regulations or Directives that may even impose more stringent requirements on traceability, such as:

- Animals
- Genetically modified organisms (GMOs)
- Fruits and vegetables
- Certain animal products (beef, fish, honey)
- Olive oil

EU specific legislation on traceability in foodstuffs

- **Operators:** This provision aims at ensuring that food business operators are able to identify the immediate supplier of a product and the immediate subsequent consignee (*one step back-one step forward* principle), from the EU importer up to retail level, excluding supply to the final consumer. Food and feed operators are also required to have systems and procedures in place that allow for this information to be made available to the Competent Authorities upon request. Although traceability provisions do not apply outside the EU, the requirement does extend to **the EU importer** since he **must be able to identify from whom the product was exported in the third country**. Food producers and players participating in food chain should be responsible for the safety of their products and as per Regulation (EC) 853/2004, hygiene and sanitary issues also should be borne by food producers. In this regards, implementation of the HACCP based Food Safety Procedures is urged to implement all the time that would help to identify and reduce a possible risks related to food safety.

Food or feed, which is placed or is likely to be placed on the market in the EU, shall also be adequately labelled or identified to facilitate its traceability, through relevant documentation or information on the product particulars. Therefore, traceability allows:

- Responding to potential risks that may arise in food and feed,
- Targeted withdrawals of unsafe food from the market
- The provision of accurate information to the public, thereby minimising disruption to trade

3.Responsibilities of food and feed importers

Food business operators at all stages of production, processing and distribution within the businesses under their control, shall ensure that foods satisfy the requirements of food law which are relevant to their activities and shall verify that such requirements are met. If a food business operator has reason to believe that imported food or feed is not in compliance with the food safety requirements, it shall immediately initiate procedures to withdraw the food in question and inform the competent authorities thereof.

Table 7. A list of EU legislations setting out rules and regulations on Traceability, Compliance and Responsibility in Food and Feed

List of legislations and their related links	
1	Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council (OJ L-31 01/02/2002) (CELEX 32002R0178) on laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety
2	Leaflet on Key Obligations of Business Operators: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_business_operators_obligations_en.pdf
3	Guidance on the implementation of articles 11, 12, 16, 17, 18, 19 and 20 of Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council on General food law: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_guidance_rev_8_en.pdf

One of the important component of the Food Safety protection is Control of the Contaminants in other words it is called Residue Control National Program, which has been implemented vigorously in all EU member stated. For successful implementation of these programs, reliable national analytical labs networks have been playing an important roles (https://trade.ec.europa.eu/tradehelp/health-and-consumer-protection-animal-and-plant-products#Control_chemical_substances_food).

3.1.5 Health control of articles in contact with food products

The placing on the European Union (EU) market of materials and articles intended to come into contact directly or indirectly with foodstuffs must comply with the requirements laid down in the EU legislation designed to ensure a high level of protection of human health and the interests of consumers. These products (e.g. packaging materials, cutlery, dishes, processing machines, containers etc.) must be manufactured so that they do not transfer their constituents to food in quantities that could endanger human health, change the composition of the food in an unacceptable way or deteriorate the taste and odour of foodstuffs.

[Annex I](#) of Regulation (EC) 1935/2004 on materials and articles intended to come into contact with food establishes a list of materials and articles which may be subject to specific measures related to authorised substances, special conditions of use, purity standards, etc. The label of these products shall include the text 'for food contact' or shall bear the [symbol](#) with a glass and a fork.

Regulation (EC) 2023/2006 lays down the rules on good manufacturing practice (GMP) for the groups of materials and articles intended to come into contact with food listed in [Annex I](#) to Regulation (EC) 1935/2004 and combinations of those

materials and articles or recycled materials and articles used in their manufacturing process. Also the application of printing inks to the non-food contact side of a material or article is subject to specific rules.

Furthermore, and following the scope of both Regulations above mentioned, several EU Regulations have laid down specific conditions applicable to the placing on the EU market of plastic materials and articles intended to come into contact with food:

- Recycled plastics used to manufacture materials and articles intended for food contact shall be obtained only from processes authorised by the Commission following a safety assessment performed by the [European Food Safety Authority \(EFSA\)](#) according to Regulation (EC) 282/2008. The recycling process shall also be managed by a quality assurance system (QAS) that should meet the requirements laid down in the [Annex](#) of Regulation (EC) 2023/2006.
- Only the substances included in the [Union list of authorised substances](#) set out in Regulation (EU) 10/2011 may be used for the manufacture of these products.
- According to the same Regulation, the marketing and importation into the Union of plastic materials and articles intended to come into contact with foodstuffs containing Bisphenol A (BPA) is restricted since, BPA is prohibited in the manufacture of polycarbonate baby bottles. **Note:** From September 2018 the ban on the use of BPA has been reinforced in the manufacture of polycarbonate cups and bottles for infants and young children. The specific migration limit (SML) of 0,05 mg of BPA per kg of food (mg/kg) established for BPA from plastic materials and articles applies also to varnishes and coatings applied to materials and articles, where that varnish or coating has been produced using BPA according to Regulation (EU) 2018/213. A written declaration of compliance shall accompany these varnished or coated materials and articles.
- Polyamide and melamine plastic kitchenware originating in or consigned from China and Hong Kong shall be imported into the Member States only if the importer submits to the competent authority for each consignment [a declaration](#) confirming that it meets the requirements concerning the release of primary aromatic amines and formaldehyde laid down in [Annex II](#) to Regulation (EU) 10/2011, according to Regulation (EU) 284/2011.

Note: From July 2021, according to Directive (EU) 2019/904 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment, the placing on the market of the single-use plastic products listed in [Part B of the Annex](#) and of products made from oxo-degradable plastic **will be banned**.

Table 8. A list of EU legislations setting out rules and regulations on Articles in contact with food

	Title of the laws and regulations, and their respective links
1	Regulation (EC) No 1935/2004 of the European Parliament and of the Council of 27 October 2004 on materials and articles intended to come into contact with food and repealing Directives 80/590/EEC and 89/109/EEC (OJ L-338 13/11/2004) CELEX 32004R1935)
2	Commission Regulation (EC) No 450/2009 of 29 May 2009 on active and intelligent materials and articles intended to come into contact with food (OJ

	L-135 30/05/2009) (CELEX 32009R0450)
3	Commission Directive 2007/42/EC of 29 June 2007 relating to materials and articles made of regenerated cellulose film intended to come into contact with foodstuffs (OJ L-172 30/06/2007) (CELEX 32007L0042)
4	Council Directive 84/500/EEC of 15 October 1984 on the approximation of the laws of the Member States relating to ceramic articles intended to come into contact with foodstuffs (OJ L-277 20/10/1984) (CELEX 31984L0500)
5	Commission Regulation (EC) No 2023/2006 of 22 December 2006 on good manufacturing practice for materials and articles intended to come into contact with food (OJ L-384 29/12/2006) (CELEX 32006R2023)
6	Commission Regulation (EC) No 282/2008 of 27 March 2008 on recycled plastic materials and articles intended to come into contact with foods and amending Regulation (EC) No 2023/2006 (OJ L-86 28/03/2008) (CELEX 32008R0282)
7	Regulation (EU) No 10/2011 of 14 January 2011 on plastic materials and articles intended to come into contact with food (OJ L-12 15/01/2011) (CELEX 32011R0010)
8	Commission Regulation (EU) No 284/2011 of 22 March 2011 laying down specific conditions and detailed procedures for the import of polyamide and melamine plastic kitchenware originating in or consigned from the People's Republic of China and Hong Kong Special Administrative Region, China (OJ L-77 23/03/2011) (CELEX 32011R0284)
9	Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment (OJ L-155 12/06/2019) (CELEX 32019L0904)
10	European Commission - European Union Reference Laboratory for Food Contact Material (EURL-FCM): https://ec.europa.eu/jrc/en/eurl/food-contact-materials/substance-database
11	European Commission - Directorate-General for Health and Food Safety - EU guidance on conditions and procedures for the import of products originating in or consigned from China and Hong Kong: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/cs_fcm_legis_china_guidelines_import-polymide-melamine.pdf
12	European Commission - Directorate-General for Health and Food Safety - Food Contact Material: http://ec.europa.eu/food/safety/chemical_safety/food_contact_materials_en

The EU Commission requires that food imported into the EU countries are of the highest quality and do not endanger human health, therefore regardless of where they come from, all of them have to be the as the same quality and standard requirements as their domestic products. In particular, the EU countries, as the world's largest food exporters and importers, work closely with international organizations and even with the non-EU trading partners providing them with the necessary technical assistance and advice. In case of importing food products, especially animal products into the EU countries, the exporting party must provide with the following general guarantees and all regulated the by the EU Council rules and procedures.

- Being added onto the EU list of the authorized countries would mean that the particular exporting country has introduced the food security system or is able to conduct the residue monitoring activities as planned, and therefore is considered to be able to prevent from exports of food products that exceed the permissible levels of the chemical residues. Therefore, all countries willing to supply to the EU countries with food products of animal origin, among other things, must have implemented this programme.
- Prior to adding onto the list of export permits for certain categories of food products of animal origin, Health and Food Audits and Analysis Office at the Directorate General of the European Commission for Health and Food Safety based in Grange, Ireland makes assessments of the situation in the particular country which is willing to export and the authorized establishment in charge.
- The Requirements for each particular product being exported are specified in Annex III to Regulation (EC) No. 853/2004 and the competent authorities of a non-EU country checks and validates whether or not these requirements are met and only after that it will be added onto the EU approved list. If the above requirements cannot be met, the competent authority is obliged to notify the EC.
- Non-EU countries must have the RMP for each food category (Council Directive 96/23/EC) and appear in the list of the approved countries along with an approved RMP (Commission Decision 2011/163 / EU as amended).
- The Regulation (EC) No. 2160/2003 requires that the Salmonella control programme must be conducted for the Animals related to a particular food product.
- The competent authority of the particular exporting country is responsible for updating the list of countries approved with the information regarding each product, taken as of the latest and shall notify the Commission, if there is a change.
- The procedures on entering into the list of the approved countries
- The authorized organization of the exporting country shall request for corrections (additions, deletions, changes) to the list of live animals and animal products permitted to be exported into the EU. The request is sent to the address: Health and Food Audits and Analysis Office, the list of Non-EU Countries, European Commission, DG SANTE, Directorate F, Email: SANTE-IRL- Send to NEC-LISTING@ec.europa.eu.
- The Commission staff evaluate and issue the conclusion (DG SANTE, Unit F4).
- The request must have all required information and after the commission checks and approves it, all the EU countries are notified that the applications from the non-EU countries have been approved through the TRACES system.

3.2 Residue Monitoring Plan that is imposed to export honey to EU from non EU countries

This report has mentioned several times before that the primary requirements that are met when live animals and animal products are supplied as imports to the EU, the particular country must be on the list of the exporting countries that are approved by the EC Directorate General for Health and Food Safety.

One of the key criteria for being added onto the list of the approved countries, as required from the EU, is that the exporting country must prove that it has introduced the food safety system or is able to do residue monitoring activities according to the plan. This has been specially specified in the Directive 96/23/EC (articles 29 and 30).

In the brochure “Importing food products of animal origin from Non-EU countries” developed for importing countries from the EU, a detailed description about the Residue Monitoring Plan and the special rules that are required to be abided by in some products such as honey has been given.

As this information is considered to be important for the jobs we intend to do, this brochure has been translated and made available in the annex 1 to the report (a-the translation in Mongolian, 6-the original in English).

3.3 EU's Honey Standards

The Codex standard for honey adopted by the Codex Alimentarius Commission in 1981, revised in 1987 and 2001, has voluntary application and serves in many cases as a basis for national legislation (Codex, 2001). The European Council followed the recommendations of Codex, and issued Directive 2001/110/EC (EC, 2001), amended 2014/63/EU (EU, 2014) that laid down the production and trading parameters of honey within the Member States of the EU (EU, 2011, 2014).

Some of the technical parameters with regard to the Codex and EU’s honey standards are compared in the Table 9. These standards intends to store the purity of unprocessed honey by limiting the possible chemical changes in the original agrochemical products that enables to consume unprocessed natural products.

Table 9. Honey’s content’s key criteria

Composition criteria	Directive 2001/110 EU			
	Blossom honey		Honeydew honey* General	Revised CODEX 2001
	General	Exceptions		
Moisture %	<20	Calluna and bakery honey <23	<20	The same No indication for baker’s honey
Fructose+Glucose%	>60	-	>45	The same
Suxrose %	<5	Borinia, Medicago, Banksia, Hedysarum,	<5	The same

		Eucalyptus, Eucryphaspp, and Citrus <10 Lavandula and Borago < 15		
Water insoluble%	<0.1	Pressed honey <0.5	<0.1	The same
Electrical conductivity mS.cm ⁻¹	<0.8	Chestnut, Arbutus, Erica, Eucalyptus, Tilia, Calluna, Manuka and Melaleuca	>0.8	The same
Free acid meq.kg ⁻¹	<50	Bakey honey < 80	<50	The same
Diastase activity	>8	baker's honey and honey with low natural enzyme content: >3 when HMF is less than 15 mg.kg ⁻¹	>8	Honeys with low natural enzyme content: > 3 DN
HMF mg.kg ^{-1**}	<40	baker's honey Honeys of tropical climate and blends of these honey	<40	Honeys of tropical climate and blends: < 80

* Honey dew honey and blends of honeydew honey with blossom honey.

**Determined after processing and blending

According to Codex "Honey is the natural sweet substance produced by honey bees from the nectar of plants or from secretions of living parts of plants or excretions of plant sucking insects". The directive defines honey as "the natural sweet substance produced by *Apis mellifera* bees" differentiating it by this way from the honey that is produced by other species of bees (*Micrapis*, *Megapis*, *Meliponines*).

Both Codex and Directive provide supplemented information regarding the botanical origin of the product. Thus, honey can be labeled by floral or vegetable origin, if the product comes entirely or "mainly" from the indicated source and possesses the organoleptic, physicochemical and microscopic characteristics of the source. Filtered honey and baker's honey cannot be supplemented by information referring to the floral or vegetable origin. Traditionally, the botanical origin of honey is determined with the use of pollen analysis (melissopalynology). Although pollen analysis may have several limitations (Molan, 1998; Persano Oddo & Bogdanov, 2004), the combination of pollen analysis with physicochemical and organoleptic characteristics can overcome those limitations and give reliable results (Von der Ohe, Persano Oddo, Piana, Morlot, & Martin, 2004)

Codex requires the indication of the producing country on the label. Similarly, the European Directive states that the country or countries of origin where the honey has been harvested shall be indicated. However, according to Directive, if the honey originates from more than one member state or from third country that indication may

be replaced with the words “blend of EU honey”, “blend of non-EU honey”, or “blend of EU and non-EU honey”. This provision is not valid in Codex. Compositional criteria of honey according to Codex and honey Directive are indicated in Table 9. Differences exist only in the provision regarding the baker’s honey and the honey with a natural low content of enzymes.

4. Studies on current situation of the Mongolian honey exporting to EU

4.1 Current situation of development of Mongolian bee farming production

The number of beekeeping entities and honey production in Mongolia has been growing steadily over the last decade, and by the end of 2019, a total of 1,979 enterprises and 844 households were benefiting from 12,250 bee colonies in 15 aimags, and there are 35 bee colonies for intensive beekeeping. Looking at the indicators for 2019, it shows an increase of 3,402 bee colonies or 27, 7 percent from the previous year, and an increase of 5.4 times from 2010. In the last 10 years, the number of bees has increased by an average of 29.1 percent per year. The annual yield of honey has reached about 190 tons. (3)

Majority of current production and production reserves of beekeeping is Darkhan, Tuv and Selenge regions. In our country, honey and wax make up the majority of bee products, and although bee products are used in many industries. But they are mostly used in food, health, and beauty in our country. Also, experts believe that the low yield of bee products from a family of bees in Mongolia is directly related to bee care and herding technology at the international level. As a relatively new sector, it is only a matter of time before it develops further due to many factors including a market needs, competition, customer demand, and new opportunities.

Honey plants of Mongolia are classified as cultivated and natural, and more than 5910 species of honey and dusty natural pasture plants grow at an altitude of 1100- 1300 meters above sea level. In terms of pasture resources, it viewed that there is possibility to breed 2 million bee colonies (3). About 20 percent of domestic honey is from cultivated plants (rapeseed and triangular rice) and more than 80 percent is from natural wildflower honey. On the other hand, research has shown that Mongolian honey is superior to honey from other countries in terms of antioxidants due to the climatic conditions and plant distribution in above sea level (10).

In addition, major honey production enterprises such as Mikhachi, Permaculture, and Great Aurag LLCs started exporting small amount of honey to South Korea and Japan in 2017. The size of honey export was 91,3 tons in 2018 112,1 tons in 2019 while imported honey was 3,5 thousand tons in 2018 and 3,9 thousand tons in 2019 (*resource: MOFALI*). In 2018, the Government of Mongolia approved “the national program for Intensive Livestock Development” and it included beekeeping enterprises to develop through a cluster system, which provides an opportunity to develop

Mongolian beekeeping in clusters and to support its activities. Many donor countries and international organizations (ADB, JICA of Japan, World Vision, UNFPA) are implemented joint projects and programs with the Government of Mongolia such as “Bee Laboratory”, “Supporting Beekeeping and Increasing Efficiency”, “Supporting Mongolian Organic Agriculture”, and “Flying flock” to develop and support of beekeeping, promotion and marketing of bee products in international markets. In addition, the Mongolian Beekeepers’ Association is one of the many governmental, non-governmental and international organizations working to expand and develop beekeeping activities, and it is active in aimags and soums.

Our country continues to imports honey due to we could not fully meet domestic demand for honey. In addition, the consumers lack an understanding and knowledge about bee products and on the other hand, capacity of our population to purchase the bee products (honey) is low.

In the future, as the number of beekeeping enterprise, and size and number of products increase, sales issue becomes more acute. And Mongolian beekeepers are working to supply pure and organic honey from natural honey plant to world market at the highest possible price.

The SWOT analysis of the bee-farming and honey production is shown in Table 1 based on experiments, research and documentation.

Table 1. The SWOT analysis of the bee-farming and honey production in Mongolia

Strengths	Weakness
<ul style="list-style-type: none"> • Honey has an unique taste and quality because of the flowers and natural environment • Abundance of natural flora and fauna • Strong support and assistances from the government’s policy and programs • Formulation of the legal framework and related regulations • Positive and important impact for improving household income of the vulnerable groups in rural 	<ul style="list-style-type: none"> • Competition with imported honey at the local market • Limited finding of the new market • Limited financial supports • Non inclusion in the list of countries that are authorized to export honey to EU • No implementation of the Residue Monitoring Plan, which is the basic criteria to export honey to EU • Weak laboratory capacity to

<p>areas and local agricultural production</p> <ul style="list-style-type: none"> • Possibility to become one of the potential export product • Involvement of women in beekeeping • Involvement of the larger entities in the bee keeping sector through cluster approaches • Good relationship between bee farmers and local authorities to support a local production 	<p>conduct required analysis (for example: detailed sucrose analysis)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Weak human resource capacity to inspect sanitary and hygienic requirements on site production, specially among soum level agriculture units and veterinarian inspectors, because many of the legal requirements have to be applied at the production sites • Poor infrastructure development in remote local areas • Lack of bee pasture grazing management plan at coordinated level • Weak inspection system to conduct proper assessment for implementation of the food safety laws and regulations • Needs to improve bee keepers capacity • Small quantities of production
<p>Opportunities</p>	<p>Threats</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Sale through tourism and promotion of the local eco brand products • Organic production and fair trade practices • Developing relations with international buyers • Increasing honey production through engaging commercial entities • Developing exporting of the 	<ul style="list-style-type: none"> • Competing with cheap imported products • Losing export opportunities to EU by not approving and implementing Residue Monitoring Plan • Loose control over widespread usage of veterinary drugs • Not strict quarantine control on importing of bee hives through borders

<p>Certified Organic Brand products</p> <ul style="list-style-type: none"> • Using in other medicinal product productions 	<ul style="list-style-type: none"> • Use of pesticides in bee pasture areas
--	--

4.2 Legal environment in bee farming production

Provision of “... while introduction of good agricultural practices in primary production of food producers (GAP: Good Agricultural Practices), good manufacturing practices at the stage of production of raw materials and products (GMP: Good Manufacturing Practices), and good hygiene practices at the all stages of food chain (GHP: Good Hygiene Practices) are required, it is important to have traceability and keep recording” in the law of food safety is required for beekeepers to follow.

In this context, we have been actively working in framework of projects of international organizations. Particularly “Guidelines for veterinary service and hygiene for beekeeping enterprise” which was approved in framework of BeeDep-Mongol 2 project, JICA of Japan, and “technical requirements for honey” MNS6294:2019 and “determine an origin of honey” those were approved and these new approvals are important to meet to the requirements for the export of honey.

Following those documents and confirming our production activities, we are accomplishing one of important requirements to export honey to EU and developed countries. In conclusion, current legal documents and regulations of food products from animals and livestock in Mongolia approved based on international food safety documents and regulations. Therefore, there is no significant difference from food safety law, regulation, and guidelines of developed countries. The main problem is that there is limited monitoring system to ensure those regulations are followed. For that reason, Mongolian export of agricultural food products has not yet extended to sufficient level until today. But in case of beekeeping, it is possible to export in a short period of time using the advantages such as its key production is mainly based on natural pastures, the risk of infectious disease is low, and there is high probability of having no residues of veterinary drug and other types of pollutants in honey.

The general agency for specialized inspection is responsible to inspecting food producers in case of food production from animal and livestock. With regarding to standards for inspections of agricultural products, food and veterinary medicine, the food safety inspection division of GASI sets based on the monitoring results.

Also, the beekeeping is classified as producing animal products and it must comply with the regulations and rules issued by the General Authority for Veterinary Service (GAVS), which is supervised by the GASI. In this regard, development of the documents, which are directly related to beekeeping and will be implanted under the

supervision of the GAV, such as the National Veterinary Residue Monitoring Program and the Veterinary Guidelines for Beekeeping for 2019-2020 became another important legal documents for the beekeeping enterprises and participants of this industry to support further production.

4.3 Study the possibility of exporting Mongolian honey to the European Union and the current situation in which the EU is working to include products from third countries in the import list

Regarding to exporting Mongolian honey to European Union, since 2015 the food industry policy implementation coordination department of the Ministry of Food, Agriculture and Light Industry (MOFALI) initiated and has been actively working with international organization and their funded projects and programs.

Currently, the food industry policy implementation coordination department of the MOFALI has been delivered to EU Food Safety Authority the requests to include Mongolia in list of importing for two times in 2017 and 2019 in accordance with EU Council Directive 96/23 / EC Regulation on the Export of Honey to the EU and Importation of Products from Non-EU Third Countries. The requests were received by the European Commission's Health and Food Safety Authority, and the Mongolian side was twice asked to submit an EU assessment and additional questions to the Residues Monitoring Plan for Honey, a key criterion for the inclusion of honey in the list. However, it has been found from the official letters and correspondence exchanged between the two parties that Mongolian side has not yet provided any clarifications or responses (Annex.1_1 and 1_2).

Team of “Support improvement of Mongolian standardization system” project, which was running at that time and funded by the EU, and country representative office of FAO, UN in Mongolia with the food industry policy implementation coordination department of the MOFALI worked on preparation of necessary information to submit the first request to the EU.

After reviewing the information provided by the Mongolian side on the Residue Monitoring Plan (RMP) and the EU assessment, and the questions that need to be clarified by the Mongolian side, the survey was conducted as follows. Here are:

- Information filled by Mongolia on the Annex for the Evaluation of Non-EU Residue Monitoring Plans and the findings of the evaluation team from the EU are translated and presenting (Annexes 1 and 2).
- Based on the EU regulations, relevant Mongolian regulations, and information on development situation of beekeeping in Mongolia, which were read during the study, if necessary additional explanations and corrections were made by the researcher. In accordance with assignment to review a draft documents to be submitted to the EU, to correct any inconsistencies and to fill any gaps, the Residue Monitoring Plan will be updated and submitted as a draft (Annex 6).

The document for evaluating the residue monitoring plan is in tabular form generally, but for making information more understandable, it is not included in the table, but notes were made and are presenting as follows. These include:

- ❖ The number of questions to evaluate the Third Country's Residue Monitoring Plan is numbered and followed by "Question" word, and its entirety in *italic* form. For example:

1.1 Question: Detailed address: *Is there a name and address (e-mail, fax, telephone, etc.) of the competent authority and related person responsible for obtaining detailed information on the National Residue Monitoring Plan for honey? (Article 4 of Council Directive 96/23 / EC)*

- ❖ Filled answer by Mongolian side is numbered and followed by "Answer" word. For example:

1.1 Answer: Name: Gantogtokh Togoo, Director of the Food Industry Policy Implementation Coordination Department, Ministry of Food and Light Industry
Phone: + 976 51263212, +976 99047657, e-mail: gantogtoht@yahoo.com, gantogtoht@mofa.gov.mn

- ❖ Additional questions, clarifications and recommendations raised by the EU during the assessment were highlighted in blue and marked as **questions and clarifications from the EU**, and then wrote a translation of it. For example:

Questions and clarifications from the EU: None

- ❖ *If necessary for each questionnaire, the researcher gave own opinion and it is highlighted in green. Although the EU did not request additional information or make recommendations in some of the questionnaires, the corrections and additional information were provided by the researcher if the study found that there were discrepancies.*

It is hoped that this will make it easier for readers to write in different colors, and these explanations and conclusions make up the bulk of the Process Report. Because of the first criterion for obtaining the right to export honey to the EU is to fill this information accurately and clearly. Specially in the case of Mongolia, it is important that all Mongolian stakeholders, who interested in exporting honey agree that if the request will be send for the third time, it is very responsible, must be approached businesslike, and the information provided must be accurate and in accordance with EU regulations.

The EU's Evaluation Questionnaire for evaluating the RMP prepared and sent by competent authorities of third countries consists of the following four sections, each section includes the questions the competent authorities must answer to:

- 1. General information on the competent authority/authorities responsible for residues controls in all commodities included in the national residue plan (e.g, beef, pork, fish, milk, eggs, honey etc.)**
- 2. The national residue monitoring plan (and results from the previous year)**
- 3. The Laboratory Network.**

4. The authorization and use of the pharmacologically active and other substances in food producing animals

Thus, the translations of the Residue Monitoring Plan Evaluation Document filled in and conveyed by Mongolia, the comments and requests for additional clarifications from the EU, and the explanations made by the researcher are inserted in.

4.3.1 Evaluation from the Director General of the Health and Food Safety of EC on Residue Monitoring Plan from third countries provided by the Mongolian side on 01 April, 2019 with request to export honey to EU

1. General information

1.1 Question: Contact Details; Provide name and address of the central competent authority or authorities and contact point details for correspondence on the national residue monitoring plan (e-mail addresses, fax, phone details etc.) {Article 4 of Council Directive 96/23/EC}

1.1 Answer: Name: GANTOGTOKH Togoo, Director of the Coordination

Department of Food Production, Policy Implementation of the Ministry

of Food, Agriculture and Light Industry, Phone: +976 51 26 32 12, Mob: + 976 99 04 76 57

e-mail: gantogtoh_t@yahoo.com;gantogtoh@mofa.gov.mn

Name: DAVAADULAM Byambaa, officer of the Coordination Department of Food Production Policy Implementation of the Ministry of Food, Agriculture and Light Industry

Phone:+976 51 26 15 37, Mob:+ 976 98 88 38 88, e-mail:

davaadulambyambaa@gmail.com; davaadulambyambaa@mofa.gov.mn

Name: NAVCHAA Duinkherjav, Officer of International cooperation division of the State administration and management department, Ministry of Food, Agriculture and Light Industry

Phone: +976 51 26 19 08, Mob:+ 976 99 14 94 54 e-mail:navchaa@mofa.gov.mn, dnavch@aol.com

SANTE F comments: Information provided

As MOFALI FIPICD is responsible for honey production and supplies, it is clear that the MOFALI is inserted in as being responsible for exports. However, the main requirements, needed to met within the framework of the food safety for animal products exporting into the EU, are veterinary and hygiene issues, especially veterinary drug residue issues and therefore, it seems that there is a need to reconsider the appropriateness of the MOFALI FIPICD being responsible for the technical issues such as the Veterinary Drug Residue Monitoring Plan etc. that are often arisen.

From the way the questionnaire is answered, one can see that if this department continued to be responsible for, it should establish a working group or an ad hoc committee to promote honey exports and involve the specialized organizations like the GAVS and GASI, as well as the representatives of NGOs and private sector organizations in it and personally managing the issues until the RMP is implemented and become a habit. For example, the GAVS is inserted in as primarily being responsible in the National Veterinary Drug Residue Monitoring Programme approved by the Minister of Food, Agriculture and Light Industry's order no A-178 dated April 9, 2020 and its implementation plan. Also, the fact that professional information is incomplete or not reflected during the questionnaire etc., has led to making these conclusions and recommendations.

1.2 Question: *Describe the structure of the competent authority e.g. the levels involved (central, regional, local etc) and the personal resources allocated for residues controls. If different competent authorities are involved for different commodities, data on their structure should be provided separately. {Article 7 indent 2 of Council Directive 96/23/EC}. If possible include an organizational chart for each competent authority as separate annex.*

1.2 Answer: *Mongolia's three competent authorities are involved in the implementation of the National Residues Monitoring Plan for Honey.*

1) The Coordination Department of Food Production Policy Implementation of Ministr of Food and Agriculture and Light Industry (MoFALI) will be in charge for the NRCP as a coordinator of the plan at national level and will be acting as a main contact authority from the Mongolian Government side.

The Mongolian Veterinary Department will be charge for implementation of the National Residue Programme, which was approved by the Minister of Food and Agriculture and Light Industry in 2020. Therefore, MVD's role in NRCP for honey will be in participation of implementation of the NRCP by providing technical guidance and consultation at the central, national leven and allocating it's human resources at the provincial and soum level and mobilizing resources to test honey samples for laboratory analysis for the veterinary residues through it's subsidiary laboratory, State Central Veterinary Laboratory (SCVL).

The General Agency for Specialized Inspection (GASI) which reports to the Deputy Prime Minister of the Government of Mongolia will be in charge in implementation of the plan by collecting samples for the laboratory analysis at local level and follow up actions, if results do not meet requirements. GASI will be responsible to the CDFPP's annual sample collection and lab analysis results as well as follow up actions.

SANTE F Comments:

Please complete the information provided by:

- Explaining at what level (central, regional; local) the different bodies involved will be operating
- Indicating the personnel resources allocated for residues controls
- Submitting an organisational chart (or several ones) covering the bodies mentioned and the link between them

Comments from the researcher: The task of implementing of the national programme for “Veterinary Drug Residue Monitoring” approved on April 9, 2020 by the Minister of Food, Agriculture and Light Industry’s order no A-178 will be taken on by the GAVS and the aimag/capital city veterinary departments and the soum/district veterinary divisions affiliated to it and the SCVL and GASI. Specially, the SCVL, within the framework of its accreditation, is in charge of testing veterinary drug and chemical substance residues in the samples of food products of animal origin and therefore, it is inserted in the Veterinary Drug Residue Monitoring Programme as a leading agency managing the programme both in professional and methodological ways and taking care of the analysis.

Entering in the 4.4 of the National Veterinary Drug Residue Monitoring Programme Implementation Plan that a ‘monitoring of drug residues in raw materials and commodities of animal origin shall be carried out in stages’ may be understood as the Residue Monitoring Plan which is being referred here. However, it did not particularly specify ‘in honey’ and in the #67 of the 4.4 it provided for that the “testings and identifications of veterinary drug residues in live animals and animal products and raw materials are arranged on a yearly basis, at the level of meat and dairy processing plants” and highlighted that, totally, 18.0 samples are tested from 2020 to 2023.

As specified in the “General Guidance Document on Observing Veterinary Services and Hygiene in the Bee farming” approved by the GAVS Director’s order dated April 29, 2020, the soum/district veterinary divisions, within the framework of an agreement, provide veterinary services to bee farmers and issue references for veterinary certificates and references for health certificates both to honey and a bee apiary based on the records on the origin. Soum/district veterinary divisions, on the basis of these references, issue veterinary certificates to honey and a bee apiary which is willing to move out.

The 4.9 of the guidance document provides for that a medical inspector shall check the total sugar content and the mechanical mixture of the honey sample, and if necessary, send the sample to a laboratory. In other words, it is worth to insert information about these organizations and human resources participating in the inspections of the honey production and the EU has requested additional clarifications on inserting the organizational structures of the agencies that are taking part in the implementation of the RMP.

1.3 Question: *Describe the role of the central competent authority etc. drawing up the national residues monitoring plan, co-ordinating and supervising residue control activities at different levels (central, local, regional etc) collection of data (e.g. results of monitoring), evaluation of data (e.g. has sampling been carried out in accordance with the plan), application of corrective measures if required, submission of annual data to the Commission etc. {Article 4 of Council Directive 93/23/EC}*

1.3 Answer: DFPPIC will prepare the National Honey Control Plan according to the production data for export. It will evaluate the number of samples to be taken yearly and list the compounds to be surveyed taken into account results of previous plans by consulting with MVD and GASI. , the veterinary drugs eventually presents in the country and other data.

Mongolia's three competent authorities are involved in the implementation of the National Residues Monitoring Plan for Honey.

1) The Department of Food Production Policy Implementation and Coordination (DFPPIC) of Ministry of Food and Agriculture and Light Industry (MoFALI) will be in charge for the NRCP as a coordinator of the plan at national level and will be acting as a main contact authority from the Mongolian Government side. CDFPPI's role will be as following: 1) Approving NRCP by close consultation with government stakeholders such as the Mongolian Veterinary Department and the General Agency for Specialized Inspection. 2) Contacting and reporting to EU on behalf of the Mongolian side with regard to export matters of honey and timely submission of the reports and updates.

The Mongolian Veterinary Department will be charge for implementation of the National Residue Programme, which was approved by the Minister of Food and Agriculture and Light Industry in 2020. Therefore, MVD's role in NRCP for honey will be in participation of implementation of the NRCP by providing technical guidance and consultation, allocating it's human resources at the provincial and soum level and mobilizing resources to test honey samples for laboratory analysis for the veterinary residues through it's subsidiary laboratory, State Central Veterinary Laboratory (SCVL).

The General Agency for Specialized Inspection (GASI) which reports to the Deputy Prime Minister of the Government of Mongolia will be in charge in implementation of the plan by collecting samples for the laboratory analysis and follow up actions, if results do not meet requirements. GASI will be responsible to the CDFPP's annual sample collection and lab analysis results as well as follow up actions.

DFPPIC will cooperate with Veterinary and Animal Breeding Agency (VABA) for the elaboration and reporting the NHCP.

DFPPIC will communicate the plan for execution to GASI.

DFPPIC will collect the results of assays transmitted by GASI National Reference Laboratory. It will be informed about the activities of GASI concerning the follow up actions in case of noncompliance in order to prepare the annual report.

GASI and its Food and Agriculture inspection department (FAID) will organize sampling in beekeepers and Honey business operators at the local level in the regions and provinces selected for export. GASI will send the sample to the NRLFS. It will receive the results of the assays from NRLFS and in case of noncompliance it will organize and realize the follow up actions. It will report to DFPPIC.

NRLFS will also inform the DFPPIC about the annual possibilities of the laboratory concerning the assays (compounds, matrix, limit of performance of the methods, capacity of analysis).

NRLFS will analyze the samples and report the results in duplicate to the DFPPIC and FAID.

SANTE F Comments: Please complete the information provided by:

- Explaining what the tasks of GAVS are in relation to the elaboration and implementation of the NHCP.

- Who is responsible to monitor that GASI FAID carry out the sampling has planned?

SANTE F updated comments: The comments from the first evaluation (01 April 2019) have not been addressed

Comments from the researcher: As the national programme for “Veterinary Drug Residue Monitoring” approved by the Minister of Food, Agriculture and Light Industry’s order no A-128 has a broader scope than the RMP that must be implemented in the EU countries, and aims at improving the Veterinary Drug Residue Monitoring System of the Mongolian veterinary sector, as for the name, it is identical to the RMP required to be used in the EU importing countries, but it is different in terms of its contents and purposes.

-Since the Head of the GAVS is responsible for the implementation of the National Programme for Veterinary Drug Residue Monitoring, he will play a key role in implementing the Honey Residue Monitoring Plan and arrange, step by step, addressing the issues such as providing with professional methodologies, mobilizing its local branches in implementing scheduled work plans and increasing testing capabilities of the veterinary laboratories and skills of the specialists.

- Veterinary inspectors of the GASI are involved in the implementation of the RMP in accordance with their respective roles, such as collecting samples and sending samples for analysis. In order to establish the supervising mechanism of the RMP upon which the EU has asked to clarify, a solution is suggested in a way that the Working Group for Promotion of Honey Exports at the MOFALI is established so that this working group discusses the progress of the RMP, monitors its implementation, reflects measures for further improvements. For each EU member country, a Food Safety Inspectorate is working in accordance with the RMP, and the European Food Safety Authority has a monitoring system which conducts audits on its implementation. This has been introduced in the inception report of the research.

- Analysis of veterinary drugs and toxic chemicals residues in food products of animal origin is carried out by the State Central Veterinary Laboratory (SCVL) within the framework of its own laboratory accreditation. But the National Reference Laboratory for Food Safety (NRLFFS), on the other hand, does not participate in the analysis of honey residues because it is accredited for the analysis of pesticide residues in food and vegetables.

The Second Section. The national residue monitoring plan

2.1 Question: *Provide information on the legal basis of the national residue monitoring plan (e.g. the legislation giving the competent authority the right to enter farms, take corrective action in the event of the non compliant results, such as destruction of animals, imposition of fines etc). Please quote the articles in this legislation which confers these powers.*

{Article 7 indent 8, Article 15, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 27 of Council Directive 96/23/EC}

2.1 Answer: The National Food Law request that the “ food shall not cause any damage to human health” (§ 4.1.3) and that “ controls has to be done by state inspection” (§ 13.1.2).

The food safety law precise that a “State control” has to be organized for the food safety guaranty (Article 18)

The law on Animal health (2017-under final discussion) indicates the “need for a Residues Monitoring Plan” (Article 26)

SANTE F Comments: Information provided

2.2 Question: *Please state whether the plan is based on Council Directive 96/23/EC or on an equivalent standard to (e.g. Codex Alimentarius CAG/GL 71-2009)? If an equivalent standard has been used, please, describe. The plan is prepared according to EC 96/23 Directive. However the number of control samples has been determined arbitrarily very bigger than recommended.*

2.2 Answer: The National Food Law request that the” food shall not cause any damage to human health” (§ 4.1.3) and that” controls has to be done by state inspection” (§ 13.1.2).

The food safety law precise that a “State control” has to be organized for the food safety guaranty (Article 18)

The law on Animal health (2017-under final discussion) indicates the “need for a Residues Monitoring Plan” (Article 26)

SANTE F Comments: The plan is based on Directive 96/23/EC , Information provided

Comments from the researcher: Although the Mongolian side claims that the Residue Monitoring Plan for honey is based on the EU Council Directive 96/23 /EC, there was no information on the plan being developed, approved, implemented and complied with participating organizations so far. In the annex to the Inception Report of this research, the information on the EU Residue Monitoring Plan set out in EU Council Directive 96/23 / EC has been translated into Mongolian. This time, the researcher translated the information on the RMP used in India's Honey Exports and included it in the Annex 2 to the Progress Report.

In the Council Directive 96/23/EC, a number of samples that must be tested is specified and as for honey, up until the first 3,000 tons, 10 samples from each produced 300 tons are tested. In the case of Mongolia, in the current situation where the total production amount has not yet reached 300 tons, 10 samples are sufficient, but according to the explanation given from the Mongolian side, it is more than those of the specified in the regulations. It is suggested to reconsider the 50 samples that are required to be tested because of the caution that there may arise financial difficulties if the SCVL lacks the capabilities to do all residue analyses, or cross-checking analyses need to be done by a foreign accredited laboratory.

The number of samples that are going to be tested must be reflected in the RMP being newly developed.

1.1 Question: *Please provide national production data on those animal species and products covered by the plan and which are eligible (or are planned) to be exported to EU. {Article 6 of Council Directive 96/23/EC. Annex IV to the Directive and Commission Decision 97/747/EC}*

2.3 Answer: Mongolia’s bee farming honey production development started first importing 50 family bees from Buryat, Russia in 1959. Bees are known to have a positive impact on the environment as they spread the pollen for more than 80% of flowering plants. Khentii mountain area is home to honey pasture plants which is

favorable for bee farming and only in Khalkh soum of Dornod province has a potential to breed about 30 000 family bees.

Currently, more than 190 business entities and individuals are breeding 6 500 hives. The bee family producing about 100 tons of honey per year /Agricultural statistical info of 2015/ in East, Sukhbaatar, Selenge, Darkhan-Uul, East and Central and Khentii, Bulgan and local Orkhon provinces.

Government of Mongolia is paying particular attention in promoting the development of bee farms and in order to improve the quality of bee hive handed over 231 Bashkir queen bees to the beekeepers in Selenge, Central and Uvurkhangai, Eastern Darkhan-Uul, Orkhon, Khentii province based on the MOU with Livestock conservation fund within the "Programm to support an intensive livestock"

In addition, within the South-South cooperation program, UN FAO provided a bee farm equipment to make isolation cage of mother bee to the beekeepers and advised the beekeepers how to care the bees in and draw pasture mapping conducting the studies of factors affecting the quality of honey products in Bulgan, Selenge aimak.

Having regard to the Mongolia's honey is natural multi-flower honey with high biological value, Japanese Agriculture, Forestry International community /JAICAF/ and JICA are implementing the project "To promote bee farming and increasing efficiency of the production" in Selenge province and planning to export honey to the Japan. This project also works on bee care and health issues with recording system towards the March, 2018.

SANTE F Comments: Based on agricultural data from 2017, the national honey production is estimated at about 120 tonnes per annum.

SANTE F: Information provided

Comments from the researcher: As specified in the EU honey standard, the COUNCIL DIRECTIVE 2001/110 / EC dated December 20, 2001 relating to honey (17), honey being exported into the EU must be collected by bees which belong to the Apis mellifera species.

2.4 Question: Please, indicate for each commodity whether the plan covers (and the number of samples taken represents a proportion of) the total national animal population or production. This is required if all animals or commodities are eligible for export to the EU. If a split system is in place i.e. the animals or commodities are produced within a segregated system and these are the only animals/commodities which are eligible for export to the EU, the plan may be based on the export data (e.g. production tonnages or numbers of animals exported to the EU).

2.4 Answer: In order to get the better survey of honey production, even if the actual production is less than 100 tons, it has been suggested to take at least 50 samples yearly, instead of the requested by EC template calculation. The exported amount cannot be evaluated now, before the EC allowance.

These samples will be originated from the "Selenge" region, were stakeholders and most of the producers are present and where from will honey be exported.

A lot of 10 samples will be taken at business operators level and essentially those actually experienced in the export of honey to asiatic countries.

The remaining 40 samples will be taken randomly at the beekeepers level, in those producing honey collected by the relevant business operators.

All information concerning the choice of sampling places, the identification of beekeepers and the period of time in the year for sampling will be transmitted to GASI by CDFPPI.

Traceability is ensured.

SANTE F Comments: This remains unclear. The competent authority makes several references currently available as no export of honey to the EU can take place) but also indicates that the plan is based on the production of an area called the Selenge region, where business operators and most of the producers are present and where honey will be is produced.

Since the competent authority explains that honey is also produced in other regions, it is not clear if honey produced outside the Selenge region will also be eligible for export. If so, the plan should be based on the total national production. If the residue monitoring plan only covers producers from the Selenge, the competent authority can base the plan on the volume produced in this region but it should explain what system will be put in place to ensure that only honey from this region will be eligible for export.

If the intention of the competent authority is to base the plan on the volume exported by a number of establishments that will be authorised to export to the EU, the volume to be taken into account for the calculation of samples should not be limited to the volume exported to the EU but based on the total throughput of these establishments.

Please provide clarifications on the basis on which the plan is based (see detailed

Comments from the researcher: This RMP provided with from the Mongolian side needs to be very clear and the clarification on whether commodities will be exported from the region of Selenge aimag or anywhere regardless of a region need to be made. If honey is considered to be exported from only Selenge aimag, answering to what level this decision is made at, and the 3rd clarification on “it should explain what system will be put in place to ensure that only honey from this region will be eligible for export” requested from the EU will be complicated in current situation. As prescribed in the “General guidance document on observing veterinary and hygiene requirements in the bee farming” issued by the GAVS, when a bee apiary moves out, a veterinary certificate will be issued on the basis of the reference made by a subcontracted soum veterinary, though information on the monitoring system is absent within the framework of the current rules and procedures. Therefore, in case the zoning issues are not specifically addressed in the RMP which will be newly developed, singling out Selenge aimag is not necessary.

2.5 Question: Please, indicate whether the breakdown of substances monitored for in each substance group (Annex 1 to Council Directive 96/23/EC) for each animal species/commodity is in accordance with the sampling levels and frequencies ;aid out in Annex IV to the Directive and in Commission Decision 97/74/EC. Please, explain how the breakdown has been worked out.

(NB. If the Microsoft Excel template from Section 4.4 of ... is used for constructing the plan, the numbers of samples to be taken for each of the relevant subgroups of substances is automatically calculated).

2.5 Answer: All chemicals under this plan will be monitored

SANTE F Comments: All essential and highly desirable groups are covered.

Comments from the researcher: SVCL has confirmed that it has full capacity to conduct required analysis

2.6 Answer: All the samples will be assayed for all substances monitored.

SANTE F Comments: All essential and highly desirable groups are covered.

Information provided

Comments from the researcher: Because the honey RMP is not approved, the information on this is not available. However, one can see that addressing in the RMP issues on how to make monitoring on the substances formed as a result of the decomposition of the chemical compounds (go to the Annex II to Council Directive 96/23/EC) or how to make the decomposition monitoring is necessary.

2.7 Question: *Is the list of substances to be detected, the matrices (i.e. animal issues or body fluids such as urine) to be tested, the screening and confirmatory analytical methods used, the analytical limits of detection and action levels/national tolerances (to determine non compliant results) should be clearly laid out in the plan. {Article 7 indent 5 of Council Directive 96/23/EC}.*

(It is strongly recommended to use the Microsoft Excel templates from Section 4.4 of the following document: referred to in point IV of the DG Health and Food Safety "Residues of Veterinary Medicinal Products" webpage for constructing the plan. This will facilitate the recording of the data referred to above).

2.7 Answer: All the information concerning the matrices and methods and limits applied for the follow up actions are included in the plan templates.

List of substances to be detected:

Group A6: chloramphenicol, nitrofurans metabolites (AMOZ, AOZ, SEM) except AHD.

Group B1: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin. Sulphonamides, streptomycin and oxytetracycline are not covered.

Group B2c: fluvalinate. Carbamates are not covered and for pyrethroids the scope is very narrow with only one substance covered.

Group B2f: amitraz Group B3a: several organochlorides compounds covered

Group B3b: coumaphos – CHECK IF OK And what other countries DO

Group B3c: lead and cadmium

The number of planned samples exceeds the minimum required by Directive 96/23/EC (50 samples will be tested for all the substances groups covered).

SANTE F: Please consider the following comments when submitting the amended plan:

- Group A6: AHD should be included in the scope of nitrofurans metabolites tested for.
- Group B1: Sulfonamides, oxytetracycline and streptomycin should be included in the scope of antimicrobials tested for.
- Groups B2c: the scope of testing should be increased by including carbamates and covering more than one pyrethroid substance. In doing so, consideration should be given to the risks of environmental contamination from banned (past use) or currently authorised (current use) carbamates and pyrethroids.
- Group B3b: the scope of testing should cover more than coumaphos. In doing so, consideration should be given to the risk of environmental contamination from banned (past use) or currently authorised (current use) organophosphates.

Comments from the researcher: Because the Mongolian side stated that it will look at all the chemical compounds listed in the Annex II to Council Directive 96/23/EC, the EU Evaluation Team has requested to expand the scope of the analysis including even some compounds that have not been necessary to be tested in the first place.

Matrices tested: Honey

SANTE F Comments: Information provided

Answer: Screening and confirmatory methods used: The methods used are specified in the plan.

List of limits of detection and action levels:

Group A6: levels are adequate

Group B1: levels are adequate

Group B2c: no LOD specified. Method is under validation.

Group B2f: no LOD specified. Method is under validation.

Group B3a: levels are adequate.

Group Bb: levels are adequate Group B3c: levels are adequate

When submitting the amended plan, please consider the following comment:

- Group B2c (and B2f): please complete the LOD values. Please note that all methods used in the plan must have been validated to the required standard (see section 3). The plan will not be considered for approval until the competent authority confirms that all methods used have been adequately validated.

Comments from the researcher: The list of chemicals specified in the Annex II to Council Directive 96/23/EC and the residues thereof that must be tested in honey as suggested by the EU evaluation team, their detection levels, and the test methods are required to be validated.

Table 2. List of chemicals, veterinary drugs and contaminants that must be tested in honey samples in accordance with EU Council Directive 96/23 / EC

	Residues to be monitored	Unit	EU MDL	SCVL's verified methods
1	Бүлэг А6: chloramphenicol, nitrofurans metabolites, АНД	µg/kg	Байх ёсгүй	ELISA, GC/MS CHARMII
2	Бүлэг В6: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin, Sulphonamides, streptomycin, oxytetracycline-	µg/kg (ppb)	20	HPLC/DAD/FLD, GC/MS CHARMII
3	Бүлэг В2с: tetracycline, erythromacin, spiramycin and tylosin, ulphonamides, streptomycin and oxytetracycline	µg/kg	10	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII
4	Бүлэг В2с: fluvalinate. Carbamates, нэг pyrethroids-ийн бодис	µg/kg	7 carbofuran – 0.1 Propoxeur – 0.01 7-17	HPLC/DAD/FLD, GC/MS, CHARMII

PS: An LC/MS/MS instrument was received from the International Atomic Energy Agency last year, though it has still not been installed because the specialists who were supposed to install the detector have not been able to come to Mongolia due to the COVID19.

Mongolian translations of analytical methods are: LC/MS: testing with a liquid chromatography-mass spectrometry detector; GC/MS: testing with a detector gas chromatography-mass spectrometry; ICP-OES: Inductively Coupled Plasma Optical Emission Spectroscopy; AAS: Atomic absorption spectroscopy; ICP-MS: Inductively coupled plasma mass spectrometry.

Comments from the researcher: As the total honey amount produced in Mongolia is less than 300 tons, in accordance with the European Council Directive 96/23/EU, it is sufficient to test 10 samples and of the total collected samples, 50% has to be analyzed for the residues of the B1 and B2 (c) groups, 40% for the residues of B3 (a), (c), (c) groups, and the remaining 10% for the residues upon which each country can decide depending on its circumstances. Also, it says that it will be better if a mycotoxin test is conducted. In the tests of residues which belong to the A6 group, 10% of the total samples are covered. Our proposals submitted in

2017 and 2019 have originally stated that 50 samples will be tested, but if the EU insisted that all samples should be re-tested by the EU-accredited laboratories, the matters like performing tests on not only residues classified in the A and B groups, but also on other veterinary drugs and antibiotics might arise and it could make it quite expensive. Therefore, the offer is to change the number of samples from 50 to 10 (previously mentioned).

As for the group A, B of chemical compounds specified in the Annex #1 to Council Directive 96/23/EC, choosing and validating of what levels of testing methods are very important because there are the chemical compounds that are prohibited as well as permitted to use only up to certain concentration.

Specially, liquid chromatography-mass spectrometry detectors are required to be used for the banned chemical compounds, and the tests are considered to be valid only after cross checking the testing methods (Commission Decision 2002/657/EC). As for the banned chemical compounds, when using gas chromatography-mass spectrometry and liquid chromatography-mass spectrometry detectors, the limits of detection are required to be from 0.1 to 1 µg/kg (proving almost non-existent), whereas, for the chemical compounds that are permissible at a certain concentration level, the limits of detection are allowed to be in more than one dynamic range (e.g. 10 µg/kg) and the usage of the chromatography testing with conventional UV-Vis and FID detectors is also permitted.

The testing results of the chemical compounds that must be tested in honey shall be filled in into the Excel file which has been sent from the EC along with the RMP evaluation document that must be sent to the EC. The file can be found in the Annex 5-2.

If the SCVL is reflected in the Honey RMP as being assigned as the accredited laboratory for conducting testings, doing testings using the LC/MS and GC/MS instruments and validating the testing methods are must and this shall be confirmed in the RMP (Annex 6.2), in the informational section about testings and the relevant information shall be completed. Honey exports into the EU must not contain any antibiotic residues. If the EU evaluation team concluded that a bee farm has a high use of veterinary drugs and a high risk of antibiotic residues, it could require doing antibiotic and veterinary drug testings.

2.8 Question: (a) Please, indicate whether there are any national tolerances or Maximum Residue Limits/Levels (MRLs and MLs) which do not correspond with EU MRLs/MLs for the commodities intended to be exported.

Note: Eu limits may be downloaded from the following links to the latest consolidated versions as of 26 April 2016:

- pharmacologically active substances (veterinary medicines); Regulation (EU) No 37/2010
- coccidiostat residues in non target species due to carry over in feed; Regulation (EC) No 124/2009
- pesticides; Regulation (EC) No 396/2005 and Commission database
- contaminants; Regulation (EC) No 1881/2006

(b) For residues of substances which are either unauthorized for use in food producing animals or (c) explicitly banned from use in such animals in your country, please indicate what action limits are applied and the rationale for setting these?

Note that in the EU so called minimum required performance limits (MRPLs) have been established for some 'banned' substances such as chloramphenicol, nitrofurans

and amalachite green. For other banned substances (e.g. nitroimidazoles), the ALARA principle applies (concentration detected should be “As Low As Reasonably Achievable”).

2.8 Answer: The national legislation related to residue monitoring program, veterinary medical products, unauthorized substances and contaminants is compliant with the relevant EU legislation. There are no specific national values.

In case of non-compliant MRL or ML of some substances, for National residue monitoring plan needs, the appropriate MRL or ML laid down in the EU legislation are taken into consideration.

NRLFFS follow the rules of the International honey commission; when comparing, these rules and tolerance values are those of the European Directive 2001/110.

The single parameter missing is conductivity, which is not a major criteria for honey quality.

SANTE F Comments: The competent authority states that there are no MRL established in national legislation and that EU MRLs/MLs will be taken into account to decide on non-compliant results.

Veterinary drug residues in the bee farming are being controlled by the order on “Determining the Maximum Residue Limits of Veterinary Drugs and Pesticides” approved in 2013. The second goal of the National Veterinary Drug Residue Monitoring Programme implementation plan, #18 of the tasks that need to be done within the framework of imports, exports, trade and distribution of animals specifies that the task on “getting approval on the maximum residue limits of veterinary drugs and pesticides in food raw materials and products” is done by 2020. Therefore, the results of this work should be updated in the Residue Monitoring Plan when it is re-sent.

Implementation of the Residues Monitoring Plan

2.9 Question: Please, indicate which services/personnel are involved in official sampling. Is sampling only carried out by officials or are third parties involved? {Article 7 indent 7, Article 15 of Council Directive 96/23/EC and Commission Decision 98/179/EC}

2.9 Answer: Official veterinarians within FAID of GASI are responsible for implementation the National Residue Monitoring Plan (sampling) and for the corrective measures on the field. **SANTE F:** The competent authority explains that official veterinarians within FAID of GASI are responsible for the implementation of the National Residue Monitoring Plan (sampling) and for the corrective measures on the field.

SANTE F: Information provided

In accordance with the Law on Quarantine Control and Inspection of Animals, Plants, Raw Materials and Products of their Origin for a State Border Transfer, a state inspector authorized to monitor the food safety does relevant inspections on importing and exporting food products, raw materials, and items intended to be used in food chains and sends samples to the laboratory. Authorized state inspectors shall send samples to the laboratory and while doing so, he/she must comply with the GASI guidance No. 255 on “Product sampling, storage and transportation” dated May 25, 2015.

2.10 Question: Describe whether sampling is targeted (directed) (to maximize the chances of detecting illegal use) or is it random?
(Note: Targeted or directed sampling protocols are designed to place a greater intensity of inspection/audit on suppliers or product considered to possibly have a greater potential than

the general population of being non compliant.) {Article 12 of Council Directive 96/23/EC and section of the Annex to Commission Decision 98/179/EC}

2.10 Answer: Samples will be collected randomly. Samples will be taken from the Selenge region, where the most honey producers are concentrated. 10 samples will be taken from the bee farmer's production sites, bee exporting entities and individuals.

SANTE F: Random. Samples will be geographically targeted (Selenge region) and will be taken at business operators and bee keepers.

SANTE F: Information provided

As far as the sample sizes that are taken for tests, if the amount of honey produced is less than 3,000 tons per year, 10 samples are randomly picked from each first 300 tons due to the Annex IV to Council Directive 96/23/EC. In this regard, two issues need to be clarified: First, whether or not to fill in the RMP so that honey from Selenge region will only be exported, consistently with the zoning provisions, Second, whether or not to set the number of samples to be tested at 10 instead of 50. This is because the risks such as not being possible to perform the chemical substances residue analysis specified in Annex I of Council Directive 96/23/EC on these samples in the SCVL, or the laboratory did not validate the test methods, or if the EU requests making testings by an accredited laboratory in the EU, there may be funding problems etc. need to be beforehand considered.

2.11 Question: *Is all sampling unforeseen (by the stock owner) and unexpected (i.e. effected at no fixed time and on no particular day of the week and at no fixed time of the year)? Is sampling equally spread throughout the year (unless there is seasonality in production)?{Article 12 of Council Directive 96/23/EC and section 2.1 of the Annex to Commission Decision 98/179/EC}*

2.11 Answer: The remaining 40 samples will be taken randomly at the beekeepers level, in those producing honey collected by the relevant business operators.

There is seasonality in honey production due to the climate condition of Mongolia. Bees are move to winter shelter between end of September to end of March.

The inspectors will take them without previous announcement

SANTE F: Information provided

As described in the Section 2.10, the number of samples picked for an analysis should be discussed by the parties which will be managing and implementing the RMP.

2.12 Question: *With regard to the results of the previous year's residue monitoring, please, explain any discrepancies in the number of samples planned versus the number of samples analysed. If sampling was not carried out as planned (or results are not available), please, explain. (Article 16, 17 and 18 of Council Directive 96/23/EC).*

2.12 Answer: *In respect of the previous year's non compliant results, briefly describe the outcome of the follow-up investigations undertaken by the competent authority and any measures taken by the competent authority and any measures taken to prevent recurrence. {Articles 16, 17 and 18 of Council Directive 96/23/EC}*

SANTE F: No plan has been implemented yet

2.13 *In respect of the previous year's non compliant results, briefly describe the outcome of the follow –up investigations undertaken by the competent authority and any measures taken by the competent authority and any measures taken to prevent recurrence. {Articles 16, 17 and 18 of Council Directive 96/23/EC}*

2.13 Answer: n/a

2.13 Answer: No plan has been implemented yet

SANTE F: No plan has been implemented yet

Laboratory Network

3.1 Question: *Provide the name(s) and address (es) of all laboratories involved in official residue testing (including labs in foreign countries if certain analyses have been outsourced). {Article 2(1), Article 7 indent 3 and Article 15.1 of Council Directive 96/23/EC}. (The name of each laboratory should be listed in the national residue monitoring plan along side each residue they are responsible for analyzing – see the Microsoft Excel template in Section 4.4 of 666 referred to in point IV of the DG Health and Food Safety “Residues of Veterinary Medicinal Products” webpage.*

3.1 Answer: National Reference Laboratory of GASI, Ulaanbaatar 17042, Khan Uul duureg, Chingisiin orgon choloo-75, Contact person: lab@inspection.gov.mn

Quality manager - Ts.SHUR 70009775 Laboratory manager: URANCHIMEG Lkhagva

SANTE F: One laboratory will carry out all of the analyses: the National Reference Laboratory of GASI in Ulaanbaatar. Information provided

The Government Implementing Agency, the Central Veterinary Hygiene Laboratory (SVCL) under the GAVS is a state-owned organization whose basic function is to detect, diagnose, confirm diagnoses of highly infectious, infectious, parasitic, non-infectious and toxic animal diseases on the territory of Mongolia, advise and implement preventive measures, and provide with veterinary and hygiene approvals on animals and the raw materials and goods of their origin which are intended to be exported and imported, and provide the aimag/capital city and soum/district veterinary laboratories with general methods and methodologies as a chain. The SCVL and local laboratories affiliated to it, test residues in animal products. But subject to the capabilities and availability of equipment, in particular, the SCVL is the only laboratory which, under its accreditation, performs tests that comply with the EU regulations. According to the National Veterinary Drug Residue Monitoring Programme, local laboratories shall be further strengthened.

3.2 (a) Question: *(a) For each laboratory, please, indicate whether it is accredited to ISO/EIC 17025 including the identity of the accreditation body (if applicable)*

3.2 Answer: (a) National Reference Laboratory of GASI, Ulaanbaatar 17042, Khan Uul duureg, Chingisiin orgon choloo-75, Contact person: lab@inspection.gov.mn

Quality manager - Ts.SHUR 70009775 Laboratory manager: URANCHIMEG Lkhagva

(b) If accredited, please indicate for each laboratory whether each of the methods used for the national residue monitoring plan (see question 2.7 above) are included in the scope of accreditation.

(b) Answer: The Laboratory has a competence, equipment and resources for the testing of residues in Honey. Copy of Accreditation Certificate is in Annex 3.2

SANTE F comments:

No information provided. The competent authority refers to an Annex containing the accreditation certificate but this Annex is not included.

Please confirm if the methods that will be used for the proposed residue monitoring plan are included in the scope of accreditation of the laboratory.

Please include a copy of the accreditation certificate and of the scope of accreditation. This information could not be accessed online as the website of MNAS is not operational (error message "internal server error").

In case some of the methods that will be used for the proposed residue monitoring plan are not included in the scope of accreditation, please indicate if they have been validated in accordance with Decision 2002/657 or equivalent.

The MASM, the national accreditation organization which is a party to the International Laboratory Accreditation Cooperation Mutual Recognition Arrangement (ILAC MRA) since 2012 accredited the SCVL in 2020, according to the ISO/IEC 17025. The Laboratory Accreditation Body of the MASM evaluates and accredits the professional competence of the State Laboratory for Veterinary Drug Testing and Certification and issues the accreditation. The accreditation of laboratories which test export bee products is also validated in this framework. Also, this accreditation agency verifies whether or not the laboratory testing methods are consistent with international testing methods. The CSVL is getting accredited every 4 years according to the ISO/MNS17025 standard and the testing methods and methodologies are validated, as required in the ISO/MNS17025 standard, through considering method's approval and measurements hesitations, participating in foreign and domestic proficiency tests, and performing a comparative analysis with a similar laboratory and so on. The SCVL has an internal quality control system and the Laboratory Accreditation Body of the MASM monitors how the internal quality control system of the laboratory is doing. The laboratory's Quality Manual describes how to implement and monitor internal quality controls. The MASM monitors whether or not the Quality Manual is being implemented.

3.3 Question: *Please, provide information on the performance of the laboratories regarding their participation in the proficiency testing schemes for residues of veterinary medicines, pesticides and contaminants (preferable internationally recognized proficiency testing schemes). For each laboratory, the list of proficiency tests, which it has participated in the last 12 months should be provided (proficiency test provider, proficiency test, matrix, analyte and z-score). {Section 1.2. of the Annex to Commission Decision 98/179/EC}*

3.3 Answer: Not for honey assays

SANTE F Comments:

- No participation for honey
- Please confirm that the laboratory intends to participate in proficiency tests covering the substances that will be tested for in the proposed residue monitoring plan.

Whether or not have tested for not only in the honey sample, but also for the residues analysis of the aforementioned A and B chemical compounds, the list has been requested. The SCVL has confirmed that these tests analyses are being done.

The authorization and use of the pharmacologically active and other substances in food producing animals (See Article 7 of Intent 1 of Council Directive 96/23).

4.1 Question: Please, provide a copy and indicate the relevant articles of the national legislation governing (a) the authorization, (b) distribution, (c) placing on the market and (d) use of veterinary medicinal products in relation to food producing animals. {Article 7 Intent 1 of Council Directive 96/23/EC}

4.1 Answer: There are no veterinary medicines authorised for the treatment of bees in Mongolia. For the other species there is a committee for import and registration of veterinary drugs; the animal health law organise the prescription and use by veterinarians.

SANTE F Comments:

- The competent authority explains the following: - There are no veterinary medicines authorised for the treatment of bees in Mongolia. - For the other species there is a committee for import and registration of veterinary drugs; the animal health law organises the prescription and use by veterinarians.
- Please provide references to the specific articles of the national legislation.

The issues of animal drug controlling, distributing, licensing and introducing an appropriate usage thereof are regulated within the framework of the following laws and regulations: the article 24.1 of the Animal Health Law, the articles 4, 5 and 7 of the Law on Drugs and Medical Devices, the ‘Procedure on Drug Storage and Protection’, and the ‘Procedure on entering veterinary drugs and drug raw materials into the state registry, registering in an expeditious way, setting deadlines and payments, and spending’, ‘Veterinary Pharmacopoeia Committee Working Procedure’, “Veterinary Drug Sub-Council Working Procedure”, and the “General Guidance document on observing Veterinary Services and Hygiene requirements in the bee farming” approved according to the Minister of Food Agriculture and Light Industry’s order no A/49 approved in 2017. “Developing and Introducing into Production of Herbal Medicines Technologies used in Bee Varroas” project has been implemented within the framework of the ADB Technical Assistance Project on Support for Agricultural Value Chain Development, and the medicines such as Vartimon, Varbimon, Apivarmon, Varmonti have been added onto the drug registration. In light of this, these drugs are suggested to be inserted in here. Although it claims that there are no approved drugs for bees in Mongolia, for example, the “Guidelines on Prevention from and Battling with Bee Diseases” approved by the Director of the GAVS’s order no A/05 dated January 7, 2019 specifies that in order to implement the measures to prevent from and battle with varroas, american foulbroods, european foulbroods and chalkbroods the drugs registered with the State Veterinary Drug Registry shall be used. According to the conclusions and reports made by some researchers, the use of veterinary drugs in bees is permitted and widespread, though it is not consistent with the information provided to the EU.

4.2 Question: In relation to the commodities which are currently exported to the EU (or are wished to be exported), please indicate there is a legal requirement for farmers (animal keepers) to keep a record of veterinary medicinal products administered and drug withdrawal periods observed prior to slaughter/harvest.

4.2 Answer: n/a

SANTE F Comments:

The competent authority considers this point as not applicable since there are not authorised medicines for the treatment of bees in Mongolia.

In light of this, these medicines have to be inserted in here. It claims that there are no approved medicines and pharmaceutical preparations that are intended to be used for bees in Mongolia, but due to the current procedures and the researchers' reports, the veterinary drugs are permitted to use to bees, and that their consumption is widespread, and this is inconsistent with the information provided here.

4.3 Question: *Please, provide a list of the veterinary medicinal products (indicating the pharmacologically active substance(s), target species and route of administration) authorized for use in food producing animals in your country.*

Note – this information may be provided electronically (e.g. in an Excel sheet) or by a hyperlink to a national database or vade mecum. (Article 7 indent 1 of Council Directive 96/23/EC)

4.3 Answer: There are no veterinary medicines authorised for the treatment of bees in Mongolia.

SANTE F Comments: There are no authorised medicines for the treatment of bees.

Due to the “Guidelines on Prevention from and Battling with Bee Diseases” approved by the Director of the GAVS’s order no A/05 dated January 7, 2019, the drugs registered with the State Veterinary Drug Registry shall be used in order to implement the measures to prevent from and battle with varroas, american foulbroods, european foulbroods and chalkbroods.

“Developing and Introducing into Production of Herbal Medicines Technologies used in Bee Varroas” project has been implemented within the framework of the ADB Technical Assistance Project on Support for Agricultural Value Chain Development, and the medicines such as Vartimon, Varbimon, Apivarmon, Varmonti have been added onto the drug registration.

In light of this, the need for an updated list of veterinary drugs used in the bee treatment has arised. There are no medicines registered specifically for treatments of bees other than the newly developed biological drugs which are intended to be used against bee varroas as specified in the “General guidance document on observing veterinary and hygiene requirements in the bee farming”, though the addressing, in the RMP, the veterinary drugs prescribed by veterinarians in soum/district veterinary divisions is important to regulate the chaotic use of drugs in the future.

4.4 Question: *Indicate whether **stilbenes** or **thyrostats** are authorized for use in food producing animals. If such use is prohibited, please provide the national legal basis for the prohibition. {Article 11.1 of Council Directive 96/23/EC}.*

4.4 Answer: n/a

SANTE F Comments: No information is provided, Not relevant to bees

4.5 Question: Indicate whether the use of hormones and beta-agonists for growth promotion in food producing animals is permitted. {Article 11.2 of Council Directive 96/22/EC}.

Is so, describe the measures in place to guarantee that animals treated are not exported to the EU (e.g. is there a split system in place). Is such use is prohibited, please provide the national legal basis for the prohibition.

4.5 Answer: n/a

SANTE F Comments: No information is provided, not relevant to bees

4.6 Question: Indicate whether substances which are included in Table 2 of the Annex to Commission Regulation (EU) No 37/2010 are used in food producing animals (e.g. chromamphenicol, nitrofurans and nitroimidazoles). Is so, describe the measures in place to guarantee that animals treated are not exported to the EU (e.g. is there a split system in place). Is such use is prohibited, describe the measures in place to guarantee that residues of these substances are not present in product exported to EU.

4.6 Answer: Not any authorisation or import; no specific prohibition.

SANTE F Comments: The competent authority states that such substances have not been authorised (no explicit prohibition), No information is provided

4.7 Question: In respect to honey, if this commodity which is (potentially) being exported to the EU, please indicate whether antibiotics are authorized for the treatment of certain diseases in honey bees (e.g. American and European foulbrood).

4.7 Answer: There are no veterinary medicines authorised for the treatment of bees in Mongolia.

SANTE F Comments: No information provided, not relevant to bees

4.6 Question: In respect of aquaculture (fin fish and crustaceans), if this is a commodity which is (potentially) being exported to the EU, please, indicate whether dyes such as malachite green and crystal violet are authorized for treatment or prevention of disease in such fish at any stage of production.

4.9 Answer: n/a

SANTE F Comments: Not applicable

SANTE F's Summary:

This evaluation covers a request from Mongolia to be listed for honey in Decision 2011/163/EU. The request is dated 25 March 2019 with reference 01/1093.

It is concluded that some changes and some additional information are required before the proposed plan can be considered for approval. In particular:

Scope of testing

- Group A6: AHD should be included in the scope of nitrofurans metabolites tested for.
- Group B1: Sulfonamides, oxytetracycline and streptomycin should be included in the scope of antimicrobials tested for.
- Groups B2c: the scope of testing should be increased by including carbamates and covering more than one pyrethroid substance (fluvalinate). In particular, consideration should be given to the risks of environmental contamination from banned (past use) or currently authorised (current use) carbamates and pyrethroids.

- Group B3b: the scope of testing should cover more than coumaphos. In particular, consideration should be given to the risk of environmental contamination from banned (past use) or currently authorised (current use) organophosphates.

Limits of detection

- Group B2c (and B2f): limits of detection of the analytical methods used should be specified.

Laboratory and methods

- The scope of accreditation (ISO/IEC 17025) of the laboratory that will be carrying out all testing has not been provided and this information cannot be accessed on the national accreditation body's website. Therefore, it cannot be verified if all methods that will be used are in the scope of accreditation. In addition, based on some of comments included in the 2019 plan, it appears that some analytical methods are still in the process of being validated. It is important to note that all analytical methods used in the residue monitoring plan must have been adequately validated (either in accordance with Decision 2002/657/EC or equivalent standards). Validation of all methods for honey must be completed before the plan can be considered for approval by the Commission.

The evaluation contains additional information that the competent authority should also consider when resubmitting the amended proposed residue monitoring plan.

4.3.2 Mongolia's efforts, challenges and next steps with regard to exporting honey to EU

In the third Chapter of this report, it was explained in detail that in order to import animal and animal originated materials to EU market, food related issues are concentrated in following five areas of protection and required to follow the respective rules and regulations:

- 1) Control of residues of veterinary medicines in animals and animal products for human consumption
- 2) Control of residues of pesticides in animals and animal products for human consumption
- 3) Control of food contaminants and residues
- 4) Traceability and
- 5) Hygiene control of food contact materials

Therefore, in this chapter, study was done in each of the above mentioned five areas, specially focusing actions taken in the Mongolia's bee farming sector, challenges with regard to implementation of the existing regulations and future steps that would help to enable honey exporting to EU.

4.3.2.1 Control of veterinary drug residues in animal and animal originated food, including honey in Mongolia,

In order to control the residues of animal products, including honey, intended for human consumption in food, the following legal, policy documents, guidelines and procedures are followed in Mongolia. These include the Food Law, Food Safety Law, Animal Health Law, Medicines and Medical Devices Law, Hygiene Law, Organic Food Law, general technical requirements for honey MNS 6294: 2019, method for

determining the origin of honey MNS 4933: 2000, acceptable level of microbial safety and hygiene criteria in food products MNS 6308: 2012, maximum acceptable levels of heavy metal residues in food products MNS 4504: 2008, “Maximum permissible veterinary drug residues in food” MNSCAC / MRL 2: 2009, “National Veterinary Drug Residue Control Program” approved by the Order A-178 of the Minister of Food, Agriculture and Light Industry in 2019, and “General Guidelines for Veterinary Services and Hygiene in Beekeeping” approved by the GAVS.

Although there are sufficient legal documents on the control of veterinary drugs and pesticide residues in food of animal origin, the system for compulsory implementation, organization and sampling of these is limited at the national level. Mongolia's food safety policy and legal documents are based on international principles that producers must be responsible for product quality and safety, and that monitoring activities must be risk-based. The main goals of the National program of the Veterinary Drug Residue Control of Mongolia, which was approved in 2019, are to protect human and animal health, ensure food safety, and promote free trade by providing certified drugs registered in the state veterinary drug registry, promoting rational drug use, and establishing a drug residue control system, and to establish a system aimed at fulfilling its obligations under international treaties and agreements. In other words, this program includes 72 activities within the framework of 5 broad goals aimed at improving the system.

In other countries, especially in the EU countries, the main purpose of the Residual Control Plan is to randomly collect samples of animal products from the market and at each stage of production in accordance with the program and to analyze veterinary drugs and chemicals by accredited testing laboratories. The results are collected by the EU Health and Food Safety Authority and disseminated to the public. In case of inconsistencies or inconsistencies, the plan also sets out measures to be taken such as withdrawing products from the market, conducting more extensive inspections, and including specific sampling in next year's plan.

According to above mentioned information, it is so-called Veterinary Drug Residue Control Program but it is very broad in scope and is aimed at improving the system in Mongolia, while in the EU it is very specific and randomly collects samples from marketable products and analysis the samples. It is important to understand that difference.

In framework of 4th objective of the Veterinary Drug Residue Monitoring Program, which is to ensure rational use, availability, supply and quality and safety of drugs, article 4.4 provides for a step-by-step analysis of drug residues in raw materials and products of animal origin. It can be viewed similar to the Residues Monitoring Plan, which is implemented in EU for the export of animal products to the EU. According to the General Guidelines for veterinary services and hygiene requirements for beekeeping farming approved by the GAVS, veterinarians of soum and district veterinary units play an important role in the use of veterinary drugs in beekeeping. The beekeeping is a relatively new industry and some studies have shown that current capacity is insufficient to diagnose and treat more than 10 currently registered bee diseases. According to the order of the GAVS, the instructions for veterinary services to be taken to control bee diseases are approved and followed. Although there is no specifically approved drug for use in bees, the use of veterinary drugs is common, and there is no guarantee that new types of disease will not be transmitted through

imported bee colonies. Furthermore, the related professional organizations should pay attention to the early control of animal drug residues in the honey. In this regard, it is proposed to make a list of veterinary drugs used in the beekeeping and analyze them in the Residues Monitoring Plan (RCP) for the honey.

An important part of the veterinary drug residue control system is the availability of accredited laboratories to detect residues in accordance with international and the importing country's national standards and norms. In Mongolia, this role is accomplished by the State Central Veterinary Laboratory (SCVL) under its accreditation, which is the only accredited laboratory capable of analyzing veterinary drug residues at animal-derived products in accordance with international standards and requirements.

The SCVL, a subsidiary of the Government Implementing General Agency for Veterinary Service, is a state-owned organization with the main functions of detecting, diagnosing, confirming and diagnosing highly contagious, infectious, parasitic, non-infectious and toxic animal diseases, advising and implementing preventive measures, to issue veterinary and hygienic guarantees for export and import livestock and their raw materials and products, and providing aimag, capital city, soum and district veterinary laboratories with of integrated methods and techniques as a network in the territory of Mongolia.

The SCVL performs residual analysis for chloramphenicol, sulfonamide group, tetracycline group, fluoroquinolone group, 4 metabolites of nitrofurantoin group drug, penicillin, streptomycin, avermectin group of drugs and melamine contamination in 2456 samples of animal export, import and domestic meat, meat products, milk, dairy products, seafood, animal feed, variety meats, eggs, bee products, bone marrow, hartshorn, bone soup, etc by using rapid testing ELISA, CHARM II, and high performance liquid chromatography and gas chromatography.

Currently, the analysis of veterinary drug residual in animal- derived products is performed as follows: legal entities involved in export and import trade to bring their own product samples, the GASI inspectors to bring samples collected from the domestic market during the risk-based assessment, and the samples collected by the border quarantine inspectors of the GASI and the samples brought by local producers are being analyzed.

Due to the beekeeping is comparatively new industry in Mongolia, the development and implementation of the RMP for honey in a short period of time will meet important criteria for the export of honey to EU countries taking advantages including the sector-specific indicators such as the amount of honey harvested and the number of bee colonies is relatively small, the use of veterinary and chemical resources is limited, and pastures with natural honey flowers are used.

International experience in the process of developing and approving the RMP for honey has been studied, and the following two pieces of information have been translated and attached to this report. Annex 4 presents Indian monitoring plan to control residues of drug, pesticides and heavy metal in honey export to the EU, and Annex 3 presents Brazil's 10-year experience in the successful implementation of Brazil's Residue Control Program, the national program on pollution control to implement analytic sector - "The example of Brazil."

Further activities

- Within framework of a step-by-step analysis of drug residues in raw materials and products of animal origin specified in Article 4.4 of National Program for Veterinary Drug Residue Monitoring (above mentioned), a collection of sample from honey will be discussed with the GAVS, which is responsible for implementation of the Residues Monitoring Plan for honey, and the Residues Monitoring Plan will be approved and started its implement by 2021. The Residues Monitoring Plan for Honey should be relatively simple compared to other agricultural products. Because the amount of harvested honey nationally belongs to the EU's lowest category (300 tons), so sample size to collect is minor (10 samples), number and types of the veterinary drugs currently used in beekeeping is a few, and also a number of analytes to be tested is small. These advantages allow us to start this program immediately.

- There is a need to continue to invest in the training of specialists and to provide the necessary equipment in order to increase the capacity of the SCVL to analyze veterinary drug residues in honey up to the level specified in EU Council Directive 96/23 / EC. In particular, a chromatographic instrument capable of analyzing up to ppb levels should be analyzed with an MS / MS combined mass spectrometer to ensure that there are no residues of Class A veterinary drugs or chemicals. In addition, being involved in the international samples testing, which is involved by other similar laboratories, on annual basis, the SCVL will have advantage of ensuring the reliability of test results, international acceptance, and the absence of the need for expensive external testing.

- Professional associations, affiliated organizations with the State Agency for Animal Husbandry and projects need to cooperate on improving capacity building of soum and district veterinarians and beekeepers who will implement specific guidelines and procedure on veterinary drugs for beekeeping, and providing training and information on the consequences of using veterinary drugs and chemicals. Modern ICT including an online training and other types of training program can be used to disseminate information and providing trainings to remote and rural users.

- According to EU rules, honey should not contain antibiotic residues. Although it is not required that the RMP of the exporting country be tested for antibiotic residues, If such testing is required, or that Mongolian honey needs to be tested in EU-accredited laboratories, it is highly likely that this type of test will be performed in the process. Therefore, it is possible to implement internal control by providing laboratories of provinces with the capacity to analyze antibiotic residues commonly used, not necessarily in a single HMRC, for example in Selenge province, where is a lot of honey production.

4.3.2.2 Control pesticide residues in food products of plant and animal origin

The control of pesticide residues in products of plant and animal origin is regulated by the following laws, rules and regulations in addition to the Food Laws and Food Safety Laws included in the previous chapter. These include: Plant Protection law, law on Hazardous and toxic chemicals, “a maximum residue limit of a pesticide residue in food products”, recommendations of the GASI on “Introduction of Good

Agricultural Practices” in crop production, procedures for testing and use of pesticide, chemical fertilizers, household pesticides, rodenticides and disinfectants and procedures for testing, registration, use and deregistration of biological plant protection products.

In our country, the problem of pesticide residues in honey is not begin to put as acute as compare with the problem of veterinary drug residues. It can be said that it is related with location and methodology to run beekeeping. This can be explained as follows. A first, Mongolia's beekeeping sector mainly uses natural wild honey-bearing flowers pastures (80 percent of total production), A second, the pesticide use is limited due to the relatively short, dry growing season and low susceptibility to plant diseases and pests for Mongolia, which has a harsh climate, A third, agricultural areas are mostly located in the north, in Selenge and Darkhan-Uul aimags, and are spread over a small area of total territory of the country. For some developing countries, such as Nepal, the main problem in exporting honey is the high pesticide content in honey.

However, this does not saying that it is not a problem of pesticide residues, and in the future, the number of beekeeping organizations and households will increase, and if beekeeping pastures based on agriculture shift to the classical direction, and then it will have to pay attention. Therefore, it is a priority to make beekeepers and people aware about pesticide residues from an early age. Article 6.4.1.9 of MNS 6852: 2020 “Good agricultural practices for beekeeping” states that bee colonies should not be grazed in areas sprayed with pesticides (herbicides, insecticides and fungicides are commonly referred to as pesticides) draws the beekeepers’ attention in this direction anyway (10). The pesticides are most common in a variety of vegetables grown in the open field and in greenhouses. This is due to the fact that the use of large amounts of water to grow vegetables creates a humid environment, which leads to the proliferation of many pathogenic microorganisms and pests under favorable humidity and temperature conditions. Therefore, it is vital to interpret this type of information in a scientific and practical way and to deliver.

Although the EU Residues Monitoring Plan for honey export permits does not require pesticide residue testing, but a full pesticide test will be performed after the EU audit and export samples of the exported honey are subject to testing by EU accredited laboratories. Therefore, although it is not considered such a serious problem today, it should be considered as an issue that needs to be addressed and it is recommended to include in the Residues Monitoring Plan for honey the analysis of the most widely used pesticide residues in agricultural areas.

Further actions

- To include a test in honey the most commonly used pesticides in agricultural areas in Selenge and Darkhan-Uul aimags in the National Residues Monitoring Plan for Honey by test in honey. In future, this can significant for considering to realistic assessment of risk of pesticide residue in honey.

- In order to reduce the risk of pesticide contamination, the beekeepers can adjust their grazing time through familiarizing themselves with the agro-technical calendar plan of the soum and the local agricultural area, meeting with local farmers and knowing their timing of pesticide application. Regarding to this work, local

association of beekeepers or beekeepers by themselves can exchange information through working with agriculture department in soum. It is considered that there is possible to carry through this work due to even agriculture companies know about an importance of using bee in pollination of crops.

4.3.2.3 Food contamination control

Food pollution control in Mongolia is regulated by the following laws, rules and regulations. These include: the food law, the food safety law, the animal and livestock health law, the hygiene law, law on organic food, the general technical requirement for honey MNS 6294:2019, a method for determining an origin of honey MNS 4933:2000, Permissible levels of microbial safety and hygiene criteria in food products MNS 6308: 2012, and Maximum levels of heavy metal residues in food products MNS 4504: 2008.

Any biological, chemical, foreign body or other substance that is accidentally introduced into foods and may pose a threat to food safety is called a contaminant and is transferred to the foods during the food processing, packaging and storage stages. Additionally, contamination can lead by an environmental pollution to food contamination. The contaminants include the following chemical compounds and determine a limit in order to keep residues to a minimum as much as possible. These include: mycotoxins (aflatoxins, ochratoxin A, fusarium-toxins, patulin, citrinin), metals (cadmium, lead, mercury, inorganic tin, arsenic), dioxins and Polychlorinated Biphenyls (PCBs), Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (PAH), 3-MCPD, melamine, erucic acid, nitrates and the content of those compounds must be determined by laboratory analysis.

According to Article 10.1.1 of the Food Law, food business entities shall ensure the quality and safety of their products and services and be responsible for the consequences of their activities, an article 7.1.2 of the Law on Food Safety stipulates good hygiene practices at all stages of the food chain, an article 7.1.3 of same law states that good production practices will be introduced at the production stage of food raw materials and products.

In this context, at every stage of food chain it should be aimed at ensuring the quality and safety of food products, regardless of the type, capacity and geographical location of the food business.

In addition, a number of important documents for use in the beekeeping sector have been updated and approved. These important documents can also be mentioned here such as the General technical requirements for honey (MNS 6294: 2019) revised under the ADB-funded “Agricultural Value Chain Support” project, “Good agricultural practices for beekeeping” MNS 6852: 2020, and “General guidelines for veterinary services and hygiene in beekeeping”, approved by the order of the GAVS. In other words, it contains sufficient legal requirements to control pollution in framework of the laws and regulations. But the facing main challenges are the proper functioning of the monitoring system to control the implementation of these documents at the household and entities' level, and the knowledge and experience of entrepreneurs working in the primary units, and the ability of professional organizations and units to fulfill their responsibilities under laws, rules and regulations.

Particularly within food contamination, products that meet the technical requirements of the product must be produced and in the case of honey, and the products are processed, prepared, packaged and marketed at the household, small and medium enterprises, and most of the production takes place in remote rural areas. So, all monitoring, inspections and service of professional recommendations will be assigned to specialists, inspectors and veterinary units of the soum local agricultural department.

In the case of the EU, the Food Inspection Authority of each EU Member State do their monitoring and control and the EU Health and Food Safety Authority conducts annual audits to double-check the effectiveness of these inspections. Also, the EU will conduct a similar audit in Mongolia from the beginning of honey exports to the EU to monitor whether the honey producers exporting to the EU comply with the above regulations.

India is a one of the counties that have been able to export a honey in relatively short period of time. In 1990s, the India exported in small amount of honey, and then this export reached to over 9000 tons in 1998, 15,587 tons in 2009, and 59,536 tons in 2019 (29). According to the Indian experience, the main leverage to this success is work of the Agriculture and Processed Food Export Development Authority (APEDA), which aims to export agricultural products, with beekeepers through providing the necessary support and assistance. These include the training, research, market development, packaging improvements, assistance in improving quality and quantity control, research and development, and financial support. And they have worked together to establish a system to meet the requirements of the exporting country, which is a key export criteria.

It is reflected in related regulations that analysis of honey will carried out in locals and aimags other than in Ulaanbaatar by laboratories under the Specialized Inspection Agency of the aimag through testing indicators of the General Technical Requirements for Honey MNS 6294: 2019 and other pollutants and heavy elements. But not all of the veterinary laboratories and the laboratories of GASI in aimags are able to do this type of analysis. Therefore, in order to increase the capacity of the laboratory for further analysis, and if this problem cannot be solved in the near future, it is necessary to consider the possibility of including contaminants and elements in the Residual Control Plan and the solution for doing analysis in SCLV as surveillance form.

Articles 4.9 and 5.4 of the General Guidelines for Veterinary Services and Hygiene in beekeeping state that if a soum state veterinary inspector is required to perform a laboratory test on a honey sample, he or she will send a sample to the SCLV to confirm the test results. Industry insiders and as well as buyers alike have criticized the high risk of counterfeiting honey, forging cheap imported honey like Mongolian honey, and changing the composition of honey, such as adding sugar and other syrups to honey. The only solution to this problem is to use high-precision analytical methods to ensure that sugar or other vegetable sweeteners or additives are not added to the honey. Currently, this type of analysis is not available in Mongolia. Initially, a liquid chromatograph was purchased at the Beekeeping laboratory of the SCLVS to analyze separately the content of five types of monosaccharide in honey alone (Appendix 4 contains information on fake honey).

The researcher studied a separate study how it is important not only for the equipment but also for the specialized staff to operate the high-capacity, sophisticated laboratory instruments and equipment required to make the honey quality and safety indicators. This information includes not only the equipment, but also the personnel who will operate it, the engineering services in charge of the maintenance of the instrument, the financing of the reagents and spare parts used in the instrument, and whether the instrument is technically suitable for the test. So, the problem cannot be solved by purchasing a single tool without addressing those issues comprehensively. Therefore, it will be very helpful to achieve the desired results by making a careful decision when purchasing new analytical laboratory testing equipment in the future. Unfortunately, due to a lack of information on this issue, there are still cases where most people end up buying expensive tools due to their point of view, that they solve the problem through buying equipment.

Further action

- The GAVS and professional associations may co-organize annual inspections and monitoring in order to ensuring implementation on disseminating information on best agricultural practices to beekeepers, conducting trainings, and carrying initial inspections. Although this is a full- fledged function of the GAVS, it is not enough to rely solely on inspection agencies and local experts when it comes to export-oriented production.
- In order to implement the principle of monitoring the analysis of contaminants and heavy elements in food products using surveillance way, some food contamination indicators may be added to the national Residues Monitoring Plan.
- In the near future, it is planned to conduct a test to determine the fruit sugar content of honey in the Beekeeping Laboratory of the SCLVS and it should be started as soon as possible . Initially, the laboratory plans to identify five types of monosaccharides (glucose, fructose, sucrose, turanose, and maltose) in honey. And the next step can be to develop a plan to perform more analytical and specialized tests, such as confirming the origin of these monosaccharides, ie not fake honey.

4.3.2.4 Tracing food and feed products, be lawful, and take necessary actions

Implementation of this work is regulated by following laws and regulations. These are: the law on animal and livestock health, the food law, the law on quarantine and verification of trans-boundary movement of animals and plants or commodities and raw materials, the food safety law, the law on standardization, technical regulation and accreditation, the law on state supervision and inspection, a guideline and template of veterinary certificate, General guidelines for veterinary services and hygiene in beekeeping, MNS 6648: 2016, requirements for food packaging labeling, resolution No. 172 of the Government of Mongolia in 2013 “procedure for withdrawal, destruction and recycling of food raw materials and products”, “procedures for identifying and labeling the types of food raw materials and products that must be used for packaging and labeling”, “recommendations for the introduction of good hygiene and industrial practices”, “general procedures for conducting internal inspections of business entities and organizations” /resolution No. 311 of 2011/, "recommendations for the introduction of good hygiene and industrial practices"/order No. A-156 of 2014/ and “good agricultural practices in beekeeping”.

According to the law on animal and livestock health, Mongolia has a tracking system for livestock and their raw materials and products through the animal and livestock registration certificate system. Article 9.1 of the Law on Food Safety stipulates that business entities engaged in food production shall keep records of traces of food raw materials and products at the relevant stages of the food chain. And the article 9.5 of the same law states that the member of the Government in charge of food shall approve the procedure related to the registration of traces of raw materials and products of plant and animal origin. Accordingly, the director general of the GVA issued Order A / 117 on April 29, 2020, approving general guidelines for veterinary services and hygiene in beekeeping. This guideline very clear about the steps involved in recording and maintaining beekeeping and beekeeping products. Some of the provisions of this guideline related to the origin, registration and tracing of honey are as follows. These include:

Two. Activities of beekeeping farmers

- 2.9 Keep accurate and complete records of bee health, hygiene and origin, and have them checked and signed by a veterinarian of the Veterinary Service Unit for each time.
- 2.11 Obtain registration number for beekeeping from the soum or district veterinary department.
- 2.12 The bee colonies shall be numbered in three-digit numbers without duplication and shall be re-registered in the unified veterinary database in the first 15 days of July of each year through contacting the soum or district veterinary department.

Three. Activities of the veterinary service unit

- 3.12 Veterinarians will not issue a description of veterinary certificate to honey if they do not keep records of bee health, hygiene and origin of honey, and do not sign and certify by veterinary for each time.
- 3.14 Before to the migration of bee colonies from the territory of soums and districts, a medical certificate of the veterinary service unit shall be issued based on the results of pre-inspection, bee health, hygiene and registration information on the origin of honey.

Four. Activities of the soum and districts veterinary department

- 4.4 Soum and district veterinary unit units shall include the results of inspections, bee health, and relevant information on the origin of honey, beekeeping registration numbers, and bee colonies numbers in the veterinary database.
- 4.6 The registration number of bee colonies in the respective soums and districts will be updated in the first half of July each year. The first two letters of the aimag name or the capital city's name, the soum and district number specified in the code of the administrative and territorial unit of Mongolia, the registration number of the bee farming and the number of the bee agreement will be used for this registration. For example, bee colony No. 009 of bee farming No. 03 of Zuunburen soum of Selenge aimag is registered as SE-19-e3-009.

4.8 Based on the description of the veterinarian of the contracted veterinary service unit, a veterinary certificate shall be issued for each batch of honey prepared by the farm.

4.9 If necessary, the state veterinary inspector shall determine the sugar and moisture content of the honey sample by a refractometer and whether the mechanical mixture conforms to the standard by sensory organs. And if necessary, send the sample to the laboratory.

Five. Activities of aimag and capital city's veterinary department

5.4 Laboratory analysis of bee pathogens and honey samples submitted by the soum and district veterinary departments and contracted veterinary service units shall be carried out and, if necessary, submitted to the State Central Laboratory for Veterinary and Sanitary for confirmation of the test results.

5.6 Register and control honey transportation and the migration of bee colonies at the checkpoint in cooperation with relevant organizations.

Six. Responsibilities

6.1 A state veterinary inspector of all levels shall impose a penalty specified in the relevant law on a person or an entity who violates this instruction.

As this instruction was approved this year, the registration of bee colonies numbers in the veterinary registration system has not yet begun. In conclusion, the legal environment for the honey tracking system has been created but all that remains is to implement it at all levels.

Trace records of food raw materials and products must be kept by beekeepers at the relevant stage of the food chain in accordance with relevant laws, regulations and procedures (the product must contain the serial number and packaging number). This will make it possible to determine the origin of the honey that needs to be returned in case of any discrepancies. If an enterprise considers that the food raw materials and products supplied to the market may have a negative impact on human health, it callbacks them from the food chain.

Article 7.3 of the Law on food Safety states that “Food producers may ... implement Hazard Analysis Critical Control Points system in their operations”, **article 7** states that “... introduce the good agricultural practices in the primary production of agricultural raw materials and products; good hygiene practices at all stages of the food chain; Introduce good production practices at the stage of production of food raw materials and products.”

Also, in accordance with international standards and recommendations, “Recommendations for the introduction of good hygiene and production practices” (Order A-156 of 2014) and “Good agricultural practices for beekeeping”, “Technical requirements for honey. Documents such as “MNS 6294: 2019” standard specify the hygiene and sanitation requirements to be followed when conducting beekeeping.

According to the law on standardization, technical regulation and accreditation, an accredited conformity assessment body is required to conduct an external audit if the companies have implemented good agricultural practices in their operations. In other

words, the legal environment is in place for an accredited certification body to conduct an external audit if a beekeeper requests. Although there are currently no beekeeping entities or individuals implementing the HACCP system, many businesses and individuals are working to introduce HACCP in accordance with the newly approved “Good Agricultural Practices for Beekeeping” document.

The bee colonies shall be numbered in three-digit numbers without duplication and shall be re-registered in the unified veterinary database in the first 15 days of July of each year through contacting the soum or district veterinary department.

Since the companies are required to comply with these laws, regulations, and relevant standards in their operations, there are a number of form in which they can be held accountable, depending on the nature of the breach. This include that according to Article 27.2 of the Law on Standardization, Technical Regulation and Conformity Assessment, citizens and legal entities are obliged to comply with Mongolian standards and technical regulations in their activities. Accordingly, acts and omissions that violate to the Law on Food Safety and other food-related standards are punishable under the Law on Violations and the Criminal Code. In case of non-withdrawal of food raw materials and products with non-compliant labels in accordance with article 6.15, paragraph 4 of the Law on Violations, the items used in the violation, illegally earned property and income shall be confiscated, an individual shall be fined in the amount of 1000 units togrogs and a legal entity shall be fined in the amount of 10 000 units togrogs.

In accordance with international legal instruments and documents and within the framework of the Law on animal and livestock health and the Law on state inspection, state veterinary control is carried out by the State Inspection Agency and its affiliated organizations nationwide, and operational control is carried out by the General Agency of veterinary and its affiliated organizations. In case of non-compliance with the provisions of the “Law on Ensuring Food Safety” and Government Resolution No. 172 of 2013 “Procedure for withdrawal, destruction and recycling of food raw materials and products”, legal penalties such as revocation, fines, destruction are imposed in according to the Law on Violations.

The main role of monitoring for the implementation of existing legal requirements is divided to both of the GAI and the GAVS and this is created an overlap. FAO analyzed the current state of Mongolia's veterinary sector that "because the fact that two public administration agencies are responsible for the control of the same sector and the same activities, confusing and conflicting instructions have created at the operational level of both organizations and unclear situations with overlaps and gaps for producers, herders, traders and processors" (9). This team also said that due to the weak vertical system of veterinary management from the center to the local area, there is a tendency to perform duties depending on the individual, which will greatly affect the implementation of laws, regulations and guidelines.

Further actions

It is necessary to establish a system, which uses research method in remote sensing, to monitor and control for works of certification for beekeeping and bee origin, and

registration in unified system, which is reflected in the general instruction for veterinary services and hygiene in beekeeping, approved by the order of the head of the GASI. Although based on risk assessment, professional inspectors can conduct inspections once every three years and, if necessary, every 1-2 years, but the fact that production processes such as honey harvesting and packaging are taking place in rural areas and at the level of household production carries a certain amount of risk. In other words, the solution to determine whether it is really registered in the soum veterinary department and whether origin can be carried out in accordance with the internal registration control involves research the honey sold in the market and makes sure that the tracking system is working.

- In order to increase sales of not only honey but also other agricultural products, it is common to sell with fake labels using well-known names and labels. For example, it can sell low-cost honey imported from China using the address Shaamar honey of Selenge aimag. In order to prevent this type of risk, the soum, local group, cooperative and business entity need to implement the origin confirmation and tracking system on their own initiative in cooperation with the soum agricultural department in accordance with laws and regulations, thereby certifying their products and promoting them in the market.

- GASI, GAVS, non-governmental organizations and international projects and programs need to work together on providing technical and advisory assistance to beekeepers and honey production entities in the implementation of HACCP, in particular on registration and maintenance of HACCP, which is one of basic principles, through regular training and programs, or through online and social media.

4.3.2.5 Hygienic control of the food contact materials

The following legal documents will be followed in carrying out this activity. These include: “Law on hygiene”, “Law on animal and livestock health” and “General guidelines for veterinary services and hygiene in beekeeping” approved by the Order No. A-117 of the Director of the GAVS in 2020 within the framework of the “Law on State Inspection”, MNS 6648: 2016 “Requirements for food packaging labeling”, Government Resolution No. 172 of 2013 “Procedure for withdrawal, destruction and recycling of food raw materials and products”, procedures for identifying and labeling the types of food raw materials and products that must be used for packaging and labeling, recommendations for introducing good hygiene and production practices, and general procedures for conducting internal inspections of business entities and organizations”(Resolution 311 of 2011).

This section must comply with the requirement that all materials and items that come in direct or indirect contact with honey and other products produced by beekeeping must not endanger human health. In other words, honeycomb, beehives, bee winter camp, honey sorting, storage facilities, and tools used in beekeeping should meet with hygienic requirements, be not harmful to human health and do not pose a risk. It is important to reduce the risks arising from sanitary control by implementation of the mandatory recommendations of the “Recommendations on introduction of good hygiene and production practices” / Order A-156 of 2014 / and “Good agricultural practices for beekeeping” by beekeeping companies and individuals in their activities.

This section also emphasizes the principle that food packaging must be made of materials, which meet with standard. Especially if plastic containers are used, there is a requirement to mark as a food purpose. Within the framework of the Law on Food Safety, “Part 4 of the Food Safety Prerequisites Program: Manufacture of food packaging” MNS ISO TS 22002-4: 2020, and “Technical requirements for Synthetic packaging” standard 5547: 2005 are followed. In addition, Article 3.1.6 of the “Green Development Policy” approved by Resolution No. 43 in 2014 of the State Great Hural states that “we will improve the supply chain of agricultural products and support environmentally friendly storage and packaging technologies”.

In our country, there has been constant criticism of the use of non-food packaging in the agricultural sector for many years, but this issue has not yet been resolved until now. The main reasons for this are, firstly, the lack of information and knowledge of manufacturers, secondly, they do not want to pay attention to keep the price of packaging cheap and they buy the cheapest packaging, and thirdly, in our country, the laboratory’s testing capacity for food packaging is weak. Although the legal requirements exist and the system for enforcing them has not been established, it remains to increase controls and implement standards and requirements.

The content on the label of honey packaging follows the standard MNS 6648: 2016 “Requirements for food packaging labels” (origin, manufacturer information, nutrient information, storage method, duration, quantity, serial number, etc). The product label should include information such as bar codes that meet international standards and requirements, date of manufacture, relevant information, address, nutritional value, and storage conditions.

In recent years, initiatives to develop beekeeping as a cluster have been created and intensively implemented by large enterprises and this is a necessary partnership for both of the initiators and small businesses, individuals who do not have able to make the necessary investments to sell honey on the market. One of the major advances in this direction is that Gatsuurt LLC has been operating a honey packaging plant since 2017 and cooperates with local beekeepers to supply wildflower honey to the market as a standardized packaging and labeling product. In general, in countries such as India, which is a leading exporter of honey, it is common for large financially viable companies to have mutually beneficial cooperation with small beekeeping or household-level enterprises.

Further activities

- Government organizations need to take actions to intensify the introduction of HACCP in beekeeping enterprises, to provide necessary professional and technical assistance, to implement small pilot projects and to introduce them as a model.
- The residual control plan may include a requirement for the introduction of HACCP and this become a guarantee on the production of exporting products takes place in a healthy and safe environment.

- Implement small-scale pilot projects and research projects to ensure the safety of honey packaging, ensure the accuracy of labeling, improve the competitiveness of the industry within the framework of international projects and programs, and introduce international best practices
- Support actions such as increasing the supply of laboratory equipment and tools for food packaging and capacity building of inspection staff
- Disseminate to the public an information about usage of the international classification markings of plastic containers through the media and organize special trainings for beekeepers on packaging hygiene, quality standards and safety
- Connect local beekeeping entities with domestic producers that produce standard containers and look for possible solutions to supply products according to their orders.

4.3 To review the draft documents to be submitted to the European Union for inclusion of Mongolian honey in the list of imported products of the European Union, to correct any inconsistencies, to fill in the gaps and, to provide support to relevant government agencies if necessary.

In carrying out the “to review the draft documents to be submitted to the European Union for inclusion of Mongolian honey in the list of imported products of the European Union, to correct any inconsistencies, to fill in the gaps and, to provide support to relevant government agencies if necessary”, the researcher made the necessary corrections and changes to the evaluation document of the RMP for honey that to be submitted to the EU Health and Food Safety Authority and updated and included it in Annex 6.

The revision is based on the legal environment in the beekeeping sector mentioned in Chapters 2 and 3, the implementation of these laws and regulations, the involvement of relevant agencies, and information on the beekeeping sector. And if conferred suggestions in the “Conclusions” section are included to newly developed RCP for honey and approved, some of the information will need to be changed.

4.5 Conclusion

It is clear from a few statistics of this industry that Mongolia's beekeeping sector has been developing rapidly over the past decade. If looking at the indicators for 2019, it shows an increase of 3,402 bee colonies or 27.7 percent from the previous year, and an increase of 5.4 times from 2010. Also the number of bees has increased in the last 10 years by an average of 29.1 percent per year. The annual yield of honey was about 120 tons in 2015 and it reached to 250-300 tons in 2019 (data of MOFALI, 2019). In this regard, it is gratifying to note here that the steps to export honey produced in Mongolia to foreign markets in Korea, Japan and China have been initiated by larger private companies in the near future.

It is fully possible to export honey from Mongolia to EU countries, which are the world's largest honey export markets.

In order to do that, it is necessary to continue Mongolia's previous activities under the rules and regulations for exporting honey to the EU and to further improve the system to confirm that honey production complies with the EU rules for the export of animal products. The findings and recommendations of the study are summarized and delivered as follows.

1. Since all legal documents related to food security in Mongolia have been approved in accordance with international standards and recommendations, the legal environment necessary for the export of animal derived products at the international level, specially the EU, has sufficiently created.
2. Implement Good Agricultural Practices in beekeeping, General technical Requirements for Honey, General Guidelines for Veterinary Services and Hygiene Requirements in beekeeping, which are developed and approved for the last 2 years, at all stages of the food chain, starting from the primary beekeeping units, and the system that can confirm and monitor this implementation remains to be done well.
3. Mongolia has not yet implemented the Residues Monitoring Plan for honey, which is a priority requirement for the export of honey to the EU countries. In the assessment sheet, submitted to the EU General director for health and food safety in 2017 and 2019, has confirmed to be implemented the Residues Monitoring Plan in the near future (4 years ago) but it has not been done until now. Therefore, it is proposed to re-apply to the EU only after the development, approval and implementation of the RMP in 2020-2021.
4. The implementation of the RMP for honey will be relatively easy compared to other animal products due to features of this industry such as total production of the industry is not very high, bee collects honey from pastures with natural honeysuckle, and the use of chemicals and veterinary drugs is limited. If the country does not have its own National residue monitoring program or plan, it is possible to develop and approve it domestically within a short period of time in accordance with EU guidelines (Annex 1).
5. The following recommendations for a new Residues Monitoring Plan for Honey are proposed based on review of the RMP assessment documents submitted by Mongolia to the EU Health and Food Safety Authority in 2017 and 2019, and the current situation of the honey industry. These include:
 - a. It is proposed to establish a working group to support the export of honey under the the food industry policy implementation coordination department, MOFALI with the participation of the GAVS, GASI and NGOs representing bees, and to reflect responsibility of this working group to develop, approve and to monitor the implementation of the Honey RCP. The lack of such a structure, as many organizations need to be involved in the implementation of the RMP, has led the EU to

clarify in evaluation assessment sent to Mongolia that “who is responsible for overseeing the collection of honey samples from veterinary department the GASI as planned”.

- b. The main purpose of the RMP is to do the analysis of animal drug residues in honey in accordance with EU standard requirements and to certify them at the national level. In this regard, the GASI will provide technical and methodological assistance in the development of this RCP, involving GAI units in its implementation, and SCVL will play an important role to conduct sample analysis and resolve issues related to laboratory capacity.
- c. It can be viewed that the GAVS have the possibility to implement the RMP for honey in conjunction with the “National Program for Residual Control” approved by the MOFALI in the near future. The GASI will collect the samples, collect the test results and report them to the working group, and in case of discrepancies, take necessary actions within the relevant legal framework.
- d. The RCP for honey are required to test for chemical compounds, veterinary drugs and contaminants those stated in European Council Directive 96/23 / EC, and do not allow the presence of antibiotic residues. But there may be an increase in the use of veterinary drugs among beekeepers, so it is possible to prevent the risk of further chemical contamination at an early stage through including in the RMP the analysis of common antibiotics and some pesticides commonly used in agricultural areas as instructed by the GAVS and starting the surveillance and research. It may also include in the RMP compliance with other export requirements, such as traceability and implementation of the HACCP.
- e. As Mongolia's total honey production is less than 300 tonnes, in accordance with European Council Directive 96/23 / EC, it is sufficient to analyze 10 samples, and a 50% of these samples should be analyzed by residues from groups of B1 and B2 (c) and 40% by groups B3 (a), (b), and (c) and for the remaining 10% the country will select depending on their circumstances, and a mycotoxin testing is recommended. A 10% of the total sample shall be included in the analysis of residues belonging to group A6. Our proposal submitted in 2017 and 2019 included 50 samples for testing, but if the EC insists that all samples be re-tested by EU-accredited laboratories, there may be problems with other veterinary drugs and antibiotics in addition to the residues belonging to only groups A and B, which will be financially expensive. Therefore, it is proposed to become the number of samples from 50 to 10.
- f. The minimum level of analytical detection of these residues in groups A and B starts from 0.1µg / kg (chloramphenicol). That requires to

have very high-precision analytical tools, such as liquid and gas chromatographic equipments with mass detectors (GC / MS /, LC / MS) or mass / mass detectors (LC / MS / MS, GC / MS / MS). In Mongolia, the SCVL conducts under its accreditation the analysis of veterinary drug residues in honey, and they purchased LC / MS / MS equipment this year.

6. In section 5 of this Process Report, a document from Mongolia to the EU Health and Food Safety Authority to evaluate the RMP of honey was updated and filled based on the current legal environment in the beekeeping sector, the implementation of these laws and regulations, the involvement of relevant organizations, and information on the beekeeping sector. Some of the information will need to be changed if the suggestions in the “Conclusions” section will be include to the newly developed the RMP of honey for approval.

Annex 2.1 and 2.2. Official letter and Evaluation from the Director General of the Health and Food Safety of EC on Residue Monitoring Plan from third countries provided by the Mongolian side on 01 April, 2019 with request to export honey to EU

Annex 3. Residue Monitoring Plan for Honey filled by the Mongolian side to export Honey to EU according to Commission Decision 2011/163/EU

Annex 4. National Residues Monitoring Plan from the analytical perspective – The Brazilian case

Annex 5. Residue Monitoring Plan for 2008 for drugs, pesticides and heavy metals for export of honey to the European Union

Annex 6. Newly Revised version of the to monitor the Honey Residue Monitoring Plan according to Commission Decision 2011/163/EU that will be sent from Mongolia to EC Health and Food Safety Department

5. Developing recommendations on the organizational measures of honey exports

5.1 Legal environment for exporting honey

During honey exports, several laws of Mongolia and the rules approved following the implement these laws shall be observed:

Honey exports are regulated within the framework of the “**Law on Quarantine Control and Inspection of Animals, Plants, Raw Materials and Products of their Origin for a State Border Transfer**” and here are some of its provisions:

Article 11. Exporting animals, plants, raw materials and products shall meet the following requirements: the quarantine conditions agreed upon with importing countries or the international treaties and conventions Mongolia has joined in, and the standards, guidelines, recommendations issued by the international organizations are obeyed; the certificates issued by a competent authority which prove the satisfaction of the export requirements are obtained

Article 24. Exporting animals and plants are subject to quarantines, inspections and tests in accordance with the treaties and conventions concluded with importing countries and the conditions and requirements stipulated in this law. Tests shall be performed in accordance with the international standards.

Article 25. (Issuing import and export certificates)

25.2. Export certificates will be issued by a specialized organization which have a special mandate, on the basis of considering quarantine inspections, health examinations, tests results, and whether the requirements provided in the article 11 of this law are met.

25.3. Export and import certificates shall be made according to the template approved by the International Organization for Animal Infectious Diseases and Plant Protection and prepared in the language the exporting and importing countries have agreed upon.

25.4. Export certificates for the particular animals, plants, raw materials and products shall be obtained within 24 hours before their shipment.

The Procedure for Issuing Export and Import Certificates for Animals, Plants and Raw Materials has been approved by the annex no 3 of the Government resolution no 173 of 2003 year, for the purposes of implementing this law. As specified in the 2.1 of this law, legal entities and individuals exporting animals and plants shall submit the request to a specialized organization within the time limits provided for in the laws and regulations and present the following information and documents:

- A certificate of origin for animals, plants and commodities;
- Sales and purchase agreements, gift agreements and the similar documents;
- A state registration certificate if an exporter is a legal entity or a notarized copy of an identification card if an exporter is an individual;
- Veterinary and plant quarantine laboratory tests results;
- Vehicles types for transporting animals and plants, road directions; the name of the border crossing point, and the time;
- Amounts and sizes of animals and plants, information on processing (semi-processed, raw, frozen, fresh, etc.) packaging, labeling and the accompanying documents including safety information.
- As long as the requirements stipulated in the Article 9 and 11, and paragraph 24.3 of the Law on Quarantine Control and Inspection of Animals, Plants, Raw Materials and Products of their Origin for a State Border Transfer are met, a specialized inspection agency will issue the export certificate on the basis of the results of the quarantine and health inspections, and the laboratory tests.

According to 3.1 of this Procedure, a state inspector will inspect and examine animals, plants and commodities for exports in the following order:

3.1.1. Checking and putting on record the availability of the certificate issued from an authorized organization for animals, plants and commodities for exports and the accompanying documents;

3.1.2. Examining and inspecting animals, plants and commodities for exports and the vehicles transporting them as long as there are no foul documents.

3.2. A state inspector of the veterinary and plants quarantine inspections will verify the export certificate and transfer to customs inspections if the inspections and examinations do not reveal violations.

The Animal Health Law of Mongolia.

The article 3 defines the scope of the law: “this law shall apply to carrying out initial productions of food raw materials as well as all the stages of a food chain such as producing, storing, transporting, selling, servicing, importing, exporting, labeling food etc.”

The article 31, paragraph 31.5 stipulates that: “As agreed by a Chief Veterinary Inspector and a Veterinary Inspector, at national and aimag/the capital city levels, respectively, a State Senior Veterinary Inspector and a State Inspector shall issue an International Veterinary Certificate after validating whether or not live animals and animal raw materials and commodities for Mongolian border transfers satisfy the health, hygiene and sanitation conditions.”

On the basis of laboratory tests results and relevant documents, an International Veterinary Certificate and an Export Certificate will be issued by the GAVS and GASI respectfully.

On the basis of the Animal Health Law of Mongolia the “General guidance on observing veterinary services and hygiene requirements in Beekeeping” has been approved and in the articles 2, 3, 4, 5 of this guidance the steps needed to be taken in order to obtain an International veterinary certificate for honey have been arranged in the following order:

Two. Activities of the Honey farmers

2.9 True, accurate and complete records on the bee health and hygiene and origin of honey shall be kept and each and every time checked and validated and signed by a veterinarian of a Veterinary Services Unit.

2.11 A registration number for the bee farm shall be obtained from a Soum/District Veterinary Department the farm belongs to.

2.12 Bee colonies shall be assigned with three digit numbers without overlaps and every year, within the first 15 days of July, an up-to-date information shall be submitted to a Soum/District Veterinary Department the farm belongs to and registered into the Integrated Veterinary Information Management System.

Three. Activities of the Veterinary Services Units

3.12 If the records on bee health and hygiene, and origin of honey were not kept, and validated and signed by a veterinarian, at each time, the veterinarian will not issue a reference for a Veterinary Certificate.

3.14 A bee hive shall be issued a Veterinary Services Unit Health Reference on the basis of the previous surveillance testing results and information from records of the bee health and hygiene and origin of honey before it is moved or transferred out of a territory of a soum/district.

Four. Activities of the soum/district Veterinary Departments

4.4 A Soum/District Veterinary Department enters the results of the surveillance testing and the relevant information from the records on bee health and hygiene and honey origin, the registration numbers of bee farms, the numbers of bee colonies into the Integrated Veterinary Information Management System.

4.6 Every year, within the first half of July, the total number of the bee colonies of the respective soum/district shall be updated in the Integrated Veterinary Information Management System. The registration shall use the first two letters of the particular aimag/capital city's name, the soums/districts reference numbers of Administrative and Territorial Units Codes of Mongolia, the registration numbers of the bee farms and the bee agreement numbers. For example, the bee colony 009 of the bee farm 03 of the Zuunburen soum of Selenge aimag is registered as SE-19-e3-009.

4.8 Each honey series prepared by a particular farm shall be issued a Veterinary Certificate on the basis of the veterinarian's references of an outsourced Veterinary Services Unit.

4.9 A State Veterinary Inspector, if necessary, determines whether or not a sugar amount and moisture in honey samples meets the standards, using a refractometer and a mechanical mixture using his/her sensory organs. If necessary, the samples are sent to laboratories.

Identifying origin of export bee products, in Mongolia, implements a traceability system for animals, raw materials and products of their origin which uses Veterinary Certification System. True, accurate and complete records on the bee health and hygiene and origin of honey shall be kept and each and every time checked and validated and signed by a veterinarian of a Veterinary Services Unit. The records for tracing and identifying food raw materials and products shall be kept by a farmer according to the relevant laws and procedures, and in the particular stage of the food chain he/she relates to. Product labels shall be prepared in accordance with the requirements of the Food Law of Mongolia and the importing country.

Customs clearance and customs controls shall be conducted as stipulated in the article 9 of the Customs Law of Mongolia and regulated by a "General Procedure for Exercising Customs Control on Goods and Vehicles Crossing Customs Borders" approved by the Head of the General Customs Administration's Order No. 638 dated in 2010. Customs clearance is a complex process **from** declaring the goods intended to be transferred through the customs borders to a customs agency, checking the customs documents and, if necessary, the goods **to** releasing the goods or allowing to transfer the goods through customs borders after imposed taxes are paid.

Export and import customs clearance are conducted in the following stages:

1. Declaring goods intended to be exported to the customs.
2. Checking customs documents.
3. Checking goods and vehicles.
4. Imposing and collecting customs and other taxes.
5. Releasing goods to the owner or allowing goods to transfer through the customs border.

“Declaring” implies writing all the necessary information on goods and vehicles intended to be transferred through customs borders in as on a Customs Declaration Form and submitting to the customs agency along with all the related documents. In case of exporting honey, essential documents such as Export Certificates from the GASI and International Veterinary Certificates from the GAVS etc. shall be attached to.

A certificate of origin is a surety which officially confirms that a particular product has been, in whole or in part, produced in Mongolia. The Mongolian National Chamber of Commerce and Industry (MNCCI), within the scope of its mandate, issues Certificates of Origin which certifies the origin of export goods. The issuance of certificates of origin is regulated by the “Procedure for Identifying the Origin of Export Goods of Mongolian Origin and Issuing Certificates of Origin”. There are several types of certificates of origin and in case of exporting into the EU countries, the **form A** shall be filled in. Our country, under the **General Discount System**, uses the trade and customs tariff discounts from the world's 37 most developed countries (Australia, Belarus, Canada, Japan, New Zealand, Russia, Norway, the USA, Turkey, Liechtenstein) and the European Union countries. This discount is obtained on the basis of a Certificate of Origin Form A. Those businesses who want to obtain a Certificate of Origin Form A shall submit the following documents:

1. A Copy of a foreign trade agreement / sales and purchase of goods/
2. A Form A
3. A Price invoice, Information on packaging
4. A Copy of a valid state registration certificate of a company or business entity, a copy of ID card for individual
5. Attaching a license of the particular product and a copy of the certificate of the quality and hygiene.

5.2 Steps to exporting honey

Based on the research conducted in the previous chapters, the process of exporting honey is considered in three stages.

The first one is the initial stage of honey production.

The second one is the inspection stage during the export clearance.

The third one is the stage of completing customs clearance and letting the goods exit through a border crossing.

This has clarified the tasks of the participants in the initial production of honey. Thus, here are the descriptions of the process that need to be implemented in each of the three stages.

Stage 1. Enterprises and individuals engaged in the honey production should implement the laws and rules on exporting live animals and animal products which are complied with in Mongolia in the daily activities of the production:

1. General Guidance on Observing Veterinary Services and Hygiene Requirements in Beekeeping should be followed and practiced in the daily activities. The main requirements for obtaining an international veterinary certificate, such honey origin registration and traceability will be met by concluding a cooperation agreement with the soum and local veterinary units and keeping accurate records on the bee health and hygiene and origin of honey, in accordance with this guidance. This is summarized in Section 3.4 of the Progress Report of this study.

2. Under the EU and Mongolian food safety legislations, food producers are obliged to ensure hygiene and safety of all production stages. Thus, in case of it is possible to introduce Good Agricultural Practices which shall be obeyed in the bee farming, approved in 2020, obtaining and verifying the certificate from the accreditation bodies such as the Mongolian Agency for Standardization and Metrology (MASM), will help prevent from arising any type of hazardous risks to human health during a honey production.

3. As for a laboratory testing of honey, it is required to perform the test in the two different laboratories and for the two different purposes. While the National Reference Laboratory for Food Safety under the GASI or aimags' laboratories do the tests according to the "Honey. Technical requirements. MNS. 6294: -2019 ", the SCVL analyzes veterinary drug residues in honey, and therefore it is required to submit the samples of honey, intended to be exported, to these two laboratories and obtain the test results.

Stage 2. The inspection stage during the export clearance. Honey is subject to the inspection of live animals and animal products, being observed in Mongolia, and compilation of the relevant certificates and documents, and the actual process are explained as follows and also shown in the below shown diagram:

1. The reference for a veterinary certificate to each honey series produced in a given year is provided with by a veterinarian and verified by a Veterinary Department. One can number the harvested honey of the same quality as one series, and use the time honey harvested at, the number of the bee colony and the number of the container. For example, the number 20-7-05-2-3 implies the honey harvested on July 5, 2020 from the container no 3 and colony no 2. Also, in accordance with the General Guidance on Observing Veterinary Services and Hygiene Requirements in Beekeeping, a veterinary reference and a reference of origin etc. shall be obtained from a Soum Agricultural Department. These documents are essential for obtaining the International Veterinary Certificate and the Certificate of Origin.

2. The samples of honey intended to be exported are sent to the State Central Veterinary Laboratory (SCVL) and the National Reference Laboratory for Food Safety (NRLFFS) for making veterinary drug residue tests and hygiene tests, respectively, and to the Accreditation Office of the Mongolian Agency for Standardization and Metrology (MASM) for examining the indicators of the "Honey. Technical Requirements. MNS. 6294:-2019", and the results are attached when one applies to the MASM for Certificates of Conformity, the GAVS for International Veterinary Certificates, and the GASI for Export Certificates.

As far as the export customs clearance, several state inspection agencies such as GASI, MNCCI, GAVS, SCVL, NRLFFS, MASM are involved in it and their activities are regulated, as mentioned in the previous paragraph, by the laws and the rules and directives that have been emerged following the implementation of these laws and must be observed when live animal and animal products are exported.

Inspection of a specialized agency	Samples are tested for veterinary drug residues at the GAVS and the results are obtained. Samples are sent to the NRLFFS for a hygienic testing of honey and to the Accreditation Office of the MASM for testing standards parameters and the results are obtained.
Certificate of Origin	For obtaining a Certificate of Origin, a copy of the Agreement, a State Registration Certificate, an Invoice, a Packaging Sheet, and a Quality License are submitted to the MNCCI.
Certificate of Conformity	For obtaining a Certificate of Conformity, a contract, certificate of passing the tests, Certificate of Origin, hygienic certificate of GASI, quality certificate of the MASM are submitted to the MASM.
International Veterinary Certificate	An International Veterinary Certificate is obtained after the results of laboratory tests of the SCVL, the Animal Health Certificate from the local veterinary department and a Certificate of Origin are submitted to the GAVS.
Export Certificate	Issued on the basis of a certificate of origin, SGASI hygienic test reports, the MASM confirmation, an international veterinary certificate and permissions of importing countries.

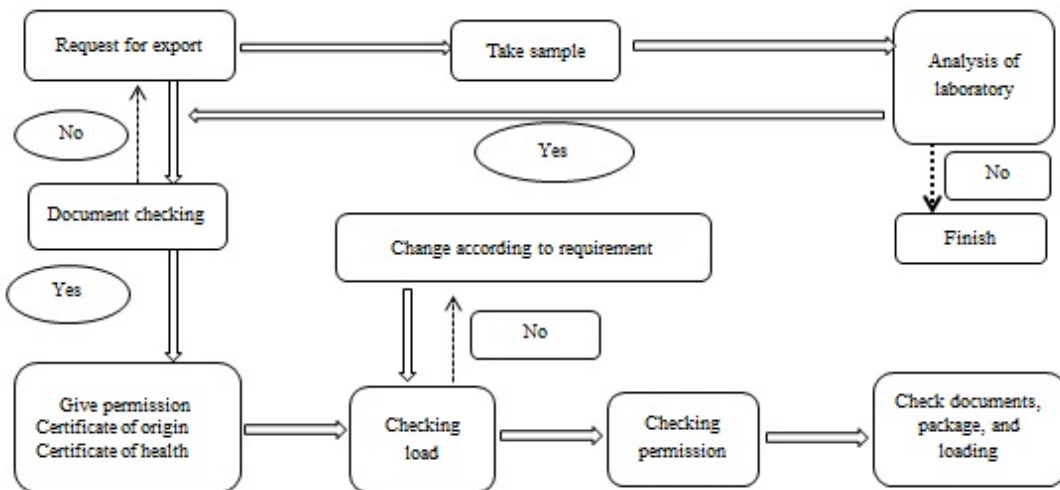
You can also get the information on the documents required to be compiled and the legislations on the official website of the GASI (<http://www.exportcenter.mn/inspection/>) when exporting raw materials and products of animal origin across the state border.

The third stage is the process of the customs clearance and after obtaining an Export Certificate for honey from the GASI, the customs clearance is made and the products and commodities are brought out across the Mongolian border. In order to perform customs clearance, the export and import customs clearance procedure shall be carried out in the following steps:

1. Declaration with customs.
2. Check customs documents.
3. Inspect goods and vehicles.
4. Imposition and payment of customs and other taxes.
5. Permission to cross the customs border.

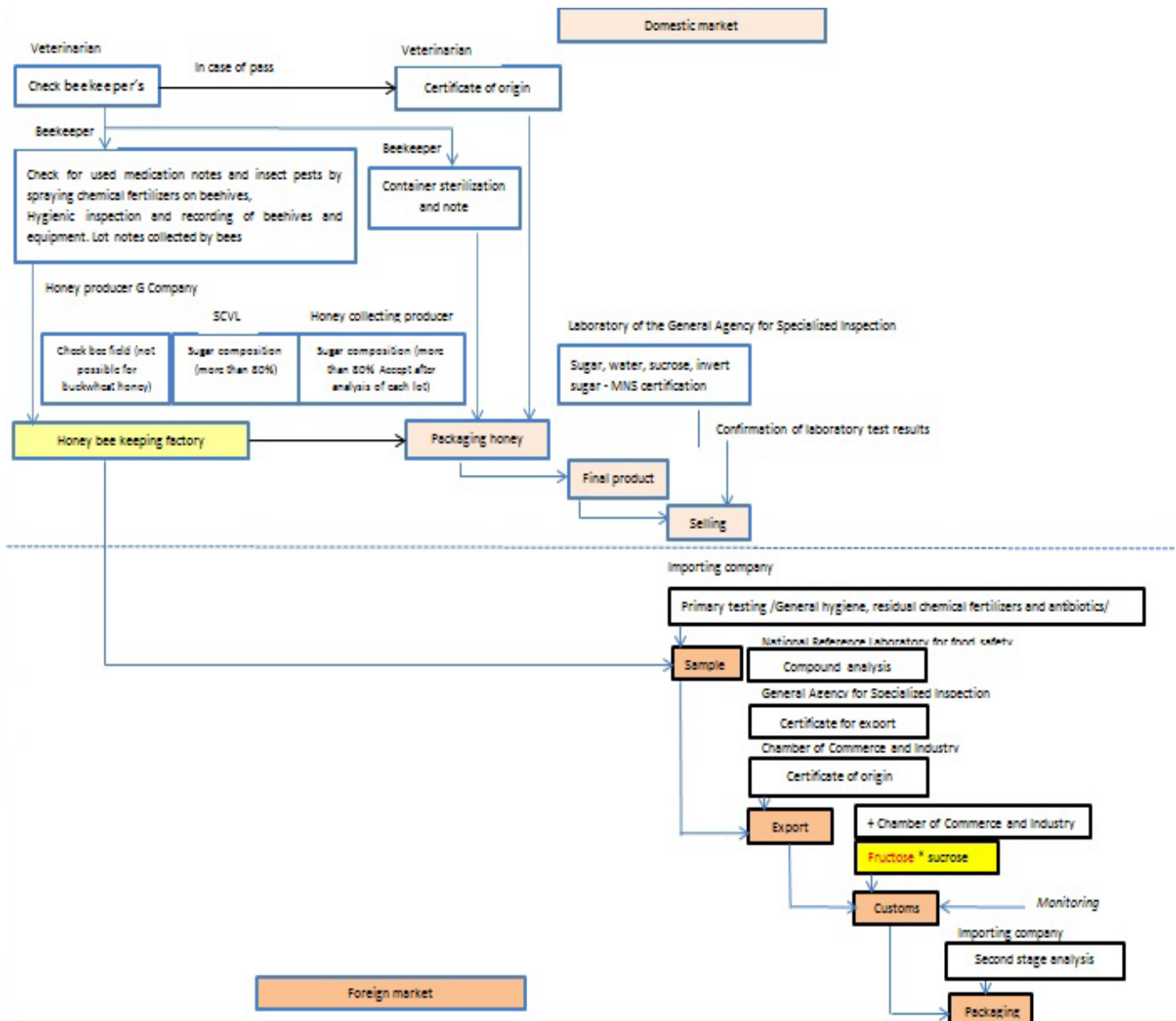
In order to make it better to understand, the steps of export preparation before honey are exported are shown schematically.

Export declaration
(Source: Mongolia's agriculture sector basic study final report, JAICA, 2017)

The baseline study on Mongolia's agricultural industry made by the JICA research team has schematically illustrated Honey Export Stages as follows:

The current state of honey management (Source: Final report of the basic research of the agricultural sector of Mongolia, JAICA, 2017)

5.3 Recommendations and guides for honey exporters

The recommendations targeted to the companies and individuals seeking to export honey into the EU countries are given as the common questions that may encounter and their answers. In general, all the participants of this type of business activities need to understand, accept and undertake one question of principle. One should understand that as honey and other by-products, the main products of the bee farming, are arranged in the category of products of animal origin, the basic requirements for exporting products to other countries are considered to be met as long as the food safety to be followed with in Mongolia and all the laws, rules, procedures and guidance documents that must be obeyed in honey productions are fulfilled.

The reasons are:

- First, the currently observed in Mongolia laws, rules and regulations, for example, on food and food safety relevant to exporting honey are developed and adopted and constantly updated on the basis of the international legal acts which have equal purposes. Therefore, although these seem to be being talked as different countries' laws, one can see that the rationale and the purpose etc. of the requirements are almost identical and the laws and regulations of a particular country, for example of the EU, are not very different.
- Second, the main reasons of not being able to export animal products and third countries not being able to successfully participate in the international trades and fairs are related to their not being able or not having possibilities to make simultaneously work these three: 1) the food safety laws and regulations 2) the food safety inspection and certification systems 3) producers. Especially it is necessary to recognize that the roles and responsibilities producers are very important.

Questions and answers are presented and categorized in the previously mentioned three levels: 1) Questions on legal environment related to exporting honey.

2) Questions on the capability of the verifying and validating system of the food safety system

3) Questions directly related to the manufacturers

1) Questions regarding to legal environment of the honey exporting

Question: What are the main principals of the EU's legal regulations imposed to the honey exporters to EU in terms of food safety?

Answer: In order to import food to EU market, food related issues are concentrated in following five areas of protection and required to follow the respective rules and regulations:

1) Control of residues of veterinary medicines in animals and animal products for human consumption, residues of the veterinary drugs should meet the EU's standards and regulations

2) Control of residues of pesticides in animals and animal products for human consumption and residues of the pesticides should meet the EU's standards and regulations

3) Control of food contaminants and residues should be carried out as per standards and regulations

4) Traceability, compliance and responsibility in food and feed

5) Hygiene control of food contact materials

With regard to implementing above mentioned five areas, there are number of EU's rules and regulations are obliged to comply by the EU food producers and supplier, therefore the same requirements also imposed to the third party's suppliers.

Question: Food safety – traceability, hygiene and control

Answer: Food safety is a key issue in European Union food legislation. The General Food Law is the legislative framework for food safety in the European Union. To guarantee food safety and to allow appropriate action in cases of unsafe food, your food product must be traceable throughout the entire supply chain. An important aspect of controlling food safety hazards is defining critical control points (HACCP) by implementing food safety management principles. In addition, each batch of honey must be accompanied by a health certificate signed and stamped by a veterinary officer authorised by the relevant authorities of the exporting country. A model health certificate can be found in Appendix VI to Annex VI of Regulation (EC) 1664/2004. Exports of sweeteners such as sugar do not require a health or sanitary certificate. Once your products arrive in Europe, they are subject to official controls. European companies or authorities find that the safety of your product can't be guaranteed, they will take the product off the market and will register it in the European Union's Rapid Alert System for Food and Feed. Therefore, there is need to establish a traceability system and keep samples for each of your suppliers to trace the origin of a product in case of non-conformance.

2) Questions regarding Monitoring and Accrediting Capacity of the Food Safety System

Question: Must third countries, in order to be eligible for food exports to the EU have a competent authority in place?

Answer: Regulation (EC) No 882/2004 does not require third countries to have competent authorities in place. However, more specific veterinary and phytosanitary legislation requires that competent authorities must have been established. In general the following applies:

- With regard to food of animal origin, the EU has always taken into consideration the guarantees on compliance with EU food law given by the competent authorities in third countries. Therefore, with regard to Mongolia, The Ministry of Food, Agriculture and Light Industry acts as a representing a competent authority and needs to send the Mongolia's request to EU.
- As far as phytosanitary requirements are concerned, the need for a competent authority is spelled out in the relevant legislation.

Question: Must third countries, in order to be eligible for food exports be approved by the EU?

Answer: With regard to food of animal origin only a third country that appears on a **list established by the EU can export to the EU**. Therefore, Food Policy Implementation and Coordination Department of the Ministry of Food, Agriculture and Light Industry as a responsible Government competent authority, needs to send it's request to export a honey along with Residues Monitoring Plan to EU before 31 March of each year to the Director General's office of the Health and Food Safety, European Commission. With regard to food of non-animal origin, third countries do not need to appear on a list for being eligible for export to the EU.

Question: Must third countries, in order to be eligible for food exports have submitted a control plan to the EU?

Answer: Regulation (EC) No 882/2004 does not require third countries to submit a control plan. Regulation (EC) No 882/2004 authorises the Commission to request third countries to provide accurate and up-to-date information on their sanitary and phytosanitary regulations, control procedures and risk assessment procedures with regard to products exported to the EU. This is fully in line with Article 7 and Annex B of the World Trade Organisation's Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (15 April 1994). It must be borne in mind that EU food law requires mandatory submission of information with respect to:

- Residues of veterinary medicinal products and other pharmacological active substances used to treat animals.
- Zoonotic diseases.

Question: What the EU Residue Monitoring Plan aims at?

Answer: The EU Residue Monitoring Plan aims at randomly collecting samples of animal products, in the size specified in the plan, doing the tests for veterinary drugs and chemical substances residues as specified in the RMP at each stage of the markets and productions and delivering the overall test results to the public through the EC Directorate General for Health and Food Security. As the plan also clearly specifies the measures that need to be taken if breaches or non-compliances are identified, accordingly, the measures are taken such as withdrawing the products from the market, conducting an inspection in a more extensive way, and specially placing a sampling in next year's plan.

Question: Obligations of competent authorities in third countries

Answer: For food of animal origin, EU food law requires that the competent authority of the exporting country offers guarantees as to the compliance or equivalence with EU requirements. The competent authorities in the exporting third country shall in particular ensure that:

- Their control services comply with the operational criteria laid down in EU law in particular in Regulation (EC) No 882/2004,
- The establishments that are authorised to export to the EU comply and continue to comply with the EU requirements and that the list of such establishments is kept up-to-date and communicated to the Commission (Article 12, paragraph 2 of Regulation (EC) No 854/2004),
- The certification requirements are satisfied. Common (e.g. including animal health requirements) model certificates have been made available for almost all food for which specific requirements have been laid down in Annex III to Regulation (EC) No 853/2004. As regards food of animal origin not covered by Annex III to Regulation (EC) No 853/2004, an EU list of eligible countries and the model health certificate have been laid down for honey (apiculture products). The models can be found at: http://ec.europa.eu/food/international/trade/index_en.htm

Further details are laid down in Annex VI to Regulation (EC) No 854/2004 (e.g. that the certificate must be issued before the consignment to which it relates leaves the control of the competent authority or the third country of dispatch)

Must third countries, in order to be eligible for export, have reference laboratories in place?

Question: Must third countries, in order to be eligible for export, have reference laboratories in place?

Answer: There is no requirement for third countries to have reference laboratories. However, Regulation (EC) No 882/2004 requires laboratories that are engaged in verifying compliance with EU food standards to be accredited. Such laboratories may be private laboratories that have been designated for the purpose of verifying compliance with EU food standards by the body in charge of official controls. In order to facilitate the accreditation of laboratories, the Commission has adopted a Regulation that grants a transitional period during which laboratories in third countries can adapt to the new situation.

Question: Pesticide residues

Answer: The European Union has set Maximum Residue Levels (MRLs) for pesticides in food products, which you can look up in the Pesticides database. Your honey may, for example, be contaminated by pesticides applied by farmers in the area around your beehives. When bees collect a lot of nectar in areas where farmers have applied excessive amounts of pesticides, the MRL for the applied pesticide may be exceeded. If you are a producer of sweeteners such as cane sugar, yacon or lucuma, you have full control over pesticides application on your farm and must take measures to prevent their excessive use. Regulation 396/2005 establishes Maximum Residue Levels for pesticide residues in food

Question: Pesticide restriction for bee health

Answer: The European Union has decided to ban the pesticides clothianidin, imidacloprid and thiamethoxam. This is because the use of certain pesticides in agriculture is leading to massive decreases in bee colonies, also known as Colony Collapse Disorder (CCD). More specifically, after extensive research by the European Food Safety Authority (EFSA), the European Union's proposal targets pesticides used in the treatment of plants and cereals that are attractive to bees and pollinators.

Tips:

- See Regulation 485/2013 on the ban of certain pesticides for more information.
- Strict residue monitoring systems in the country of origin play a critical role in the protection of honey's positive image. See the section above concerning residue levels and the way to monitor residues in your honey.

Question: Maximum Residue Levels (MRLs) for antibiotics in honey

Answer: The European Union has set Maximum Residue Levels (MRLs) for antibiotics in honey. When you treat your bees with antibiotics, you have to make sure that residues of the antibiotics in your honey remain within certain limits.

The importance of compliance is shown by the ban of Chinese honey from the European Union market between 2002 and 2004. Frequent issues with residues of the prohibited antibiotic chloramphenicol in Chinese honey led to this ban.

The EU legislation on antibiotics residues is laid down in Regulation (EC) 470/2009, in conjunction with Regulation 37/2010.

- Determine which antibiotics your beekeepers use and then refer to the Annex of Regulation 37/2010 to identify the corresponding MRLs.
- Send samples of your honey to a laboratory for analysis of antibiotics residues to determine if these residues are within the limits set by the European Union. If they are not, you must cooperate with beekeepers to change the antibiotics or lower their use.

3) Questions directly related to Bee farmers

Question: What rules and regulations must businesses and individuals willing to export honey are required to be abided by in their daily activities?

Answer: As all the legal documents related to the Food Security in Mongolia are approved in accordance with the International standards and recommendations, the legal environment essential for exporting live animals and animal products into foreign countries, particularly into the EU has sufficiently been developed. Specially, the requirements specified in the documents such as the “Guidance document on observing veterinary services and hygiene requirements in the bee farming” approved within the framework of the De Beep-2 project, Japan’s JICA; the MNS6294:2019 “Honey and its technical specifications” revised within the framework of the ADB funded “Support for Agricultural Value Chain Development” project; the national standard ‘Determination of origin of honey’; the “Introduction of good practices in beekeeping” approved over the last two years must be abided by and practiced in the daily activities.

Question: Must food establishments in third countries, in order to be eligible for food exports, be registered with the competent authority?

Answer: With regard to food of animal origin, in most cases not only products from establishments (including factory and freezer vessels) that appear on a list approved by the EU can export to the EU, also establishment should be registered with the competent authority.

Question: What legal and non-legal requirements must your product comply with?

Answer: When exporting your product to Europe, you have to comply with legally binding requirements. All European food legislation is established according to the principles of traceability, risk analysis and precautionary measures. Legislation of the European Union prohibits honey imported from countries outside the ‘third country list’. If your country is on the ‘third country list’, this means it has established systems for residue monitoring and can effectively prevent honey exports which are not in compliance with European Union requirements. If your country is not yet on the third country list, but aims to be included, it must develop a Residue Monitoring Plan (RMP). The RMP guarantees that the honey imported into the European Union does not contain any prohibited residues or veterinary drugs, such as chloramphenicol. The Mongolia’s government is responsible for the RMP. The Ministry of Agriculture or a department of that Ministry is usually the responsible authority. Therefore, you should approach the Ministry of Food, Agriculture and Light Industry to enable honey export to EU countries and convince them to prepare the RMP.

Question: Must food establishments in third countries, in order to be eligible for food

exports, implement procedures based on the HACCP principles?

Answer: The competent authorities in the Member States have to ensure that foodstuffs imported into the EU are submitted to official controls for the purpose of ensuring that the relevant provisions of the food hygiene rules, including the requirement of putting in place, implementing and maintaining HACCP-based procedures are observed. The EU rules on food hygiene confirm that all food businesses in third countries after primary production must put in place, implement and maintain a procedure based on the HACCP principles. These rules are flexible, as the HACCP based procedures can be adapted to all situations.

Question: What additional requirements do buyers of honey and sweeteners often have?

Answer: European importers generally have stricter quality requirements than those prescribed by European Union legislation. For example, honey importers often apply a maximum HMF (Hydroxymethylfurfural) content of around 10 for non-tropical honeys, instead of 40 as set by European Union legislation. The initial low HMF content provides room for increases during transport, processing and the honey's shelf-life. Non-legal requirements cover aspects of quality, environmental and social (labour) issues. In addition to stricter specifications than those laid down in European Union legislation, buyers often require you to have a certificate for a stringent food safety management system. The most important food safety management systems in Europe in order of importance are ISO 22000, BRC (British Retail Consortium Standards) and IFS (International Food Safety Standards).

Representative samples European buyers usually request samples to verify that your product meets their specifications, including all legislative requirements of the European Union. They analyse these samples in laboratories and will often share results with you when your product does not conform to expectations. Analysis of samples will determine the suitability of your product for use in certain applications. Therefore, your sampling method must result in samples that represent what you can deliver in the quantities, quality and lead time as specified by the buyer in the contract following approval of the samples.

Question: Do the EU authorized establishments inspect the honey produced in Mongolia after adding Mongolia onto the list permitting Mongolia export honey into the EU?

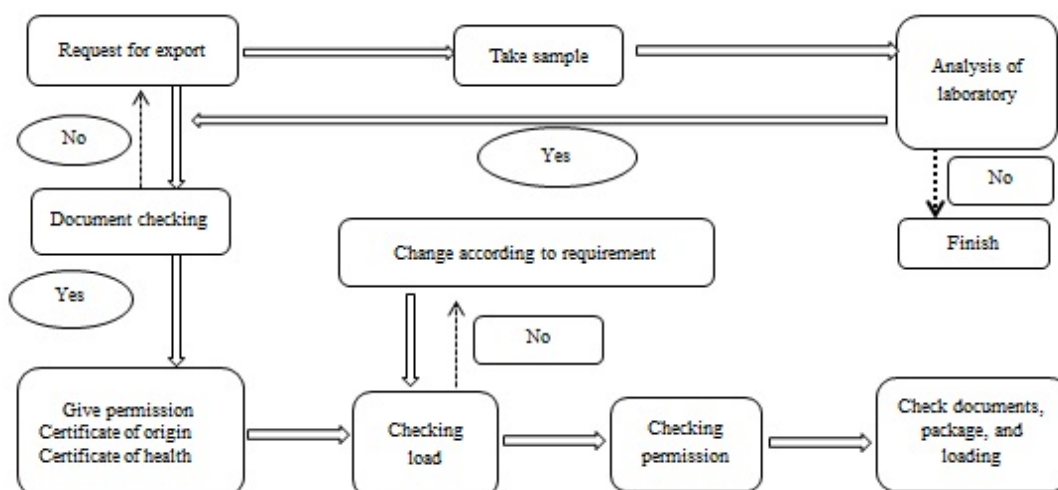
Answer: Permitting Mongolia to export honey into to the EU and appear on the list the MOFALI means that the authorized establishment of Mongolia has the revised RMP proving, for the name of the country, that it does quality and food safety inspections due to the EU rules and regulations. After that, the Directorate General for Health and Food Safety of the EU sends its audit teams to the exporting countries for checking and evaluating. Also, at the stage when honey is being sold at the EU markets as well as entering the border crossings into the EU territory, samples can be taken and sent to the laboratory testing, if it is considered as necessary. In case of non-compliance, measures may be taken, such as withdrawal from the market and

stricter requirements for permits for Mongolian honey (increasing the number and types of veterinary drug residues to be tested in the laboratory).

Question: Who and where should first turn the businesses and individuals willing to export honey to?

Answer: Before exporting honey, there should obviously be a receiver on the EU side and the documents such as agreements need to be concluded. These are the minimum requirements that are to comply with in an international trade. It should be noted that this recommendation is based on the quality and safety of honey. The issues encountered during exporting of animal products will be regulated within the framework of several Mongolian laws and also there are procedures that have been developed following them. Of these, adhering strictly to the “General guidance document on observing veterinary services and hygiene requirements in the bee farming” will help obtain the mandatory documents such as the veterinary certificate, the certificate of origin, the package number that will appear on a honey label from soum/district agricultural divisions. After that, one should turn to the authorized organizations in Ulaanbaatar for the International veterinary certificate and the Export certificate and after obtaining these certificates get started with the customs clearance activities. This process is described below both in tables and diagrams.

Export declaration
(Source: Mongolia’s agriculture basic study final report, JAICA, 2017)

As well as, a checklist, that lists a documents that are required to apply for an export certification for the animal and animal originated products is shown in the below table, which has been copied from the GASI’s website.

Checklist of documents that are required to apply for an export certification for the animal and animal originated products

No	Title of the documents
1	Request addressing to the GASI
2	A copy of the state registration certificate of the legal entity and a copy of the personal

	ID
3	Trade contracts or similar type of documents /Unless it is written in English, Russian language, a contract should be translated in the Mongolian language by official translation service /
4	In case, if strategic food to be exported, Quota is required (MOFALI's permitted quantity and weight)
5	International veterinary Certificate /Veterinary Department/
6	Information about packages in numbers /in english/
7	Notification on sample collection by state inspector
8	Report of analysis by Reference Laboratory
9	A copy of transportation permission in case if meat and meat products to be transported through third countries or China
10	The state inspector's report on the food products manufacturing /if it is the first time export/
11	If meat and meat products are exported to China and Russia, a copy of the registration is required (one time)
12	Fee

Source: GASI's web site

<http://home.inspection.gov.mn/beta/upload/files/2019/%D0%A8%D0%B8%D0%BD%D1%8D%20%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BC%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%81%D0%B0%D0%BD%202019-06-07%201.pdf>

5.4 Ongoing projects of international organizations and project proposals to support the Mongolian honey exporting

The beekeeping sector in Mongolia is intensively developing, and funding and initiated activities of the international organizations are making an important contribution to this development.

In particular, it can be seen from the data presented in this study that the main professional and capacity building activities such as improving beekeeping practices for beekeepers, promoting veterinary services, training specialists, and approving and introducing necessary documents related to hygiene requirements, which are essential for the development of the beekeeping sector have been carried out within the framework of the projects.

Examples of these projects include the ADB-funded Agricultural Value Chain Support Project, which commissioned this study and the JICA-funded Deep 2 projects and in additional, many organizations are also working to support beekeepers in local such as World Vision, the Swiss Agency for Development and Cooperation, the World Bank, ADB, and FAO.

Researches made in previous chapters shows that it is not that difficult to start exporting honey from Mongolia to the EU. But certain activities need to be done as a matter of urgency. Some of these can be implemented in a new way, or with the help of foreign and domestic experts, and some can be implemented with a specific source of funding. Based on situations, these are included in the project proposal model.

Project name: Start activity of a working group to support the export of honey to the EU

Aim of the project: The purpose is to implement the Residues Monitoring Plan in Mongolia in order to obtain a permission to include honey in the list of animal derived products to be exported to the EU.

Project background: Mongolia has applied to the EU Health and Food Safety Authority to export honey to the EU in 2017, but has so far failed to obtain a permit and main reason for this is that Mongolia has not yet implemented the Residues Monitoring Plan set out in the EU Regulation.

Participants: The implementation of the Residues Monitoring Plan will involve The Food Policy Implementation Coordination Department, MOFALI, the State Inspection Agency, the General Agency for Veterinary Service and NGOs beekeeping sector.

Project activities: Develop, approve and implement a Residues Monitoring Plan for Honey. Review the implementation of the Residues Monitoring Plan for honey, annually update and submit information to The EU Health and Food Safety Authority, and to support export activities.

Outcomes: Exporting honey from Mongolia to the EU will be started and open foreign markets for domestic honey production.

Project name: Introduce the HACCP among the beekeepers

Aim of the project: Support and assist the beekeepers in implementing HACCP and common guidelines for veterinary services and hygiene requirements in beekeeping.

Project background: In framework of Mongolian law on food safety and the basic criteria for exporting honey to the EU, the beekeepers are obliged to adhere to strict hygiene rules during production and to confirm, which are collectively known as introduction of the good agricultural production practices (HACCP). However, most beekeepers run their businesses in remote rural areas and have not acquired related practices to certain records and tracking practices, such as process verification. As today there are no companies or individuals in Mongolia that have been accredited by the HACCP.

Participants: beekeeping entities and individuals, who are wishing to implement the HACCP, and Department of Standard Metrology, GAVS, related NGOs,

Project activities: The project will involve the aimags and soums, where are largest number of beekeeping organizations and individuals, and implement as a model on how to install the HACCP system in production and on a network until the market. Based on these model farms, the HACCP trainings will be organized nationwide and in this process, qualified trainers will be trained.

Outcomes: The number of beekeeping introduced the HACCP will increase nationally and meet the criteria for exporting their products.

Project name: Improve national capacity to implement the Residues Monitoring Plan

Aim of the project: The Residues Monitoring Plan for honey has been approved and is ensuring implemented annually.

Project background: Currently, Mongolia does not have a pre-developed and planned program or plan for the analysis and monitoring of veterinary residue on any products from livestock and animal origin, including honey. The analysis of veterinary drug residues in this type of product has usually carried out by companies and individuals who intend to export their products through bring their own samples, or by inspecting the product if it is considered risky by professional inspectors. However, the Residues Monitoring Plan (RCP), which is required by EU rules, requires to reflect set of issues such as sampling the product at each stage of production, testing for chemical compounds, most importantly, random sampling, implementing the plan, monitoring of implementation, and clear accountability mechanism in case of nonconformity. If the RMP is not developed and approved by the MOFALI, there is a high probability that honey exports will fail.

Participants: MOFALI, GASI, GAVS, and possible to be an NGOs of beekeepers

Project activities: The RMP will be developed, approved and implemented annually. For that, establish a mechanism for analyzing which chemicals, determining how many samples to take, deciding on the investment required for testing in veterinary laboratories, clarifying the mechanism for monitoring the implementation of the plan, and mechanism to issue and to present the RMP report annual.

Outcomes: It will be possible to export honey to the EU and other countries, but also confirm the quality and safety of Mongolian honey. In addition, for the first time good standards for chemical control of animal products will be established in Mongolia, and put beginning of involvement other types of products.

Project name: Reduce the risk from chemical contamination in honey

Aim of the project: Prevent from chemical contamination at all stages of beekeeping production and preserves the natural, pure and organic properties of Mongolian honey.

Project background: Although honey and other products produced in Mongolia are free of chemical contamination and are pure natural products, they can be exposed to chemical contamination during many stages of production. Also, if in case of most bee colonies are imported for export, there will be may arise risks of bee pests and diseases will be transported from abroad and risks of the constant use of veterinary drugs. Therefore, it is a crucial for beekeepers to be aware of situation to arise a risk and in case of these risks occur, scientifically deal with them, and to know the consequences of disorderly usage of veterinary drugs and other chemicals. Especially, the beekeeping sector is relatively new for Mongolia, it is need to acquire the skills to approach issues from a professional perspective rather than by word of mouth.

Participants: Beekeepers and others involved in the production of honey and other by-products

Project activities: Conducting trainings on veterinary drugs, pesticides, environmental contaminations, and standards for packaging chemicals, and share experiences and activities of risk prevention through the trainings

Outcomes: Preserve the natural, pure and organic properties of Mongolian honey and increase the value of the product.

Project name: Improving the capacity of veterinary services for beekeeping

Aim of the project: Improve the capacity of soum and local veterinarians to diagnose and treat bee diseases and parasites.

Project background: Due to the beekeeping sector is relatively new sector, not all soum veterinarians' knowledge and experience are at a sufficient level. This problem is especially common in aimags and soums that are newly developing a beekeeping. However, in accordance with the newly approved guidelines for the provision of veterinary services to beekeeping, the responsibility of local veterinarians is high, and the process of issuing the necessary documents for the export of honey begins at this stage. Therefore, it is important that veterinarians have the appropriate knowledge, skills, and ability to provide professional advice and assistance.

Participants: Soum, district and local veterinarians

Project activities: To improve capacity to diagnose and treat common bee diseases and parasites, and to conduct classroom and on site training on guidelines and procedures of beekeeping

Outcomes: The productivity of beekeeping will increase and the indicators of hygiene, quality and safety of the products will meet the requirements of the standard.

5.5 Recommendations

The export of honey from Mongolia is regulated by the following key laws: Law on Quarantine Control and Inspection of Animals, Plants, Raw Materials and Products of their Origin for a State Border Transfer, Animal Health Law of Mongolia, Customs Law of Mongolia and some activities are better clarified by the procedures and guidelines issued following to and within the framework of these laws.

In particular, the “General guidance document on observing veterinary services and hygiene requirements in the bee farming” based on the Animal Health Law of Mongolia has provided a quite detailed explanation about preconditions for obtaining the Export Certificate and the International Veterinary Certificate, the mandatory requirements for exporting honey.

Considering the export process at three stages and understanding the implementation requirements and steps of each stage helps businesses and individuals willing to export honey save their valuable time and resources and quickly achieve their goals: the first stage – an initial stage of honey production; the second stage – an inspection stage at the export customs clearance; the third stage – a customs clearance and export stage.

In order to make it easier to understand, the recommendations made for companies and individuals intending to export honey into the EU countries are presented as common questions and answers and can be broken down into the following three categories: 1) Questions about the legal environment relevant to honey exports 2) Questions related to the capabilities of the food safety system validation and verification system 3) Questions directly related to manufacturers. The questions and answers included in this section of the recommendation is again presenting, in a bundle, many issues covered in the research report.

The bee farming is intensively developing in Mongolia and the information on how international organizations have contributed to this success by funding and initiating many activities such as improving farmers skills to handle bee farming practices, strengthening veterinary services, preparing and training professionals, preparing and approving sanitary and hygienic related documents are included as examples. Specially, there are a special remarks have to be given to the Agriculture Value Chain project, funded by ADB that is also contracting this study work, De Beep project, funded by JAICA as well as other projects, funded by World Bank, Swess Development Agency, UN FAO and etc.

According to the information mentioned in this research, the bee farming industry is intensively developing in Mongolia and this development has been achieved through major professional and capacity improving works, necessary for the development of the industry, aimed at improving beekeeping practices for beekeepers, activating the veterinary services, training of specialists, approving and introducing legal papers related to hygiene and sanitary requirements etc. carried out within the framework of different projects implemented with funding and initiative from international organizations. These projects include the ADB-funded Support for Agricultural Value Chain Development, ordered to do this research, the De Beep-2 projects funded by Japan's JICA and many organizations like World Vision, the Swiss Agency for Development and Cooperation, the World Bank, and the UN FAO are also supporting.

Industrywide, a lot of work has to be further done in the beekeeping and these were summarized and included in the report as project proposals. First of all, if some small projects or orders in the following areas could be done in the near future, possibilities to export honey into the EU countries would develop. The information can be found

on how the EC Directorate-General for Health and Food Safety implements the ‘Support of exports of live animal and animal products into the EU’ projects in third countries in the brochure released from this organization. Therefore, the MOFALI has an opportunity to cooperate submitting project proposals to this organization.

GENERAL CONCLUSIONS

1. Mongolia's beekeeping sector has been developing rapidly over the past decade by increasing number of bee hives an average of 29.1 percent per year. The annual yield of honey reached to 250-300 tons in 2019 (data of MOFALI, 2019) thus would enable Mongolia to export honey to EU countries, which are the world's largest honey export markets.

2. Since all legal documents related to food security in Mongolia have been approved in accordance with international standards and recommendations, the legal environment necessary for the export of animal originated products at the international level, specially the EU, has sufficiently created. There is need to implement Good Agricultural Practices in beekeeping, General technical Requirements for Honey, General Guidelines for Veterinary Services and Hygiene Requirements in beekeeping, which are developed and approved for the last 2 years, at all stages of the food chain, starting from the primary beekeeping units, and the system that can confirm and monitor this implementation remains to be done well.

3. Mongolia has not yet implemented the Residue Control plan for honey, which is a priority requirement for the export of honey to the EU countries. In the assessment sheet, submitted to the EU General director for health and food safety in 2017 and 2019, has confirmed to be implemented the residue Control plan in the near future (4 years ago) but it has not been done until now. Therefore, it is proposed to re-apply to the EU only after the development, approval and implementation of the RCP in 2020-2021.

RECOMMENDATIONS

- There is need to review and improve the Honey RMP Evaluation Document filled in and submitted to the EC Health and Food Safety Directorate-General in 2017 and 2019 and considering the imposed regulations to export honey to EU. In this regards, to establish the working group for promotion of honey exports at the FIPICD, MOFALI and getting the Veterinary Department , GASI and the NGOs representing beekeepers involved.

- This working group should develop, approve the Honey RMP and monitor its implementation either at national level or regional level.
- One of the important part of the RPM is issues related to the laboratory capacity, therefore the working group should discuss this issue and assist to fund necessary investments int this area
- Veterinary Department needs to coordinate the Honey RMP in the near future consistently with the “National Residue Monitoring Plan” approved by the Minister of Food, Agriculture and Light Industry’s order, is possible. The GASI shall collect the samples, collect and provide the working group with the test results, if there is a noncompliance, take necessary measures within the framework of the relevant laws and regulations.
- As the total honey amount produced in Mongolia is less than 300 tons, in accordance with the European Council Directive 96/23/EU, it is sufficient to test 10 samples and of the total collected samples, 50% has to be analyzed for the residues of the B1 and B2 (c) groups, 40% for the residues of B3 (a), (c), (c) groups, and the remaining 10% for the residues upon which each country can decide depending on its circumstances.
- Implementation of the honey export supporting projects should be implemented near future. There is a possibility to implement a project under the ongoing projects, funded by the international organizations, such as World Bank funded “Export Promotion Project”.

Reference materials:

1. “Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал (GAP)” нэвтрүүлэх зөвлөмж” гарын авлага, МХЕГ, 2014 он
2. “Зөгийн аж ахуйд мал эмнэлгийн үйлчилгээ, эрүүл ахуйн шаардлагыг мөрдөх нийтлэг заавар”, МЭЕГ-ын даргын 2020 оны 04 дүгээр сарын 29-ны өдрийн А/117 дугаар тушаалын Хавсралт.
3. "Зөгийн аж ахуйд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх стандарт, үнэлгээний хуудас боловсруулах, батлуулах" гэрээт ажил, Хөдөө аж ахуйн их сургууль, Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх төв, Улаанбаатар, 2020 он
4. Зөгийн аж ахуйд хэрэгжүүлэх “Хөдөө аж ахуйн зохистой дадал (ХААЗД)” Ерөнхий шаардлага MNS 6852:2020
5. Зөгийн бал, Техникийн Ерөнхий Шаардлага, MNS 6294:2019
6. “Зөгийн хачигтах өвчний үед хэрэглэх ургамлын гаралтай эмүүдийн технологи боловсруулах, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” төсөлт ажлын эцсийн тайлан, Мал эмнэлгийн хүрээлэн, АХБ-ны ХАА-н Нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төсөл, ТА-8960МО, 2019 он.

7. “Малын эмийн үлдэгдлийн хяналт”-ын Үндэсний хөтөлбөр, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн Сайдын 2019 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдрийн А-128 дугаар тушаалын хавсралт
8. Монгол улсын хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний экспорт, импорт: Үнэ цэнийн сүлжээтэй уялдах нь, Байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн эдийн засгийн хүрээлэн. 2018 он.
9. “Монгол улсын мал эмнэлгийн өнөөгийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ”, НҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага, 2017 он
10. “Монгол зөгийн балны биологийн онцлог, антиоксидант чанарыг тогтоох”, төсөлт ажлын эцсийн тайлан, Мал эмнэлгийн хүрээлэн, АХБ-ны ХАА-н Нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих техник туслалцааны төсөл, ТА-8960МО, 2018 он.
11. Монгол улсын хөдөө аж ахуйн салбарын суурь судалгааны эцсийн тайлан, ЖАЙКА, 2017 <https://openjicareport.jica.go.jp/pdf/12292116.pdf> (*Mongolia's agriculture sector basic study final report, JAICA, 2017*)
12. Органик хөдөө аж ахуйн гарын авлага, ХХААХҮЯ болон НҮБ-ын ХХААБ, 2016 он:
13. “Ургамал хамгаалах цогц арга, ургамал хамгааллын бодисын хэрэглээ” гарын авлага. ХХААХҮЯ, Улаанбаатар хот, 2019 он
14. “Тариалангийн салбарт баримтлах технологийн зөвлөмж” /ХХААЯнаас гаргасан эмхэтгэл/ Улаанбаатар 2006, 2008
15. CAC/RCP 53-2003” Code of hygienic practice for fresh fruits and vegetables”
16. Don Blakely, Wayne Du, Sandra Jones, Lynn Philp, Vanessa Taylor “Good Agricultural Practices Manual Toronto, Canada, 2008
17. Eric Aries, Julien Burton, Luis Carrasco, Olivier De Rudder, Alain Maquet. Results of honey authenticity testing by liquid chromatography-isotope mass spectrometry. Scientific support to the implementation of Coordinated Control Plan with a view to establishing the prevalence of fraudulent practices in the marketing of honey. JRC Technical Reports, Belgium, EU 2006
18. EU COUNCIL DIRECTIVE 2001/110/EC of 20 December 2001 relating to honey
19. EU Council Directive 2001/110/EC of 20 December 2001 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0110>
20. EU Council Directive 96/23/EC of 29 April 1996 on measures to monitor certain substances and residues thereof in live animals and animal products and repealing Directives 85/358/EEC and 86/469/EEC and Decisions 89/187/EEC and 91/664/EEC
21. EU Regulation (EC) NO 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC
22. EU Regulation (EC) NO 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC

23. EU Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs
24. Food safety manual for farmer field schools//A training reference guide on food safety in global FFS programmes, 2010
25. Honey in Germany- Market Research, EU4Business, Export Development Agency, Georgia, May, 2018
26. Imports of food of animal origin from non EU countries, DG Health and Food Safety, EU,
27. Jackie McAdam, EU Market opportunities for African honey and beeswax, Market Access Centre Traidcraft Exchange, UK, 2007
28. Paul Brereton, David Galsworthy and Imogen Foster, Proposal to develop a framework for international food safety laboratories' training and capacity building, Food and Environment Research Agency, Sand Hutton,
29. Policy and Processes that Enable Honey Export, A Case Study from India, ICIMOD Working Paper 2012/1
30. Residue Monitoring Plan for 2008 for drugs, pesticides and heavy metals for export of honey to the European Union, Trade Notice: APEDA/QMC/GEN/2008, MARCH 24, 2008 Agricultural and Processed Food Products Export Development Authority, New Delhi, India, 2008
31. Simone Moretti, Giorgio Saluti and Roberta Galarini, "Residue determination in honey", Intech Open Science and Open Minds, 2017 (ZERO ANTIBIOTIC< MSMS)